Creații

Iustin Filosoful (aproximativ 100 - 165).

Născut în Nablus (Samaria), cunoștea bine atât filozofii antici, cât și legea iudaică. În căutarea adevărului, s-a convertit la creștinism în Efes. După aceea, a mers la Roma pentru a predica, unde și-a deschis propria școală filozofică. A oferit câteva informații autobiografice în „Dialogul cu Trifon evreul”, dedicat dezvăluirii adevărului evangheliei creștine, bazându-se pe dovezile Vechiului Testament.

De asemenea, a scris două apologii, prima către împăratul Antoninus Pius și a doua către Marcus Aurelius. Acolo, pentru prima dată, apare ideea că pentru păgâni, filosofia a fost precursoarea creștinismului. Interesant este că apologiile sale conțin informații despre practicile Botezului și Euharistiei acceptate la acea vreme. De asemenea, i se atribuie „Epistola către Diognetus” anonimă. Se menționează că a scris și o lucrare amplă împotriva gnosticilor, așa-numita „Syntagma”.

În jurul anului 165, a intrat într-o dispută cu Crescentus, un filosof al școlii cinice, care a raportat autorităților creștinismul lui Justin. Când a fost arestat, și-a mărturisit credința și a suferit moartea de martir.

- Scuze I
- Scuze II
- Dialog cu Trifon evreul

Scuze I

prezentat în favoarea creștinilor lui Antoninus cel Pios

prezentat în favoarea creștinilor lui Antoninus cel Pios

1. Împăratului Titus Aelius Hadrianus Antoninus Piosul Augustus Caesar, fiului său Verессimus filosoful și lui Lucius filosoful, fiul lui Caesar, fiul adoptiv al Piosului, iubitor de învățătură, precum și senatului sacru și întregului popor roman, adresând cuvântul și cererea mea în numele oamenilor anumitor națiuni, urâți și persecutați pe nedrept, - sunt unul dintre ei, Justin, fiul lui Priscus, nepotul lui Bacchius, originar din Flavia Neapolis în Siria Palestina.

2. Oamenii cu adevărat pioși și înțelepți trebuie să respecte și să iubească doar adevărul și să refuze să urmeze opiniile strămoșilor lor atunci când sunt răi:

aceasta este datoria sugerată de rațiune. Și nu numai că rațiunea sănătoasă cere să nu-i urmezi pe cei care au acționat sau au învățat nedrept: un iubitor de adevăr trebuie în orice fel și mai mult decât propria viață să se străduiască să observe adevărul în cuvintele și faptele sale, chiar dacă moartea îl amenință. Vă numiți pioși și filozofi și sunteți cunoscuți pretutindeni ca gardieni ai științelor: acum se va arăta dacă sunteți cu adevărat astfel. Ne-am adresat vouă nu pentru a vă flata cu această notă sau pentru a vorbi pentru plăcerea voastră, ci pentru a vă cere să ne judecați printr-o examinare strictă și atentă și să nu vă lăsați ghidați de prejudecăți sau servilism față de oamenii superstițioși, nu purtați de un impuls nerezonabil sau de un vechi zvon rău care s-a răspândit printre voi; Prin aceasta nu ați pronunța decât o sentință împotriva voastră. Cât despre noi, suntem convinși că nu putem suferi rău de la nimeni, decât dacă suntem condamnați pentru o faptă rea și nu suntem dovediți a fi oameni fără valoare: ne puteți ucide, dar nu ne puteți face rău.

3. Dar ca aceste cuvinte să nu pară nimănui nerezonabile și obraznice, le cerem să investigheze de ce sunt acuzați; și dacă acuzațiile se dovedesc adevărate, să fie pedepsiți așa cum se cuvine. Dar dacă nimeni nu poate condamna de nimic, atunci rațiunea sănătoasă nu ne poruncește să insultăm oameni nevinovați, sau mai degrabă pe noi înșine, pe baza unui zvon rău, atunci când credem că ne desfășurăm activitatea nu conform rațiunii, ci conform pasiunii. Orice om cu bun simț va spune că cea mai bună și singura condiție a dreptății este ca subordonații să prezinte o relatare impecabilă a vieții și învățăturii lor, iar superiorii, cu

Pe de altă parte, ar da un verdict nu prin violență și tiranie, ci ghidați de evlavie și înțelepciune. În acest fel, atât conducătorii, cât și supușii s-ar bucura de fericire. Căci unul dintre antici spunea undeva: „dacă conducătorii și popoarele nu filozofează, atunci societățile civile nu pot prospera”). Și astfel, datoria noastră este să ne prezentăm viața și învățătura spre considerația tuturor, astfel încât, în locul celor care nu știu nimic despre ale noastre, noi înșine să nu fim supuși pedepsei pentru acele crime pe care alții le comit în orbirea lor. Iar treaba voastră, așa cum cere rațiunea, este să ne ascultați și să vă înfățișați ca buni judecători, căci după aceea nu va mai fi scuzabil pentru voi înaintea lui Dumnezeu dacă, după ce ați aflat adevărul, nu faceți ceea ce este drept.

4. Doar pe baza unui nume, separat de acțiunile care sunt legate de acesta, este imposibil să judeci dacă ceva este bun sau rău. Deși, totuși, în ceea ce privește numele nostru, care ni se aduce ca o vină, suntem cei mai buni oameni. Dar, așa cum nu considerăm că este corect, în cazul în care suntem condamnați pentru o crimă, să cerem iertare doar de dragul unui nume, tot așa, pe de altă parte, dacă nu suntem găsiți vinovați nici prin nume, nici prin modul nostru de viață, este treaba voastră să aveți grijă să nu pedepsiți pe nedrept oamenii nevinovați, iar pentru aceasta voi înșivă nu sunteți pedepsiți pe bună dreptate.

Un nume singur nu poate oferi o bază rezonabilă nici pentru laudă, nici pentru pedeapsă, decât dacă din faptele însele se dezvăluie ceva demn de laudă sau rău. Și nu pedepsiți pe niciunul dintre acuzații dintre voi până când nu sunt condamnați; dar printre noi acceptați doar un nume ca dovadă a vinovăției, deși, totuși, dacă ar fi să judecăm după nume, ar trebui mai degrabă să-i pedepsiți pe acuzatorii noștri. Suntem acuzați că suntem creștini; dar este nedrept să urăști ceea ce este bine. De asemenea, dacă vreunul dintre acuzați se leapădă și spune doar că nu este creștin, atunci îl lăsați să plece, ca și cum nu ați mai avea nicio dovadă a vinovăției sale; dar dacă cineva se declară creștin, atunci îl pedepsiți pentru această singură mărturisire, în timp ce ar fi potrivit să examinați atât viața celui care s-a declarat creștin, cât și a celui care s-a lepădat, astfel încât să rezulte clar din chiar faptele lor ce fel de oameni sunt. Căci, așa cum unii, primind de la învățătorul Hristos porunca de a nu se lepăda, prin statornicia lor sub tortură servesc drept exemplu încurajator pentru alții, în același fel alții, trăind rău, oferă poate o ocazie oamenilor prejudecătioși să acuze pe toți creștinii de impietate și fărădelegi. Dar acest lucru este nedrept. Și printre cei care poartă numele și îmbrăcămintea de filosofi, există și oameni care nu fac nimic potrivit chemării lor, și știți că învățătorii antici, cu toată opoziția gândurilor și învățăturilor lor, sunt numiți cu același nume de filosofi; și unii dintre ei propovăduiau ateismul. Și poeții povestesc despre desfrâul lui Zeus și al copiilor săi, iar voi nu impuneți tăcere celor care se dedau la fabulele lor; dimpotrivă, dați chiar recompense și onoruri celor care își bat joc cu abilitate de zeii voștri.

5. Ce înseamnă aceasta? Declarăm că nu facem nimic criminal și nu aderăm la astfel de învățături nelegiuite, iar voi nu faceți o anchetă judecătorească, ci la instigarea unei pasiuni nechibzuite și la instigarea unor demoni răi, ne executați - fără raționament și grijă. Dar adevărul trebuie spus. Chiar și în vremurile străvechi, demonii răi, apărând deschis, pângăreau femeile și tinerii și aduceau orori uimitoare oamenilor, astfel încât cei care nu raționau despre acțiunile lor, fiind cuprinși de frică și neștiind că sunt demoni răi, îi numeau zei și le dădeau un nume pe care fiecare dintre demoni și-l alegea pentru sine. Dar când Socrate a hotărât să descopere acest lucru prin rațiune și investigație adevărată și să-i îndepărteze pe oameni de demoni, atunci demonii înșiși au profitat de oamenii care trăiau în rău, iar prin ei Socrate a fost condamnat la moarte ca ateu și om nelegiuit, sub pretextul că introduce noi zeități. În mod similar, fac același lucru împotriva noastră. Căci nu numai printre greci a fost acest lucru expus prin Cuvânt prin Socrate, ci și printre neamurile barbare prin Însuși Cuvântul, care a luat o formă vizibilă, s-a făcut om și a fost numit Iisus Hristos. Crezând în acest Cuvânt, spunem că duhurile care au făcut astfel de lucruri nu numai că nu sunt bune, ci sunt demoni răi și nelegiuiți, care în faptele lor nu pot fi comparați nici măcar cu oamenii care iubesc virtutea.

6. Din acest motiv suntem numiți atei. Și mărturisim că suntem atei în raport cu astfel de zei imaginari, dar nu în raport cu Dumnezeul cel preaadevărat, Tatăl dreptății și al castității și al altor virtuți și curat de orice rău. Dar atât pe El, cât și pe Fiul care a venit de la El și ne-a transmis această învățătură, împreună cu oastea altor îngeri buni care Îl urmează și Îl asemănă, precum și pe Duhul profeției, îi cinstim și ne închinăm, dând onoare în cuvânt și adevăr și învățând deschis aceasta oricui vrea să învețe, așa cum și noi înșine am fost învățați.

7. Dar ei vor spune: unii dintre cei duși la interogatoriu erau cu adevărat criminali. Este adevărat că îi condamnați pe mulți și adesea, de îndată ce examinați viețile acuzaților; dar nu îi condamnați pentru că alții au fost condamnați înaintea lor. În general, mărturisim că, așa cum printre greci cei care învățau, fiecare în felul său, sunt numiți cu un singur nume, filosofi, deși învățăturile lor pot să nu fie de acord; tot așa printre barbari se aplică un singur nume comun atât celor care sunt cu adevărat înțelepți, cât și celor care doar se prefac a fi așa: toți sunt numiți creștini. De aceea, vă rugăm ca cei care vă sunt acuzați să fie judecați după faptele lor, astfel încât, dacă cineva este găsit vinovat, să fie pedepsit ca un criminal, și nu ca un creștin; dar dacă cineva este găsit nevinovat, să fie eliberat ca un creștin care nu a făcut nimic rău. Nu vă mai cerem să-i pedepsiți pe acuzatori, căci propria lor nedreptate și necunoaștere a adevărului este o pedeapsă suficientă pentru ei.

8. Gândiți-vă, spunem aceasta spre binele vostru, căci stă în puterea noastră să negăm atunci când suntem întrebați; numai că nu vrem să trăim prin amăgire. Dorim viața veșnică și pură, ne străduim să locuim cu Dumnezeu, Tatăl și Creatorul întregii lumi și ne grăbim să ne mărturisim credința, fiind convinși și crezând că o astfel de răsplată poate fi obținută de cei care prin faptele lor au mărturisit înaintea lui Dumnezeu credincioșia lor în slujirea Lui și dragostea lor pentru viața cu El, inaccesibilă răului. Pe scurt, aceasta este ceea ce așteptăm, ceea ce am învățat de la Hristos și ceea ce învățăm. Platon a mai spus că păcătoșii vor ajunge la judecata lui Rhadamanthus și Minos și vor fi pedepsiți de aceștia; și noi afirmăm același lucru, dar, după noi, Hristos va fi judecătorul și sufletele lor vor fi unite cu aceleași trupuri și vor fi date chinurilor veșnice, și nu numai pentru a continua timp de mii de ani, cum spune Platon. Dacă cineva ne spune că acest lucru este incredibil și imposibil, atunci cel puțin aceasta este o amăgire fără consecințe particulare, până când nu vom fi condamnați pentru vreo crimă.

9. Noi nu aducem multe jertfe și nu facem cununi de flori în cinstea celor pe care oamenii i-au făcut și, după ce i-au pus în temple, i-au numit zei: căci știm că sunt fără suflet și morți și nu au nicio imagine a lui Dumnezeu (căci nu credem că Dumnezeu seamănă cu astfel de imagini în care, spun unii, L-au prezentat spre închinare); ci au nume și forme de demoni răi care li s-au arătat oamenilor. Și

este oare necesar să vă spun, când voi înșivă știți cum meșterii modelează materia, cioplesc și taie, topesc și făuresc și adesea din vase fără valoare, schimbând doar aspectul prin artă și dându-le o imagine, fac ceea ce numesc zei? Acest lucru îl considerăm nu numai contrar rațiunii, ci și ofensator pentru Dumnezeu, care are o glorie și o imagine inefabilă, în timp ce numele Său este atribuit lucrurilor stricăcioase și necesită o grijă constantă. De asemenea, știți foarte bine că artiștii lor sunt oameni josnici și - fără a-i enumera în detaliu - devotați tuturor profeților; își corupesc chiar și propriile slujnice care îi ajută în lucrările lor. Și ce nebunie! Oamenii destrăbălați fac și refac zei pentru închinare; și astfel de oameni sunt numiți paznici ai templelor unde sunt plasați zeii - în ciuda faptului că este impiu să crezi și să spui că oamenii ar trebui să fie paznici ai zeilor.

10. Însă am fost învățați că Dumnezeu nu are nicio considerație pentru ofrandele materiale ale oamenilor, El care, după cum vedem, Însuși ne dă totul. Am fost învățați și convinși și credem că numai cei care Îi sunt plăcuți Îl imită în perfecțiunile Sale - în castitate, adevăr și iubire pentru omenire și în tot ceea ce este demn de Dumnezeu, care nu este numit prin niciun nume anume. Am fost învățați, de asemenea, că El, în bunătatea Sa, a aranjat la început totul din materie neformă pentru oameni și că aceștia, dacă prin faptele lor se dovedesc vrednici de numirea Lui, vor fi considerați vrednici să trăiască cu El și să domnească cu El, fiind liberi de corupție și suferință. Căci, așa cum ne-a creat la început, când nu existam, tot așa credem că, în același fel, cei care au ales ceea ce Îi este plăcut, El va socoti incoruptibilitatea și conviețuirea cu El pentru această alegere. Faptul că am fost creați la început nu a fost lucrarea noastră; ci pentru ca noi să alegem să urmăm ceea ce Îi este plăcut, El, Mijlocitorul facultăților raționale care ne-au fost date, ne convinge și ne conduce la credință. Și mi se pare că este important pentru toți oamenii să nu fie împiedicați să învețe această învățătură, ci să le fie și atrasă atenția asupra ei. Căci ceea ce legile omenești nu puteau face, Cuvântul lui Dumnezeu ar fi făcut-o, dacă demonii răi, cu ajutorul înclinației multiple spre rău care este în fiecare om, nu ar fi răspândit atâtea acuzații false și nelegiuite, dintre care niciuna nu ni se potrivește.

11. Când auziți că așteptăm o împărăție, credeți în mod greșit că vorbim despre o împărăție umană, pe când noi vorbim despre o domnie cu Dumnezeu: acest lucru reiese din faptul că, atunci când ne interogați, noi înșine recunoaștem că suntem creștini, deși știm că oricine mărturisește acest lucru va fi pedepsit cu moartea. Dacă am aștepta o împărăție umană, am nega-o pentru a evita distrugerea sau am încerca să ne ascundem pentru a dobândi ceea ce așteptăm. Dar, deoarece speranțele noastre nu sunt îndreptate spre prezent, nu ne îngrijorăm când suntem uciși, știind că toți trebuie să moară cu siguranță.

12. Cât despre pacea publică, vă ajutăm și vă ajutăm în aceasta mai mult decât toți ceilalți oameni, căci susținem această doctrină că este imposibil ca un ticălos, precum și un lacom, sau un răufăcător, sau un om virtuos, să se ascundă de Dumnezeu și că fiecare, după calitatea faptelor sale, va primi chinuri veșnice sau mântuire. Dacă toți oamenii ar ști aceasta, atunci nimeni nu ar alege răul pentru scurta vreme a vieții, știind că merge la condamnarea veșnică prin foc, ci s-ar abține în orice fel și s-ar împodobi cu virtute, pentru a primi binecuvântările lui Dumnezeu și a evita pedepsele. Căci nu de frica legilor și a pedepselor stabilite de voi încearcă oamenii să-și ascundă crimele; ci comit crime, știind că se pot ascunde de voi ca de oameni. Dar dacă ați ști și ați fi siguri că nimic nu poate fi ascuns de Dumnezeu, nu numai nicio faptă, ci chiar nicio intenție, atunci cel puțin, de frica pedepsei, ați încerca în orice fel să vă comportați bine - în aceasta veți fi și voi de acord. Între timp însă, ți se pare că te temi că nu toată lumea va începe să trăiască virtuos și că nu vei mai avea pe cine să pedepsești: dar acest lucru ar fi potrivit pentru călăi, și nu pentru buni conducători. Totuși, sunt convins că aceasta, așa cum am mai spus, este lucrarea demonilor răi, care cer jertfe și slujire de la cei care trăiesc împotriva rațiunii. Dar tu, cred, care iubești evlavia și filosofia, nu vei face nimic împotriva rațiunii. Dar dacă tu, ca cei fără minte, preferi obiceiurile adevărului, atunci fă ce poți. Conducătorii care preferă opinia adevărului nu sunt mai puternici decât tâlharii într-un deșert. Și nu vei reuși în treburile tale - acest lucru este declarat de Însuși Cuvântul, acel Cuvânt care după Dumnezeu Tatăl este cel mai suveran și mai drept dintre toți conducătorii. Căci, așa cum toți refuză să moștenească sărăcia sau suferința sau necinstirea părinților lor, tot așa un om rațional nu va alege ceea ce Cuvântul interzice să aleagă. Că toate acestea se vor întâmpla, - zic eu - Învățătorul nostru, Fiul și în același timp mesagerul Tatălui tuturor și Domnul Dumnezeu, Iisus Hristos, de la care am primit numele de creștini, a prezis. De aceea suntem fermi în tot ceea ce am fost învățați de El, căci, de fapt, ceea ce a prezis El se va împlini: și aceasta este lucrarea lui Dumnezeu, să prezică, așa cum a făcut El, un anumit eveniment și ca acesta să se întâmple exact așa cum a fost prezis. Așadar, m-aș putea opri la aceasta și să nu mai adaug nimic, în gândul că cerem ceea ce este drept și adevărat. Dar, întrucât știu că nu este ușor să faci o schimbare bruscă într-un suflet stăpânit de ignoranță, atunci, pentru convingerea celor care iubesc adevărul, am hotărât să mai adaug câteva cuvinte, știind că nu este imposibil să risipești ignoranța atunci când adevărul este oferit.

13. Cine dintre cei cu mintea trează nu va mărturisi că nu suntem atei, atunci când ne închinăm Creatorului întregii lumi și, conform celor învățate, spunem că El nu cere sânge, jertfe și tămâie, ci Îl slăvim, după măsura puterilor noastre, cu cuvântul rugăciunii și mulțumirii în toate ofrandele noastre? Am fost învățați că singura formă de onoare demnă de El este aceasta, ca ceea ce ne este dat de El pentru hrana noastră să nu fie mistuit de foc, ci oferit pentru uzul nostru propriu și pentru cei aflați în nevoie și, într-un sentiment de recunoștință față de El, să

oferim prin cuvânt acțiuni solemne de slujire și cântec pentru faptul că am fost creați, pentru toate mijloacele bunăstării noastre, pentru feluritele feluri de producții, pentru schimbările vremurilor; și să trimitem cereri pentru a fi înviați la nestricăciune, conform credinței noastre în El. Învățătorul nostru în aceasta este Iisus Hristos, care în acest scop S-a născut și a fost răstignit sub Pontius Pilat, care era guvernator al Iudeii, în vremea lui Tiberius Cezar; și știm că El este Fiul Dumnezeului adevărat Însuși și Îl punem pe El pe locul al doilea, iar Duhul profeției pe al treilea. Că Îl cinstim pe bună dreptate, vă voi dovedi. Suntem acuzați de nebunie pentru că, după Dumnezeul și Tatăl neschimbător și veșnic al tuturor, acordăm locul al doilea unui om răstignit și nu cunoaștem taina conținută în aceasta. V-o voi expune și vă rog să o examinați cu atenție.

14. Vă avertizez însă, luați seama ca nu cumva demonii, pe care i-am arătat deja, să vă înșele și să vă îndepărteze chiar de la primirea și înțelegerea cuvintelor noastre. (Căci ei se străduiesc să vă țină în robie și slujire, și acum prin vise, acum prin farmece magice îi captivează pe toți cei care nu se străduiesc deloc pentru mântuirea lor.) Și noi i-am părăsit de îndată ce am crezut în Cuvânt, și acum, prin Fiul, Îl urmăm pe Dumnezeul cel unic născut. Odinioară găseam plăcere în curvie, acum iubim numai castitatea; odinioară foloseam trucurile magiei, dar acum ne-am predat Dumnezeului cel bun și născut; odinioară ne preocupa cel mai mult acumularea de bogății și proprietăți, acum chiar și ceea ce luăm îl aducem în societate și îl împărțim cu toți cei aflați în nevoie; odinioară ne uram și ne ucideam unii pe alții și nu voiam să împărtășesc aceeași vatră cu străinii, din cauza diferențelor de obiceiuri; Dar acum, după arătarea lui Hristos, trăim împreună: și ne rugăm pentru dușmanii noștri și încercăm să-i convingem pe cei care ne urăsc pe nedrept, astfel încât ei, trăind după regulile glorioase ale lui Hristos, să nădăjduiască cu credință să primească împreună cu noi aceleași binecuvântări de la Dumnezeu, care domnește peste toate. Dar ca să nu credeți că vă înșel cu sofismele mele, am considerat potrivit, înainte de a-mi expune dovezile, să citez câteva extrase din învățătura lui Hristos însuși: iar voi, ca suverani puternici, trebuie să examinați dacă am fost cu adevărat învățați și învățăm acest lucru. Învățăturile Lui erau scurte și nu extinse; căci El nu era un sofist, ci cuvântul Său era puterea lui Dumnezeu.

15. Despre castitate, El a vorbit astfel: „Oricine se uită la o femeie cu poftă, a și comis adulter cu ea în inima lui, înaintea lui Dumnezeu.” Și: „Dacă ochiul tău cel drept te face să strice, scoate-l; căci este mai bine pentru tine să intri în Împărăția cerurilor cu o singură față, decât să ai amândoi ochii și să fii aruncat în focul cel veșnic.” Și: „Oricine se căsătorește cu o femeie care a fost părăsită de alt bărbat comite adulter.” Și iarăși: „Sunt unii care au fost făcuți fameni de oameni și sunt și unii care s-au făcut singuri fameni pentru Împărăția cerurilor; dar nu toți pot suporta aceasta.” Așa cum cei care intră într-o a doua căsătorie conform legii omenești sunt considerați păcătoși de Învățătorul nostru, tot așa sunt și cei care

se uită la o femeie cu poftă. Căci nu numai cel ce comite adulter cu faptă este respins, ci și cel ce dorește să comită adulter, tot așa Dumnezeu cunoaște nu numai faptele, ci și dorințele. Și sunt mulți bărbați și femei, de șaizeci și șaptezeci de ani, care, fiind ucenici ai lui Hristos din copilărie, trăiesc în virginitate; și sunt gata să arăt astfel de oameni din fiecare neam. Mai trebuie să vorbesc despre mulțimea nenumărată a celor care s-au întors de la desfrânare și au învățat castitatea? Hristos nu i-a chemat la pocăință pe cei drepți și casți, ci pe cei răi, pe cei neînfrânați și pe cei nedrepți. Așa a spus El Însuși: „N-am venit să chem la pocăință pe cei drepți, ci pe cei păcătoși”. Căci Tatăl ceresc dorește pocăința păcătosului, nu chinul Lui. Despre dragostea față de toți, El a învățat astfel: „Dacă iubiți pe cei ce vă iubesc, ce lucru nou faceți? Căci și desfrânații fac aceasta. Dar Eu vă spun: Rugați-vă pentru vrăjmașii voștri și iubiți pe cei ce vă urăsc și binecuvântați pe cei ce vă blestemă și rugați-vă pentru cei ce vă asupresc.” Iar despre împărțirea cu cei aflați în nevoie și despre a nu face nimic de dragul lăudării, El a zis așa: „Dați oricui cere, și nu întoarceți pe cel ce vrea să se împrumute. Căci dacă împrumutați celor de la care nădăjduiți să luați, ce lucru nou faceți? Și vameșii fac lucrul acesta. Dar nu vă strângeți comori pe pământ, unde molia și rugina strică și hoții intră; ci strângeți-vă comori în cer, unde nici molia, nici rugina nu strică. Căci ce folosește omului să câștige toată lumea și să-și piardă sufletul? Și ce va da el drept răscumpărare pentru el? Strângeți-vă dar comori în cer, unde nici molia, nici rugina nu strică.” Și: „Fiți buni și milostivi, cum și Tatăl vostru este bun și milostiv.” Și porunciți soarelui vostru să răsară peste cei păcătoși, peste cei drepți și peste cei răi. Nu vă îngrijorați de ce veți mânca sau cu ce vă veți îmbrăca; sunt voi oare mai buni decât păsările și fiarele? Dumnezeu le hrănește și pe ele. De aceea, nu vă îngrijorați de ce veți mânca sau cu ce vă veți îmbrăca, căci Tatăl vostru care este în ceruri știe că aveți nevoie de aceste lucruri. Căutați însă Împărăția cerurilor și toate aceste lucruri vi se vor da pe deasupra. Căci unde este comoara, acolo este și mintea omului. Și nu faceți aceste lucruri ca să fiți văzuți de oameni, altfel nu veți avea nicio răsplată de la Tatăl vostru care este în ceruri.

16. Iar despre a nu purta ranchiună, a fi îndatoritor față de toți și a nu fi mânios, acestea sunt cuvintele Sale: „Celui care te lovește peste obraz, oferă-i și pe celălalt; și oricine îți ia cămașa sau haina, nu-l opri. Cine se mânie este pedepsit cu focul. Oricine te silește să mergi o milă, mergi cu el două. Să strălucească faptele voastre bune înaintea oamenilor, pentru ca, văzându-le, să slăvească pe Tatăl vostru care este în ceruri.” Nu trebuie să provocăm certuri și El nu vrea să fim urmași ai oamenilor răi; ci ne-a îndemnat cu răbdare și blândețe să îndepărtăm pe toată lumea de faptele rușinoase și de patima pentru rău. Pot arăta acest lucru prin mulți de-ai noștri, care din obraznici și feroce s-au schimbat, fiind învinși fie observând severitatea vieții vecinilor lor, fie văzând în tovarășii lor o răbdare minunată în a suporta insultele, fie învățând din experiență moravurile acelor oameni cu care au intrat în contact în afaceri.” Despre a nu jura

deloc, ci a spune adevărul, El a poruncit astfel: „Nu jurați deloc. Ci cuvântul vostru să fie: Da, da; „și Nu, nu. Căci orice este mai mult decât acestea vine de la rău.” Și că trebuie să ne închinăm numai lui Dumnezeu, El ne convinge astfel: „Cea mai mare poruncă este aceasta: Închină-te Domnului Dumnezeului tău și numai Lui să-I slujești cu toată inima ta și cu toată puterea ta, Domnului Dumnezeului care te-a creat.” Când cineva a venit la El și a zis: „Învățător bun! El a răspuns și a zis: «Nimeni nu este bun, decât unul singur Dumnezeu, care a creat toate lucrurile.» Dacă există unii care nu trăiesc așa cum a învățat Hristos, atunci se va ști că nu sunt creștini, deși rostesc învățătura lui Hristos cu limba lor: căci El a învățat că nu cei ce vorbesc numai se vor mântui, ci cei ce și fac fapte. El a spus așa: „Nu oricine-Mi zice: «Doamne, Doamne!» va intra în Împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu care este în ceruri. Căci cine Mă ascultă pe Mine și face cuvintele Mele, ascultă pe Cel ce M-a trimis. Mulți-Mi vor zice: «Doamne, Doamne! N-am mâncat și n-am băut noi în Numele Tău și n-am făcut minuni? Atunci le voi zice: «Duceți-vă de la Mine, voi, care lucrați fărădelegea!» Atunci va fi plânsul și scrâșnirea dinților. Cei drepți vor străluci ca soarele, iar cei nedrepți vor fi aruncați în focul veșnic. Mulți vor veni în Numele Meu, îmbrăcați pe dinafară în haine de oi, iar pe dinăuntru sunt lupi răpitori. Dar îi veți cunoaște după faptele lor. Orice pom care nu aduce rod bun este tăiat și aruncat în foc.” Și cerem ca și cei ce nu trăiesc după învățătura Lui, ci se numesc creștini.

17. Avem întotdeauna grijă să plătim biruri și taxe mai întâi dregătorilor numiți de voi, căci aceasta este porunca Lui. Odată, au venit unii și L-au întrebat: „Este îngăduit să plătim bir Cezarului?” El a răspuns: „Spune-mi, a cui chip este pe această monedă?” Ei au zis: „A Cezarului.” El le-a răspuns: „Dați, deci, Cezarului ce este al Cezarului și lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu.” De aceea, deși ne închinăm unui singur Dumnezeu, și în alte privințe vă slujim de bunăvoie, recunoscându-vă ca regi și conducători ai oamenilor și rugându-ne ca voi, în puterea voastră împărătească, să fiți și voi înzestrați cu o judecată sănătoasă. Dacă nu acordați atenție rugăciunilor și explicațiilor noastre deschise, nu vom suferi niciun rău, pentru că credem, sau mai degrabă suntem pe deplin convinși, că fiecare va fi pedepsit cu foc veșnic, după faptele sale, și după puterea pe care fiecare a primit-o de la Dumnezeu, i se va cere socoteală, așa cum a spus Hristos: „Cui i-a dat Dumnezeu mai mult, i se va cere mai mult”. Priviți sfârșitul fiecăruia dintre foștii suverani: au murit de aceeași moarte ca toți ceilalți. Dacă moartea ar duce la o stare de insensibilitate, atunci acest lucru ar fi avantajos pentru toți ticăloșii. Dar, din moment ce toți cei care au trăit își păstrează mințile, iar chinul veșnic îi așteaptă pe toți, nu ezitați să vă convingeți și să credeți că ceea ce spun este adevărat. Într-adevăr, chiar și necromanția și prezicerile prin intermediul băieților nepătați, și conjurarea sufletelor umane, și ceea ce magicienii numesc ghizi de vise și duhuri păzitoare, cu toate acțiunile oamenilor angajați în aceasta - lăsați-i să vă convingă că sufletele își păstrează mințile chiar și după moarte. Fie ca cei care sunt posedați de sufletele morților și care se

aruncă în jos, pe care toată lumea îi numește posedați și nebuni, și așa-numitele oracole ale lui Amfiloh, Dodonei și Pythiei și ale altora asemenea lor, și învățăturile scriitorilor Empedocle și Pitagora, Platon și Socrate, și groapa lui Homer, și coborârea lui Ulise pentru a vedea morții, și opiniile altora care au spus același lucru, să vă convingă de acest lucru. Ascultați-ne pe noi, cel puțin la fel ca ei, noi credem în Dumnezeu nu mai puțin decât ei, ba chiar mai mult, pentru că nădăjduim să primim din nou trupurile noastre moarte care s-au întors pe pământ, afirmând că nimic nu este imposibil pentru Dumnezeu.

18. Dacă nu am exista în trup și cineva ne-ar spune că dintr-o picătură mică de sămânță umană s-ar putea forma oase, tendoane și carne, așa cum le vedem noi: ce ar putea părea mai incredibil unui om reflexiv? Să vorbim ipotetic. Să presupunem că nu ați exista în forma voastră actuală și nu v-ați născut din părinți ca ai voștri: dacă cineva v-ar arăta sămânța umană și imaginea unei forme umane și ar începe să afirme că din aceeași ființă a fost produsă o astfel de ființă, ați crede acest lucru, fără să-l vedeți de fapt? Nimeni, cred, nu ar îndrăzni să nege (că nu ar crede). În același fel, necredința voastră vine din faptul că nu ați văzut încă un mort înviat din morți. Dar, așa cum nu ați fi crezut înainte că dintr-o picătură mică ați putea deveni așa cum sunteți, și totuși vedeți că acest lucru se întâmplă: în același fel, judecați că trupurile omenești, care au fost distruse și transformate în pământ precum semințele, pot, prin porunca lui Dumnezeu, la timpul potrivit să învie din nou și să se îmbrace în nestricăciune. Nu pot spune ce putere vrednică de Dumnezeu Îi este atribuită de cei care spun că totul se întoarce la ceea ce a provenit și că Dumnezeu Însuși nu poate face nimic mai mult decât atât: dar văd că nu ar crede că ar fi vreodată posibil pentru ei să devină așa cum văd atât pe ei înșiși, cât și întreaga lume și din astfel de substanțe. De aceea, considerăm că este mai bine să credem chiar și ceea ce este imposibil pentru firea noastră și pentru oameni, decât să fim necredincioși ca alții: căci știm că învățătorul nostru Iisus Hristos a spus: „Lucrurile care sunt imposibile la oameni sunt posibile la Dumnezeu” și a mai spus: „Nu vă temeți de cei ce vă ucid și după aceea nu pot face nimic mai mult; ci temeți-vă de Cel ce, după ce a ucis, poate arunca și sufletul și trupul în Gheenă.” Gheena este locul unde vor fi chinuiți cei care au trăit nedrept și nu au vrut să creadă că ceea ce Dumnezeu a învățat prin Hristos se va întâmpla.

20. Și Sibila și Hystaspes au spus că lucrurile stricăcioase vor fi mistuite de foc. Însă așa-numiții filozofi stoici susțin că Dumnezeu însuși se va dizolva în foc și, după o astfel de schimbare. Ei spun că lumea va reveni la existență. Noi însă credem că Dumnezeu, Creatorul tuturor lucrurilor, este mai presus de lucrurile schimbătoare. Dacă, așadar, afirmăm un lucru în acord cu poeții și filozofii pe care îi respectați și un altul este mai complet și mai demn de Dumnezeu decât ei, și numai noi avem dovezi: de ce atunci ne urăsc ei mai mult decât pe toți ceilalți atât de nedrept? Când spunem că totul este aranjat și creat de Dumnezeu,

atunci se dovedește că exprimăm doctrina lui Platon; când afirmăm că lumea va fi mistuită, vorbim în conformitate cu opinia stoicilor; iar când învățăm că sufletele oamenilor răi, având simțuri chiar și după moarte, vor fi pedepsite, dar sufletele oamenilor buni, libere de pedeapsă, vor trăi în fericire, atunci spunem același lucru ca și filozofii. Afirmând că nu trebuie să venerăm opera mâinilor omenești, spunem același lucru ca Menandru comedianul și alții cu idei similare: ei spuneau că artistul este deasupra operei.

21. Și dacă spunem că Cuvântul, care este Fiul întâi născut al lui Dumnezeu, Iisus Hristos Învățătorul nostru, s-a născut fără amestec și că a fost răstignit, a murit și, după ce a înviat, s-a înălțat la cer, nu introducem nimic diferit de aceasta. Ce spuneți despre cei care sunt numiți printre voi fiii lui Zeus? Știți câți fii ai lui Zeus au fost, conform poveștilor scriitorilor pe care îi respectați: Hermes, interpretul cuvântului și învățătorul tuturor; Esculap, care a fost și medic, care a fost lovit de fulger și s-a înălțat la cer; și Dionysos, care a fost sfâșiat în bucăți; Hercule, care s-a aruncat în foc pentru a scăpa de muncă; Dioscurii, născuți din Leda, și Perseus din Danae, și Bellerophon, născut din oameni, care s-a înălțat pe calul Pegas. Ce vom spune despre Ariadna și ceilalți care, asemenea ei, sunt așezați printre stele? Și de ce vreți întotdeauna să vă imortalizați împărații pe moarte și să aduceți în față un om care ar jura cu jurământ că l-a văzut pe Cezarul ars urcând de pe rug la cer? Și ce fapte se povestesc despre așa-numiții fii ai lui Zeus, nu am nevoie să le spun celor care știu: decât să spun că au fost scrise pentru coruperea moravurilor și în detrimentul tinereții voastre, pentru că toată lumea crede că este un lucru bun să-i imiți pe zei. Să fie îndepărtat din sufletul cast un astfel de gând despre zei - să creadă că cel mai important și, după ei, tatăl tuturor Zeus a fost un parricid și fiul unui astfel de parricid și, fiind dus de patima plăcerilor rele și josnice, s-a dus la Ganimede și la multe femei cu care a comis desfrânare, iar fiii săi au comis aceleași fapte. Aceasta, așa cum am mai spus, a fost făcută de demoni răi. Și am fost învățați că numai cei care se apropie de Dumnezeu prin sfințenia vieții și virtute vor dobândi nemurirea, dar cât despre cei care trăiesc nedrept și nu se pocăiesc, credem că vor fi chinuiți în focul veșnic.

22. Dar Fiul lui Dumnezeu, care se numește Iisus, chiar dacă ar fi doar un om, este vrednic prin înțelepciunea Sa să fie numit Fiul lui Dumnezeu; căci toți scriitorii voștri îl numesc pe Dumnezeu Tatăl atât al oamenilor, cât și al zeilor. Dar dacă spunem că El, Cuvântul lui Dumnezeu, S-a născut din Dumnezeu într-un mod special și mai presus de nașterea obișnuită, atunci, așa cum am spus mai înainte, să fie acesta terenul nostru comun cu voi, care numiți pe Hermes Cuvântul, mesagerul lui Dumnezeu. Și dacă cineva obiectează că Hristos a fost răstignit, atunci acesta este și terenul nostru comun cu cei menționați mai sus, după voi, fiii lui Zeus, care au suferit. Cu siguranță, suferințele lor, care au dus la moarte, așa cum se relatează, nu au fost aceleași, ci diferite, astfel încât El, chiar

și prin particularitatea suferinței Sale, nu pare să fie în niciun fel inferior lor, dar voi chiar dovedi, așa cum am încercat să fac în partea preliminară a apologiei mele, sau am deja dovedit, că El este superior lor în această privință: căci din fapte se arată cine este mai bun. - Dacă spunem că S-a născut dintr-o Fecioară, atunci considerăm acest lucru ca fiind comun și lui Perseu. Când declarăm că a vindecat șchiopi, paralitici și orbi de la naștere și a înviat morții, atunci și în acest caz trebuie să ne imaginăm că vorbim similar cu ceea ce se spune despre faptele lui Esculap.

23. Dar să vă fie cunoscut că numai aceste lucruri sunt adevărate, pe care le afirmăm noi, fiind învățate de Hristos și de profeții care L-au precedat; și aceasta este mai veche decât toți scriitorii voștri anteriori. Și cuvintele noastre trebuie crezute, nu pentru că spunem lucruri similare cu ele, ci pentru că spunem adevărul. Această doctrină ne-a fost învățată de Iisus Hristos, singurul Fiu născut cu adevărat din Dumnezeu, Cuvântul Său și întâiul născut și putere, care prin voința Sa a devenit om, pentru schimbarea și restaurarea rasei umane. Și în final, înainte ca El să devină om printre oameni, unii - mă refer la demonii răi menționați mai sus - prin intermediul poeților au relatat anterior ca fiind real ceea ce aceștia din urmă au descris în poveștile pe care le-au inventat; în același mod în care au inventat acele fapte rele și nelegiuite care sunt aduse împotriva noastră, dar pentru care nu există mărturie sau dovadă. Să prezentăm următoarele argumente pentru aceste poziții.

24. În primul rând, deși vorbim ca grecii, noi singuri suntem urâți pentru numele lui Hristos și, fără niciun motiv, suntem omorâți ca niște criminali. Însă alții, în alte locuri, se închină copacilor și râurilor, șoarecilor, pisicilor și crocodililor și multor alte animale mute; și nu aceleași lucruri sunt venerate de toți, ci diferite națiuni au obiecte de închinare diferite, așa că toți sunt nelegiuiți în ochii altora; pentru că nu se închină acelorași lucruri. Și aceasta este singura crimă pe care ne-o puteți imputa, și anume, că nu ne închinăm zeilor voștri, nu oferim libații și tămâie morților, nici coroane pe statuile lor, nici jertfe. Dar voi înșivă știți bine că aceleași lucruri sunt venerate de unii ca zei, de alții ca simple animale și de alții ca jertfe legitime.

25. În al doilea rând, noi, oamenii din fiecare națiune, i-am venerat odinioară pe Dionysos, fiul Semelei, și pe Apollo, fiul Letoi, cu acte de dragoste despre care este rușinos chiar și să vorbești, precum și pe Proserpina și Afrodita, care au fost înnebunite de Adonis, ale cărui mistere le celebrați, sau pe Esculap, sau pe oricare dintre ceilalți așa-ziși zei. Dar acum, chiar dacă au fost amenințați cu moartea pentru aceasta, noi, prin Iisus Hristos, i-am disprețuit pe toți și ne-am dedicat Dumnezeului nenăscut și lipsit de patimă, care, suntem din nou convinși, nu s-a coborât prin pasiune impură la Antiope și alte femei, sau la Ganimede, nu a avut nevoie să fie eliberat de ajutorul pe care Themis l-a primit de la uriașul cu

o sută de brațe și nu a străduit acest lucru pentru ca fiul ei Ahile, ca răzbunare pentru amanta sa Briseis, să distrugă mulți greci. Îi compătimim pe cei care cred aceste fabule; le recunoaștem ca fiind opera demonilor.

26. În al treilea rând, după înălțarea lui Hristos la cer, demonii au scos la iveală anumiți oameni care se numeau zei: și aceștia nu numai că nu au fost persecutați de voi, dar au fost și onorați. Un astfel de om a fost Simon Samariteanul, dintr-un sat numit Gitton: care, prin puterea demonilor care au acționat prin el, a făcut minuni magice în orașul vostru regal Roma în vremea lui Claudius Cezar și, prin urmare, a fost recunoscut ca zeu și, ca zeu, a fost onorat de voi cu o statuie. Această statuie a fost ridicată pe râul Tibru între două poduri, cu această inscripție în limba romană: Simon, zeul sfânt. Și aproape toți samaritenii, și unii din alte națiuni, îl recunosc ca primul zeu și i se închină; și o anumită Elena, care mergea peste tot cu el în acea vreme și care locuise anterior într-un bordel, este numită primul gând care vine de la el. Știu, de asemenea, că un anume Menandru, un alt samaritean din satul Kappareteia și ucenic al lui Simon, era sub influența demonilor și, în timp ce se afla în Antiohia, a înșelat mulți cu arta sa magică, asigurându-și chiar și pe adepții săi că nu vor muri: și chiar și acum există unii dintre ucenicii săi care au această părere. Un alt anume Marcion din Pont, care chiar și acum îi învață pe cei care cred în el, recunoaște un alt zeu care este superior Creatorului. El, cu ajutorul demonilor, a forțat mulți din fiecare națiune să rostească blasfemii și să-L respingă pe Dumnezeu, Creatorul întregii lumi, și să mărturisească un alt zeu care este superior El și a creat lucruri mai mari decât El. Toți cei care provin din astfel de oameni, așa cum am spus, sunt numiți creștini, la fel cum printre filosofi, cei care nu sunt de acord în învățăturile lor, poartă un nume comun luat din filosofie. Dacă acele fapte josnice care se săvârșesc printre oameni, cum ar fi stingerea lămpilor, copulația reciprocă și mâncatul de carne umană, sunt comise printre ei, nu știu; dar știu că nu-i persecutați și nu-i ucideți, cel puțin pentru învățătura lor. Totuși, am o lucrare scrisă împotriva tuturor ereziilor anterioare; dacă doriți să o aveți, v-o voi da.

27. Noi, ca să nu tulburăm pe nimeni și să nu păcătuim noi înșine, avem aceste gânduri, că abandonarea nou-născuților este lucrarea unor oameni răi; în primul rând, pentru că aproape toate acestea - vedem - nu numai fetele, ci și băieții sunt folosiți pentru adulter, și așa cum anticii, spun ei, țineau turme de tauri sau capre sau oi sau cai la păscut, tot așa acum chiar și copiii sunt folosiți doar pentru această faptă rușinoasă; și există, de asemenea, în fiecare națiune multe femei hermafrodite și desfrânate care slujesc pentru această urâciune. De la ele luați salarii, daruri și taxe, în timp ce ar trebui dezrădăcinate din țara voastră; și unul dintre cei care le folosesc, pe lângă amestecul necredincios, impie și nerușinat, se copulează, dacă se întâmplă, cu fiul său, sau ruda sau fratele său; există, de asemenea, unii care își dau copiii și soțiile acestei afaceri; unii chiar se denaturează pe față pentru desfrânare nefirească și atribuie astfel de mistere

mamei zeilor. Mai mult, fiecare dintre zeii pe care îi venerați are un șarpe ca simbol mare și misterios. Și chiar aceste obscenități, pe care le comiteți și le onorați în mod deschis, ni le atribuiți nouă, ca și cum le-am face atunci când lumina divină se stinge și dispare. Dar astfel de calomnii nu ne fac rău nouă, care suntem complet nevinovați de acele crime, ci mai degrabă le fac rău celor care le comit și ne acuză pe nedrept de ele.

28. La noi, conducătorul duhurilor rele se numește șarpele, Satana și Diavolul, după cum puteți afla din studiul cărților noastre. El va fi trimis în foc cu toată oastea sa și cu oamenii care îl urmează, pentru a fi chinuit pentru o veac fără sfârșit, așa cum a prezis Hristos. Și faptul că Dumnezeu întârzie să aducă la îndeplinire acest lucru, se face de dragul neamului uman; căci El prevede că unii vor fi mântuiți prin pocăință, alții poate chiar nenăscuți încă. Și la început El a creat neamul uman rațional și capabil să aleagă adevărul și să facă binele, astfel încât niciun om să nu aibă vreo scuză înaintea lui Dumnezeu; căci toți au fost creați raționali și capabili de contemplare. Dacă cineva nu crede că lui Dumnezeu îi pasă de acest lucru, atunci, deși nu direct, neagă existența Lui sau va trebui să spună că, deși El există, El se desfătează în rău și există ca o piatră și că nici virtutea, nici viciul nu există, ci numai în opinia oamenilor unul este considerat bun și celălalt rău: aceasta este cea mai mare impietate și fărădelege.

29. Există un alt motiv pentru care suntem reticenți în a abandona copiii, ca nu cumva vreunul dintre cei abandonați să moară dacă nu sunt luați repede și ca nu cumva să devenim ucigași. Dar fie ne căsătorim doar pentru a crește copii, fie, refuzând căsătoria, trăim în abstinență constantă. Și ca să vă dovedim că actul sexual rușinos nu este un sacrament printre noi, unul dintre noi l-a rugat pe Felix, prefectul Alexandriei, să permită unui medic să-l castreze, deoarece medicii de acolo spuneau că nu pot face acest lucru fără permisiunea prefectului. Dar când Felix nu a vrut să semneze petiția, tânărul a rămas virgin și s-a mulțumit cu propria conștiință și cu conștiința celor care împărtășeau opiniile sale. Aici, cred, este oportun să-l menționăm și pe Antinous, care a murit recent, pe care toată lumea a început să-l venereze cu frică ca pe un zeu, deși știau cine este și de unde vine.

30. Ca să nu ni se opună cineva: ce anume îl împiedică pe Cel pe care îl numim Hristos să fie un om al oamenilor, care a săvârșit ceea ce numim minuni prin intermediul magiei și, prin urmare, a părut a fi Fiul lui Dumnezeu, voi prezenta acum o dovadă, nebazându-mă pe asigurări verbale, ci convinsă în mod necesar de cei care au prezis viitorul înainte ca acesta să se întâmple, din moment ce vedem cu ochii noștri că evenimentele s-au întâmplat și se întâmplă așa cum au fost prezise: o astfel de dovadă, cred, vi se va părea cea mai mare și mai adevărată.

31. Erau printre evrei niște oameni, profeți ai lui Dumnezeu, prin care Duhul profetic a prezis evenimente viitoare înainte ca acestea să se împlinească. Profețiile lor, pe care regii Iudeii le adunaseră din când în când și le păstraseră cu grijă, așa cum fuseseră rostite, când erau rostite de profeți și scrise de ei în cărți în limba lor ebraică. Dar când Ptolemeu, regele Egiptului, înființase o bibliotecă și încerca să adune scrierile tuturor oamenilor, a auzit de acele profeții și a trimis la Irod, care domnea atunci printre evrei, și a cerut să-i fie trimise cărțile profețiilor. Regele Irod a trimis aceste cărți, scrise în ebraică, așa cum s-a spus mai sus. Dar, deoarece egiptenii nu știau ce era scris în ele, Ptolemeu a trimis din nou și a cerut să fie trimiși oameni să le traducă în greacă. Acest lucru s-a realizat: și astfel acele cărți au devenit proprietatea egiptenilor până în ziua de azi și se găsesc peste tot printre toți evreii. Cu toate acestea, aceștia din urmă le citesc, dar nu înțeleg ce se spune în ele; ci ne consideră dușmani și adversari și, ca și voi, ne ucid și ne torturează ori de câte ori pot; Poți verifica singur acest lucru. Și chiar și în ultimul război iudaic, Barcocheba, conducătorul rebeliunii iudaice, a poruncit ca numai creștinii să fie dați la torturi cumplite, dacă nu-L tăgăduiau pe Iisus Hristos și nu-L blasfemiau. - În aceleași cărți ale profeților găsim predicții că Iisus Hristosul nostru va veni, se va naște dintr-o Fecioară și va crește, va vindeca orice boală și orice infirmitate și va învia morții, va fi invidiat și nu va fi recunoscut, va fi răstignit, va muri și va învia și se va înălța la cer și va fi și va fi numit Fiul lui Dumnezeu; de asemenea, că unii vor fi trimiși de El să predice acest lucru întregii omeniri și că mai mulți dintre neamuri vor crede în El. Acest lucru a fost prezis înainte de apariția Sa, mai întâi cu cinci mii de ani înainte, apoi cu trei mii, apoi cu două mii, apoi cu o mie și apoi cu opt sute; pentru că, conform succesiunii generațiilor, existau când unul, când alți profeți.

32. Moise, primul dintre profeți, a vorbit cuvânt cu cuvânt astfel: „Nu va lipsi niciun domn din Iuda, nici conducător între picioarele lui, până va veni acela căruia îi este rezervată nădejdea neamurilor; își va lega mânzul de viță și își va spăla hainele în sângele strugurilor. Acum, vă rămâne să moșteniți cu grijă și să aflați până când au avut evreii propriul lor domn și rege? Până la arătarea lui Isus Hristos, învățătorul și tălmăcitorul nostru al profețiilor necunoscute, așa cum a fost prezis prin Moise de divinul Duh Sfânt profetic: Nu va lipsi niciun domn din Iuda, până va veni acela căruia îi este rezervată împărăția. Iuda este strămoșul evreilor, de la care au primit numele de evrei. După arătarea lui Hristos, ați domnit peste evrei și ați luat în stăpânire tot pământul lor. Și prin cuvintele: «El va fi nădejdea neamurilor» se arată că oameni din toate neamurile vor aștepta a doua Lui venire, după cum voi înșivă puteți vedea și fi convinși de însăși fapta. Căci din toate semințiile oamenilor Îl așteaptă pe Cel ce a fost răstignit în Iudeea, după a cărui moarte Îndată, țara Iudeii v-a fost dată ca pradă de război. Cuvintele: „Își va lega mânzul de viță și își va spăla hainele în sângele strugurilor” erau un simbol care indica evenimentele care urmau să i se întâmple lui Hristos și faptele care urmau să fie săvârșite de El. Mânzul măgăriței stătea

atunci la intrarea unui anumit sat, legat de o viță; Hristos le-a poruncit ucenicilor Săi să-l aducă la El și, când a fost adus, El a șasezat pe el și a intrat în Ierusalim, unde era principalul templu al evreilor, pe care ulterior l-ați distrus. Apoi a fost răstignit, pentru ca restul cuvintelor profeției să se împlinească. Căci cuvintele: „Spălați-vă hainele în sângele strugurilor" prefigurau suferința pe care o va îndura, curățind cu sângele său pe cei care credeau în El; căci ceea ce Duhul lui Dumnezeu prin profet a numit haine sunt cei care cred în El, în care trăiește sămânța lui Dumnezeu, Cuvântul. În cuvintele „sângele strugurilor" se sugerează că cel care se va arăta va avea sânge, dar nu din sămânța omenească, ci din puterea lui Dumnezeu. Acum, cea dintâi putere și Fiu după Tatăl tuturor și Domnul Dumnezeu este Cuvântul, care a luat trup și s-a făcut om - cum vom vorbi mai târziu. Precum sângele viței, El nu a creat pe om, ci pe Dumnezeu; așa este copt, că nici acest sânge nu va veni din sămânța omenească, ci din puterea lui Dumnezeu, așa cum am spus mai sus. Și Isaia, un alt proroc, prorocind despre același lucru cu alte cuvinte, a zis așa: „O stea va răsări din Iacov și o floare va ieși din rădăcina lui Iese și în mâna Lui se vor încrede neamurile. Steaua strălucitoare care a strălucit și floarea care a ieșit din rădăcina lui Iese este Hristos. Căci El S-a născut prin puterea lui Dumnezeu din Fecioară, coborând din sămânța lui Iacov, tatăl lui Iuda, care a fost, așa cum am spus mai sus, strămoșul evreilor, iar Iese, după cuvântul profetic, a fost strămoșul Lui și fiul lui Iacov și al lui Iuda, după succesiunea generațiilor.

33. Și ascultați din nou cum Isaia a prezis în cuvinte clare că Hristos se va naște dintr-o Fecioară. Se spune așa: „Iată, fecioara va zămisli în pântecele ei și va naște un fiu; și îi vor numi numele Dumnezeu cu noi. Ceea ce este incredibil și imposibil după priceperea oamenilor, Dumnezeu a prezis-o prin Duhul profetic, pentru ca atunci când se va întâmpla, să nu rămână în necredință, ci să creadă pentru că a fost prezis. Dar ca unii, neînțelegând profeția citată, să nu înceapă să ne mustre cu același lucru cu care îi mustrăm pe poeți, care spun că Zeus s-a coborât la femei pentru plăceri senzuale, voi încerca să explic aceste expresii. Cuvintele: «Iată, fecioara va zămisli în pântecele ei» înseamnă că o fecioară va zămisli fără a avea un act sexual. Căci dacă s-ar fi unit cu cineva, nu ar mai fi fecioară, ci Puterea lui Dumnezeu, venind peste fecioară, a umbrit-o și a făcut-o să zămislească pe când era fecioară. Și Îngerul lui Dumnezeu, trimis atunci la Fecioară, i-a anunțat cu aceste cuvinte: «Iată, vei zămisli în pântecele tău din Duhul Sfânt și vei naște un Fiu și El va fi numit Fiul Celui Preaînalt». „Și-I vei pune numele Isus, căci El va mântui poporul Său de păcatele lor." Așa povestesc cei care au descris totul despre Mântuitorul nostru Isus Hristos, iar noi îi credem, pentru că și prin Isaia cel menționat mai sus, Duhul profetic a prezis că Hristos se va naște, așa cum am expus mai sus. Sub numele de Duh și Putere de la Dumnezeu nu trebuie să înțelegem nimic altceva decât Cuvântul, care este și întâiul născut al lui Dumnezeu, așa cum a indicat profetul Moise cel menționat mai sus; și acest Duh, coborând peste Fecioară și umbrind-o, a lăsat-o

însărcinată nu prin împerechere, ci prin forță. Iar numele Isus, dacă este tradus din ebraică în greacă, înseamnă Σωτηρ (Mântuitor); de aceea, și Îngerul i-a spus Fecioarei: „Și-I vei pune numele Isus, căci El va mântui poporul Său de păcatele lor.” Și că cei care profețesc nu sunt inspirați de nimic altceva decât de Cuvântul lui Dumnezeu, cred că veți fi de acord cu aceasta.

34. Ascultați cum un alt profet, Mica, a profețit și el despre locul unde urma să Se nască. El a zis așa: „Și tu, Betleem, țara lui Iuda, nu ești nicidecum cel mai mic între căpeteniile lui Iuda, căci din tine va ieși un conducător care va paște poporul Meu.” În țara Iudeii este un sat, la treizeci și cinci de stadii distanță de Ierusalim, în care S-a născut Iisus Hristos, după cum puteți afla din tabelele recensământului care a fost făcut sub Quirinus, primul nostru guvernator în Iudeea.

35. Și că Hristos, după nașterea Sa, va fi necunoscut altor oameni până când va ajunge la vârsta bărbăției, așa cum s-a și întâmplat, ascultați prezicerile despre aceasta. Acestea sunt: „Un copil ni s-a născut și un tânăr ni s-a dat, a cărui domnie este pe umerii Lui.” Aceste cuvinte semnificau puterea crucii, de care cel răstignit și-a legat umerii, așa cum se va arăta mai clar în discursul meu ulterior. Și iarăși același profet Isaia, inspirat de Duhul profeției, a spus: „Mi-am întins mâinile către un popor neascultător și contradictoriu, către un popor care a umblat pe o cale nebună; acum ei cer judecata de la Mine și îndrăznesc să se apropie de Domnul. Și iarăși, cu alte cuvinte, printr-un alt profet se spune: «Mi-au străpuns picioarele și mâinile și au tras la sorți pentru haina Mea». Cu David, regele și profetul care a spus aceasta, nu s-a întâmplat nimic de genul acesta: dar Iisus Hristos a fost întins cu mâinile și răstignit de evrei care L-au contrazis și au spus că El nu este Hristosul. Și în plus, așa cum a spus profetul, «L-au batjocorit și L-au așezat pe scaunul de judecată și au zis: Judecă-ne!». Iar cuvintele: «Mi-au străpuns mâinile și picioarele» au fost o indicație a cuielor care au fost bătute în mâinile și picioarele Lui pe cruce. Și după ce a fost răstignit, cei care L-au răstignit au tras la sorți pentru haina Lui și au împărțit-o între ei. Și ce a fost aceasta cu adevărat, puteți afla din actele întocmite sub Pontius Pilat. Voi cita și cuvintele profetice ale unui alt profet, Țefania, în care a prezis clar că Hristos va ședea pe mânzul unui măgar și va intra în Ierusalim. Aceste cuvinte sunt următoarele: „Bucură-te foarte, fiica Sionului, propovăduiește, fiica Ierusalimului! Iată, Împăratul tău vine la tine, blând, șezând pe un măgar și, în plus, pe un pui de măgar, născut sub jug.”

36. Când auziți cuvintele profeților rostite ca și cum ar fi rostite în persoana cuiva, nu credeți că sunt rostite de acei oameni inspirați înșiși, ci de Cuvântul lui Dumnezeu care îi mișcă. Uneori vorbește prevestind ceea ce se va întâmpla, alteori vorbește ca și cum ar fi în persoana Domnului tuturor și Tatălui lui Dumnezeu, alteori ca și cum ar fi în persoana lui Hristos, alteori ca și cum ar fi în

persoana oamenilor care răspund Domnului sau Tatălui Său: același lucru se poate vedea și la scriitorii voștri, unde, deși cineva scrie totul, introduce persoane care vorbesc. Neînțelegând aceasta, evreii, care au cărțile profeților, nu L-au recunoscut pe Hristos când a venit și ne urăsc pe noi când spunem că a venit și dovedim că a fost răstignit de ei, așa cum a fost prezis.

37. Ca să vă fie clar și aceasta, acestea sunt cuvintele rostite de profetul Isaia, menționat mai sus, în persoana Tatălui: „Boul își cunoaște stăpânul și măgarul ieslea stăpânului său; dar Israel nu Mă cunoaște, poporul Meu nu înțelege. Vai de neam păcătos, popor plin de păcate, sămânță vicleană, copii fărădelegii, voi L-ați părăsit pe Domnul.” Și iarăși, în alt loc, același profet vorbește și în persoana Tatălui: „Ce casă Îmi veți zidi?”, zice Domnul. „Cerul este scaunul Meu de domnie și pământul este așternutul picioarelor Mele.” Și iarăși în alt loc: „Sufletul Meu urăște lunile voastre noi și sabatele voastre și nu pot suporta ziua cea mare de post și de lenevie. Și când veți veni să vă arătați înaintea Mea, nu vă voi asculta, mâinile voastre sunt pline de sânge. Și dacă Îmi aduceți făină fină sau tămâie, este o urâciune pentru Mine; nu doresc grăsimea berbecilor și sângele taurilor. Căci cine a cerut aceste lucruri de la voi? Ci distruge orice legământ al nelegiuirii, rupe mrejele legămintelor violente, acoperă pe cel fără sânge și gol, împarte pâinea ta celui flămând.” Acum puteți judeca ce fel de învățătură este oferită de profeți în numele lui Dumnezeu.

38. Dar când Duhul profetic vorbește în persoana lui Hristos, El spune: „Mi-am întins mâinile către un popor neascultător și împotrivă, către un popor care umblă pe o cale nu bună.” Și iarăși: „Mi-am dat spatele la biciuire și obrajii la lovituri: cel pe care l-au scuipat nu Mi-a întors fața de rușine. Și Domnul a fost ajutorul meu; de aceea nu m-am rușinat, ci Mi-am înfățișat fața ca o stâncă tare. Știam că nu voi fi de rușine, căci Cel ce Mă îndreptățește este aproape.” Și iarăși spune: „Au aruncat la sorți pentru hainele Mele și Mi-au străpuns picioarele și mâinile. Dar eu m-am odihnit și am dormit și apoi m-am sculat, căci Domnul m-a susținut.” Și iarăși spune: „Au vorbit cu buzele lor, au clătinat din cap, zicând: „Să se mântuiască El însuși!” Toate acestea au fost făcute de evrei împotriva lui Hristos, după cum puteți afla voi înșivă. Căci când El a fost răstignit, și-au mișcat buzele și au clătinat din cap, zicând: „Să învie morții și să Se mântuiască El Însuși.”

39. Și când Duhul profetic vorbește ca unul care a prezis viitorul, atunci El vorbește astfel: „Legea va ieși din Sion și cuvântul Domnului din corturile Ierusalimului și El va judeca printre neamuri și va osândi multe popoare, și își vor făuri săbiile în fiare de plug și sulițele lor în cosoare și un neam nu va mai ridica sabia împotriva unui neam și nu va mai ști să lupte.” Că așa a fost, poți verifica singur. Din Ierusalim au ieșit în lume doisprezece bărbați, și, în plus, oameni neînvățați, incapabili să vorbească, ci prin puterea lui Dumnezeu au vestit întregii omeniri că au fost trimiși de Hristos să învețe tot cuvântul lui Dumnezeu. Și noi,

care odinioară ne-am ucis unii pe alții, nu numai că nu ne certăm cu dușmanii noștri, ci, pentru a nu minți și a nu-i înșela pe cei care fac interogatorii, Îl mărturisim cu bucurie pe Hristos și murim. Desigur, am putea folosi cuvintele în acest caz: limba a jurat, dar mintea nu a jurat. Dar ar fi ridicol - în timp ce soldații care îți jură credință și sunt înrolați în serviciu își țin cuvântul și îl preferă propriilor lor vieți, părinților lor, patriei lor și tuturor caselor lor, în ciuda faptului că nu le poți da o recompensă nestricăcioasă - dacă noi, dorind nestricăciune, nu am îndura totul pentru a primi ceea ce dorim de la Cel care poate să ne dea.

40. Ascultați cum a fost profețit și despre cei care au predicat doctrina Lui și au anunțat venirea Lui. Profetul și regele menționat anterior, prin Duhul profetic, a vorbit astfel: „Zi de zi va răsări cuvântul și noapte de noapte se va spune cunoștința. Nu este grai sau limbă în care să nu se audă glasul lor. Soliul lor a ajuns în tot pământul și cuvintele lor până la marginile lumii. El Și-a rânduit locuința în soare și El, ca un mire care iese din cămara sa, se va bucura, ca un uriaș care iese.” **83.** Pe lângă acestea, consider că este folositor și potrivit să menționez și alte preziceri ale aceluiași David. Din ele puteți afla cum Duhul profetic poruncește oamenilor să trăiască și cum anunță că Irod, regele iudeilor, și evreii înșiși, și Pilat, care era guvernator printre ei, cu soldații săi, se vor ridica împotriva lui Hristos; că oameni din fiecare națiune vor crede în El; că Dumnezeu Îl numește Fiul Său și a promis că îi va supune pe toți dușmanii; de asemenea, că demonii încearcă să scape, pe cât pot, de autoritatea Tatălui tuturor și a Domnului Dumnezeu și de autoritatea lui Hristos; și cum Dumnezeu cheamă pe toți la pocăință înainte de a veni ziua judecății. Se spune așa: „Fericit este omul care n-a umblat la sfatul celor nelegiuiți, n-a stat pe calea păcătoșilor și n-a șezut pe scaunul celor care osândesc, ci a cărui plăcere este în Legea Domnului și care cugetă la Legea Lui zi și noapte! El va fi ca un pom sădit lângă râuri de apă, care își dă rodul la vremea lui, frunzele lui nu-i cade și tot ce face va izbuti. Nu așa este cu cei răi, nu așa este, ci sunt ca praful pe care îl izgonește vântul de pe fața pământului. De aceea, cei răi nu vor sta în picioare la judecată, nici păcătoșii în adunarea celor drepți, căci Domnul cunoaște calea celor drepți; dar calea celor răi va pieri. De ce se înfurie neamurile și de ce cugetă popoarele lucruri deșarte? Împărații pământului s-au sculat și conducătorii s-au adunat împotriva Domnului și împotriva Hristosului Său, zicând: „Să le rupem legăturile și să le lepădăm jugul lor de pe noi!” Cel ce șade în ceruri îi va batjocori, iar Domnul îi va batjocori. Atunci va vorbi El cu El.” „Îi va zgudui în mânia Lui și-i va clătina în urgia Lui. Dar Eu sunt pus împărat de el pe muntele Lui cel sfânt, Sionul; voi vesti porunca Domnului. Domnul mi-a zis: «Tu ești Fiul Meu; astăzi Te-am născut.» Cere-Mă și-ți voi da neamurile de moștenire și marginile pământului de stăpânire. Le vei cârmui cu un toiag de fier; le vei zdrobi ca pe vasele unui oal de lut. Fiți înțelepți, împărați, și pricepeți, toți judecătorii pământului! Slujiți Domnului cu frică și bucurați-vă de El cu cutremur. Luați învățătură, ca nu cumva să Se mânie Domnul vreodată și să pieriți de pe calea

dreptății, când se aprinde deodată mânia Lui. Fericiți sunt toți cei ce nădăjduiesc în El!”

41. Și din nou, într-o altă profeție, Duhul profetic, prin același David, anunțând că Hristos, după răstignirea sa, va domni, a zis astfel: „Cântați Domnului, tot pământul și vestiți mântuirea Lui în fiecare zi, căci Domnul este mare și vrednic de laudă. El este înfricoșător mai presus de toți dumnezeii, căci dumnezeii neamurilor sunt idoli ai demonilor, dar Dumnezeu a creat cerurile. Slavă și laudă înaintea feței Lui, putere și slavă în locul sanctuarului Său. Dați slavă Domnului, Părintelui veacurilor. Primiți har, intrați înaintea feței Lui și închinați-vă în curțile Lui sfinte. Tot pământul să se teamă de fața Lui și să fie mustrat și să nu se clatine. Să fie bucurie printre neamuri: Domnul domnește din copac.”

42. Dar când Duhul profetic vorbește despre lucrurile viitoare ca și cum s-ar fi întâmplat deja, așa cum se poate vedea din cuvintele citate mai sus, atunci, ca nu cumva această împrejurare să servească drept scuză cititorilor în neînțelegerea lor, o voi explica și eu. Întrucât viitorul Îi este pe deplin cunoscut, El vorbește dinainte ca și cum s-ar fi întâmplat deja. Și că aceasta este într-adevăr ceea ce trebuie să acceptăm, gândiți-vă la următoarele. David a rostit cuvintele de mai sus cu o mie cinci sute de ani înainte de Hristos, devenind om, a fost răstignit; și niciunul dintre cei care fuseseră înaintea Lui nu a adus bucurie neamurilor prin răstignirea lor, nici nimeni de atunci. Dar Iisus Hristosul nostru, fiind răstignit și murind, a înviat și a domnit, înălțându-se la cer; și ceea ce a vestit prin apostoli tuturor neamurilor este o bucurie pentru cei care așteaptă nestricăciunea promisă de El.

43. Dar ca nimeni să nu concluzioneze din cele spuse mai sus că noi spunem că evenimentele se întâmplă prin necesitatea sorții, deoarece sunt prezise prin prestiință, voi distruge și acest lucru. Am fost învățați de profeți că fiecare este răsplătit sau pedepsit, și chinuri sau recompense, după meritul faptelor sale, și declarăm acest lucru ca fiind adevărat. Căci dacă nu ar fi așa, ci totul se întâmplă prin soartă, atunci nu există nicio libertate în noi. Dacă ar fi hotărât de soartă ca unul să fie bun și altul rău, atunci unul nu ar fi vrednic de laudă, iar celălalt de învinovățire. Din nou, dacă neamul uman nu ar avea capacitatea, cu liber arbitru, de a fugi de viciu și de a alege binele, atunci nu ar fi vinovat de nimic din ceea ce a făcut. Dar că fie face bine, fie păcătuiește cu liber arbitru, dovedim în acest fel, vedem că unul și același om trece la lucruri opuse; dar dacă soarta l-ar fi hotărât fie să fie rău, fie cinstit, nu ar fi fost capabil de astfel de contrarii și nu ar fi putut să se schimbe de multe ori. Și unii nu ar fi buni, iar alții răi. Căci atunci ar trebui să spunem că soarta este cauza viciilor și totuși face ceea ce este contrar ei înșiși; sau altfel ar trebui să admitem ca adevărată propoziția enunțată mai sus, că nu există nici virtute, nici viciu, ci doar în opinie se distinge binele și răul; și aceasta, așa cum arată rațiunea adevărată, este cea mai mare impietate și

fărădelegie. Dar admitem că soarta este inevitabilă prin faptul că celor care aleg binele li se oferă o recompensă vrednică, la fel cum celor care aleg opusul li se oferă o pedeapsă corespunzătoare. Căci Dumnezeu nu l-a creat pe om asemenea altor creaturi, precum copacii și patrupedele, care nu pot acționa cu libertate. Altfel, el nu ar fi vrednic de recompensă sau laudă, dacă nu ar alege liber binele, ci a fost creat astfel și nu ar putea, chiar dacă ar fi pedepsit pe bună dreptate, dacă ar fi astfel nu prin el însuși, ci pentru că nu ar putea fi altfel decât ceea ce s-a născut.

44. Aceasta ne-a fost învățată de Duhul Sfânt al profeției, care mărturisește prin Moise că Dumnezeu a vorbit astfel omului cel întâi creat: „Iată, binele și răul sunt înaintea ta; alege binele. Și iarăși prin Isaia, un alt profet, ca și cum ar fi în numele Tatălui tuturor și Domnului Dumnezeu, se spune așa: «Spălați-vă, curățiți-vă, îndepărtați răutatea sufletelor voastre, învățați să faceți binele, faceți dreptate orfanului și socotiți-o neprihănită pe văduvă. Veniți și să ne judecăm împreună, zice Domnul. Și chiar dacă vor fi păcatele voastre ca stacojiul, le voi face albe ca lâna; și chiar dacă vor fi ca stacojiul, le voi face albe ca zăpada. „Și dacă voiți și Mă ascultați, veți mânca cele bune ale țării; dar dacă nu Mă ascultați, sabia vă va mistui, căci gura Domnului a vorbit.” Cuvintele „sabia vă va mistui” nu înseamnă că cei neascultători vor fi uciși cu săbii; ci sabia lui Dumnezeu este focul, a cărui hrană sunt cei ce hotărăsc să facă răul. De aceea se spune: „Sabia vă va mistui, căci gura Domnului a vorbit”. Dacă profetul ar fi vorbit despre o sabie care taie și încetează imediat, nu ar fi spus „va mistui”. Iar Platon, când a spus că „vina este în omul care alege, dar Dumnezeu nu este vinovat”, a împrumutat acest lucru de la profetul Moise. Căci Moise este mai vechi decât toți scriitorii greci. Și în tot ceea ce au spus filozofii și poeții despre nemurirea sufletului, despre pedepsele de după moarte, despre contemplarea cerului și subiecte similare, i-au folosit pe profeți - prin ei puteau înțelege și explica. Prin urmare, toată lumea pare să aibă semințe de adevăr: dar nu le-au înțeles exact - în care sunt convinși de faptul că se contrazic între ele. Când spunem, așadar, că evenimentele viitoare au fost prezise, nu vrem să spunem că sunt neapărat împlinite de soartă, ci că Dumnezeu, cunoscând dinainte faptele viitoare ale tuturor oamenilor și hotărând în Sine ca fiecare om să primească o răsplată după valoarea faptelor sale, prezice prin Duhul profetic că aceștia vor primi de la El după valoarea faptelor lor: prin acest mijloc, El cheamă întotdeauna rasa umană la o nouă atenție și efort și își arată grija și providența pentru ei. Dar prin acțiunea demonilor răi, pedeapsa cu moartea este determinată pentru cei care vor citi cărțile lui Hystaspes sau ale Sibilei sau ale profeților, pentru a-i îndepărta prin frică pe oamenii care citesc de la învățarea binelui și pentru a-i ține în sclavia lor; ceea ce, însă, nu ar putea face pentru totdeauna; căci nu numai că noi înșine citim acele cărți fără frică, ci și, după cum vedeți, le supunem discreției voastre, fiind siguri că vor fi pe placul tuturor. Și chiar dacă îi

convingem doar pe câțiva de aceasta, vom obține un mare beneficiu; căci, ca lucrători buni, vom primi o răsplată de la Domnul.

45. Faptul că Tatăl tuturor, Dumnezeu, Îl va înălța pe Hristos la cer după învierea Sa din morți și Îl va ține până când îi va învinge pe demonii care sunt în război cu El și până când se va împlini numărul celor drepți și virtuoși, pe care i-a cunoscut mai dinainte și pentru care nu Și-a împlinit încă porunca, ascultați cuvintele profetului David. Acestea sunt următoarele: „Domnul a zis Domnului meu: Șezi la dreapta Mea, până voi pune pe vrăjmașii Tăi așternut al picioarelor Tale. Domnul Îți va trimite un toiag tărie din Ierusalim și vei domni în mijlocul vrăjmașilor Tăi. A Ta este puterea în ziua puterii Tale și în strălucirea sfinților Tăi. Te-am născut din pântecele mamei tale, înainte de luceafăr." Cuvintele „Îți va trimite un toiag tărie din Ierusalim" prevestesc acea învățătură puternică pe care apostolii Săi, ieșind din Ierusalim, au propovăduit-o pretutindeni și, deși moartea este hotărâtă pentru cei care învață sau mărturisesc în general numele lui Hristos, noi înșine o primim pretutindeni și îi învățăm pe alții. Dacă și voi citiți aceste cuvinte cu o dispoziție dușmănoasă, atunci, precum am spus mai sus, nu puteți face nimic mai mult decât să ucideți: aceasta nu ne aduce niciun rău, dar pentru voi și pentru toți cei care ne prigonesc pe nedrept și nu se pocăiesc, pregătește chinuri veșnice în foc.

46. Dar ca nimeni să nu facă obiecția prostească, pentru a-i îndepărta pe oameni de doctrina noastră, că, potrivit noastră, Hristos s-a născut cu 150 de ani înainte, sub Quirinus, și a propovăduit doctrina pe care I-o atribuim puțin mai târziu, sub Pontius Pilat, și să concluzioneze din aceasta că toți oamenii născuți înaintea Lui nu sunt în niciun fel nevinovați, voi rezolva mai întâi această dificultate. Am fost învățați că Hristos este întâiul născut al lui Dumnezeu și am declarat mai sus că El este Cuvântul, de care se împărtășește întreaga rasă umană. Cei care au trăit conform Cuvântului sunt creștini, chiar dacă pot fi considerați atei: astfel sunt printre greci Socrate și Heraclit și cei asemenea lor, iar printre barbari Avraam, Anania, Azaria și Misael, și Ilie și mulți alții: a povesti acțiunile sau numele lor ar fi, știu, plictisitor și în prezent mă voi abține de la a face acest lucru. Astfel, cei care au trăit odinioară împotriva Cuvântului au fost necinstiți, ostili lui Hristos și ucigași de oameni care trăiau conform Cuvântului; Dar cei care au trăit și trăiesc acum conform acesteia sunt creștini, neînfricați și calmi. Din ce motiv, așadar, prin puterea Cuvântului, prin voința Tatălui tuturor și a Domnului Dumnezeu, El S-a născut ca om prin Fecioară și a fost numit Isus, a fost răstignit, a murit și a înviat și s-a înălțat la cer, un om care reflectează poate înțelege din ceea ce am spus atât de pe larg înainte; și, din moment ce acum nu este nevoie să dezvolt acest subiect, voi trece în cazul de față la dovezi mai necesare.

47. Ascultați ce a spus și Duhul profetic despre pustiirea țării Iudeii. Cuvintele Sale au fost rostite ca și cum ar fi fost în numele poporului, care era uimit de cele întâmplate. Ele sunt următoarele: „Sionul a ajuns pustiu, precum Ierusalimul a ajuns o pustietate; blestemata este casa sanctuarului nostru și slava pe care au binecuvântat-o părinții noștri este arsă în foc și toată slava Lui a căzut. Și Tu ai îndurat toate acestea și ai păstrat tăcerea și ne-ai smerit aspru.” Acum, că Ierusalimul este pustiu, așa cum a fost prezis, știți. În ceea ce privește pustiirea lui și că niciunul dintre evrei nu va avea voie să locuiască acolo, profetul Isaia a spus așa: „Țara lor este pustie, vrăjmașii lor o mănâncă sub ochii lor și niciunul dintre ei nu va locui în ea.” Și știți bine că sunteți atenți că nimeni nu va fi în ea și că pedeapsa cu moartea a fost hotărâtă pentru acel evreu care va fi prins la intrarea în ea.

48. Ascultați în ce cuvinte s-a prezis despre Hristosul nostru, că El va vindeca tot felul de boli și va învia morții. Acestea sunt următoarele: „La venirea Lui, șchiopii vor sări ca cerbii, graiul muților va fi limpede, orbii vor vedea, leproșii se vor curăți, morții se vor înălța și vor umbla. Și că El a făcut aceasta, puteți afla din actele redactate sub Pontius Pilat. Astfel, s-a prezis de Duhul profetic că El va fi omorât împreună cu cei care au nădăjduit în El; ascultați ce spune Isaia. Se spune așa: „Iată cum a pierit cel drept și nimeni nu ia la inimă; și drepții sunt nimiciți și nimeni nu se uită la ei. Cel drept este luat din fața nedreptății și mormântul lui va fi în pace: este luat din mijlocul nostru.”

49. Și ascultați din nou cum se spune prin același Isaia că neamurile păgâne care nu-L așteptau I se vor închina, dar evreii, care Îl așteaptă întotdeauna, nu-L vor recunoaște când va veni. Aceste cuvinte sunt rostite ca și cum ar veni din persoana lui Hristos Însuși, iar esența este aceasta: „M-am descoperit celor ce nu Mă întrebau și am fost găsit de cei ce nu Mă căutau. Am zis: Iată, Eu sunt printre neamurile care nu chemau Numele Meu. Mi-am întins mâinile către un popor neascultător și împotrivitor, către un popor care nu a umblat pe calea cea bună, ci după păcatele lui. Acest popor Mă provoacă la mânie înaintea feței Mele.” Și într-adevăr, evreii, care aveau profețiile în mâini și așteptau întotdeauna venirea lui Hristos, nu L-au recunoscut și nu numai că nu L-au recunoscut, ci L-au respins, iar păgânii, care nu auziseră niciodată de Hristos până când apostolii Săi nu au venit din Ierusalim, nu L-au vestit și nu au comunicat profețiile, cu bucurie și credință au abandonat idolii și s-au predat prin Hristos Dumnezeului nenăscut. Că acele calomnii erau cunoscute dinainte, care aveau să fie răspândite despre cei care Îl mărturiseau pe Hristos și cât de jalnici sunt cei care Îl hulesc și socotesc că este frumos să respecte ritualurile străvechi; ascultați cât de pe scurt a vorbit Isaia despre aceasta. Se spune așa: „Vai de cei ce numesc dulcele amar și amărul dulce”.

50. Ascultați și profeția că El, devenind om pentru noi, a suferit suferințe și ocară și că va veni din nou cu slavă. Iată-le: „Pentru că I-au dat sufletul până la moarte și a fost numărat printre cei fărădelegi, El a luat păcatele multora și va avea milă de cei fărădelegi. Iată, Robul Meu va înțelege, va fi înălțat și foarte slăvit. După cum mulți se vor teme de Tine, tot așa înfățișarea Ta va fi necinstită de oameni și slava Ta de oameni; așa multe neamuri vor fi uimite și împărații își vor astupa gura, căci cei cărora nu li s-a spus nimic despre El și cei cărora n-au auzit nimic vor înțelege. Doamne, cine a crezut vestea noastră și cui i s-a descoperit mâna Domnului? Am spus înaintea Lui ca un copil mic, ca o rădăcină într-un pământ însetat: El nu are nici formă, nici slavă. Și L-am văzut și nu avea nici formă, nici frumusețe, ci înfățișarea Lui era necinstită, disprețuită mai mult decât înfățișarea oamenilor. El este un om în durere, capabil să îndure boala, pentru că fața Lui era întoarsă, batjocorită și disprețuită. El poartă păcatele noastre și suferă pentru noi și noi I-am imputat că era în durere, în durere și în chin. Dar El „El a fost rănit pentru fărădelegile noastre, El a fost zdrobit pentru fărădelegile noastre, pedeapsa păcii a fost peste El, prin rănirea Lui suntem vindecați. Noi toți, ca niște oi, am rătăcit, fiecare om s-a rătăcit pe calea lui, dar Domnul L-a dat în mâna Lui pentru fărădelegile noastre. Și El nu-Și deschide gura din cauza chinului Său: ca o oaie dusă la tăiere și ca un miel mut înaintea celor ce-l tund, așa nu-Și deschide gura. Din cauza smereniei Lui, judecata a fost luată de la El.” După ce a fost răstignit, toți urmașii Săi L-au părăsit și L-au lepădat; dar după ce a înviat din morți, li S-a arătat și i-a învățat să citească profețiile în care au fost prezise toate acestea și, când L-au văzut suindu-Se la cer și au crezut și au primit puterea trimisă lor de acolo de către El, atunci au mers prin neamul omenesc, au început să învețe acest lucru și au primit numele de apostoli.”

51. Mai mult, pentru a ne arăta că cel ce suferă astfel are o generație de nedescris și va domni peste vrăjmașii săi, Duhul profetic a vorbit astfel: „Cine poate spune generația lui? Căci viața lui este luată de pe pământ; pentru nelegiuirile lor a fost dus la moarte. Și îi voi da pe cei răi pentru mormânt și pe cei bogați pentru moartea lui, căci n-a făcut nelegiuire și nu s-a găsit viclenie în gura lui. Și Domnului i-a plăcut să-l curețe de urgie. Dacă-l dați pentru păcat, atunci sufletul vostru va vedea o sămânță lungă. Și Domnul îi va mântui sufletul de suferință, ca să-i arate lumina și să-l formeze în pricepere, ca să îndreptățească pe cel drept, care a slujit multora cu folos. Și păcatele noastre le va purta. De aceea, va domni peste mulți și va împărți prada celor puternici, pentru că sufletul lui a fost dat la moarte și a fost numărat printre cei fărădelegi și a purtat păcatele multora și pentru nelegiuirile lor a fost izbăvit.” Că El se va înălța la cer, așa cum a fost prezis, ascultați. Iată cum se spune: „Ridicați porțile cerurilor și deschideți-le, ca să intre Împăratul slavei! Cine este acest Împărat al slavei? Domnul cel puternic și Domnul puternic. Și cum va veni El din cer cu slavă, ascultați! Ce a spus despre aceasta proorocul Ieremia. Cuvintele Lui sunt

acestea: „Iată, El vine ca un fiu al omului pe norii cerurilor și îngerii Lui sunt cu El.”

52. Așadar, când dovedim că tot ce s-a întâmplat deja a fost prezis de profeți înainte de a se întâmpla, trebuie neapărat să credem că ceea ce a fost prezis și el, dar care încă nu s-a întâmplat, se va întâmpla cu siguranță. Căci, în același fel în care evenimentele care au fost prezise mai înainte și necunoscute s-au împlinit, tot așa se vor întâmpla și celelalte, deși ei nu știu și nu cred. Profeții au prezis două veniri ale lui Hristos: una care s-a întâmplat deja, sub forma unui om lipsit de glorie și suferind, cealaltă, când El, așa cum a fost anunțat, va veni cu slavă din cer, înconjurat de oastea Sa îngerească, și când va învia trupurile tuturor oamenilor de dinainte și va îmbrăca trupurile celor vrednici în nestricăciune, dar va trimite trupurile celor răi, capabili de simțire veșnică, împreună cu demonii răi, în focul veșnic. Că și aceasta a fost prezisă, voi dovedi. Profetul Ezechiel a vorbit astfel: „Toiagul se va uni cu toiagul și osul cu osul și carnea va crește din nou” și: „fiecare genunchi se va pleca înaintea Domnului și orice limbă Îl va slăvi”. Ce vor simți cei răi și cum vor fi chinuiți, ascultați ce se spune și despre aceasta. Se spune așa: „Viermele lor nu se va sfârși și focul lor nu se va stinge. Și se vor pocăi atunci, când nu va fi niciun folos din ea”. Ce va spune și va face poporul Iudeii când Îl va vedea venind în slavă, profetul Zaharia a spus profetic așa: „Voi porunci celor patru vânturi să adune copiii risipiți; voi porunci miazănoaptei să aducă și miazăziului să nu oprească”. Și atunci va fi o mare jale în Ierusalim, nu jale al buzelor și al gurii, ci jale al inimii, și nu își vor rupe hainele, ci gândurile lor. Se vor jeli genunchi după genunchi și apoi se vor uita la Cel pe care L-au străpuns și vor zice: „De ce, Doamne, ne-ai lăsat să rătăcim de la calea Ta? Slava pe care au binecuvântat-o părinții noștri a ajuns o ocară pentru noi”.

53. Aș putea cita multe alte profeții, dar mă abțin, considerându-le suficiente pentru convingerea celor care au urechi capabile să audă și să înțeleagă: aceștia, cred, pot înțelege ei înșiși că noi nu suntem ca fabulele fiilor imaginari ai lui Jupiter, care doar vorbesc, dar nu le pot dovedi cuvintele. Cum am putea crede Omul Răstignit că El este Întâiul Născut al Dumnezeului nenăscut? și va judeca întreaga omenire, dacă nu am găsi mărturiile prezise despre El înainte de a veni și a deveni om și dacă nu am vedea că exact așa s-a întâmplat, adică țara Iudeii a fost pustie, că oameni din fiecare națiune au crezut în El prin învățătura apostolilor Săi și au abandonat vechile obiceiuri în care trăiau în eroare - din moment ce vedem acest lucru în noi înșine și știm că creștinii dintre neamuri sunt mai numeroși și mai zeloși decât creștinii dintre evrei și samariteni. Duhul profetic numește toate celelalte popoare neamuri, iar semințiа evreiască și samaritenească se numește Israel și casa lui Iacov. Și voi cita o profeție în care se prezice că vor fi mai mulți credincioși dintre neamuri decât dintre evrei și samariteni. Despre aceasta se spune: „Bucură-te, stearpă, care n-ai născut;

deschide-te și strigă de bucurie, care n-ai născut dureri; căci femeia fără copii are mult mai mulți copii decât femeia care are un soț.” Căci toate neamurile erau departe de adevăratul Dumnezeu și slujeau lucrărilor propriilor mâini, iar evreii și samaritenii, având Cuvântul lui Dumnezeu transmis prin profeți și așteptându-L mereu pe Hristos, nu L-au recunoscut când a venit, cu excepția câtorva despre care Duhul Sfânt profetic a prezis prin Isaia că vor fi mântuiți. El a spus, ca și cum ar fi în numele lor: „Dacă Domnul nu ne-ar fi lăsat sămânță, am fi ajuns ca Sodoma și Gomora.” Sodoma și Gomora, conform poveștii lui Moise, erau cetăți ale unor oameni răi, pe care Dumnezeu le-a distrus, arzând cu foc și pucioasă, așa că niciunul dintre locuitorii lor nu a scăpat, cu excepția unui străin, caldeean prin naștere, pe nume Lot, cu care fiicele sale au fost mântuite. Cei care doresc pot vedea chiar acum întreaga lor țară, goală, arsă și rămasă stearpă. Și că credincioșii dintre neamuri erau cunoscuți dinainte ca fiind cei mai zeloși și mai tari în credință, voi cita ceea ce a fost spus de profetul Isaia. El a spus așa: „Israel este necircumcis cu inima, dar popoarele sunt necircumcise cu trupul.” Atâtea mărturii clare pot produce pe bună dreptate convingere și credință în cei care iubesc adevărul și nu urmează opinii deșarte și nu sunt conduși de patimi.

54. Cei care predau poveștile fabuloase ale poeților nu oferă nicio dovadă tinerilor studenți; și spun că toate acestea au fost spuse pentru înșelarea și coruperea rasei umane, prin acțiunea demonilor răi. Ei, auzind profețiile profeților că Hristos va veni și că cei răi vor fi pedepsiți prin foc, au făcut ceea ce mulți se numeau fii ai lui Zeus, crezând astfel că vor produce un astfel de efect încât oamenii să considere poveștile despre Hristos ca niște povești minunate, similare cu cele spuse de poeți. Acest lucru era răspândit printre greci și printre toate celelalte popoare, unde, așa cum auzeau din repovestirile profeților, erau mai mulți credincioși în Hristos. Și voi dovedi că ei, auzind cuvintele profeților, le-au înțeles greșit și, ca cei aflați în eroare, au contrafăcut doar ceea ce s-a spus despre Hristosul nostru. Profetul Moise, așa cum am spus, a fost mai vechi decât toți scriitorii și, prin el, așa cum am menționat mai înainte, a fost rostită această profeție: „Nu va lipsi prinț din Iuda, nici conducător din coapsele lui, până nu va veni Cel căruia îi este rezervat și El va fi nădejdea neamurilor; și Își va lega mânzul de viță și Își va spăla hainele în sângele strugurilor.” Demonii, auzind aceste cuvinte profetice, au spus că Dionysos s-a născut din Zeus și au relatat că el a fost inventatorul strugurilor, iar măgarul este pus în misterele sale și au învățat că a fost sfâșiat și s-a înălțat la cer. Și întrucât în profeția lui Moise nu este indicat clar dacă Cel ce va veni este Fiul lui Dumnezeu și dacă va călări pe mânz și va rămâne pe pământ sau se va înălța pe el la cer; Și, întrucât numele mânzului (Πωλος) putea însemna mânzul unui măgar sau al unui cal, atunci, neștiind dacă cel despre care se prezisese va reprezenta un măgar tânăr sau un cal ca simbol al venirii sale și dacă era Fiul lui Dumnezeu, așa cum am spus deja, sau al omului, au declarat despre Bellerophon că și el, fiind un om al oamenilor, s-a înălțat la cer pe calul Pegas. Și când au auzit de la un alt profet,

Isaia, că Hristos se va naște dintr-o Fecioară și se va înălța la cer de bunăvoie, au spus același lucru despre Perseu. Și când au aflat că el, așa cum s-a prezis în profețiile de mai sus, „este puternic ca un uriaș, gata de călătorie”, au spus că Hercule era puternic și umbla în jurul întregului pământ. Și când au auzit din nou profeții despre el, că va vindeca orice boală și va învia morții, s-au prezentat ca fiind Esculap.

55. Dar nicăieri nu au reprezentat răstignirea vreunuia dintre așa-numiții fii ai lui Zeus, căci nu le-a trecut niciodată prin minte, deoarece tot ce s-a spus despre ea a fost spus simbolic, așa cum s-a menționat mai sus. Crucea, așa cum a prezis profetul, este cel mai mare simbol al puterii și autorității lui Hristos, după cum este evident și din obiectele supuse observării noastre. Căci luați în considerare toate lucrurile din lume, există ceva aranjat fără această formă și poate exista o legătură reciprocă fără ea? Nu se poate naviga pe mare decât dacă nava are intact acel trofeu care se numește velă: nu se poate ara pământul fără forma unei cruci: cei care sapă pământul, precum și meșterii, nu își fac munca în alt mod decât prin intermediul unor unelte care au această formă. Iar aspectul exterior al omului diferă de cel al animalelor irațională doar prin faptul că este drept și are capacitatea de a-și întinde brațele, iar pe față are un așa-numit nas care se extinde de la frunte, prin care animalul respiră și care nu reprezintă nimic altceva decât figura crucii. Despre aceasta, profetul a spus astfel: „suflarea din fața feței noastre este Hristos Domnul”. Și simbolurile voastre reprezintă puterea formei în formă de cruce. Mă refer la steagurile și trofeele cu care vă faceți pretutindeni procesiunile solemne, arătând în ele semnele autorității și puterii voastre, deși faceți acest lucru voi înșivă, fără să vă gândiți la asta. Și așezați imaginile împăraților voștri care mor pe aceeași figură, iar în inscripții îi numiți zei. Așadar, după ce v-am convins pe cât posibil prin cuvânt și imagine vizibilă, știm că nu vom mai fi vinovați, deși nu gătiți, căci din partea noastră tot ce ar trebui făcut și îndeplinit.

56. Nu era de ajuns ca demonii răi să spună înainte de apariția lui Hristos că Zeus avea așa-zișii fii; ci chiar și după ce S-a arătat și trăia printre oameni, când au aflat cum Îl preziseseră profeții și au văzut că în fiecare națiune credeau în El și Îl așteptau, apoi din nou, așa cum am spus mai sus, au adus pe alții, Simon și Menandru din Samaria, care prin miracolele lor magice i-au înșelat pe mulți și acum îi țin încă în înșelăciune. Simon, așa cum am spus deja, a fost cu voi în capitala Roma, sub Claudius Cezar, și a uimit atât de mult senatul sacru și poporul roman încât l-au recunoscut ca zeu și au ridicat o statuie în cinstea lui, asemenea celorlalți zei veneraţi de voi. De aceea, rog ca senatul sacru și poporul vostru împreună cu voi să ia aminte la această apărare a mea, pentru ca, dacă cineva ține de învățătura lui Simon, să învețe adevărul și să evite greșeala; iar voi, dacă doriți, distrugeți statuia lui.

57. Demonii răi nu ne pot convinge că nu există chinuri aprinse pentru pedepsirea celor răi, așa cum nu l-ar putea face pe Hristos, când a venit, să rămână necunoscut. Ei pot doar să-i facă pe cei care trăiesc în nebunie, crescuți în patimi și obiceiuri rele și dedați la opinii deșarte, să ne distrugă și să ne urască; în timp ce noi nu numai că nu-i urâm, ci, așa cum s-a spus mai sus, îi compătimim și vrem să-i convingem să se schimbe. Nu ne temem de moarte, deoarece se știe că trebuie neapărat să mori și nu este nimic nou, ci totul este la fel în starea prezentă a lucrurilor; dacă bucuria ei îi poate ocupa pe cei care se bucură de ea chiar și pentru un an, atunci trebuie să se convertească la învățătura noastră pentru a fi eliberați pentru totdeauna de suferință și nevoie. Dar dacă ei nu cred că există ceva după moarte, ci cred că cei care mor trec într-o stare de insensibilitate, atunci ne fac un serviciu eliberându-ne de suferințele și nevoile acestei lumi și ei înșiși se arată răi, mizantropi și adepți ai unor opinii deșarte, pentru că nu ucid pentru a ne da libertate, ci ucid pentru a ne priva de viață și de plăcere.

58. Și Marcion din Pont, așa cum am spus mai sus, a fost instigat de demoni răi: el chiar și acum învață să nu-L recunoască pe Dumnezeu Creatorul tuturor lucrurilor din cer și de pe pământ, nici pe Hristos, Fiul Său, prezis de profeți; ci propovăduiește un alt Dumnezeu, mai presus de Creatorul tuturor, precum și un alt Fiu. Și mulți îl disprețuiesc pe acest om ca fiind singurul care cunoaște adevărul și râd de noi; între timp, nu au nicio dovadă a opiniilor lor, ci, luați ca niște miei de un lup, devin hrană pentru învățătura și demonii nelegiuiți. Căci așa-numiții demoni se străduiesc doar să-i îndepărteze pe oameni de Dumnezeu Creatorul și de Întâiul Său Născut Hristos Dumnezeu, iar pe cei care nu se pot ridica de pe pământ, i-au țintuit și continuă să-i țintuiască în lucruri pământești și făcute de om, iar pe cei care se străduiesc să contemple Divinul, îi seduc pe nesimțit, iar dacă nu au o minte sănătoasă și nu duc o viață curată și lipsită de patimă, îi cufundă în impietate.

59. Și ca să știți ce a împrumutat Platon de la învățătorii noștri, adică din povestea învățată profeților, când a spus că Dumnezeu a schimbat substanța fără formă și a creat lumea, ascultați cum același lucru a fost spus literal de Moise, care a fost menționat anterior ca primul profet și mai vechi decât scriitorii elini: prin el Duhul profetic, declarând cum și din ce a format Dumnezeu lumea la început, a spus astfel: „La început Dumnezeu a creat cerul și pământul, pământul era invizibil și întunericul era peste fața adâncului și duhul lui Dumnezeu se mișca peste fața apelor. Și Dumnezeu a zis: „Să fie un peștior!” Și așa a fost.” Astfel, atât Platon, cât și alții care spun același lucru, și noi înșine am învățat, și puteți fi convinși și voi, că prin cuvântul lui Dumnezeu întreaga lume a fost creată din substanța descrisă mai sus de Moise. Chiar și ceea ce poeții voștri numesc Erev, știm, a fost menționat pentru prima dată de Moise.

60. Și ceea ce Platon spune fiziologic despre Fiul lui Dumnezeu, când spune că El (Dumnezeu) L-a așezat în univers asemenea literei X, a împrumutat-o tot de la Moise. Căci în scrierile lui Moise se relatează că atunci când israeliții au ieșit din Egipt și se aflau în deșert, animale veninoase, vipere și aspide și tot felul de șerpi au căzut asupra lor și au distrus poporul; iar Moise, prin inspirația și acțiunea lui Dumnezeu, a luat aramă și a făcut chipul unei cruci și a așezat-o în sfântul tabernacol și a spus poporului: dacă priviți la acest chip și credeți, veți fi mântuiți prin el. Drept urmare, șerpii, așa cum a scris Moise, au început să moară, iar poporul prin acest mijloc a scăpat de moarte. Platon a citit aceasta și, neștiind exact și nerealizând că era chipul unei cruci, ci văzând doar figura literei X, a spus că puterea cea mai apropiată de primul Dumnezeu era în univers asemenea literei X. Și menționarea celui de-al treilea a venit, așa cum am spus deja, din citirea cuvintelor lui Moise, că Duhul lui Dumnezeu se mișca pe fața apelor; Căci el dă locul al doilea Cuvântului lui Dumnezeu, care, după el, este plasat în univers precum litera X, iar locul al treilea Duhului, despre care se spune că se mișca pe fața apelor, zicând: al treilea despre al treilea. Ascultați cum Duhul profetic a vestit prin Moise despre arderea viitoare; a zis astfel: „Focul veșnic se va coborî și va mistui până la abisul cel mai de jos”. Și astfel, noi nu avem aceleași păreri ca și alții, ci toți imităm și repetăm învățătura noastră. Putem asculta și învăța aceasta de la cei care nici măcar nu cunosc literele, de la oameni care nu sunt învățați și vorbesc o limbă barbară, dar care sunt înțelepți și plini de credință în duh, în ciuda faptului că unii sunt chiar orbi și lipsiți de vedere. Din aceasta putem înțelege că această învățătură nu a venit din înțelepciunea omenească, ci a fost rostită prin puterea lui Dumnezeu.

61. Acum voi arăta cum ne-am dedicat lui Dumnezeu, fiind înnoiți prin Hristos, ca nu cumva, dacă omit acest lucru, să se creadă că sunt nesincer în explicația mea. Cei care sunt convinși și cred că această învățătură și cuvintele noastre sunt adevărate și li se promite că pot trăi conform ei, sunt învățați să-I ceară lui Dumnezeu, cu rugăciune și post, iertarea păcatelor lor anterioare, iar noi ne rugăm și postim împreună cu ei. Apoi îi aducem unde este apă și se renasc în același fel în care noi înșine ne-am renascut, adică sunt apoi spălați cu apă în numele lui Dumnezeu Tatăl și Domnul tuturor, și al Mântuitorului nostru Isus Hristos, și al Sfântului Duh. Căci Hristos a spus: „Dacă nu te vei naște din nou, nu vei intra în Împărăția cerurilor”. Acum toată lumea știe că este imposibil ca cei care s-au născut o singură dată să intre în pântecele celor care au născut. Și profetul Isaia, așa cum am menționat mai înainte, a proclamat cum cei care au păcătuit și se pocăiesc pot fi eliberați de păcate. Și se spune așa: „Spălați-vă, curățiți-vă, îndepărtați răutatea din sufletele voastre, învățați să faceți bine, faceți dreptate orfanului, îndreptățiți văduva; veniți și să ne rugăm, zice Domnul. Și chiar dacă vor fi păcatele voastre ca stacojiul, le voi face albe ca lâna și, chiar dacă vor fi ca stacojiul, le voi face albe ca zăpada; dar dacă nu Mă ascultați, sabia vă va mistui, căci gura Domnului a vorbit.” Și am primit de la apostoli

următorul motiv pentru o astfel de acțiune. Întrucât nu cunoaștem prima noastră naștere și ne-am născut în mod necesar din sămânță umedă prin copulația reciprocă a părinților și am crescut în moravuri rele și un mod de viață rău: ca să nu rămânem copii ai nevoii și ai ignoranței, ci copii ai libertății și ai cunoașterii și să primim iertarea păcatelor noastre anterioare - în apă numele Tatălui tuturor și Domnului Dumnezeu este chemat asupra celui care vrea să se nască din nou și s-a pocăit de păcatele sale. Acesta este singurul nume pe care trebuie să-l rostească cel care conduce pe cel care primește abluțiunea la fântână, pentru că nimeni nu poate rosti numele Dumnezeului inefabil; și dacă cineva ar îndrăzni să spună că acesta există, ar da dovadă de o nebunie cumplită. Și această abluțiune se numește dedicare, pentru că cei care știu aceasta sunt dedicați cu mintea. Și în numele lui Iisus Hristos, răstignit sub Pontius Pilat, și în numele Sfântului Duh, care prin profeți a prezis tot ce se referă la Iisus, cel luminat este spălat.

62. Și demonii, auzind de această spălare anunțată de profet, i-au făcut pe cei care intrau în templele lor și doreau să se apropie de ele să facă libații și să se stropească cu tămâie și chiar i-au făcut pe oameni să se spele complet înainte de a intra în templele dedicate lor. Iar faptul că preoții poruncesc celor care intră în temple și doresc să li se roage să-și scoată încălțămintea, demonii au făcut-o din imitație, preluând din evenimentele care i s-au întâmplat profetului Moise menționat mai sus. Când lui Moise i s-a spus să meargă în Egipt și să conducă poporul lui Israel care se afla acolo, într-o zi, pe când în țara Arabiei păștea oile unchiului său matern, Hristosul nostru a vorbit cu el sub forma focului dintr-un tufiș de spini și i-a spus: „Scoate-ți încălțămintea, apropie-te și ascultă”. El, după ce și-a scos încălțămintea, s-a apropiat și a auzit porunca de a merge în Egipt și de a conduce poporul lui Israel care se afla acolo și a primit o putere puternică de la Hristos, care i-a vorbit sub forma focului; și s-a dus și a condus poporul, făcând lucruri mari și minunate, pe care, dacă vreți să le cunoașteți, le puteți afla în detaliu din scrierile sale.

63. Evreii încă învață că Dumnezeul cel fără nume a fost cel care i-a vorbit lui Moise. De aceea, Duhul profetic i-a mustrat prin profetul Isaia, menționat anterior, și a spus, așa cum am menționat mai înainte: „Boul își cunoaște stăpânul și măgarul ieslea stăpânului său; dar Israel nu Mă cunoaște și poporul nu M-a înțeles.” La fel, Iisus Hristos, mustrându-i pe evrei pentru că nu știau ce este Tatăl și ce este Fiul, a spus astfel: „Nimeni nu-L cunoaște pe Tatăl, numai Fiul, nici Fiul, numai Tatăl și cei cărora Fiul le descoperă.” Acum, Cuvântul lui Dumnezeu este Fiul lui Dumnezeu, așa cum am spus mai sus. El este numit atât înger, cât și apostol, căci El proclamă tot ce trebuie știut și este trimis să reveleze ceea ce este proclamat, așa cum Domnul Însuși ne-a spus: „Cine mă ascultă pe Mine ascultă pe Cel ce M-a trimis pe Mine.” Și acest lucru va fi clar din scrierile lui Moise. Ei spun așa: „Și îngerul lui Dumnezeu a vorbit lui Moise într-o flacără

de foc dintr-un rug, zicând: «Eu sunt Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac, Dumnezeul lui Iacov, Dumnezeul părinților tăi. Coboară în Egipt și scoate afară pe poporul Meu». Ceea ce a urmat, puteți, dacă doriți, să învățați de la ele: este imposibil să rescriem totul aici. Și aceste cuvinte sunt rostite ca o dovadă că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu și un apostol, care odinioară era Cuvântul și apărea uneori sub formă de foc, alteori sub formă de ființe necorporale, dar acum, prin voința lui Dumnezeu, devenind om pentru rasa umană, a îndurat suferințele la care a fost supus de evreii nebuni prin acțiunea demonilor. Evreii, în ciuda faptului că este menționat în mod expres în scrierile lui Moise: «Și îngerul lui Dumnezeu a vorbit lui Moise în focul care ardea în rug și a zis: «Eu sunt Cel ce sunt, Dumnezeul lui Avraam și Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacov», afirmă că Tatăl tuturor și Creatorul au vorbit astfel. De aceea, Duhul profetic, mustrându-i, a zis: „Dar Israel nu Mă cunoaște; poporul nu M-a înțeles.” Și Isus, așa cum am remarcat deja, fiind printre ei, a zis: „Nimeni nu-L cunoaște pe Tatăl, decât Fiul; nici Fiul, decât Tatăl și aceia cărora le va descoperi Fiul.” Și astfel, evreii, care au crezut întotdeauna că Tatăl tuturor vorbea întotdeauna cu Moise, în timp ce cel care vorbea cu el era Fiul lui Dumnezeu, care a fost numit atât înger, cât și apostol, sunt pe bună dreptate mustrați de Duhul profetic și de Însuși Hristos, că nu-L cunosc nici pe Tatăl, nici pe Fiul. Căci cei care Îl numesc pe Fiul Tată, arată clar că nu-L cunosc pe Tatăl și nu știu că Tatăl tuturor are un Fiu, care, fiind Cuvântul întâi-născut al lui Dumnezeu, este și Dumnezeu. Și mai înainte li S-a arătat lui Moise și celorlalți profeți sub formă de foc și într-o formă netrupească, dar acum, în timpul stăpânirii tale, așa cum am spus mai sus, S-a făcut om din Fecioară, prin voia Tatălui, pentru mântuirea celor care cred în El și pentru a îndura umilința și suferința, pentru ca prin moartea și învierea Sa să poată birui moartea. Și ceea ce i s-a spus lui Moise din rug: „Eu sunt Dumnezeul lui Avraam și Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacov și Dumnezeul părinților tăi”, înseamnă că și ei rămân după moarte și sunt poporul aceluiași Hristos. Căci ei au fost primii dintre toți oamenii care s-au angajat în căutarea lui Dumnezeu. Avraam a fost tatăl lui Isaac, Isaac al lui Iacov, așa cum a scris și Moise.

64. Că demonii au făcut ca și chipul așa-numitei Proserpine să fie ridicat la izvoarele de apă, reprezentând-o ca fiica lui Zeus, imitând cuvintele lui Moise, puteți vedea din cele spuse mai sus. Căci Moise a spus, așa cum am scris mai înainte: „La început Dumnezeu a creat cerul și pământul; și pământul era invizibil și fără formă, iar Duhul lui Dumnezeu se mișca pe fața apelor”. Așadar, imitând Duhul lui Dumnezeu, despre care se spune că se mișcă pe fața apelor, au declarat că Proserpina era fiica lui Zeus. Și Minerva, cu un plan similar, au numit-o fiica lui Zeus, nu prin act sexual, ci pentru că știau că Dumnezeu prin Cuvântul Său a gândit și a creat lumea și au reprezentat-o pe Minerva ca primul gând, iar noi considerăm că este foarte ridicol să folosim forma feminină ca imagine a gândului. În mod similar, ceilalți așa-numiți fii ai lui Zeus sunt expuși prin propriile lor acțiuni.

65. După ce credinciosul a fost spălat în acest fel și și-a dat consimțământul, îl conducem la așa-numiții frați în adunarea generală, pentru a oferi rugăciuni comune cu toată sârguința atât pentru noi înșine, cât și pentru inițiat și pentru toți ceilalți de pretutindeni, pentru ca să fim socotiți vrednici, după ce am învățat adevărul, să fim arătați în fapte a fi buni cetățeni și împlinitori ai poruncilor, pentru a dobândi mântuirea veșnică. După ce rugăciunile au fost terminate, ne salutăm unii pe alții cu o sărutare. Apoi pâine și un pahar cu apă și vin sunt aduse conducătorului fraților: acesta, luându-le, trimite laudă și slavă Tatălui tuturor în numele Fiului și al Sfântului Duh și mulțumește în detaliu pentru că ne-a socotit vrednici de aceasta. După ce a oferit rugăciuni și mulțumiri, tot poporul prezent răspunde: Amin. Amin este un cuvânt ebraic, care înseamnă: fie. După mulțumirea conducătorului și proclamarea întregului popor, așa-numiții diaconi dintre noi dau fiecăruia dintre cei prezenți să se împărtășească din pâinea pentru care s-a făcut mulțumirea, din vin și apă și le duc celor absenți.

66. Această mâncare este numită de noi Euharistie (aducere de mulțumire) și nimănui altcuiva nu i se permite să se împărtășească din ea decât celui care crede adevărul doctrinei noastre și a fost spălat cu spălarea pentru iertarea păcatelor și pentru regenerare și trăiește așa cum S-a dăruit Hristos Sine. Căci noi nu o primim ca pâine obișnuită sau băutură obișnuită: ci, așa cum Hristos Mântuitorul nostru S-a întrupat prin Cuvântul lui Dumnezeu și a avut trup și sânge pentru mântuirea noastră, tot așa această mâncare, peste care se aduce mulțumire prin rugăciunea cuvântului Său și din care, prin asemănare, primim hrană, sângele și trupul nostru, este, așa cum suntem învățați, trupul și sângele acelui Isus întrupat. Căci apostolii, în poveștile pe care le-au scris, care sunt numite Evanghelii, au transmis că li s-a poruncit astfel: Isus a luat pâine, a mulțumit și a zis: „Faceți aceasta în pomenirea Mea; acesta este trupul Meu”. Tot așa a luat paharul și a mulțumit și a zis: „Acesta este sângele Meu” și l-a dat numai lor. Același lucru pe care demonii răi, prin imitație, l-au învățat să-l facă în misterele lui Mithra; căci, după cum știți sau puteți afla, - la inițierea celui care intră în mistere, se oferă acolo pâine și un pahar cu apă.

67. De atunci am păstrat întotdeauna aceasta în amintire între noi. Și cei bogați dintre noi îi ajută pe toți săracii și trăim întotdeauna împreună. Pentru toate binele pe care îl primim, Îl slăvim pe Creatorul tuturor, prin Fiul Său Iisus Hristos și prin Duhul Sfânt. În așa-numita zi a soarelui, ne adunăm într-un singur loc pe toți cei care locuiesc în orașe sau sate; și, pe cât permite timpul, se citesc poveștile apostolilor sau scrierile profeților. Apoi, când cititorul a terminat, conducătorul dă un cuvânt de învățătură și îndemn să imităm lucrurile frumoase de acolo. Apoi ne ridicăm cu toții împreună și înălțăm rugăciuni. Și când am terminat rugăciunea, atunci, așa cum am spus mai sus, se aduce pâine, vin și apă; și conducătorul înalță, de asemenea, rugăciuni și mulțumiri, pe cât poate. Poporul își exprimă consimțământul cu cuvântul - Amin, și are loc o împărtășire

fiecăruia și împărtășirea darurilor, peste care se aduce mulțumire, iar celor care nu sunt acolo li se trimit prin diaconi. Cei care au îndeajuns și care duc lipsă, fiecare după voia sa, dau ce vrea, iar strângerea este păstrată de conducător: și are grijă de orfani și văduve, de toți cei aflați în nevoie din cauza bolii sau din alt motiv, de cei în lanțuri, de străinii de departe, în general, are grijă de toți cei aflați în nevoie. În ziua soarelui, în general, ținem cu toții o adunare, pentru că aceasta este prima zi în care Dumnezeu, după ce a schimbat întunericul și materia, a creat lumea, iar Iisus Hristos, Mântuitorul nostru, în aceeași zi a înviat din morți. L-au răstignit în ajunul zilei lui Saturn, iar în ziua de după ziua lui Saturn, adică în ziua soarelui, S-a arătat apostolilor și ucenicilor Săi și i-a învățat cele ce v-am prezentat și spre considerația voastră.

68. Și dacă aceasta vi se pare a fi în conformitate cu rațiunea și adevărul, atunci respectați-o; dacă vi se pare a fi o mică importanță, atunci disprețuiți-o ca pe o mică importanță și nu condamnați la moarte oameni nevinovați ca pe dușmani. Vă spunem dinainte că nu veți scăpa de judecata viitoare a lui Dumnezeu dacă veți continua în nedreptatea voastră, dar exclamăm: fie ceea ce-i place lui Dumnezeu. Și deși am putea, pe baza scrisorii Majestății Sale Prea Serenului Cezar Hadrian, tatăl vostru, să vă rugăm să porunciți să fim judecați conform cererii noastre, am decis să cerem mai bine nu pentru că a fost decretat de Hadrian, ci am scris cererea și declarația cazului nostru pentru că suntem siguri că cerem ceea ce este drept. De asemenea, vă trimit o copie a scrisorii lui Hadrian, pentru ca să puteți vedea că și în acest caz spunem adevărul. Iată copia.

69 Hadrian către Minucius Fundanus: Am primit scrisoarea care mi-a fost scrisă de predecesorul tău, cel mai faimos Serenius Granianus; și nu vreau să las neinvestigată problema care mi-a fost raportată, pentru ca cei nevinovați să nu fie tulburați, iar calomniatorii să nu aibă ocazia să se angajeze în vicleșuguri josnice. Prin urmare, dacă supușii noștri din provincii își pot susține cu fermitate pretenția împotriva creștinilor, astfel încât să o poată dovedi în instanță, atunci nu le interzic să facă acest lucru - doar că nu le permit să recurgă la cereri și strigăte zgomotoase. Este mult mai drept ca, dacă cineva vrea să raporteze, să faceți o anchetă în această privință. Și apoi, dacă cineva raportează și dovedește că persoanele menționate anterior fac ceva împotriva legilor, atunci stabiliți pedepsele în funcție de crimele lor. Faceți eforturi speciale, de dragul lui Hercule, astfel încât, dacă cineva va cere calomnios ca vreun creștin să fie acuzat, să tratați o astfel de persoană în modul cel mai strict, proporțional cu gravitatea crimei sale.

70. Scrisoarea lui Antoninus către Republica Asiatică. Autocratul Caesar, Titus Aelius Hadrianus Antoninus, Augustus, piosul, marele pontif, în al cincisprezecelea an al puterii sale tribuniciene, consul pentru a treia oară, părinte

al patriei, urează bucuria republicii asiatice. — Credeam că până și zeii ar avea grijă ca astfel de oameni (creștinii) să nu se poată ascunde; și cu atât mai mult, dacă ar putea, i-ar pedepsi pentru că nu vor să li se închine; dar voi persecutați astfel de oameni și condamnați modul de gândire pe care îl au ca fiind impie și aduceți alte lucruri asupra lor, pe care, însă, nu le putem dovedi. Dar le este util să creadă că merg la moarte pentru ceea ce sunt acuzați și obțin victoria asupra voastră dându-și viața morții, mai degrabă decât fiind de acord cu ceea ce le cereți. Cât despre cutremurele din trecut și din prezent, nu merită menționate, deoarece în cazul lor sunteți slabi de inimă, dacă vă comparați cu ei, pentru că sunt mai devotați lui Dumnezeu decât voi. Se pare că nici măcar nu cunoașteți zeii în acea vreme, neglijați templele și nu recunoașteți slujba lui Dumnezeu. De aceea îi urăști pe cei care slujesc lui Dumnezeu și îi persecuți până la moarte. Și alți guvernatori provinciali au scris despre acești oameni tatălui meu cel preadivin; iar el le-a răspuns să nu tulbure astfel de oameni, decât dacă se dovedește că întreprind ceva împotriva guvernării romane - Și mulți mi-au raportat despre ei și le-am răspuns și eu în conformitate cu opinia tatălui meu. Dacă cineva sesizează instanța împotriva vreunuia dintre aceștia doar pentru că este astfel de persoană, atunci cel împotriva căruia se face raportul să fie liber de acuzație, chiar dacă se dovedește că este unul dintre aceștia, iar informatorul va fi supus pedepsei.

71. Scrisoare a împăratului Marcus către Senat, în care mărturisește că creștinii au fost cauza victoriei. Autocratul Caesar, Marcus Aurelius Antoninus, al Germaniei, Partiei și Sarmației, către poporul roman și Senatul sacru, vă urează bucurie. — V-am informat despre importanța scopului meu și despre rezultatele pe care le-am obținut la granițele Germaniei, după ce am fost înconjurat la Carnutum, epuizat și obosit, de șaptezeci și patru de batalioane la o distanță de nouă mile. Când au fost aproape de noi, cercetașii ne-au dat informații, iar Pompeian, generalul nostru, a confirmat ceea ce știam (căci eram înconjurat de o mulțime nenumărată și aveam cu mine un detașament limitat din prima, a zecea și dubla legiune a trupelor noastre), adică că în fața noastră se afla o armată mixtă, numărând 977.000 de oameni. Și astfel, comparându-mă pe mine și armata mea cu mulțimea barbarilor și a dușmanilor, m-am adresat rugându-mă zeilor țării mele. Lăsat fără atenție de către ei și, între timp, văzând situația dificilă a armatei mele, i-am chemat pe cei pe care îi numim creștini și, căutând, am găsit o mare mulțime dintre ei: și mi-am exprimat mânia față de ei, ceea ce, însă, nu ar fi trebuit să fac, deoarece am aflat mai târziu despre puterea lor. Nu au început prin a pregăti săgeți, arme și trâmbițe: acest lucru este contrar respectului lor față de Dumnezeu, pe care îl poartă în conștiință; căci trebuie să mărturisim că cei pe care îi considerăm atei au un Dumnezeu viu în conștiință. Aruncându-se la pământ, au început să se roage nu numai pentru mine, ci și pentru întreaga armată anterioară, ca Dumnezeu să ne mângâie în setea și foamea noastră prezentă; căci nu băusem apă de cinci zile, din lipsă; pentru că

ne aflam în mijlocul Germaniei și în granițele inamicului. De îndată ce creștinii s-au aruncat la pământ și au început să se roage unui Dumnezeu pe care nu-l cunoșteam, imediat a venit ploaie din cer, pentru noi cea mai rece, dar pentru dușmanii Romei a fost o grindină arzătoare. Și am recunoscut imediat în rugăciune însăși prezența apropiată a lui Dumnezeu, ca fiind irezistibilă și invincibilă. Din acest motiv, de acum înainte vom permite unor astfel de oameni să fie creștini, astfel încât să nu primească arme împotriva noastră pentru rugăciunea lor. În legătură cu aceștia, decretez că nu vor fi acuzați că sunt creștini. Dar dacă cineva este găsit acuzând un creștin că este creștin, atunci vreau ca, în legătură cu creștinul care este acuzat și el însuși mărturisește acest lucru, să se înțeleagă clar că nu este acuzat de nimic altceva, decât că este creștin: iar cel care îl prezintă trebuie ars de viu. Dacă un creștin se va declara și acest lucru este confirmat, atunci guvernatorul regiunii să nu-l forțeze să se retragă și să nu-l priveze de libertate. Vreau ca acest lucru să fie confirmat printr-un decret al Senatului și ordon ca acest decret al meu să fie afișat în Piața lui Traian, astfel încât toată lumea să-l poată citi. Prefectul Vitrasius Pollio va avea grijă să-l trimită în toate regiunile; și oricine dorește să folosească și să aibă acest decret, să nu fie împiedicat să-l copieze din ceea ce am publicat.

Scuze II

prezentat Senatului Roman în favoarea creștinilor

prezentat Senatului Roman în favoarea creștinilor

1. Evenimentele care au avut loc ieri și alaltăieri în orașul vostru Urbicus, romani, și ceea ce se face în mod similar cu nesăbuință de către conducătorii voștri de pretutindeni, m-au obligat să scriu acest discurs în apărarea noastră, care suntem de aceeași natură cu voi și cu frații voștri, deși nu recunoașteți acest lucru și nu vreți să-l recunoașteți din cauza gloriei virtuților voastre imaginare. Căci pretutindeni, cu excepția celor care cred că cei răi și neînfrânați vor fi pedepsiți cu focul veșnic și că cei virtuoși și cei care au trăit precum Hristos vor trăi cu Dumnezeu într-o stare lipsită de suferință - mă refer la cei care au devenit creștini - toți cei care sunt îndreptați de orice viciu de un tată sau vecin, sau de un fiu, sau de un prieten, sau de un frate, sau de un soț sau de o soție, toți aceștia prin încăpățânarea voinței, atașamentul față de plăcere și inflexibilitatea față de bine, și demonii răi, care sunt mereu în război cu noi și au astfel de judecători (cum ar fi Urbicus) ca sclavi și închinători ai lor, incită astfel de conducători, ca și cum ar fi posedați, să ne supună morții. Dar, ca să vă explic tot ce s-a întâmplat sub Urbicus, vă voi spune ce s-a întâmplat.

2. O femeie avea un soț desfrânat și fusese ea însăși desfrânată înainte. Dar când a învățat învățătura lui Hristos, s-a îndreptat spre o viață bună și a încercat

să-și convingă soțul să facă același lucru, explicându-i învățătura2 și sugerându-i că pentru cei care nu trăiesc cast și conform rațiunii sănătoase, va fi chin în focul veșnic. Dar soțul a continuat aceeași desfrânare și, prin faptele sale, și-a înstrăinat soția de el însuși. Iar ea, considerând că este o nelegiuire să continue să împartă patul cu un astfel de soț, care, împotriva legii firii și a dreptății, căuta în orice mod să-și satisfacă pofta, a vrut să divorțeze de el: dar, respectând propriul ei sfat, care a convins-o să îndure mai mult, în speranța că soțul ei se va schimba într-o zi, s-a forțat să rămână. Dar când soțul ei a mers la Alexandria și s-a aflat că acolo se deda la fapte și mai rele, atunci ea, pentru a nu deveni părtașă la desfrânarea și impietatea lui rămânând în căsătorie și împărțind masa și patul cu el, i-a dat ceea ce se numește divorț și l-a părăsit. Însă soțul ei bun și amabil, care ar fi trebuit să se bucure că ea însăși abandonase astfel de aventuri, în care se dedase înainte fără stăpânire cu servitori și angajați, găsind plăcere în beție și tot felul de desfrâuuri, și voia să-l țină departe de ele, când l-a părăsit împotriva voinței lui, a adus o acuzație împotriva ei, declarând că este creștină. Ea ți-a prezentat ție, autocratului, o petiție pentru a i se permite mai întâi să-și rezolve singur treburile domestice și după ce își va pune treburile în ordine pentru a se apăra în privința acuzației; și tu i-ai aprobat. Iar fostul ei soț, neputând acum să susțină cazul împotriva ei, s-a îndreptat către un anume Ptolemeu, care fusese pedepsit de Urbicus și care îi fusese instructor în doctrina creștină. El a făcut aceasta: l-a convins pe prietenul său, centurionul care îl închisese pe Ptolemeu, să-l ia pe Ptolemeu și să-l întrebe doar dacă este creștin. Ptolemeu, fiind o fire sinceră, străin de minciună și înșelăciune, s-a mărturisit creștin, iar pentru aceasta centurionul l-a lăsat în lanțuri și l-a torturat mult timp în închisoare. În cele din urmă, când acest om a fost adus la Urbicus, a fost întrebat doar dacă era creștin. El din nou, cunoscând binele din sine, pe care îl datora învățăturii lui Hristos, a mărturisit școala virtuții divine. Căci oricine neagă ceva, neagă fie pentru că condamnă acest lucru, fie pentru că se recunoaște pe sine nevrednic și străin de el și, prin urmare, evită mărturisirea; dar nici una, nici cealaltă condiție nu se potrivește unui creștin adevărat. Urbicus a poruncit să fie dus la execuție. În acest moment, un anume Lucius, de asemenea creștin, văzând condamnarea executată atât de ilegal, i-a spus lui Urbicus: De ce l-ai condamnat la moarte pe acest om, care nu este vinovat de curvie, nici de adulter, nici ucigaș, nici tâlhar sau hoț și, în general, nu a fost condamnat pentru nicio crimă, ci s-a mărturisit doar creștin? Tu, Urbicus, judecă cum este nepotrivit ca un autocrat pios, nici un filosof, fiul lui Caesar, nici senatul sacru să judece. Dar Urbicus, fără să răspundă nimic, i-a spus doar lui Lucius:„și tu, mi se pare, ești la fel”; și când Lucius a răspuns „exact”, atunci a ordonat și el să fie dus la execuție. Lucius chiar i-a mulțumit pentru aceasta, știind că scapă de astfel de conducători răi și se duce la Tatăl și la Regele Ceresc. Un al treilea om a venit și el și a fost condamnat la execuție.

3. De aceea, și eu mă aștept să fiu prins în plasă de unul dintre cei pe care i-am menționat și spânzurat pe un lemn, cel puțin de Crescent, un iubitor de zgomot și de splendoare deșartă. Căci acest om nu este vrednic să fie numit filosof (iubitor de înțelepciune), deoarece ne acuză public de ceea ce nu știe, ca și cum creștinii ar fi atei și nelegiuiți; și face aceasta pentru a mulțumi și a încânta mulțimea amăgită. Dacă ne atacă fără să fi studiat învățătura lui Hristos, atunci este un om extrem de rău și mult mai rău decât oamenii de rând, care adesea se feresc să nu vorbească despre ceea ce nu știu și să depună mărturie mincinoasă; iar dacă a studiat-o și nu a înțeles măreția ei, sau a înțeles-o, ci o face astfel încât nimeni să nu-l suspecteze că este creștin, atunci se dovedește a fi și mai josnic și mai rău, pentru că este rob al opiniei și fricii populare și irațională. Și vreau să știți că eu, după ce i-am pus mai multe întrebări, m-am convins și am dovedit că nu știe nimic. Și dacă aceste certări cu el nu au ajuns până la tine, atunci, ca dovadă a adevărului cuvintelor mele, sunt gata să repet certările cu el în prezența ta: și aceasta ar fi o chestiune regală. Dar dacă știi atât întrebările mele, cât și răspunsurile lui, atunci îți este clar că nu știe nimic din ale noastre, sau dacă știe, atunci, temându-se de ascultătorii săi, nu îndrăznește să vorbească, precum Socrate, și prin aceasta este demascat, cum am spus, nu ca un filosof, ci ca un iubitor de glorie, care nu respectă acea regulă a lui Socrate vrednică de toată dragostea: „nimeni nu trebuie preferat adevărului”. Și este imposibil ca un cinic, alegând indiferența (între bine și rău) ca scop final, să recunoască vreun alt bine decât indiferența.

4. Dar ca nimeni să nu ne spună: „Atunci omorâți-vă cu toții și mergeți la Dumnezeu și scutiți-ne de necaz”: vă voi spune motivul pentru care nu facem aceasta și de ce mărturisim fără teamă atunci când suntem întrebați. Am fost învățați că Dumnezeu nu a creat lumea în zadar, ci pentru neamul omenesc și, așa cum am mai spus, El se bucură de cei care imită propriile Sale virtuți și urăște pe cei care preferă răul în cuvânt sau faptă. Așadar, dacă vom începe cu toții să ne omorâm, vom fi vinovați de faptul că, în măsura în care depinde de noi, nimeni nu se va naște, nimeni nu va învăța învățătura divină și neamul omenesc va înceta să existe, iar dacă vom face aceasta, noi înșine vom acționa împotriva voinței lui Dumnezeu. Când suntem întrebați, nu negăm, pentru că nu recunoaștem nimic rău în noi înșine, ci considerăm că este necinstit să nu fim credincioși în toate adevărului, pe care îl știm că este plăcut lui Dumnezeu; mai mult, acum vrem să vă eliberăm de prejudecățile nedrepte despre noi.

5. Dar dacă i-ar trece cuiva prin minte că, dacă Îl recunoaștem pe Dumnezeu ca protector al nostru, cei răi, așa cum spunem, nu ar stăpâni peste noi și nu ne-ar chinui, voi permite și acest lucru. Dumnezeu, care a creat întreaga lume, supunând cele pământești omului și aranjând corpurile cerești pentru creșterea fructelor și pentru producerea schimbărilor de timp, stabilind pentru ele legea divină (pe care, este evident, a făcut-o pentru oameni), a încredințat grija

oamenilor și a lucrurilor de sub cer îngerilor numiți în acest scop. Dar îngerii au încălcat această rânduială: au avut relații sexuale cu femei și au născut fii, așa-numiții demoni: și apoi, în cele din urmă, au înrobit rasa umană față de ei înșiși, parțial prin scrieri magice, parțial prin fricile și chinurile pe care le-au provocat și parțial învățând jertfe, tămâie și libații, de care ei înșiși aveau nevoie, fiind înrobiți de patimi și pofte; și au semănat printre oameni crime, războaie, adultere, desfrânări și tot răul. Prin urmare, atât poeții, cât și mitologii, neștiind că tot ceea ce descriau fusese făcut bărbaților și femeilor, orașelor și națiunilor, de îngeri și demoni născuți din ei, au atribuit-o lui Dumnezeu însuși și fiilor născuți din sămânța sa, precum și celor numiți frații săi, Poseidon și Pluto, și copiilor lor. De aceea, l-au numit pe fiecare cu numele pe care fiecare dintre îngeri l-a dat sieși și fiilor săi.

6. Dar Tatăl tuturor, Cel nenăscut, nu are un nume hotărât. Căci dacă ar fi fost numit cu vreun nume, ar fi avut pe cineva mai în vârstă decât El însuși care I-ar fi dat un nume. Cât despre cuvintele: Tată, Dumnezeu, Creator, Domn și Stăpân - acestea nu sunt nume, ci titluri luate din beneficiile și lucrările Sale. Și Fiul Său, care singur este numit în mod potrivit Fiul, Cuvântul, care era cu El înainte de făpturi și a fost născut din El, când la început a creat și a rânduit toate lucrurile - deși este numit Hristos, pentru că este uns și pentru că prin El Dumnezeu a rânduit toate lucrurile, totuși acest nume conține un sens necunoscut, la fel ca apelativul: Dumnezeu nu este un nume, ci un gând sădit în natura umană despre ceva inexprimabil. Dar Isus are numele și sensul unui om, al unui Mântuitor; Căci S-a făcut om, așa cum am spus deja, și S-a născut prin voia lui Dumnezeu și a Tatălui pentru cei care cred în El și pentru distrugerea demonilor. Acest lucru îl puteți afla chiar acum din ceea ce se întâmplă sub ochii voștri. Căci mulți dintre creștinii noștri au vindecat și încă vindecă mulți posedați de demoni în întreaga lume și în orașul vostru, invocând în numele lui Iisus Hristos, răstignit sub Pontius Pilat, în timp ce nu au fost vindecați de toți ceilalți exorciști, conspiratori și vrăjitori - și astfel ei învinge și alungă demonii care au pus stăpânire pe oameni.

7. De aceea, Dumnezeu, de dragul seminției creștinilor, pe care o recunoaște drept cauza conservării lumii, este lent în a aduce confuzia și distrugerea universului, astfel încât să nu mai existe îngeri, demoni și oameni răi. Și dacă nu ar fi așa, ar fi imposibil pentru voi să ne mai faceți asta și să fiți mișcați la aceasta de demonii răi; dar focul judecății ar coborî și ar distruge totul fără distincție, așa cum înainte ca apele potopului să nu lase pe nimeni în afară de unul cu familia sa, care este numit Noe de noi și Deucalion de voi, și din care din nou a descins o atâta mulțime de oameni, atât răi, cât și buni. Astfel, afirmăm noi, va fi arderea lumii, și nu așa cum cred stoicii, pe baza doctrinei lor despre transformarea tuturor lucrurilor unele în altele; ceea ce este evident foarte absurd. Și nu este prin destin că oamenii acționează sau suferă ceea ce li se întâmplă, ci, credem noi, fiecare face binele sau păcătuiește după propria alegere; și faptul că oamenii

buni, precum Socrate și alții ca el, sunt persecutați și închiși, în timp ce Sardanapal, Epicur și alții ca ei par să prospere în abundență și glorie, acest lucru se datorează acțiunii demonilor răi: dar stoicii, neînțelegând acest lucru, au învățat că totul se întâmplă prin necesitatea sorții. Dar, din moment ce Dumnezeu a creat la început rasa, îngerii și oamenii cu liber arbitru, este drept ca aceștia să sufere pedeapsa în focul veșnic pentru păcatele lor. Căci aceasta este natura fiecărei creaturi - să fie capabilă de viciu și virtute, și niciuna dintre ele nu ar fi vrednică de laudă dacă nu ar avea capacitatea de a se înclina într-o parte sau alta. Și acest lucru este confirmat de toți legislatorii și filozofii sensibili care au trăit vreodată, prin faptul că au prescris un lucru de făcut și altul de evitat. Iar filozofii stoici, în doctrina lor despre moralitate, aprobă din plin același lucru, astfel încât din aceasta se dezvăluie inconsecvența doctrinei lor despre principii și despre lucrurile incorporeale. Căci dacă spun că acțiunile oamenilor se datorează destinului, atunci vor trebui să spună fie că Dumnezeu nu este altceva decât ceea ce se învârte, se schimbă și se descompune întotdeauna în același lucru, și astfel va părea că au o concepție doar despre lucruri coruptibile și că Dumnezeu însuși, atât în părți, cât și ca întreg, participă la orice rău; fie că atât viciile, cât și virtuțile nu sunt nimic: dar aceasta este contrară oricărei concepții, rațiuni și inteligențe sănătoase.

8. Și adepții stoicilor, deoarece erau excelenți în sistemul lor moral, așa cum erau și poeții în anumite privințe, datorită sămânței Cuvântului sădite în întreaga rasă umană, au fost, știm, urâți și uciși: așa a fost, se știe, Heraclit, așa cum am mai spus, și contemporanii noștri Musonius și alții. Căci demonii, așa cum am arătat, au cauzat întotdeauna aceasta, că toți cei care au încercat să trăiască în orice fel în conformitate cu rațiunea și să evite răul, au fost urâți. Prin urmare, nu este deloc surprinzător dacă, prin acțiunea demonilor pe care i-am denunțat, cei care încearcă să trăiască nu în conformitate cu nicio parte a Cuvântului sădit în ei, ci prin cunoașterea și contemplarea întregului Cuvânt, care este Hristos, sunt supuși unei uri și mai mari aceia care încearcă să trăiască nu în conformitate cu nicio parte a Cuvântului sădit în ei, ci prin cunoașterea și contemplarea întregului Cuvânt, care este Hristos. Demonii, însă, vor suferi o pedeapsă și un chin vrednic: vor fi închiși în focul veșnic. Căci dacă acum sunt îndemnați de oameni în numele lui Isus Hristos, atunci aceasta servește ca o mărturie a pedepsei care li se pregătește lor și celor care le slujesc în focul veșnic. Așa au prezis toți profeții, iar Isus, Învățătorul nostru, ne-a învățat.

9. Dar ca să nu spună cineva același lucru ca și cei considerați filozofi, adică tot ce spunem despre pedepsirea oamenilor nedrepți în focul veșnic sunt doar vorbe goale și sperietoare și că îi inspirăm pe oameni să trăiască virtuos doar din frică și nu pentru că este bine și frumos - la aceasta voi răspunde pe scurt, că dacă nu este așa, atunci nu există Dumnezeu, sau dacă există, atunci Lui nu-I pasă de oameni, că atât virtutea, cât și viciul nu sunt nimic și că, așa cum am mai spus,

legiuitorii îi pedepsesc pe nedrept pe cei care le încalcă preceptele bune. Dar, din moment ce nu sunt nedrepți, iar Tatăl lor prin Cuvânt îi învață să facă același lucru ca El: prin urmare, cei care se conformează lor nu acționează pe nedrept. Dar dacă cineva ne-ar pune înainte diferitele legi ale oamenilor și ar spune că unii consideră aceasta ca fiind bună, iar aceea ca fiind rea, dar alții consideră ca fiind bine ceea ce consideră ei ca fiind rău și invers, ceea ce este bun este considerat aici ca fiind rău: să audă ce am de spus la aceasta. Știm că până și îngerii răi au făcut legi după răutatea lor și că oamenii care au devenit asemenea lor găsesc plăcere în astfel de legi. Dar Cuvântul adevărat, când a venit, a arătat că nu toate opiniile și nu toate învățăturile sunt bune, ci că unele sunt rele, iar altele bune. Voi răspunde la aceste lucruri și la altele similare unor astfel de oameni și, dacă va fi nevoie, le voi explica mai detaliat, dar acum mă întorc la subiectul meu.

10. Doctrina noastră este, așadar, evident mai înaltă decât orice doctrină omenească, deoarece Hristos, care S-a arătat pentru noi, a fost Cuvântul în toate lucrurile, adică în trup, în Cuvânt și în suflet. Și tot ce a fost vreodată spus și revelat de filozofi și legislatori care era bun, totul a fost făcut de ei în măsura descoperirii și contemplării Cuvântului; și, întrucât nu cunoșteau toate proprietățile Cuvântului, Care este Hristos, adesea spuneau chiar lucruri contrare lor înșiși. Dar oricine dintre cei care au trăit înainte de Hristos, conform umanității Sale, a încercat să examineze și să respingă ceva prin Cuvânt, a fost dat judecății ca fiind nelegiuit și insolent. Cel mai statornic dintre toți în această chestiune, Socrate, a fost acuzat de aceleași crime ca și noi; căci spuneau că el a introdus noi zeități și nu i-a recunoscut pe cei pe care cetățenii îi venerau ca zei. Și el, alungându-l din stat atât pe Homer, cât și pe alți poeți, i-a învățat pe oameni să se îndepărteze de demonii răi - cei răi și cei care făceau ceea ce descriau poeții, și i-a îndemnat să dobândească cunoașterea Dumnezeului necunoscut lor prin studiul rațiunii, spunând: „Tatăl și Creatorul a toate nu este ușor de găsit și, după ce l-a găsit, nu este sigur să-L vestim tuturor”. Dar Hristosul nostru a făcut aceasta prin propria sa putere. Căci nimeni nu L-a crezut atât de mult pe Socrate încât să hotărască să moară pentru această învățătură; dimpotrivă, Hristos. Pe care Socrate L-a cunoscut parțial și el - căci El era și este Cuvântul, care este în toate și a prezis viitorul, uneori prin profeți, alteori prin Sine Însuși. Când S-a supus nouă și a învățat aceasta, nu numai filosofii și învățații au crezut, ci și meșterii și cei complet needucați, disprețuind atât slava, cât și frica și moartea, pentru că toate acestea sunt produse prin puterea Tatălui inefabil și nu prin mijloacele rațiunii omenești.

11. Dar noi nu am fi uciși, iar oamenii nedrepți și demonii nu ar fi mai puternici decât noi, dacă nu ar fi necesar ca fiecare om care se naște să moară; și de aceea plătim această datorie cu mulțumire. Și aici, cred, este bine și potrivit să citățm o poveste de la Xenofon, spre folosul Crescentei și al celor care sunt la fel

de nesimțiți ca el. Xenofon spune că Hercule, ajungând într-un loc unde se întâlneau trei drumuri, a găsit Virtutea și Viciul, care i-au apărut sub formă de femei; și că Viciul, într-o ținută luxoasă, cu un chip fermecător și înflorit și cu o privire care captivează instantaneu, i-a spus lui Hercule: „Dacă mă urmezi, te voi face să trăiești mereu în bucurie și să te împodobești cu cea mai strălucitoare ținută, ca cea pe care o port eu”; iar virtutea, cu un chip și haine aspre, a spus: „Dar dacă mă urmezi, vei fi împodobit nu cu podoabe și frumusețe trecătoare și pieritoare, ci cu podoabe veșnice și frumoase.” Așadar, suntem complet siguri că oricine se retrage de la ceea ce pare frumos și se străduiește spre ceea ce este considerat dificil și ciudat, primește fericire. Căci viciul, pentru a-și ascunde propriile acțiuni, își asumă proprietățile care aparțin virtuții și care sunt cu adevărat frumoase, prin imitarea incoruptibilității (căci nu are nimic incoruptibil și nu poate face nimic), și prin aceasta îi înrobește pe cei bătrâni față de sine și transferă proprietățile rele care îi aparțin virtuții. Dar cei care înțeleg ce este cu adevărat bine sunt incoruptibili în virtute: ceea ce orice om chibzuit trebuie să presupună despre creștini și atleți și despre cei care au făcut lucruri similare cu cele spuse de poeți despre zeii imaginari - trăgând această concluzie din faptul că disprețuim moartea, de care ar trebui să fugim.

12. Și eu însumi, când eram încă încântat de învățăturile lui Platon, auzeam cum erau calomniați creștinii, dar văzând cât de neînfricați întâmpină moartea și tot ceea ce este considerat îngrozitor, am considerat că este imposibil să fie dedați viciului și desfrânării. Căci ce om desfrânat și neînfrânat, care consideră carnea omenească o plăcere, ar putea accepta de bunăvoie moartea pentru a fi lipsit de plăcerile sale? Nu ar încerca el, dimpotrivă, în orice mod să-și continue viața prezentă și să se ascundă de autorități și să nu se declare pentru condamnarea la moarte? Între timp, demonii răi i-au instigat pe unii oameni răi la această faptă: după ce ne-au ucis pe unii dintre noi pe baza unor acuzații false aduse împotriva noastră, ne-au târât slujitorii, sau copiii, sau femeile, la tortură și, prin chinuri cumplite, i-au obligat să vorbească despre noi despre acele fapte fabuloase pe care ei înșiși le comit în mod deschis. Dar, din moment ce noi nu avem nimic de genul acesta, nu suntem tulburați, avându-L pe Dumnezeu, nenăscut și inefabil, ca martor al gândurilor și faptelor noastre. Căci de ce nu am recunoaște public astfel de fapte ca fiind bune și nu am dovedi că sunt înțelepciune divină, spunând că ucigând oameni săvârșim misterele lui Cronos; bând, cum se spune, sânge, imităm ceea ce faceți voi idolului pe care îl veneraţi, pe care îl stropiți nu numai cu sângele animalelor mute, ci și al oamenilor, făcând această libație din sângele victimelor ucise prin intermediul celui mai faimos și nobili dintre voi; iar comițând sodomie și copulând ilegal cu femei, îl imităm pe Jupiter și pe ceilalți zei, găsind o apărare pentru noi înșine în scrierile lui Epicur și ale poeților? Dar, din moment ce vă îndemnăm să vă retrageți de la astfel de decrete și de la cei care le îndeplinesc și le imită, așa cum fac eu acum chiar pe aceste pagini, suntem atacați în orice fel: totuși, nu ne pasă de acest lucru, căci știm că Dumnezeul Cel

Drept vede totul. Și ce-ar fi dacă chiar acum cineva ar urca într-un loc elevat și ar striga cu o voce tragică: „Rușine-te, rușine-te să atribui nevinovaților ceea ce voi înșivă faceți în mod evident și să dai vina pe cei care nu sunt deloc implicați în ceea ce vă este propriu vouă și zeilor voștri: opriți-vă, veniți-vă la înțelepciune!”

13. Și astfel eu, când am descoperit vălul nelegiuit pe care demonii răi îl aruncaseră peste învățătura divină a creștinilor pentru a-i îndepărta pe alții de la ea, am râs de autorii acestor invenții false, de vălul lor și de părerea oamenilor și mărturisesc că consider că este slava mea să fiu și cu toată puterea mea mă străduiesc să par în realitate creștin; și aceasta nu pentru că învățătura lui Platon este complet diferită de cea a lui Hristos, ci pentru că nu seamănă cu ea în toate, așa cum nu seamănă nici învățătura altora, cum ar fi stoicii, poeții și istoricii. Căci fiecare dintre ei a vorbit frumos tocmai pentru că a recunoscut în parte ceea ce era asemănător cu Cuvântul lui Dumnezeu semănat. Dar cei care se contraziceau în cele mai importante chestiuni, evident, nu aveau o cunoaștere fermă și o cunoaștere incontestabilă. Prin urmare, tot ceea ce a spus cineva de bine ne aparține nouă, creștinilor. Căci noi, după Dumnezeu, cinstim și iubim Cuvântul Dumnezeului nenăscut și inefabil, pentru că El a devenit și El om pentru noi, pentru a deveni părtaș suferințelor noastre și pentru a ne aduce vindecare. Toți acei scriitori puteau vedea adevărul prin sămânța înnăscută a Cuvântului, dar în întuneric. Căci sămânța și o anumită asemănare a ceva, dată conform măsurii de acceptabilitate, sunt un lucru; și altceva este chiar acel lucru a cărui participare și asemănare sunt acordate prin harul Său.

14. Vă rog, așadar, să vă bucurați să scrieți despre această lucrare orice doriți și să o publicați, pentru ca și alții să poată cunoaște faptele noastre și să fie eliberați de întinarea opiniei false și a ignoranței a ceea ce este bine; căci ei sunt supuși pedepsei din propria lor vină: pentru că este în natura umană să facă distincția între bine și rău și pentru că, acuzându-ne pe noi, pe care nu-i cunosc, de astfel de acțiuni pe care le numesc rușinoase, ei înșiși găsesc plăcere în zeii, care au săvârșit astfel de fapte și acum cer încă aceleași lucruri de la oameni; astfel încât, condamnându-ne, ca și cum am fi făcut aceasta, la moarte sau la lanțuri sau la o altă pedeapsă, își dau sentința asupra lor înșiși, astfel încât să nu fie nevoie de alți judecători care să-i condamne.

15. Cât despre doctrina nelegiuită și falsă a lui Simon printre compatrioții mei, am trecut-o cu vederea fără să iau în seamă. Dacă vei face o inscripție pe această lucrare a mea, o voi face cunoscută tuturor, pentru ca, dacă este posibil, să-și schimbe părerea: căci acesta este singurul scop cu care am scris această lucrare. Și doctrina noastră, ca să fim sinceri, nu este rușinoasă, ci este mai presus de orice filozofie omenească. Cel puțin, nu seamănă cu învățăturile sotadiene, filaenice, orhistice, epicureene și alte asemenea învățături ale poeților, pe care tuturor le este permis să le vadă în imaginație și să le citească

în scrieri. În cele din urmă, voi încheia, după ce am făcut tot ce am putut din partea mea și dorind ca toți oamenii de pretutindeni să fie încredințați adevărul. O, dacă ai judeca corect pentru tine însuți, așa cum cer evlavia și dragostea de înțelepciune!

Apologia a II-a prezentată Senatului Roman în favoarea creștinilor

1. Evenimentele care au avut loc ieri și alaltăieri în orașul vostru Urbicus, romani, și ceea ce se face în mod similar cu nesăbuință de către conducătorii voștri de pretutindeni, m-au obligat să scriu acest discurs în apărarea noastră, care suntem de aceeași natură cu voi și cu frații voștri, deși nu recunoașteți acest lucru și nu vreți să-l recunoașteți din cauza gloriei virtuților voastre imaginare. Căci pretutindeni, cu excepția celor care cred că cei răi și neînfrânați vor fi pedepsiți cu focul veșnic și că cei virtuoși și cei care au trăit precum Hristos vor trăi cu Dumnezeu într-o stare lipsită de suferință - mă refer la cei care au devenit creștini - toți cei care sunt îndreptați de orice viciu de un tată sau vecin, sau de un fiu, sau de un prieten, sau de un frate, sau de un soț sau de o soție, toți aceștia prin încăpățânarea voinței, atașamentul față de plăcere și inflexibilitatea față de bine, și demonii răi, care sunt mereu în război cu noi și au astfel de judecători (cum ar fi Urbicus) ca sclavi și închinători ai lor, incită astfel de conducători, ca și cum ar fi posedați, să ne supună morții. Dar, ca să vă explic tot ce s-a întâmplat sub Urbicus, vă voi spune ce s-a întâmplat.

2. O femeie avea un soț desfrânat și fusese ea însăși desfrânată înainte. Dar când a învățat învățătura lui Hristos, s-a îndreptat spre o viață bună și a încercat să-și convingă soțul să facă același lucru, explicându-i învățătura2 și sugerându-i că pentru cei care nu trăiesc cast și conform rațiunii sănătoase, va fi chin în focul veșnic. Dar soțul a continuat aceeași desfrânare și, prin faptele sale, și-a înstrăinat soția de el însuși. Iar ea, considerând că este o nelegiuire să continue să împartă patul cu un astfel de soț, care, împotriva legii firii și a dreptății, căuta în orice mod să-și satisfacă pofta, a vrut să divorțeze de el: dar, respectând propriul ei sfat, care a convins-o să îndure mai mult, în speranța că soțul ei se va schimba într-o zi, s-a forțat să rămână. Dar când soțul ei a mers la Alexandria și s-a aflat că acolo se deda la fapte și mai rele, atunci ea, pentru a nu deveni părtașă la desfrânarea și impietatea lui rămânând în căsătorie și împărțind masa și patul cu el, i-a dat ceea ce se numește divorț și l-a părăsit. Însă soțul ei bun și amabil, care ar fi trebuit să se bucure că ea însăși abandonase astfel de aventuri, în care se dedase înainte fără stăpânire cu servitori și angajați, găsind plăcere în beție și tot felul de desfrâuuri, și voia să-l țină departe de ele, când l-a părăsit împotriva voinței lui, a adus o acuzație împotriva ei, declarând că este creștină. Ea ți-a prezentat ție, autocratului, o petiție pentru a i se permite mai întâi să-și rezolve singur treburile domestice și după ce își va pune treburile în ordine pentru a se apăra în privința acuzației; și tu i-ai aprobat. Iar fostul ei soț,

neputând acum să susțină cazul împotriva ei, s-a îndreptat către un anume Ptolemeu, care fusese pedepsit de Urbicus și care îi fusese instructor în doctrina creștină. El a făcut aceasta: l-a convins pe prietenul său, centurionul care îl închisese pe Ptolemeu, să-l ia pe Ptolemeu și să-l întrebe doar dacă este creștin. Ptolemeu, fiind o fire sinceră, străin de minciună și înșelăciune, s-a mărturisit creștin, iar pentru aceasta centurionul l-a lăsat în lanțuri și l-a torturat mult timp în închisoare. În cele din urmă, când acest om a fost adus la Urbicus, a fost întrebat doar dacă era creștin. El din nou, cunoscând binele din sine, pe care îl datora învățăturii lui Hristos, a mărturisit școala virtuții divine. Căci oricine neagă ceva, neagă fie pentru că condamnă acest lucru, fie pentru că se recunoaște pe sine nevrednic și străin de el și, prin urmare, evită mărturisirea; dar nici una, nici cealaltă condiție nu se potrivește unui creștin adevărat. Urbicus a ordonat să fie dus la execuție. În acest moment, un anume Lucius, de asemenea creștin, văzând condamnarea executată atât de ilegal, i-a spus lui Urbicus: De ce l-ai condamnat la moarte pe acest om, care nu este vinovat de curvie, nici de adulter, nici ucigaș, nici tâlhar sau hoț și, în general, nu a fost condamnat pentru nicio crimă, ci s-a mărturisit doar creștin? Tu, Urbicus, judecă cum este nepotrivit ca un autocrat pios, nici un filosof, fiul lui Caesar, nici senatul sacru să judece." Dar Urbicus, fără să răspundă nimic, i-a spus doar lui Lucius:„și tu, mi se pare, ești la fel"; și când Lucius a răspuns „exact", atunci a ordonat și el să fie dus la execuție. Lucius chiar i-a mulțumit pentru aceasta, știind că scapă de astfel de conducători răi și se duce la Tatăl și la Regele Ceresc. Un al treilea om a venit și el și a fost condamnat la execuție.

3. De aceea, și eu mă aștept să fiu prins în plasă de unul dintre cei pe care i-am menționat și spânzurat pe un lemn, cel puțin de Crescent, un iubitor de zgomot și de splendoare deșartă. Căci acest om nu este vrednic să fie numit filosof (iubitor de înțelepciune), deoarece ne acuză public de ceea ce nu știe, ca și cum creștinii ar fi atei și nelegiuiți; și face aceasta pentru a mulțumi și a încânta mulțimea amăgită. Dacă ne atacă fără să fi studiat învățătura lui Hristos, atunci este un om extrem de rău și mult mai rău decât oamenii de rând, care adesea se feresc să nu vorbească despre ceea ce nu știu și să depună mărturie mincinoasă; iar dacă a studiat-o și nu a înțeles măreția ei, sau a înțeles-o, ci o face astfel încât nimeni să nu-l suspecteze că este creștin, atunci se dovedește a fi și mai josnic și mai rău, pentru că este rob al opiniei și fricii populare și irațională. Și vreau să știți că eu, după ce i-am pus mai multe întrebări, m-am convins și am dovedit că nu știe nimic. Și dacă aceste certări cu el nu au ajuns până la tine, atunci, ca dovadă a adevărului cuvintelor mele, sunt gata să repet certările cu el în prezența ta: și aceasta ar fi o chestiune regală. Dar dacă știi atât întrebările mele, cât și răspunsurile lui, atunci îți este clar că nu știe nimic din ale noastre, sau dacă știe, atunci, temându-se de ascultătorii săi, nu îndrăznește să vorbească, precum Socrate, și prin aceasta este demascat, cum am spus, nu ca un filosof, ci ca un iubitor de glorie, care nu respectă acea regulă a lui Socrate vrednică de toată

dragostea: „nimeni nu trebuie preferat adevărului”. Și este imposibil ca un cinic, alegând indiferența (între bine și rău) ca scop final, să recunoască vreun alt bine decât indiferența.

4. Dar ca nimeni să nu ne spună: „Atunci omorâți-vă cu toții și mergeți la Dumnezeu și scutiți-ne de necaz”: vă voi spune motivul pentru care nu facem aceasta și de ce mărturisim fără teamă atunci când suntem întrebați. Am fost învățați că Dumnezeu nu a creat lumea în zadar, ci pentru neamul omenesc și, așa cum am mai spus, El se bucură de cei care imită propriile Sale virtuți și urăște pe cei care preferă răul în cuvânt sau faptă. Așadar, dacă vom începe cu toții să ne omorâm, vom fi vinovați de faptul că, în măsura în care depinde de noi, nimeni nu se va naște, nimeni nu va învăța învățătura divină și neamul omenesc va înceta să existe, iar dacă vom face aceasta, noi înșine vom acționa împotriva voinței lui Dumnezeu. Când suntem întrebați, nu negăm, pentru că nu recunoaștem nimic rău în noi înșine, ci considerăm că este necinstit să nu fim credincioși în toate adevărului, pe care îl știm că este plăcut lui Dumnezeu; mai mult, acum vrem să vă eliberăm de prejudecățile nedrepte despre noi.

5. Dar dacă i-ar trece cuiva prin minte că, dacă Îl recunoaștem pe Dumnezeu ca protector al nostru, cei răi, așa cum spunem, nu ar stăpâni peste noi și nu ne-ar chinui, voi permite și acest lucru. Dumnezeu, care a creat întreaga lume, supunând cele pământești omului și aranjând corpurile cerești pentru creșterea fructelor și pentru producerea schimbărilor de timp, stabilind pentru ele legea divină (pe care, este evident, a făcut-o pentru oameni), a încredințat grija oamenilor și a lucrurilor de sub cer îngerilor numiți în acest scop. Dar îngerii au încălcat această rânduială: au avut relații sexuale cu femei și au născut fii, așa-numiții demoni: și apoi, în cele din urmă, au înrobit rasa umană față de ei înșiși, parțial prin scrieri magice, parțial prin fricile și chinurile pe care le-au provocat și parțial învățând jertfe, tămâie și libații, de care ei înșiși aveau nevoie, fiind înrobiți de patimi și pofte; și au semănat printre oameni crime, războaie, adultere, desfrânări și tot răul. Prin urmare, atât poeții, cât și mitologii, neștiind că tot ceea ce descriau fusese făcut bărbaților și femeilor, orașelor și națiunilor, de îngeri și demoni născuți din ei, au atribuit-o lui Dumnezeu însuși și fiilor născuți din sămânța sa, precum și celor numiți frații săi, Poseidon și Pluto, și copiilor lor. De aceea, l-au numit pe fiecare cu numele pe care fiecare dintre îngeri l-a dat sieși și fiilor săi.

6. Dar Tatăl tuturor, Cel nenăscut, nu are un nume hotărât. Căci dacă ar fi fost numit cu vreun nume, ar fi avut pe cineva mai în vârstă decât El însuși care I-ar fi dat un nume. Cât despre cuvintele: Tată, Dumnezeu, Creator, Domn și Stăpân - acestea nu sunt nume, ci titluri luate din beneficiile și lucrările Sale. Și Fiul Său, care singur este numit în mod potrivit Fiul, Cuvântul, care era cu El înainte de făpturi și a fost născut din El, când la început a creat și a rânduit toate lucrurile -

deși este numit Hristos, pentru că este uns și pentru că prin El Dumnezeu a rânduit toate lucrurile, totuși acest nume conține un sens necunoscut, la fel ca apelativul: Dumnezeu nu este un nume, ci un gând sădit în natura umană despre ceva inexprimabil. Dar Isus are numele și sensul unui om, al unui Mântuitor; Căci S-a făcut om, așa cum am spus deja, și S-a născut prin voia lui Dumnezeu și a Tatălui pentru cei care cred în El și pentru distrugerea demonilor. Acest lucru îl puteți afla chiar acum din ceea ce se întâmplă sub ochii voștri. Căci mulți dintre creștinii noștri au vindecat și încă vindecă mulți posedați de demoni în întreaga lume și în orașul vostru, invocând în numele lui Iisus Hristos, răstignit sub Pontius Pilat, în timp ce nu au fost vindecați de toți ceilalți exorciști, conspiratori și vrăjitori - și astfel ei învinge și alungă demonii care au pus stăpânire pe oameni.

7. De aceea, Dumnezeu, de dragul seminției creștinilor, pe care o recunoaște drept cauza conservării lumii, este lent în a aduce confuzia și distrugerea universului, astfel încât să nu mai existe îngeri, demoni și oameni răi. Și dacă nu ar fi așa, ar fi imposibil pentru voi să ne mai faceți asta și să fiți mișcați la aceasta de demonii răi; dar focul judecății ar coborî și ar distruge totul fără distincție, așa cum înainte ca apele potopului să nu lase pe nimeni în afară de unul cu familia sa, care este numit Noe de noi și Deucalion de voi, și din care din nou a descins o atâta mulțime de oameni, atât răi, cât și buni. Astfel, afirmăm noi, va fi arderea lumii, și nu așa cum cred stoicii, pe baza doctrinei lor despre transformarea tuturor lucrurilor unele în altele; ceea ce este evident foarte absurd. Și nu este prin destin că oamenii acționează sau suferă ceea ce li se întâmplă, ci, credem noi, fiecare face binele sau păcătuiește după propria alegere; și faptul că oamenii buni, precum Socrate și alții ca el, sunt persecutați și închiși, în timp ce Sardanapal, Epicur și alții ca ei par să prospere în abundență și glorie, acest lucru se datorează acțiunii demonilor răi: dar stoicii, neînțelegând acest lucru, au învățat că totul se întâmplă prin necesitatea sorții. Dar, din moment ce Dumnezeu a creat la început rasa, îngerii și oamenii cu liber arbitru, este drept ca aceștia să sufere pedeapsa în focul veșnic pentru păcatele lor. Căci aceasta este natura fiecărei creaturi - să fie capabilă de viciu și virtute, și niciuna dintre ele nu ar fi vrednică de laudă dacă nu ar avea capacitatea de a se înclina într-o parte sau alta. Și acest lucru este confirmat de toți legislatorii și filozofii sensibili care au trăit vreodată, prin faptul că au prescris un lucru de făcut și altul de evitat. Iar filozofii stoici, în doctrina lor despre moralitate, aprobă din plin același lucru, astfel încât din aceasta se dezvăluie inconsecvența doctrinei lor despre principii și despre lucrurile incorporeale. Căci dacă spun că acțiunile oamenilor se datorează destinului, atunci vor trebui să spună fie că Dumnezeu nu este altceva decât ceea ce se învârte, se schimbă și se descompune întotdeauna în același lucru, și astfel va părea că au o concepție doar despre lucruri coruptibile și că Dumnezeu însuși, atât în părți, cât și ca întreg, participă la orice rău; fie că atât viciile, cât și virtuțile nu sunt nimic: dar aceasta este contrară oricărei concepții, rațiuni și inteligențe sănătoase.

8. Și adepții stoicilor, deoarece erau excelenți în sistemul lor moral, așa cum erau și poeții în anumite privințe, datorită sămânței Cuvântului sădite în întreaga rasă umană, au fost, știm, urâți și uciși: așa a fost, se știe, Heraclit, așa cum am mai spus, și contemporanii noștri Musonius și alții. Căci demonii, așa cum am arătat, au cauzat întotdeauna aceasta, că toți cei care au încercat să trăiască în orice fel în conformitate cu rațiunea și să evite răul, au fost urâți. Prin urmare, nu este deloc surprinzător dacă, prin acțiunea demonilor pe care i-am denunțat, cei care încearcă să trăiască nu în conformitate cu nicio parte a Cuvântului sădit în ei, ci prin cunoașterea și contemplarea întregului Cuvânt, care este Hristos, sunt supuși unei uri și mai mari aceia care încearcă să trăiască nu în conformitate cu nicio parte a Cuvântului sădit în ei, ci prin cunoașterea și contemplarea întregului Cuvânt, care este Hristos. Demonii, însă, vor suferi o pedeapsă și un chin vrednic: vor fi închiși în focul veșnic. Căci dacă acum sunt îndemnați de oameni în numele lui Isus Hristos, atunci aceasta servește ca o mărturie a pedepsei care li se pregătește lor și celor care le slujesc în focul veșnic. Așa au prezis toți profeții, iar Isus, Învățătorul nostru, ne-a învățat.

9. Dar ca să nu spună cineva același lucru ca și cei considerați filozofi, adică tot ce spunem despre pedepsirea oamenilor nedrepți în focul veșnic sunt doar vorbe goale și sperietoare și că îi inspirăm pe oameni să trăiască virtuos doar din frică și nu pentru că este bine și frumos - la aceasta voi răspunde pe scurt, că dacă nu este așa, atunci nu există Dumnezeu, sau dacă există, atunci Lui nu-I pasă de oameni, că atât virtutea, cât și viciul nu sunt nimic și că, așa cum am mai spus, legiuitorii îi pedepsesc pe nedrept pe cei care le încalcă preceptele bune. Dar, din moment ce nu sunt nedrepți, iar Tatăl lor prin Cuvânt îi învață să facă același lucru ca El: atunci cei care se conformează lor nu acționează pe nedrept. Dar dacă cineva ne-ar pune înainte diferitele legi ale oamenilor și ar spune că unii consideră asta ca fiind bine, iar acela ca fiind rău, dar alții consideră ca fiind bine ceea ce consideră ei ca fiind rău și invers, ceea ce este bun este considerat aici ca fiind rău: să audă ce am de spus la aceasta. Știm că până și îngerii răi au făcut legi după răutatea lor și că oamenii care au devenit asemenea lor găsesc plăcere în astfel de legi. Dar Cuvântul adevărat, când a venit, a arătat că nu toate opiniile și nu toate învățăturile sunt bune, ci că unele sunt rele, iar altele bune. Voi răspunde la aceste lucruri și la altele similare unor astfel de oameni și, dacă va fi nevoie, le voi explica mai detaliat, dar acum mă întorc la subiectul meu.

10. Doctrina noastră este, așadar, evident mai înaltă decât orice doctrină omenească, deoarece Hristos, care S-a arătat pentru noi, a fost Cuvântul în toate lucrurile, adică în trup, în Cuvânt și în suflet. Și tot ce a fost vreodată spus și revelat de filozofi și legislatori care era bun, totul a fost făcut de ei în măsura descoperirii și contemplării Cuvântului, și, întrucât nu cunoșteau toate proprietățile Cuvântului, Care este Hristos, adesea spuneau chiar lucruri contrare lor înșiși. Dar oricine dintre cei care au trăit înainte de Hristos, conform umanității

Sale, a încercat să examineze și să respingă ceva prin Cuvânt, a fost dat judecății ca fiind nelegiuit și insolent. Cel mai statornic dintre toți în această chestiune, Socrate, a fost acuzat de aceleași crime ca și noi; căci spuneau că el a introdus noi zeități și nu i-a recunoscut pe cei pe care cetățenii îi venerau ca zei. Și el, alungându-l din stat atât pe Homer, cât și pe alți poeți, i-a învățat pe oameni să se îndepărteze de demonii răi - cei răi și cei care făceau ceea ce descriau poeții, și i-a îndemnat să dobândească cunoașterea Dumnezeului necunoscut lor prin studiul rațiunii, spunând: „Tatăl și Creatorul a toate nu este ușor de găsit și, după ce l-a găsit, nu este sigur să-L vestim tuturor”. Dar Hristosul nostru a făcut aceasta prin propria sa putere. Căci nimeni nu L-a crezut atât de mult pe Socrate încât să hotărască să moară pentru această învățătură; dimpotrivă, Hristos. Pe care Socrate L-a cunoscut parțial și el - căci El era și este Cuvântul, care este în toate și a prezis viitorul, uneori prin profeți, alteori prin Sine Însuși. Când S-a supus nouă și a învățat aceasta, nu numai filosofii și învățații au crezut, ci și meșterii și cei complet needucați, disprețuind atât slava, cât și frica și moartea, pentru că toate acestea sunt produse prin puterea Tatălui inefabil și nu prin mijloacele rațiunii omenești.

11. Dar noi nu am fi uciși, iar oamenii nedrepți și demonii nu ar fi mai puternici decât noi, dacă nu ar fi necesar ca fiecare om care se naște să moară; și de aceea plătim această datorie cu mulțumire. Și aici, cred, este bine și potrivit să citățm o poveste de la Xenofon, spre folosul Crescentei și al celor care sunt la fel de nesimțiți ca el. Xenofon spune că Hercule, ajungând într-un loc unde se întâlneau trei drumuri, a găsit Virtutea și Viciul, care i-au apărut sub formă de femei; și că Viciul, într-o ținută luxoasă, cu un chip fermecător și înflorit și cu o privire care captivează instantaneu, i-a spus lui Hercule: „Dacă mă urmezi, te voi face să trăiești mereu în bucurie și să te împodobești cu cea mai strălucitoare ținută, ca cea pe care o port eu”; iar virtutea, cu un chip și haine aspre, a spus: „Dar dacă mă urmezi, vei fi împodobit nu cu podoabe și frumusețe trecătoare și pieritoare, ci cu podoabe veșnice și frumoase.” Așadar, suntem complet siguri că oricine se retrage de la ceea ce pare frumos și se străduiește spre ceea ce este considerat dificil și ciudat, primește fericire. Căci viciul, pentru a-și ascunde propriile acțiuni, își asumă proprietățile care aparțin virtuții și care sunt cu adevărat frumoase, prin imitarea incoruptibilității (căci nu are nimic incoruptibil și nu poate face nimic), și prin aceasta îi înrobește pe cei bătrâni față de sine și transferă proprietățile rele care îi aparțin virtuții. Dar cei care înțeleg ce este cu adevărat bine sunt incoruptibili în virtute: ceea ce orice om chibzuit trebuie să presupună despre creștini și atleți și despre cei care au făcut lucruri similare cu cele spuse de poeți despre zeii imaginari - trăgând această concluzie din faptul că disprețuim moartea, de care ar trebui să fugim.

12. Și eu însumi, când eram încă încântat de învățăturile lui Platon, auzeam cum erau calomniați creștinii, dar văzând cât de neînfricați întâmpină moartea și tot

ceea ce este considerat îngrozitor, am considerat că este imposibil să fie dedați viciului și desfrânării. Căci ce om desfrânat și neînfrânat, care consideră carnea omenească o plăcere, ar putea accepta de bunăvoie moartea pentru a fi lipsit de plăcerile sale? Nu ar încerca el, dimpotrivă, în orice mod să-și continue viața prezentă și să se ascundă de autorități și să nu se declare pentru condamnarea la moarte? Între timp, demonii răi i-au instigat pe unii oameni răi la această faptă: după ce ne-au ucis pe unii dintre noi pe baza unor acuzații false aduse împotriva noastră, ne-au târât slujitorii, sau copiii, sau femeile, la tortură și, prin chinuri cumplite, i-au obligat să vorbească despre noi despre acele fapte fabuloase pe care ei înșiși le comit în mod deschis. Dar, din moment ce noi nu avem nimic de genul acesta, nu suntem tulburați, având-L pe Dumnezeu, nenăscut și inefabil, ca martor al gândurilor și faptelor noastre. Căci de ce nu am recunoaște public astfel de fapte ca fiind bune și nu am dovedi că sunt înțelepciune divină, spunând că ucigând oameni săvârșim misterele lui Cronos; bând, cum se spune, sânge, imităm ceea ce faceți voi idolului pe care îl venerați, pe care îl stropiți nu numai cu sângele animalelor mute, ci și al oamenilor, făcând această libație din sângele victimelor ucise prin intermediul celui mai faimos și nobili dintre voi; iar comițând sodomie și copulând ilegal cu femei, îl imităm pe Jupiter și pe ceilalți zei, găsind o apărare pentru noi înșine în scrierile lui Epicur și ale poeților? Dar, din moment ce vă îndemnăm să vă retrageți de la astfel de decrete și de la cei care le îndeplinesc și le imită, așa cum fac eu acum chiar pe aceste pagini, suntem atacați în orice fel: totuși, nu ne pasă de acest lucru, căci știm că Dumnezeul Cel Drept vede totul. Și ce-ar fi dacă chiar acum cineva ar urca într-un loc elevat și ar striga cu o voce tragică: „Rușine-te, rușine-te să atribui nevinovaților ceea ce voi înșivă faceți în mod evident și să dai vina pe cei care nu sunt deloc implicați în ceea ce vă este propriu vouă și zeilor voștri: opriți-vă, veniți-vă la înțelepciune!”

13. Și astfel eu, când am descoperit vălul nelegiuit pe care demonii răi îl aruncaseră peste învățătura divină a creștinilor pentru a-i îndepărta pe alții de la ea, am râs de autorii acestor invenții false, de vălul lor și de părerea oamenilor și mărturisesc că consider că este slava mea să fiu și cu toată puterea mea mă străduiesc să par în realitate creștin; și aceasta nu pentru că învățătura lui Platon este complet diferită de cea a lui Hristos, ci pentru că nu seamănă cu ea în toate, așa cum nu seamănă nici învățătura altora, cum ar fi stoicii, poeții și istoricii. Căci fiecare dintre ei a vorbit frumos tocmai pentru că a recunoscut în parte ceea ce era asemănător cu Cuvântul lui Dumnezeu semănat. Dar cei care se contraziceau în cele mai importante chestiuni, evident, nu aveau o cunoaștere fermă și o cunoaștere incontestabilă. Prin urmare, tot ceea ce a spus cineva de bine ne aparține nouă, creștinilor. Căci noi, după Dumnezeu, cinstim și iubim Cuvântul Dumnezeului nenăscut și inefabil, pentru că El a devenit și El om pentru noi, pentru a deveni părtaș suferințelor noastre și pentru a ne aduce vindecare. Toți acei scriitori puteau vedea adevărul prin sămânța înnăscută a Cuvântului, dar în întuneric. Căci sămânța și o anumită asemănare a ceva, dată

conform măsurii de acceptabilitate, sunt un lucru; și altceva este chiar acel lucru a cărui participare și asemănare sunt acordate prin harul Său.

14. Vă rog, așadar, să vă bucurați să scrieți despre această lucrare orice doriți și să o publicați, pentru ca și alții să poată cunoaște faptele noastre și să fie eliberați de întinarea opiniei false și a ignoranței a ceea ce este bine; căci ei sunt supuși pedepsei din propria lor vină: pentru că este în natura umană să facă distincția între bine și rău și pentru că, acuzându-ne pe noi, pe care nu-i cunosc, de astfel de acțiuni pe care le numesc rușinoase, ei înșiși găsesc plăcere în zeii, care au săvârșit astfel de fapte și acum cer încă aceleași lucruri de la oameni; astfel încât, condamnându-ne, ca și cum am fi făcut aceasta, la moarte sau la lanțuri sau la o altă pedeapsă, își dau sentința asupra lor înșiși, astfel încât să nu fie nevoie de alți judecători care să-i condamne.

15. Cât despre doctrina nelegiuită și falsă a lui Simon printre compatrioții mei, am trecut-o cu vederea fără să iau în seamă. Dacă vei face o inscripție pe această lucrare a mea, o voi face cunoscută tuturor, pentru ca, dacă este posibil, să-și schimbe părerea: căci acesta este singurul scop cu care am scris această lucrare. Și doctrina noastră, ca să fim sinceri, nu este rușinoasă, ci este mai presus de orice filozofie omenească. Cel puțin, nu seamănă cu învățăturile sotadiene, filaenice, orhistice, epicureene și alte asemenea învățături ale poeților, pe care tuturor le este permis să le vadă în imaginație și să le citească în scrieri. În cele din urmă, voi încheia, după ce am făcut tot ce am putut din partea mea și dorind ca toți oamenii de pretutindeni să fie încredințați adevărul. O, dacă ai judeca corect pentru tine însuți, așa cum cer evlavia și dragostea de înțelepciune!

Dialog cu Trifon evreul

1. Într-o dimineață, pe când mă plimbam pe aleile din Xistus, am întâlnit un bărbat însoțit de alții care mi-a spus: „Salut, filosofule!” Și după aceste cuvinte s-a întors imediat spre mine și a început să meargă alături de mine: prietenii lui au făcut la fel. La rândul meu l-am salutat și l-am întrebat ce vrea de la mine?

„Am învățat”, a spus el, „de la Corint, un adept al lui Socrate, în Argos, că nu trebuie să disprețuiești sau să disprețuiești oamenii care poartă astfel de haine ca ale tale, ci să le arăți tot respectul și să intri în conversație cu ei; poate că dintr-un astfel de tratament va fi vreun folos pentru acea persoană sau pentru mine, și este bine pentru amândoi dacă unul sau altul primește un folos. De aceea, când văd pe cineva în astfel de haine, mă apropii de el cu bucurie; din același motiv mi-am adresat acum de bunăvoie conversația mea către tine, iar acești oameni mă urmează și ei în nădejdea de a auzi ceva folositor de la tine.

„Cine ești tu, cel mai excelent dintre muritori?”, am spus râzând.

Mi-a spus deschis numele și locul lui de naștere. Numele meu este Trifon, a spus el; sunt un evreu circumcis, care mi-a părăsit patria în ultimul război, m-am stabilit în Grecia și locuiesc cea mai mare parte a vieții în Corint.

— Cum poți, am întrebat, să obții tot atâta folos din filozofie ca și de la legislatorul și profeții tăi?

- De ce nu?, a răspuns el. Nu vorbesc filosofii întotdeauna despre Dumnezeu și nu au toate raționamentele lor ca subiect unitatea și conjectura Lui? Nu este adevărata sarcină a filosofiei să investigheze natura Divinității?

— Desigur, am spus eu, aceasta este părerea noastră. Dar mulți dintre filozofi sunt complet indiferenți față de existența unuia sau a mai multor zei și dacă providența lor se extinde sau nu la fiecare dintre noi, ca și cum această cunoaștere nu ar duce deloc la fericire. Ei chiar încearcă să ne demonstreze că Dumnezeu are grijă de lume, dar numai în general, de genurile și speciile de ființe, dar nu are grijă de mine și de tine și de fiecare în parte, chiar dacă ne rugăm lui toată ziua și noaptea. Este ușor de înțeles la ce tinde un astfel de raționament la ei: oferă neînfricare și libertate atât învățătorilor, cât și adepților să facă și să spună ce doresc, fără teama de pedeapsă și fără să aștepte vreo recompensă de la Dumnezeu. Și ce pot spera sau se pot teme oamenii care afirmă că va fi mereu la fel, că tu și eu vom trăi din nou așa cum trăim acum, fără să devenim nici mai buni, nici mai răi. Dar alții, pornind de la ideea că sufletul este nemuritor și incorporeal, cred că nu pot fi supuși pedepsei dacă au făcut ceva rău, deoarece incorporealul nu este supus suferinței; dacă sufletul este nemuritor, atunci nu are nevoie de nimic de la Dumnezeu.

Atunci Trifon a spus cu un zâmbet plăcut:

- Și ce părere ai despre asta, care este părerea ta despre Dumnezeu și care este filosofia ta, spune-ne.

2. — „Îți voi spune ce cred”, am răspuns. „Filosofia este cu adevărat cea mai mare și mai prețioasă achiziție în fața lui Dumnezeu: numai ea ne aduce la Dumnezeu și ne face plăcuți Lui, iar aceia sunt cu adevărat sfinți care și-au îndreptat mintea către filosofie; dar mulți nu au ghicit ce este filosofia și în ce scop a fost trimisă oamenilor, altfel nu ar exista platonicieni, stoici, peripatetici, teoreticieni, pitagoreici, căci această cunoaștere este singură. De ce, așadar, a fost împărțită în multe secte, voi spune acum. S-a întâmplat ca primii care s-au ocupat de filosofie și au devenit faimoși prin ea să aibă adepți care nu au investigat independent adevărul, ci, impresionați doar de curajul și abstinența

învățătorilor, împreună cu noutatea învățăturilor lor, au acceptat ca adevăr ceea ce fiecare dintre ei a învățat de la învățătorul său; și apoi, la rândul lor, au transmis adepților lor aceleași noțiuni și altele similare și au devenit cunoscuți fiecare prin numele cu care era numit fondatorul doctrinei lor. Astfel, eu însumi, când am dorit pentru prima dată să mă familiarizez cu unul dintre ei, m-am supus îndrumării unui stoic; Dar după ce am trăit cu el o perioadă considerabilă și cunoștințele mele despre Dumnezeu nu crescuseră deloc (căci el însuși nu avea astfel de cunoștințe și nici nu le considera necesare), l-am părăsit și m-am îndreptat către un altul, care se numea peripatetic, un om cu un spirit ingenios, după cum se credea el însuși, care mi-a tolerat prezența câteva zile și apoi mi-a cerut un onorariu, ca nu cumva conversația noastră să ne fie inutilă. Din acest motiv l-am părăsit și pe el, considerându-l nedemn de numele de filosof. Dar, întrucât sufletul meu era însetat să afle ce constituie esența și subiectul principal al filosofiei, m-am dus la un faimos pitagoreic, un om foarte mândru de înțelepciunea sa. Când i-am declarat dorința mea de a deveni ascultătorul și elevul său, m-a întrebat: „Ai studiat muzica, astronomia și geometria? Sau crezi că este posibil să înțelegi ceva din științele care duc la fericire, dacă nu te-ai ocupat mai întâi temeinic cu ceea ce distrage sufletul de la senzual și îl pregătește pentru intelectual, astfel încât să fie capabil să contemple frumusețea și bunătatea în esența lor?” Apoi a vorbit pe larg în favoarea acestor cunoștințe și a necesității studierii lor și m-a trimis departe imediat ce mi-am mărturisit necunoașterea lor. Firește, am fost întristat de ruinarea speranței mele, și cu atât mai mult cu cât îl consideram un om cu oarecare cunoaștere; dar, pe de altă parte, având în vedere cât timp aveam de dedicat acelor științe, nu am îndrăznit să amân mult timp. În mijlocul acestei dificultăți, mi-a venit ideea să-i încerc și pe platonicieni, pentru că și ei se bucurau de o mare faimă. Unul dintre faimoșii platonicieni, un om înțelept, sosise de curând în orașul nostru; am petrecut mult timp cu el, m-am perfecționat și am făcut progrese rapide în fiecare zi. Am fost foarte încântat de doctrina lui Platon despre incorporeal, iar teoria ideilor mi-a dat aripi gândirii; curând, se părea, am devenit un înțelept,și în nebunia sa spera că în curând îl va contempla pe Dumnezeu însuși, căci acesta este scopul filosofiei platonice.

3. Într-o zi, în această stare de spirit, când mi s-a părut potrivit să mă abandonez unei odihne profunde și să mă retrag de orice urmă de om, m-am dus într-un loc nu departe de mare. Pe măsură ce mă apropiam de locul unde doream să rămân singur cu mine însumi, a apărut un bărbat bătrân, venerabil la înfățișare, cu o ținută plăcută și importantă, care m-a urmat la mică distanță. Întorcându-mă spre el, m-am oprit și l-am privit cu atenție.

„Mă cunoști?”, a întrebat el.

„Nu”, am spus.

- De ce te uiți așa la mine?, mi-a spus el.

„Sunt surprins”, am răspuns, „că m-ai întâlnit în același loc; nu mă așteptam să văd pe nimeni aici.”

„Sunt îngrijorat”, a răspuns el, „din cauza unora dintre membrii familiei mele: au plecat și am venit aici să văd dacă vor apărea de undeva. Și de ce sunteți aici?”

„Îmi plac”, am spus, „asemenea plimbări în care nimic nu-mi distrage mintea și pot conversa cu mine însumi fără teama de a fi întrerupt: aceste locuri sunt foarte potrivite pentru preocupările mentale.”

„Deci ești un iubitor de intelectualism”, a spus el, „și nu de fapte și adevăr și nu încerci să fii mai degrabă un înțelept activ și nu un sofist.”

- Ce poate fi mai bun, am răspuns eu, decât să dovedești că rațiunea domnește peste toate și că un om care și-a făcut din ea sprijinul său și este susținut de ea poate privi la rătăcirile și aspirațiile altora și vedea că nu fac nimic sănătos, nimic plăcut lui Dumnezeu. Fără filosofie și rațiune sănătoasă nimeni nu poate poseda înțelepciune. Prin urmare, fiecare om ar trebui să filozofeze și să considere aceasta lucrul cel mai important și cel mai excelent, iar orice altceva pe locul doi și trei, iar dacă ceva se face cu filosofia, atunci este cu moderație și demn de respect, dar fără ea este dăunător și umilitor pentru cei care o întreprind.

„Deci filosofia aduce fericirea?”, a întrebat el.

„Într-adevăr”, am spus, „și asta e tot ce a făcut.”

„Dar ce este filosofia”, a spus el, „și ce fericire aduce, spuneți-mi, dacă nimic nu-ți stă în cale?”

„Filosofia”, am răspuns, „este cunoașterea existenței și cunoașterea adevărului, iar fericirea este răsplata acestei cunoașteri și înțelepciuni.”

„Și cum îl numești tu pe Dumnezeu?”, a întrebat el.

- Ceea ce rămâne mereu același și este cauza existenței altor ființe, este cu adevărat Dumnezeu. Acesta a fost răspunsul meu către bătrân, iar el l-a ascultat cu plăcere. Apoi m-a întrebat din nou.

— Nu este cunoașterea un nume general pentru diferite lucruri? Căci în toate artele, cel versat în oricare dintre ele este numit învățat: astfel în arta managementului militar, navigației și medicinei. Nu este așa în ceea ce privește lucrurile divine și umane. Există oare vreo cunoaștere care să ne dea cunoștințe

despre lucrurile divine și umane, precum și despre ceea ce este divin și drept în ele?

„Bineînțeles că există”, am răspuns.

— Și atunci? Este posibil să-l cunoaștem pe Dumnezeu și pe om în același fel în care putem cunoaște muzica, aritmetica, astronomia și altele asemenea?

„În niciun caz”, am spus.

„Deci mi-ai răspuns pe nedrept la întrebare”, a replicat el. „Căci unele cunoștințe sunt dobândite de noi prin experiență sau reflecție, iar altele sunt obținute prin vedere. Dacă cineva ți-ar spune că în India există un animal, prin natura sa diferit de toate celelalte, dar cutare și cutare, variat și multicolor - nu ai avea nicio cunoștință despre el până nu l-ai vedea și nu ai putea spune nimic despre el decât dacă ai auzi de la un martor ocular.”

„Bineînțeles că da”, am răspuns.

„Cum pot atunci”, a întrebat el, „filosofii să gândească sau să vorbească corect despre Dumnezeu, când nu au nicio cunoaștere despre El, nu L-au văzut și nici nu au auzit de El?”

- Desigur, tată, am răspuns. Divinitatea nu poate fi văzută cu ochii, precum alte ființe vii: poate fi înțeleasă doar cu mintea, cum spune Platon, și eu cred în ea.

4. — Există oare în mintea noastră, a întrebat el, o putere de o asemenea natură și întindere încât să poată înțelege ceea ce nu i-a fost comunicat anterior prin simțuri? Sau îl va vedea vreodată mintea omului pe Dumnezeu dacă nu este instruită de Duhul Sfânt?

„Platon spune”, am răspuns eu, „că acesta este ochiul minții și că ne este dat pentru ca prin el, atunci când este pur, să putem contempla acel lucru cu adevărat existent care este sursa a tot ceea ce este cuprins de minte, care nu are nici culoare, nici formă, nici mărime, nici altceva vizibil ochiului, ci este o ființă identică cu ea însăși, superioară oricărei esențe, inefabilă, inexprimabilă, singura frumoasă și bună, manifestându-se brusc în suflete nobile datorită înrudirii lor și dorinței de a-L vedea.”

- Ce legătură de rudenie, a întrebat el, avem noi cu Dumnezeu? Este sufletul divin și nemuritor și face parte din acea Minte supremă? Așa cum el îl vede pe Dumnezeu, tot așa putem și noi cu mintea noastră să înțelegem zeitatea și prin aceasta să fim deja binecuvântați?

„Exact așa”, am spus.

„Oare sufletele tuturor animalelor”, a întrebat el, „Îl înțeleg? Sau sufletul omului este de un fel, iar sufletul calului sau al măgarului de altul?”

„Nu”, am răspuns, „dar sufletele sunt aceleași în toți.”

„Oare caii și măgarii Îl vor vedea pe Dumnezeu”, a spus el, „sau L-au văzut vreodată?”

„Nu”, am răspuns, „și puțini oameni Îl văd, ci doar cei care au trăit în dreptate și au devenit puri prin dreptate și orice virtute.”

„Așadar, omul îl vede pe Dumnezeu”, a obiectat el, „nu datorită legăturii sale de rudenie cu El și nu pentru că are inteligență, ci pentru că este cumpătat și drept.”

„Da”, am spus, „și, de asemenea, pentru că este înzestrat cu capacitatea de a se gândi la El.”

- Și ce dacă? Pe cine adoră caprele sau oile?

„Nimeni”, am spus.

„Îl vor vedea aceste animale pe Dumnezeu, în opinia ta?”, a întrebat el.

- Nu, pentru că trupul lor este de așa natură încât îi împiedică.

„Și dacă aceste animale ar putea vorbi”, a spus el, „fii sigur că ar învinovăți corpul nostru cu mai multă dreptate. Dar acum să acceptăm acest lucru și să fie așa cum spui. Spune-mi asta: sufletul îl vede pe Dumnezeu când este în trup sau când este eliberat de el?”

„Și cât timp există în formă umană”, am spus eu, „ea îl poate contempla pe Dumnezeu cu mintea, dar mai ales când se desprinde de trup și există independent, va realiza ceea ce a iubit pe deplin și întotdeauna.”

— Își amintește ea asta când se reconectează cu un corp uman?

„Nu cred”, am spus.

— Ce folos au sufletele care L-au văzut pe Dumnezeu sau ce avantaj are o persoană care L-a văzut față de una care nu L-a văzut, dacă nici măcar nu-și amintește că ea L-a văzut?

„Nu pot spune”, am răspuns.

— Și ce suferă cei considerați nedemni de această viziune?

— Sunt încuiați, ca și cum ar fi în lanțuri, în corpurile unor animale, și aceasta este pedeapsa lor.

— Știu ei că tocmai din acest motiv sunt închiși în astfel de trupuri și că au păcătuit?

- Nu te gândi.

— Se pare că pentru aceste suflete nu există niciun beneficiu din pedeapsă; și nu se poate spune că sunt pedepsite dacă nu sunt conștiente de pedeapsă.

- Desigur că nu.

- Deci sufletele nu-L văd pe Dumnezeu, nu trec în alte trupuri, altfel ar ști că sunt pedepsite în acest fel și s-ar teme să comită chiar și cel mai mic păcat. Dar sunt de acord, a continuat el, că sufletele sunt capabile să înțeleagă că există un Dumnezeu și că dreptatea și evlavia sunt bune.

„Vorbești corect”, am spus eu.

5. - Și acești filozofi nu știu nimic despre astfel de lucruri, căci nici măcar nu pot spune ce este sufletul.

- Pare nedrept.

- Altfel nu ar trebui să o numim nemuritoare, căci dacă este nemuritoare, atunci este și fără început.

- Conform unor platoniști, este fără început și nemuritor.

— Și numești lumea însăși fără început?

- Unii spun asta, dar eu nu sunt de acord cu ei.

- Ai dreptate. Din ce motiv să credem că un corp cu o asemenea fermitate și putere de rezistență, complex și schimbător, distrus și reînnoit zilnic, nu a luat ființă dintr-o anumită cauză? Dar dacă are un început, atunci și sufletele au primit în mod necesar un început și pot înceta să existe: căci au fost produse pentru oameni și alte animale, chiar dacă, în opinia ta, au luat ființă separat și nu împreună cu trupurile lor.

- Pare corect.

- Deci nu sunt nemuritori.

- Nu, pentru că lumea însăși, așa cum am văzut, a avut un început.

- Dar, în același timp, nu afirm că sufletele sunt distruse, căci acest lucru ar fi foarte avantajos pentru cei răi. Ce se întâmplă cu ele? Sufletele celor pioși sunt într-un loc mai bun, iar cei răi și fără de lege sunt într-un loc mai rău, așteptând aici timpul judecății. Astfel, cei care s-au dovedit vrednici să-L vadă pe Dumnezeu nu mai mor, iar alții sunt supuși pedepsei atâta timp cât Dumnezeu vrea ca ei să existe și să fie pedepsiți.

—Ce spui? Nu predai același lucru pe care îl predă Platon în Timeu despre lume: că este supusă distrugerii, deoarece a primit un început; dar nu va fi distrusă și nu este supusă soartei morții, pentru că Dumnezeu așa vrea? Nu crezi că același lucru este valabil și pentru suflet și pentru toate lucrurile în general? Căci tot ceea ce există sau va exista după Dumnezeu are o natură coruptibilă și poate fi distrus și anihilat; numai Dumnezeu este fără început și indestructibil și, prin urmare, El este Dumnezeu; dar tot ceea ce urmează după El are un început și este supus distrugerii. Prin urmare, sufletele sunt muritoare și supuse pedepsei, căci dacă ar fi fără început, nu ar păcătui și nu ar fi infectate cu prostie, nu ar fi timide și, pe de altă parte, îndrăznețe, nici nu s-ar transforma de bunăvoie în porci, șerpi și câini și nici nu ar putea fi forțate să facă acest lucru, tocmai pentru că sunt fără început. Căci un lucru fără început este ca un altul fără început, egal și identic cu el; și unul nu poate fi pus deasupra altuia în putere sau onoare. Prin urmare, este imposibil să existe mai multe ființe fără început, căci dacă ar exista vreo diferență între ele, oricât ai căuta, nu ai găsi cauza diferenței, ci extinzându-ți continuu gândul la infinit, în cele din urmă, după toate ostenelile tale, te vei opri la un singur lucru fără început și vei numi acesta cauza tuturor lucrurilor. Nu știau oare acest lucru Platon și Pitagora, înțelepții care au devenit pentru noi un zid și o fortăreață a filosofiei?

6. — Nu mă interesează, a răspuns bătrânul, de Platon și Pitagora, sau chiar de oricine le-a împărtășit opiniile. Dar adevărul este acesta: îl veți afla din cele ce urmează. Sufletul fie este el însuși viață, fie primește doar viață. Dacă este viață, atunci el însuflețește altceva, și nu pe sine, așa cum mișcarea mișcă altceva decât pe sine. Și că sufletul trăiește, nimeni nu va nega. Dar dacă trăiește, atunci nu trăiește pentru că este viață, ci pentru că participă la viață: ceea ce participă la ceva este diferit de ceea ce participă. Sufletul participă la viață pentru că Dumnezeu vrea ca el să trăiască și, prin urmare, poate înceta să trăiască într-o zi dacă Dumnezeu vrea ca el să nu mai trăiască. Căci nu este potrivit ca sufletul să trăiască așa cum trăiește Dumnezeu; dar, așa cum o persoană nu există

întotdeauna, iar trupul său nu este întotdeauna unit cu sufletul, atunci când această unire trebuie distrusă, sufletul părăsește trupul și persoana nu mai există, tot așa, din suflet, când este necesar ca acesta să nu mai existe, se ia duhul vieții, iar sufletul nu mai există, ci se duce din nou în același loc de unde a fost luat.

7. „ În ce învățător", am întrebat, „se poate încrede o persoană sau de unde poate aștepta ajutor dacă nu există adevăr nici măcar în acești filozofi?"

— Au fost odată oameni mult mai bătrâni decât oricare dintre aceștia, considerați filozofi, oameni binecuvântați, drepți și plăcuți lui Dumnezeu, care vorbeau prin Duhul Sfânt și preziceau viitorul, care acum se împlinește: ei sunt numiți profeți. Numai ei au chemat și au vestit adevărul oamenilor, fără să se țină cont de nimeni, fără frică, fără să fie îndurerați de glorie, ci au vorbit doar ceea ce au auzit și au văzut când au fost umpluți de Duhul Sfânt. Scrierile lor există și astăzi, iar oricine le citește cu credință va primi multă înțelegere cu privire la începutul și sfârșitul lucrurilor, precum și la ceea ce ar trebui să știe un filosof. Nu s-au lăsat păcăliți de dovezi în discursurile lor, căci ele sunt mai presus de orice dovezi, fiind martori de încredere ai adevărului; chiar evenimentele care s-au întâmplat deja și se întâmplă încă, ne obligă să le acceptăm mărturia. De asemenea, pentru minunile pe care le-au săvârșit, ei merită credința, pentru că L-au glorificat pe Creatorul a toate, Dumnezeu Tatăl, și L-au proclamat pe Hristos Fiul Său trimis de El; ceea ce nu au făcut și nu fac prorocii mincinoși, plini de duhul minciunii și al necurăției: aceștia din urmă, dimpotrivă, îndrăznesc să facă unele minuni spre uimirea oamenilor și să răspândească slava duhurilor minciunii și a demonilor. Dar voi, înainte de toate, rugați-vă ca să vi se deschidă ușile luminii, căci aceste lucruri nu pot fi văzute sau înțelese de nimeni, dacă nu dau Dumnezeu și Hristosul Său pricepere.

8. După ce a spus acestea și multe altele, pe care nu este timpul să le repet acum, bătrânul a plecat, sugerându-mi să reflectez asupra cuvintelor sale și nu l-am mai văzut. Dar un foc s-a aprins imediat în inima mea și am fost cuprins de dragoste pentru profeți și pentru acei oameni care sunt prieteni ai lui Hristos; și, reflectând cu mine însumi asupra cuvintelor sale, am văzut că această filozofie este una, fermă și utilă. În acest fel am devenit filosof. Îmi doresc ca toți să fie de aceeași părere cu mine și să nu se îndepărteze de învățătura Mântuitorului; căci ea inspiră o anumită frică și are puterea de a-i lovi pe cei care s-au abătut de la calea adevărată și, în același timp, servește drept cea mai dulce mângâiere pentru cei care trăiesc conform ei. Prin urmare, dacă îți pasă cât de cât de tine însuți și îți dorești mântuirea și te încrezi în Dumnezeu, acum poți cu ușurință, dacă nu te ferești de muncă, să ajungi să-L cunoști pe Hristosul lui Dumnezeu și, devenind un ucenic desăvârșit, să atingi fericirea. La aceste cuvinte, iubitul meu Trifon, tovarășii lui, au râs, iar el însuși, zâmbind, a spus:

„Aprob unele dintre cele spuse de tine și mă minunez de zelul tău pentru cele divine, dar ar fi mai bine pentru tine să urmezi filosofia lui Platon sau a altcuiva și să trăiești în isprava răbdării, a abstinenței și a castității, decât să te lași înșelat de cuvinte mincinoase și să urmezi oameni fără valoare. Căci dacă ai rămâne credincios acelor principii filozofice și ai trăi fără reproș, atunci ar mai rămâne speranța unei soarte mai bune; dar acum, că L-ai părăsit pe Dumnezeu și ți-ai pus nădejdea în om, ce mijloace de mântuire îți mai rămân? Așadar, dacă vrei să mă asculți (căci deja te consider un prieten), atunci primește mai întâi circumcizia, apoi, așa cum este permis, păzește Sabatul, sărbătorile și lunile noi ale lui Dumnezeu și, în general, împlinește tot ce este scris în lege și atunci, poate, vei avea milă de la Dumnezeu. Cât despre Hristos, dacă S-a născut și este undeva, atunci este necunoscut altora și nu se cunoaște pe Sine Însuși și nu are putere până când vine Ilie și Îl unge și Îl vestește tuturor. Dar voi, creștinii, ați acceptat un zvon fals și ați imaginat un fel de Hristos și, de dragul Lui, vă ruinați viața cu atâta nesăbuință.”

„Ai o scuză, omule”, am răspuns eu, „și fie să ți se ierte: vorbești ceea ce nu știi; urmezi învățători care nu înțeleg scripturile și vorbești la întâmplare orice îți vine în minte. Dar dacă vrei să accepți dovada că nu suntem induși în eroare și nu vom înceta să-L mărturisim pe Hristos, chiar dacă tot felul de insulte din partea oamenilor ar cădea asupra noastră pentru aceasta și cel mai crud tiran ne-ar obliga să ne lepădăm, atunci îți voi dovedi, dacă vei rămâne aici, că nu am crezut în fabule deșarte și nu în cuvinte nedovedite, ci într-o învățătură plină de Duhul Sfânt și plină de putere și har.

La aceasta, tovarășii lui Trifon au râs din nou și au scos un strigăt indecent. Atunci m-am ridicat și eram gata să-i părăsesc; dar Trifon m-a apucat de haină și a spus că nu mă va lăsa să plec până nu-mi voi îndeplini promisiunea.

„Atunci nu le permite tovarășilor tăi”, am răspuns, „să facă atâta gălăgie și să se comporte necuviincios; dar dacă vor, lasă-i să asculte în tăcere sau să ne părăsească dacă au treburi mai importante; iar noi, plimbându-ne și odihnindu-ne, vom continua conversația.”

Trifon a fost de acord cu această propunere; și am decis să mergem cu el deoparte și am ajuns la mijlocul scenei Xystos, iar doi dintre tovarășii lui l-au părăsit, râzând de invidia noastră. Când am ajuns la locul unde sunt bănci de piatră de ambele părți, tovarășii lui Trifon, care s-au așezat de cealaltă parte, au început să vorbească despre fostul război iudeu, pe care l-a menționat unul dintre ei.

10. După ce au terminat, mi-am reluat discursul către ei.

— Prietenii mei, de ce ne acuzați? Că nu trăim după lege, că nu ne circumcidem trupul ca strămoșii voștri, că nu păzim Sabatul[1] ca voi? Sau ne condamnați pentru viața și moravurile noastre? Adică, n-ați crezut calomniile cum că mâncăm carne omenească și după ce ne ospătăm stingem lumânările și ne dedicăm copulațiilor nelegiuite?[2] Sau ne acuzați doar că urmăm astfel de învățături și că ținem de gânduri care, în opinia voastră, sunt false?

— Aceasta din urmă mă uimește, a spus Trifon, — și cât despre calomniile pe care mulți le aduc împotriva ta, ele nu sunt vrednice de crezut, deoarece sunt contrare firii omenești. Dar găsesc regulile tale din așa-numita Evanghelie atât de mari și minunate încât, după părerea mea, nimeni nu le poate îndeplini: m-am străduit să le citesc. Dar iată ce ne tulbură mai ales: vă arătați evlavia și vă considerați mai buni decât alții, dar nu vă deosebiți cu nimic de ei și nu-i depășiți pe păgâni în viața voastră - nu respectați nici sărbători, nici Sabate, nu sunteți circumcișii, ci vă puneți încrederea într-un om răstignit și totuși sperați să primiți bine de la Dumnezeu fără a îndeplini poruncile Sale. N-ați citit: „Sufletul care nu este circumcis în ziua a opta va fi despărțit de semenii lui?” Această poruncă se extinde atât la străini, cât și la cei cumpărați cu bani (Gen. 17:12-14). Dar ați disprețuit acest legământ împreună cu poruncile următoare și totuși încercați să ne convingeți că Îl cunoașteți pe Dumnezeu, deși nu respectați niciuna dintre acele îndatoriri pe care le îndeplinesc cei care se tem de Dumnezeu. Dacă te poți apăra în această privință și ne poți arăta cum poți nădăjdui la ceva atunci când nu respecți legea, atunci am fi mai bucuroși să auzim de la tine, și apoi vom putea examina în mod similar restul.

11. - Nu va exista niciodată și de la început nu a existat niciodată un alt Dumnezeu, Trifon, așa am început să-i spun, - afară de Cel care a creat și a rânduit tot ce vedem; și nu socotim un alt Dumnezeu ca fiind al nostru și un altul ca fiind al tău, ci Îl recunoaștem pe Unul și Același, care a scos părinții voștri din țara Egiptului cu mână puternică și braț întins; nu ne încredem în niciun altul (căci nu este altul) decât în Cel în care și voi sunteți, Dumnezeul lui Avraam, Isaac și Iacov. Nădejdea noastră, însă, nu este prin Moise, nici prin lege; altfel nu ar fi nicio diferență între voi și noi. Dar am citit, Trifon, că trebuie să existe într-o zi o ultimă lege și un legământ mai puternic decât toate celelalte, care trebuie respectat de toți oamenii care doresc să primească moștenirea lui Dumnezeu. Legea dată la Horeb este deja legea veche și numai pentru voi, evreii, dar cea despre care vorbesc este pentru toți oamenii în general; o lege nouă, fiind adăugată la o lege, o desființează pe cea mai veche, iar un legământ ulterior o distruge la fel pe cea dintâi. Ni s-a dat o lege veșnică și desăvârșită și un legământ credincios, care este Hristos, după care nu mai există lege, hotărâre sau poruncă. N-ați citit ce spune Isaia: „Ascultați-Mă, luați aminte, poporul Meu, și luați aminte la Mine, împărați! Căci legea Mea și judecata Mea vor ieși de la Mine, ca să fie lumina neamurilor. Dreptatea Mea vine curând și mântuirea Mea

se va descoperi; și popoarele se vor încrede în brațul Meu” (Isaia 51:4-5). Dumnezeu vorbește despre același nou legământ prin Ieremia: „Iată, vin zile”, zice Domnul, „când voi face cu casa lui Israel și cu casa lui Iuda un legământ nou, nu ca acela pe care l-am făcut cu părinții lor în ziua când i-am luat de mână ca să-i scot din țara Egiptului” (Ieremia 31:31-32). Dacă deci Dumnezeu a declarat dinainte că va stabili un nou legământ, unul care va fi o lumină pentru națiuni, și vedem și suntem siguri că prin numele acestui același Isus Hristos răstignit oamenii s-au întors la Dumnezeu de la idolatrie și alte nelegiuiri și continuă în mărturisirea și evlavia lor până la moarte; atunci toți pot înțelege atât din aceste fapte, cât și din miracolele care le însoțesc, că El este noua lege și noul legământ și speranța celor din toate națiunile care așteptau beneficii de la Dumnezeu. Iar noi, cei care suntem aduși la Dumnezeu prin acest Hristos răstignit, suntem adevăratul Israel spiritual și rasa lui Iuda, Iacov, Isaac și Avraam, care în circumcizie a primit o mărturie și o binecuvântare de la Dumnezeu pentru credința sa și a fost numit tatăl multor națiuni: - așa cum se va demonstra în cursul ulterior al discursului meu.

12. Am adăugat, în plus, alte cuvinte ale lui Isaia, unde strigă: „Ascultați cuvintele Mele, ca să vă trăiască sufletul; și voi face cu voi un legământ veșnic, o răsplătire sigură lui David. Iată, l-am dat ca mărturie pentru neamuri. Neamurile care nu te cunosc te vor chema și popoarele care nu te cunosc te vor căuta, din pricina Dumnezeului tău, a Sfântului lui Israel, pentru că El te-a proslăvit” (Isaia 55:3-5). Aceeași lege ați disprețuit-o și ați respins noul Lui legământ sfânt și nici acum nu o acceptați și nu vă pocăiți de răutatea voastră, căci „urechile voastre sunt astupate, ochii voștri sunt orbiți și inima voastră este împietrită” (Isaia 6:10). Și Ieremia a strigat tare, și voi n-ați ascultat. Dătătorul de Lege a venit și voi nu-L vedeți: săracii propovăduiesc Evanghelia, orbii văd, dar voi nu înțelegeți. A doua tăiere împrejur este deja necesară și vă gândiți mult la tăierea voastră împrejur în trup. Noua lege vă poruncește să păstrați Sabatul veșnic, dar voi rămâneți cu o singură zi și credeți că sunteți pioși, fără să înțelegeți de ce v-a fost dată această poruncă. Iarăși, dacă mâncați azime, spuneți că ați împlinit voia lui Dumnezeu, dar Domnul Dumnezeul nostru nu este mulțumit de aceasta. Dacă cineva dintre voi este vinovat de mărturie mincinoasă sau de furt, să nu mai păcătuiască; dacă cineva este un desfrânat, să se pocăiască și atunci va sărbători adevăratul și plăcutul Sabat al lui Dumnezeu. Dacă cineva are mâinile necurate, să le spele și va fi curat.

13. Desigur, Isaia nu v-a trimis la băi (Isaia 1:16) ca să vă curețe de crimă și alte păcate - nici apele mării nu le pot spăla; dar, așa cum se cuvine, el a proclamat chiar și atunci acea abluțiune mântuitoare care aparține celor pocăiți, celor care sunt curățiți nu prin sângele caprelor și al oilor, nici prin cenușa unei juninci, nici prin ofrandele de făină de grâu, ci prin credință, prin sângele și moartea lui Hristos, care a murit chiar pentru acest scop. Așa vorbește Isaia despre aceasta:

„Domnul Își va deschide brațul cel sfânt înaintea tuturor popoarelor și toate popoarele și marginile pământului vor vedea mântuirea lui Dumnezeu. Plecați, plecați, plecați, ieșiți de aici și nu vă atingeți de necurăție. Ieșiți din mijlocul ei, despărțiți-vă, voi, care purtați vasele Domnului, căci nu mergeți în dezordine; căci Domnul va merge înaintea voastră și Domnul Dumnezeul lui Israel vă va aduna. Iată, robul Meu va fi plin de pricepere și va fi foarte înălțat și slăvit. După cum mulți se vor uimi de tine, așa va fi disprețuită înfățișarea și slava ta printre oameni; așa se vor minuna multe neamuri de tine și împărații își vor închide gura; căci cei cărora nu li s-a spus de El vor vedea și cei cărora n-au auzit vor înțelege. Doamne, cine a crezut vestea noastră și cui i s-a descoperit brațul Domnului? L-am purtat înaintea Lui ca pe un copil, ca pe o rădăcină într-un pământ însetat. El n-are nici formă, nici frumusețe; dar înfățișarea Lui este mai rușinoasă și mai disprețuită decât înfățișarea fiilor oamenilor. El este un om El este în necaz și știe să îndure necazul, pentru că fața Lui este întoarsă, este batjocorit și disprețuit. El poartă păcatele noastre și este chinuit pentru noi; și noi I-am socotit că este în necaz, în necaz și în chin. Dar El a fost rănit pentru fărădelegile noastre, a fost zdrobit pentru nelegiuirile noastre; pedeapsa care ne dă pacea a fost peste El; prin rănirea Lui suntem vindecați. Noi toți am rătăcit ca niște oi, fiecare om s-a rătăcit pe calea lui. Domnul L-a dat pentru fărădelegile noastre; și din cauza chinului Lui, El nu-Și deschide gura. El a fost dus ca o oaie la junghiere și ca un miel mut înaintea celui ce-l tunde, așa nu-Și deschide gura. Căci judecata Lui, smerenia, i-a fost luată. Dar cine va vesti neamul Lui? Căci viața Lui este luată de la pământ și pentru nelegiuirea poporului Său merge la moarte. Și voi da pe cel rău pentru mormânt și pe cel bogat pentru moartea lui, pentru că n-a săvârșit nicio nelegiuire și nu s-a găsit viclenie în gura Lui. Și a binevoit Domnul să-l curățească de ciuma. Dacă-l vei da pentru păcat, atunci sufletul tău va vedea o sămânță lungă. Și Domnul vrea să-l mântuiască sufletul de suferință, să-l arate lumina și să-l formeze cu rațiune, să îndreptățească pe omul drept, care a slujit multora cu folos. Și păcatele noastre El le va purta. De aceea El va domni peste mulți și va împărți prada celor puternici, pentru că sufletul Lui a fost dat spre moarte și a fost numărat cu cei fărădelegi, El a purtat păcatele multora și pentru nelegiuirile lor a fost dat. Bucură-te, stearpă, care n-ai născut; deschide-te și strigă de bucurie, care n-ai fost întristată în pântece; căci femeia părăsită se naște mai mulți copii decât cea care are soț. Căci Domnul a zis: „Lărgește locul cortului tău și perdelele tale, întinde-le, nu cruța, lungește-ți frânghiile și întărește-ți țărușii, întinde-i la dreapta și la stânga; și sămânța ta va moșteni neamurile și vei locui în cetățile pustii.” Nu te teme de aceasta,„Nu te înspăimânta că ești făcută de rușine și nu te înspăimânta că ești ocarată; căci vei uita rușinea ta veșnică și nu-ți vei mai aduce aminte de ocara văduviei tale. Căci Domnul Și-a câștigat un nume, și Izbăvitorul tău, Dumnezeul lui Israel, va fi chemat în tot pământul. Domnul te-a chemat ca pe o femeie părăsită și descurajată, ca pe o femeie urâtă din tinerețea ei.” (Isaia 52:10-54:6)

14. De aceea, prin baia pocăinței și a cunoașterii lui Dumnezeu, care a fost instituită, așa cum spune Isaia, din cauza nelegiuirilor poporului lui Dumnezeu, am crezut și declarăm că acest botez, pe care l-am prezis, singur poate curăți pe cei ce se pocăiesc și este apa vieții; dar fântânile pe care le-ați săpat pentru voi înșivă sunt distruse și nu vă sunt de niciun folos. Căci la ce folosește acea spălare care curăță doar carnea și trupul? Spălați-vă sufletele de mânie și lăcomie, de invidie, de ură și atunci tot trupul va fi curat. Aceasta este semnificația azimilor, și anume, să nu faceți vechile lucrări ale aluatului rău; ci înțelegeți totul într-un sens trupesc și considerați evlavie dacă faceți astfel de lucruri, în timp ce sufletele voastre sunt pline de înșelăciune și de tot felul de rău. De aceea, după cele șapte zile de mâncare a azimilor, Dumnezeu v-a poruncit să pregătiți aluat nou, adică să faceți alte lucrări și să nu le imitați pe cele vechi și rele. Și pentru a dovedi că aceasta este ceea ce noul vostru Legislator vă cere, voi cita din nou cuvintele pe care le-am prezentat anterior, împreună cu alte câteva pe care le-am omis apoi. Isaia spune așa: „Ascultați-Mă, și sufletul vostru va trăi; și voi face cu voi un legământ veșnic, o răsplătire sigură pentru David. Iată, l-am pus ca mărturie pentru neamuri, ca domnitor și căpetenie pentru popor. Neamurile care nu Te cunosc Te vor chema și popoarele care Te vor căuta, din pricina Dumnezeului Tău, a Sfântului lui Israel, pentru că El Te-a proslăvit. Caută pe Dumnezeu și, când Îl vei găsi, cheamă-L cât timp este aproape de tine. Cel rău să se lase de căile sale și omul nelegiuit să se întoarcă la Domnul, și El va avea milă de el, căci El îți va ierta păcatele. Căci sfaturile Mele nu sunt ca sfaturile voastre și căile Mele nu sunt ca căile voastre. Ci cât de departe este cerul de pământ, așa de departe este calea Mea de calea voastră și gândurile voastre de gândurile Mele. După cum se pogoară zăpada și ploaia din cer și nu se întorc acolo, până nu udă pământul și nu-l face roditor, până nu rodește și nu rodește să dea sămânță semănătorului și pâine de mâncare, așa „Cuvântul Meu, care iese din gura Mea, nu se va întoarce până nu va împlini tot ce-Mi este plăcut și până nu va izbuti în poruncile Mele. Căci veți ieși de bunăvoie și veți fi scoși afară cu bucurie. „Munții și dealurile vor sălta de bucurie când vă așteaptă; toți copacii câmpului își vor bate ramurile; în loc de spini va crește chiparosul și în loc de urzică va crește mirtul. Domnul va fi un nume și un semn veșnic și nu va da greș” (Isaia 55:3-13). Aceste cuvinte și altele similare ale profeților, Trifo, am adăugat, se referă parțial la prima venire a lui Hristos, în care s-a prezis că El va apărea lipsit de glorie, urât și muritor, și parțial la a doua Sa venire, când va veni în slavă și pe norii cerului; atunci poporul vostru îl va vedea și îl va cunoaște pe Cel pe care L-au străpuns, așa cum au prezis Osea, unul dintre cei doisprezece profeți, și Daniel (Daniel 7:13).

15. Învățați, de aceea, să țineți postul cel adevărat al lui Dumnezeu, așa cum spune Isaia, ca să-I fiți plăcuți lui Dumnezeu. Isaia a proclamat astfel: Strigați tare, nu cruțați, ridicați-vă glasul ca o trâmbiță și vestiți poporului Meu fărădelegile lui și casei lui Iacov fărădelegile lor. Mă caută zi de zi și vor să

cunoască căile Mele, ca un popor care a făcut dreptate și n-a părăsit porunca lui Dumnezeu. Ei cer acum de la Mine o judecată dreaptă și vor să se apropie de Dumnezeu, zicând: De ce am postit, și Tu n-ai văzut? De ce ne-am smerit sufletele, și Tu n-ai știut? În zilele posturilor voastre, vă aflați toate plăcerile și îi împovărați pe lucrătorii voștri; iată, postiți pentru ceartă și ceartă și îi loviți cu pumnii pe cei smeriți. De ce postiți pentru Mine așa cum faceți astăzi, ca să se audă glasul vostru cu strigăte? N-am ales un astfel de post, ca omul să-și strice sufletul într-o singură zi. Chiar dacă îți pleci gâtul ca un cerc și așterni sac și cenușă sub tine, totuși să nu-l numești post și o zi plăcută Domnului. Nu am ales un astfel de post, zice Domnul. Ci rupe orice legământ al nelegiuirii, rupe mrejele tratatelor de asuprire, lasă pe cei asupriți liberi și șterge orice zisă nelegiuită. Frânge pâinea celui flămând și adu în casa ta pe cel sărac și pe cel fără adăpost; dacă vezi pe cineva nou, acoperă-l și nu disprețui casa seminței tale. Atunci se va descoperi lumina dimineții tale, hainele tale vor străluci repede, dreptatea ta va merge înaintea ta și slava lui Dumnezeu te va înconjura. Atunci vei chema și Dumnezeu te va auzi și, în timp ce vorbești încă, El va zice: „Iată-Mă!” Dacă vei lepăda de la tine legământul, întinderea mâinilor și cuvintele de murmur, dacă vei da pâinea ta celui flămând din inima ta și vei încuraja sufletul zdrobit, atunci lumina ta se va răsări în întuneric și întunericul tău va fi ca ziua la amiază. Dumnezeul tău va fi neîncetat cu tine și vei fi săturat de pofta sufletului tău, oasele tale se vor întări și vor fi ca o grădină udată, ca un izvor de apă și ca un pământ cu ape bogate. (Isaia 58:1-11) De aceea, tăiați-vă împrejur prepuțul inimii, așa cum poruncește Cuvântul lui Dumnezeu în toate aceste cuvinte.

16. Și Dumnezeu Însuși a rostit aceste cuvinte prin Moise: „Tăiați împrejur asprimea inimii voastre și nu vă mai încăpățânați la cerbice, căci Domnul Dumnezeul vostru și Domnul domnilor este un Dumnezeu mare, puternic și înfricoșător. El nu caută la față și nu primește mită” (Deuteronom 10:16-17). Și în cartea Leviticului: „Fiindcă s-au răzvrătit împotriva Mea și M-au disprețuit și pentru că au umblat strâmb înaintea Mea, am umblat și Eu strâmb cu ei și îi voi nimici în țara vrăjmașilor lor. Atunci inima lor netăiată împrejur va fi rușinată” (Leviticul 26:40-41). Tăierea împrejur a fi primită de la Avraam v-a fost dată ca un semn prin care veți fi separați de alte neamuri și de noi și pentru ca singuri voi să suferiți nenorocirile care vi s-au abătut acum pe bună dreptate și țara voastră să fie pustiită, cetățile voastre arse de foc, roadele voastre distruse sub ochii voștri de către vrăjmașii voștri și niciunul dintre voi să nu îndrăznească să intre în Ierusalim. Căci nu vă deosebiți de ceilalți oameni în alt fel decât prin circumcizie; și cred că niciunul dintre voi nu va îndrăzni să nege că Dumnezeu a prevăzut și prevede viitorul și că El pregătește fiecăruia o parte după meritele sale. Prin urmare, este potrivit și drept că aceste nenorociri vi s-au abătut, căci ați ucis pe Cel Drept și pe prorocii Lui dinaintea Lui, iar acum îi disprețuiți și, pe cât puteți, îi necinstiți pe cei ce se încred în El și în Dumnezeul Atotputernic și Creatorul a tot, care L-a trimis: și îi blestemați în sinagogile voastre pe cei ce cred în Hristos. Nu

aveți puterea acum să ne ucideți voi înșivă, căci cei ce sunt la putere astăzi vă împiedică să faceți acest lucru; dar când ați putut, ați făcut și aceasta. De aceea, Dumnezeu vă cheamă prin profetul Isaia: „Iată cum este nimicit cel drept și nimeni nu se gândește la asta; cei drepți sunt uciși și nimeni nu se gândește la asta. Cel drept este luat din fața nelegiuirii; mormântul lui va fi în pace; el a fost luat din mijlocul vostru. Ați adus aici fii nelegiuiți, sămânța preacurvarului și copiii desfrânatei. Pe cine ați batjocorit? De cine v-ați deschis gura și v-ați dezlegat limba?” (Isaia 57:1-4)

17. Alte neamuri nu sunt atât de vinovate ca voi pentru această nedreptate care ni se face nouă și lui Hristos; căci voi sunteți autorii prejudecăților lor rele împotriva Celui Drept și împotriva noastră, urmașii Lui. Când L-ați răstignit, singurul Om fără prihană și drept, prin ale cărui răni sunt vindecați toți cei ce vin la Tatăl prin El, și când ați aflat că a înviat din morți și S-a înălțat la cer, așa cum s-a prezis în profeții, atunci nu numai că nu v-ați pocăit de nelegiuirea voastră, ci ați trimis și oameni aleși din Ierusalim în tot pământul ca să vestească că a apărut erezia creștină fără de Dumnezeu și să răspândească calomnii împotriva voastră, pe care toți cei ce nu ne cunosc obișnuiesc să le repete. Astfel, voi sunteți cauza nu numai a propriei voastre nedreptăți, ci și a tuturor celorlalți oameni. Și pe bună dreptate exclamă Isaia: „Din cauza voastră este hulit numele Meu printre neamuri” (Isaia 2:5). Și: „Vai de sufletele lor, căci au făcut planuri rele împotriva lor înșiși, zicând: «Să legăm pe cel drept, căci nu ne este de niciun folos!». De aceea își mănâncă rodul faptelor lor. Vai de cel rău! Nenorocirea va veni peste el, după lucrarea mâinilor lui!” (Isaia 3:9-11). Și iarăși în alt loc: „Vai de cei ce își târăsc păcatele ca pe o frânghie lungă și nelegiuirile ca pe jugul unei viței, și zic: «Să se apropie repede și să vină hotărârea Sfântului lui Israel, ca să o cunoaștem!». Vai de cei ce numesc răul bine și binele rău, care socotesc lumina întuneric și întunericul lumină, care socotesc amărăciunea dulce și dulceața amar!” (Isaia 5:18-20). Ați încercat să răspândiți pe tot pământul acele acuzații amare, sumbre și false împotriva singurei Lumini fără prihană și adevărate, trimise de Dumnezeu oamenilor. Ți s-a părut nefolositor când a strigat înaintea ta: „Scris este: «Casa Mea este o casă de rugăciune», dar voi ați făcut-o o peșteră de tâlhari” (Luca 19:46; Matei 21:13). Și a răsturnat mesele schimbătorilor de bani din templu și a zis: „Vai de voi, cărturari și farisei, fățarnici! Pentru că dați zeciuială din mentă și din rută și nu luați aminte la dragostea lui Dumnezeu și la judecată: morminte văruite, care pe dinafară se arată frumoase, dar pe dinăuntru sunt pline de oase de morți” (Matei 23:23,27; Luca 11:42). Și cărturarilor: „Vai de voi, cărturari! Căci voi aveți cheile și voi nu intrați înăuntru și îi împiedicați pe cei ce vor intra, călăuzăi orbi” (Luca 11:52; Matei 23:14).

18. Întrucât ai declarat, Trifon, că ai citit învățătura dată de Mântuitorul nostru, nu socotesc nepotrivit că am adăugat câteva cuvinte scurte ale Sale la cuvintele profetice. Și astfel: „Spălați-vă și fiți curați acum și îndepărtați răutatea sufletelor

voastre” (Isaia 1:16): astfel Dumnezeu vă poruncește să vă spălați cu această spălare și să vă circumcideți cu adevărata circumcizie. Am respecta și noi circumcizia voastră după trup și Sabatele și toate sărbătorile în general, dacă nu am chema pentru ce motiv vi se poruncesc, și anume din cauza păcatelor voastre și a grosolăniei inimii voastre.

Căci dacă îndurăm cu răbdare toate atacurile oamenilor răi și ale demonilor asupra noastră și chiar în mijlocul imaginilor de nedescris ale morții și chinurilor ne rugăm pentru milă pentru cei ce ne chinuie și, după porunca noului Legiuitor, nu dorim nici cea mai mică răzbunare asupra nimănui, atunci de ce, Trifone, să nu păzim ceea ce nu ne face niciun rău, adică tăierea împrejur trupească, Sabatele și sărbătorile.

19. Este oare cu adevărat minunat că suferiți astfel de necazuri și nu observați tot ce vorbim acum? — Aceasta pentru că circumcizia nu este necesară pentru toți, ci numai pentru voi, iudeilor, ca nu cumva, așa cum am spus mai înainte, să fiți supuși necazurilor pe care le suferiți acum pe bună dreptate. Nici nu acceptăm spălarea voastră zadarnică din fântâni, căci nu este nimic în legătură cu acel botez al vieții. De aceea, Dumnezeu declară că „L-ați părăsit pe El, izvorul vieții, și v-ați săpat fântâni crăpate, care nu pot ține apa” (Ieremia 11:13). Și voi, fiind circumciși în trup, aveți nevoie de circumcizia noastră, dar noi, având-o, nu avem nevoie de a voastră. Dacă circumcizia trupească ar fi fost necesară, așa cum credeți voi, atunci Dumnezeu nu l-ar fi creat pe Adam necircumcis, nu ar fi privit la darurile lui Abel, care a adus jertfe în necircumcizia trupească, nu L-ar fi mulțumit cu Enoh necircumcis, așa că nu a fost găsit, pentru că Dumnezeu l-a luat (Geneza 5:24). Lot cel netăiat împrejur a fost salvat din Sodoma pentru că îngerii și Domnul Însuși l-au condus afară. Noe, începutul unei noi semințiii, fiind netăiat împrejur, a intrat cu copiii săi în corabie. Melhisedec, preotul Celui Preaînalt, era netăiat împrejur, căruia Avraam, cel dintâi care a primit tăierea împrejur în trup, i-a dat zeciuială, iar Melhisedec l-a binecuvântat, după a cărui rânduială Dumnezeu a declarat prin David (Ps. 110:4) că va pune un preot veșnic. Așadar, numai tu ai avut nevoie de această tăiere împrejur, pentru ca, precum spune Osea, unul dintre cei doisprezece proroci, „poporul să nu fie popor și neamul să nu fie neam” (Osea 1:9). Toți oamenii drepți numiți mai sus au fost plăcuți lui Dumnezeu prin faptul că nu au păzit Sabatul, iar după ei Avraam și toți urmașii lui până la vremea lui Moise, în timpul căruia poporul tău s-a arătat nedrept și nerecunoscător înaintea lui Dumnezeu, făcând un vițel în pustie. De aceea, Dumnezeu, îngăduind slăbiciunea oamenilor, a poruncit să se aducă jertfe numai în numele Lui, ca să nu vă închinați idolilor, iar voi nu ați respectat aceasta, ci chiar v-ați junghiat copiii ca jertfă demonilor. De asemenea, v-a poruncit să țineți Sabatul, ca să vă aduceți aminte de Dumnezeu, așa cum arată cuvântul lui Dumnezeu: „ca să știți că Eu sunt Dumnezeul izbăvirii”.

20. Dumnezeu v-a poruncit, de asemenea, să vă abțineți de la anumite alimente, pentru ca chiar și în mâncare și băutură să-L aveți pe Dumnezeu înaintea ochilor voștri, întrucât sunteți nestatornici și înclinați să părăsiți cunoașterea Lui, precum spune Moise: „Poporul a mâncat și a băut și s-a sculat să se joace” (Exod 32:6). Și în alt loc: „Iacov a mâncat și s-a săturat și s-a îngrășat, iar iubitul și-a întors spatele; s-a îngrășat, s-a îngrășat, s-a mărit și L-a părăsit pe Dumnezeu, care l-a făcut” (Deuteronom 32:15). Dar că Dumnezeu i-a îngăduit lui Noe, un om drept, să mănânce orice animal, afară de carne cu sânge, care a murit de la sine, aceasta vi se spune de către Moise în cartea Genezei (Geneza 9:4). Trifon a vrut să-mi obiecteze cu cuvintele: „ca firul ierbii” (Gen. 9:3), dar l-am întrebat: de ce nu iei cuvintele „ca firul ierbii” în sensul în care au fost rostite de Dumnezeu, adică, așa cum Dumnezeu a creat grânele pentru hrana omului, așa a dat animale pentru ca acesta să poată mânca carne? Dar, din moment ce noi nu mâncăm unele plante, așa, spui tu, chiar și pe atunci lui Noe i s-a poruncit să facă o distincție între animale. O astfel de explicație a ta nu poate fi acceptată. În primul rând, aș putea dovedi cu ușurință că fiecare grână este iarbă și este folosită ca hrană, dar nu voi insista asupra acestui aspect. Să presupunem că facem o distincție între grânele de iarbă și nu mâncăm toate plantele, dar aceasta nu pentru că sunt necurate și murdare, ci pentru că sunt fie amare, fie otrăvitoare, fie spinoase; dar toate plantele care sunt dulci, hrănitoare și frumoase, fie că cresc în mare, fie pe uscat, le mâncăm cu plăcere. Rezultă că Dumnezeu, prin Moise, v-a poruncit să vă abțineți de la animalele necurate, prădătoare și feroce, pentru că voi, care ați mâncat mana în pustiu și ați văzut toate minunile pe care le-a făcut Dumnezeu pentru voi, ați făcut vițelul de aur și v-ați închinat lui. Pe bună dreptate spune Dumnezeu întotdeauna despre voi: „Fii nebuni! Nu este credință în ei” (Deuteronom 32:20).

21. Că, din cauza păcatelor voastre și ale părinților voștri, Dumnezeu, spre aducere aminte de ele, așa cum am mai spus, v-a poruncit și să păziți Sabatul și v-a pus alte porunci și că a lăsat pe unii dintre voi în viață pentru neamuri, ca să nu fie pângărit Numele Lui printre ei, chiar cuvintele Lui vă pot dovedi. Astfel este spus de Ezechiel: „Eu sunt Domnul Dumnezeul vostru: umblați după legile Mele, păziți judecățile Mele și nu vă lipiți de obiceiurile egiptenilor, ci sfințești Sabatele Mele; acestea vor fi un semn între Mine și voi, ca să știți că Eu sunt Domnul Dumnezeul vostru.” Dar voi M-ați mâniat și copiii voștri n-au umblat după legile Mele și n-au luat seama să împlinească judecățile Mele; ci oricine le împlinește va trăi prin ele și au pângărit Sabatele Mele. Atunci am zis: „Îmi voi vărsa mânia peste ei în pustie, ca să-Mi execut urgia împotriva lor; dar n-am făcut-o, ca să nu fie pângărit Numele Meu înaintea neamurilor, în fața cărora îi scosesem afară. De aceea Mi-am ridicat mâna împotriva lor în pustie, ca să-i împrăștii printre neamuri și să-i risipesc prin țări, pentru că n-au păzit legile Mele, ci au lepădat poruncile Mele și au pângărit Sabatele Mele și ochii lor au umblat după gândurile părinților lor. De aceea le-am dat porunci care nu erau bune și rânduieli prin care

nu vor trăi. De aceea îi voi pângări în casele lor, când voi veni să nimicesc orice viețuitoare care deschide pântecele. (Ezechiel 20:19-26)

22. În plus, că pentru păcatele poporului vostru și pentru idolatria lor, Dumnezeu a poruncit să se aducă jertfe, și nu pentru că avea nevoie de ele, ascultați cum vorbește despre aceasta prin Amos, unul dintre cei doisprezece profeți: „Vai de voi, care doriți ziua Domnului! Ce este pentru voi ziua aceasta a Domnului? Întuneric și nu lumină. Este ca și cum un om ar fugi de un leu și l-ar întâlni un urs, sau ca și cum s-ar duce acasă și și-ar sprijini mâinile de zid și l-ar mușca un șarpe. Cu siguranță, ziua Domnului este întuneric și nu lumină, o negură din care nu va fi lumină pentru ei. Am urât și am lepădat sărbătorile voastre și nu-mi voi găsi plăcerea în adunările voastre. De aceea, chiar dacă-Mi aduceți arderi de tot și jertfe, nu le voi primi și nu voi privi spre înfățișările voastre mântuitoare. Luați de la Mine mulțimea cântărilor și a psalmilor voștri! Nu voi asculta mădularele voastre. Să curgă dreptatea ca apele și dreptatea ca un izvor care nu curge. Mi-ați adus voi jertfe și daruri de mâncare în pustie, casa lui Israel?”, zice Domnul. „Dar voi ați luat „Îndepărtați cortul lui Moloh și steaua zeului vostru Rafan, chipurile pe care vi le-ați făcut! Vă voi duce în exil dincolo de Damasc, zice Domnul, al cărui nume este Dumnezeul Atotputernic. Vai de cei ce locuiesc cu plăcere în Sion și de cei ce se încred în muntele Samariei! Cei ce se numesc prinți au adunat cele dintâi roade ale neamurilor; casa lui Israel s-a suit la ei înșiși. Duceți-vă cu toții la Halan și vedeți de acolo; treceți la Amat cel mare și coborâți-vă de aici la Gaia străinilor, la cea mai frumoasă dintre toate aceste împărății! Oare hotarul lor este mai mare decât hotarele voastre? Vai de cei ce vin în ziua cea rea, care se apropie și prăznuiesc sabate nelegiuite, care dorm în paturi de fildeș, care trăiesc în desfătare în paturile lor, care mănâncă mieii turmei și viteii tineri din cireadă, care bat din palme la sunetul orgii (credeau că aceasta va dura și nu va trece), care beau vin din cupe mari și se ung cu miruri și nu s-au întristat deloc de necazurile lui Iosif. De aceea vor intra acum în „robia, și în fruntea lor domnitorii care merg în exil; locuința celor răi va fi îndepărtată și nechezatul cailor va fi luat din Efraim” (Amos 5:18 - 6:7). Și din nou de Ieremia: „Strângeți-vă carnea și jertfele voastre și mâncați-le; căci n-am dat părinților voștri nicio poruncă cu privire la jertfe și jertfe de băutură, în ziua în care i-am luat de mână ca să-i scot din țara Egiptului” (Ieremia 7:21-22). Și din nou de David în Psalmul 50: „Dumnezeul dumnezeilor, Domnul, a vorbit și a chemat pământul de la răsărit până la apus. Din Sion vine frumusețea frumuseții Lui. Dumnezeu va veni pe față, Dumnezeul nostru, și nu va tăcea. Un foc va arde înaintea Lui și o furtună puternică va fi împrejurul Lui. El va chema cerurile de sus și pământul, ca să judece pe poporul Său. Adunați la El pe sfinții Lui, care au făcut legământ cu El prin jertfă. Și cerurile vor vesti dreptatea Lui, căci Dumnezeu este Judecătorul. Ascultați, poporul Meu, și vă voi spune, Israele, și vă voi mărturisi: Eu sunt Dumnezeu, Dumnezeul tău. Nu te voi mustra pentru jertfele tale; arderile tale de tot sunt necurmat înaintea Mea. Nu voi primi vițelul

din casa ta, nici caprele din turma ta, căci toate fiarele câmpului sunt ale Mele, vitele munților și boii. Cunosc toate păsările cerului și frumusețea câmpului este cu Mine. Chiar dacă mi-e foame, nu-ți voi spune, căci lumea și toate sunt ale Mele.”„Aceasta o împlinește. Mănânc eu carne de tauri sau beau sânge de țapi? Adu jertfă de mulțumire lui Dumnezeu și împlinește-ți jurămintele Celui Preaînalt! Cheamă-Mă în ziua necazului și te voi izbăvi, și Mă vei slăvi.” Dar Dumnezeu a zis păcătosului: „De ce talești legile Mele și iei legământul Meu cu buzele tale? Ai urât învățătura și ai lepădat cuvintele Mele. Dacă ai văzut un hoț, ai fugit cu el și ți-ai pus partea cu adulterul. Buzele tale sunt pline de răutate și limba ta a urzit curse. Ai șezut și ai defăimat pe fratele tău și ai făcut să se poticnească fiul mamei tale. Tu ai făcut aceste lucruri, dar Eu am tăcut; ai gândit o asemenea nelegiuire, încât voi fi ca tine. Te voi mustra și îți voi pune toate păcatele înaintea feței tale. Înțelegeți aceasta, voi, care uitați de Dumnezeu, ca nu cumva El să vă răpească într-o zi și să nu aibă nimeni care să vă izbăvească.” „Jertfa de laudă Mă va proslăvi și este o cale prin care Îi voi arăta mântuirea Mea.” Și astfel Dumnezeu nu primește jertfe de la voi și a stabilit inițial să le ofere nu pentru că ar fi nevoie de ele, pentru păcatele voastre. Chiar și templul, numit Ierusalim, Dumnezeu l-a recunoscut ca fiind casa sau palatul Său, nu pentru că ar fi avut nevoie de el, ci pentru ca voi, cel puțin cinstindu-L acolo, să nu vă închinați idolatriei. Acest lucru este confirmat de cuvintele lui Isaia: „Ce fel de casă Mi-ați zidit?, zice Domnul. Cerul este scaunul Meu de domnie și pământul este așternutul picioarelor Mele” (Isaia 66:1).

23. Dacă nu recunoaștem acest lucru, va trebui să cădem în gânduri absurde: fie că același Dumnezeu nu era în zilele lui Enoh și ale tuturor celorlalți care nu cunoșteau nici circumcizia trupească, nici nu respectau Sabatul și alte rânduieli prescrise de Dumnezeu, fie că a binevoit lui Dumnezeu ca rasa umană să nu săvârșească întotdeauna aceleași fapte drepte; a crede astfel este în mod evident ridicol și stupid. Dar trebuie să mărturisim că Dumnezeu, fiind întotdeauna același, a prescris aceste acțiuni și altele similare din cauza oamenilor păcătoși și, astfel, Îl putem recunoaște ca un iubitor de omenire, un previzor al viitorului, atotsatisfăcut, drept și bun. Dacă nu este așa, atunci răspundeți-mi, domnii mei, ce părere aveți despre această chestiune?

Nimeni nu a răspuns. Atunci am început: Iată, Trifon, ție și celor care vor să devină prozeliți îți voi spune învățătura divină pe care am auzit-o de la acel om. Vedeți că elementele nu sunt inactive și nu păzesc Sabatul. Rămâi așa cum te-ai născut. Dacă înainte de Avraam nu era nevoie de circumcizie, iar înainte de Moise de Sabat, de sărbători și jertfe, atunci acum, când, prin voia Tatălui, Fiul lui Dumnezeu Iisus Hristos S-a născut fără păcat din Fecioara din linia lui Avraam, nici nu mai este nevoie de ele. Și Avraam însuși, pe când era încă necircumcis, a fost îndreptățit și a primit o binecuvântare pentru credința pe care o avea în Dumnezeu, așa cum arată Scriptura (Geneza 15:6); dar a primit

circumcizia doar ca semn, și nu pentru îndreptățire, așa cum ne obligă atât Scriptura, cât și însăși esența problemei să recunoaștem. De aceea, pe bună dreptate se spune despre acel popor: „Orice suflet care nu va fi tăiat împrejur în ziua a opta va fi nimicit din generația lui” (Geneza 17:14). Iar incapacitatea sexului feminin de a se supune circumciziei în trup dovedește că această circumcizie a fost dată ca un semn și nu ca o lucrare a dreptății; Dumnezeu a creat femeile astfel încât și ele să poată împlini tot ce este sfânt și virtuos. Vedem că constituția trupească a bărbatului și a femeii este diferită, dar știm că amândoi sunt drepți sau nedrepți, nu pe această bază, ci în raport cu evlavia și virtutea.

24. Ar fi posibil, prieteni, am continuat eu, să vă dovedesc că ziua a opta, mai mult decât a șaptea, conținea taina care a fost astfel proclamată de Dumnezeu. Dar ca să nu par că divaghez la alte subiecte, înțelegeți, vă rog, că sângele circumciziei a fost înlăturat și am crezut în sângele mântuitor: un alt legământ, o altă lege a ieșit acum din Sion. Iisus Hristos îi circumcide pe toți cei ce latră, așa cum a fost prezis odată. „Cu cuțite de piatră” (Osea 5:2), ca să fie „un neam sfânt, un popor care păzește credința, care se ține tare de adevăr și păzește pacea” (Isaia 26:2-3). „Veniți cu Mine, toți cei ce vă temeți de Dumnezeu și voiți să vedeți bunătățile Ierusalimului! Veniți, să umblăm în lumina Domnului, căci El a trimis pe poporul Său, casa lui Iacov! Veniți, toate neamurile, să ne adunăm la Ierusalim, care nu mai este asediat de război pentru nelegiuirile oamenilor!” (Isaia 2:5-6). „M-am descoperit celor ce nu Mă caută, am fost găsit de cei ce nu Mă întreabă”, zice Domnul prin Isaia. „Am zis: «Iată-Mă!» neamurilor care nu cheamă Numele Meu. Mi-am frecat mâinile toată ziua împotriva unui neam necredincios și neascultător, împotriva unui popor care umblă pe o cale nu bună, ci după nelegiuirile lui. Acesta este neamul care M-a ocărât înaintea Mea!” (Isaia 65:1-3).

25. Cei ce se îndreptățesc și sunt numiți copiii lui Avraam vor dori să aibă o mică parte din moștenire împreună cu noi, așa cum Duhul Sfânt strigă prin Isaia, spunând în timp ce lovea în numele lor: „Privește din ceruri și privește din locașul sfințeniei și slavei Tale! Unde este râvna și puterea Ta? Unde este belșugul îndurărilor Tale, căci ai îndurat cu noi? Doamne, Tu ești Tatăl nostru, căci Avraam nu ne-a cunoscut și Israel nu ne-a recunoscut. Dar Tu, Doamne, Tatăl nostru, izbăvește-ne; Numele Tău este peste noi de la început. De ce Te-ai lăsat, Doamne, să rătăcești departe de calea Ta și ne-ai împietrit inimile, ca să nu ne temem de Tine? Pleacă-Te pentru slujitorii Tăi, pentru semințiile moștenirii Tale, ca să primim o mică moștenire de pe muntele Tău cel sfânt! Am ajuns ca la început, când nu aveai stăpânire peste noi și Numele Tău nu era chemat peste noi. Când vei deschide cerurile, frica de Tine va îmbrățișa munții și se vor topi cum se topește ceara înaintea focului; Focul va mistui pe vrăjmași, și Numele Tău va fi cunoscut potrivnicilor Tăi; neamurile vor tremura de fața Ta. Când vei

face lucruri glorioase, frica de Tine va îmbrățișa munții. De la începutul lumii n-am auzit și ochii noștri n-au văzut alt Dumnezeu afară de Tine, nici lucrările Tale pe care le vei face pentru cei ce așteaptă îndurare. El va întâmpina pe cei ce practică dreptatea și își vor aduce aminte de căile Tale. Iată, Te-ai mâniat și am păcătuit. De aceea am rătăcit și suntem cu totul necurați și toate dreptatea noastră au ajuns ca un sac care așterne peste noi și am căzut ca frunzele din cauza nelegiuirilor noastre: așa că ne va lua vântul. Și nimeni nu cheamă Numele Tău, nimeni nu-și aduce aminte să se apuce de Tine, pentru că Ți-ai ascuns fața de noi și ne-ai dat din cauza fărădelegilor noastre. Dar acum întoarce-Te, Doamne, căci toți suntem poporul Tău. Cetatea sfințeniei Tale a ajuns pustie, Sionul a ajuns ca o pustietate, Ierusalimul este blestemat; „Casa și sanctuarul sunt goale, și slava pe care au binecuvântat-o părinții noștri este arsă în foc și toate obiceiurile glorioase au căzut. Toate acestea vei suferi. Domnul, și a păstrat tăcerea și ne-a smerit foarte mult” (Isaia 63:15 - 64:12). Ce vrei să spui, a zis Trifon, cu faptul că niciunul dintre noi nu va primi moștenire pe muntele sfânt al lui Dumnezeu?”

26. „ Nu spun asta”, am răspuns, „ci că cei care L-au prigonit pe Hristos și Îl prigonesc încă și nu se pocăiesc, nu vor primi moștenire pe muntele sfânt. Dar neamurile care au crezut în Hristos și s-au pocăit de păcatele lor vor primi o moștenire împreună cu patriarhii, profeții și drepții născuți din Iacov; deși nu păzesc Sabatul, nu sunt circumcișii și nu respectă sărbătorile, vor primi cu siguranță moștenirea sfântă a lui Dumnezeu. Dumnezeu vorbește prin Isaia astfel: „Eu, Domnul Dumnezeu, te-am chemat în dreptate, te voi lua de mână și te voi întări și te-am pus ca legământ pentru generație, ca să fii lumină pentru neamuri, ca să deschizi ochii orbilor și să scoți din lanțuri pe cei prinși de război și din temniță pe cei ce stau în întuneric” (Isaia 62:6-7). Și din nou: „Ridicați un steag pentru neamuri! Iată, Domnul a vorbit până la marginile pământului: „Spuneți fiicelor Sionului: Iată, un Mântuitor vine la tine, având răsplata și lucrarea Lui înaintea Lui. El îi va numi un neam sfânt, mântuiți de Domnul. Și tu vei fi numită o cetate căutată și nu părăsită. Cine este acesta care vine din Edom, cu hainele roșii din Bozra? Cel frumos în haine, care iese în măreția puterii Sale? Eu vorbesc despre dreptate și despre judecata mântuirii. De ce sunt hainele Tale roșii și veșmintele Tale ca dintr-un teasc? Pline de struguri zdrobiți, Eu singur am călcat în teasc și nu există niciun om cu mulți oameni; totuși i-am călcat în picioare în mânie, i-am zdrobit ca pământul și le-am vărsat sângele pe pământ. Ziua răzbunării a venit peste ei și anul răscumpărării este aproape. „M-am uitat, și nu era nimeni care să mă ajute; m-am uitat, și nu era nimeni care să mă ajute; un braț m-a izbăvit, și a venit mânia Mea; i-am călcat în picioare în mânia Mea și le-am vărsat sângele pe pământ.”

27. Dar de ce citezi tu, a răspuns Trifon, doar acele pasaje din profeții care te favorizează și nu le menționezi pe cele în care este clar poruncit să păzești

Sabatul? Iată cuvintele lui Isaia: „Când îți păzești piciorul de la Sabate, ca să nu-ți împlinești propria plăcere în ziua sfântă, și când numești Sabatele zile plăcute, sfinte Dumnezeului tău, și nu-ți miști piciorul ca să faci vreo lucrare și nu scoți niciun cuvânt din gura ta, ci încrede-te în Domnul; atunci El te va duce la lucrurile bune ale pământului și îți va da moștenirea tatălui tău Iacov: gura Domnului a vorbit” (Isaia 58:13-14). „Prieteni, am răspuns eu, am omis celelalte cuvinte profetice, nu pentru că mă contrazic, ci pentru că știți și ar trebui să știți că, dacă Dumnezeu prin toți profeții poruncește să se facă același lucru pe care l-a poruncit prin Moise, atunci, din cauza împietririi inimii și a nerecunoștinței voastre față de El, El repetă același lucru, pentru ca măcar în acest fel să vă pocăiți într-o zi și să-I fiți plăcuți, ca să nu vă junghiați copiii ca jertfă demonilor și să nu fiți „părtași cu hoții, iubitori de daruri și căutători de răsplăți, refuzând să ocrotească pe orfan și neatenți la judecata văduvei și, în sfârșit, ca să nu vi se umplu mâinile de sânge” (Psalmul 106:37). Căci fiicele Sionului umblau cu gâturi înalte, se jucau cu clipitul ochilor și își trăgeau tunicile laolaltă” (Isaia 3:16). „Toate s-au abătut, strigă Dumnezeu, toate au ajuns deșarte: nu este niciun înțelept, nici măcar unul.” „Cu limbile lor au vorbit cu viclenie, gâtlejul lor este un mormânt deschis, otravă de aspidă este sub buzele lor; nimicire și nenorocire sunt pe căile lor și nu cunosc calea păcii” (Ps. 14:2-9). De aceea, așa cum Dumnezeu v-a pus aceste porunci la început din cauza păcatelor voastre, tot așa, pentru persistența voastră în ele, sau mai degrabă pentru creșterea lor, El, repetând aceleași lucruri, vă îndeamnă la aducerea aminte și la cunoașterea Lui. Dar voi sunteți un popor cu inima împietrită, fără pricepere, orbi și șchiopi și „fii fără credință”, după cum spune El Însuși, „care Îl cinstiți numai cu buzele voastre, dar departe de El în inima voastră, învățați învățătura voastră, nu a Lui” (Deut. 32:20; Is. 29:13). Din nou, spuneți-mi: a vrut Dumnezeu ca marii preoți să păcătuiască aducând jertfe în ziua de Sabat, sau ca cei care erau tăiați împrejur și îi tăiau împrejur pe alții în ziua de Sabat să păcătuiască, când Dumnezeu poruncește ca cei născuți în ziua a opta, chiar dacă este Sabat, să fie tăiați împrejur? Dacă știa că circumcizia în Sabat era rea, nu ar fi putut porunci ca ea să fie făcută celor născuți cu o zi înainte sau după Sabat? Sau de ce nu i-a învățat Dumnezeu pe oamenii drepți care au trăit înainte de Moise, care erau numiți drepți și Îi erau plăcuți, să respecte aceleași statute, deși nu erau circumcișii și nu țineau Sabatul?

28. - Și am mai auzit aceasta de la tine, a zis Trifon, și am fost atenți; aceasta, ca să spun adevărul, merită să fie luată în seamă. Și nu voi spune, cum fac alții, că aceasta a fost plăcută lui Dumnezeu: acesta este întotdeauna viclenia celor care nu sunt în stare să răspundă la întrebare.

— Întrucât îmi ofer dovezile și îndemnurile din Scriptură și din însăși natura problemei, am spus, nu ezitați și nu ezitați să mă credeți, deși sunt necircumcis. Vă mai rămâne puțin timp pentru convertirea voastră, și dacă Hristos vă

anticipează cu venirea Sa, atunci în zadar vă veți pocăi, în zadar veți plânge, căci El nu vă va auzi. „Săpați-vă ogoare noi”, spune Ieremia oamenilor, „și nu semănați printre spini. Fiți circumcișsi pentru Domnul și îndepărtați necircumcizia din inimile voastre” (Ieremia 4:3-4). Și de aceea nu semănați printre spini sau în pământ nearat; nu veți avea rod din el. Cunoașteți-L pe Hristos, iată un pământ nou, frumos și gras pentru inimile voastre. „Iată, vin zile”, zice Domnul, „și voi pedepsi pe toți cei ce și-au tăiat împrejur carnea prepuțului lor, Egiptul și Iuda. Edomul și copiii Moabului: căci toate aceste neamuri sunt netăiate împrejur și toată casa lui Israel este netăiată împrejur cu inima” (Ieremia 9:25-26). Vedeți, Dumnezeu nu vrea tăierea împrejur care este dată ca semn: este inutilă pentru egipteni și copiii Moabului și Edomului. Dar fie că este scit, fie persan, dacă are cunoaștere de Dumnezeu și de Hristosul Său și păzește poruncile Sale veșnice, este tăiat împrejur cu o tăiere împrejur frumoasă și folositoare și este prieten al lui Dumnezeu, Care primește cu bucurie darurile și ofrandele Lui. Acum vă voi spune, prieteni, cuvintele lui Dumnezeu Însuși, rostite poporului prin Maleahi, unul dintre cei doisprezece profeți. Iată-le: „Nu am nicio favoare la voi”, zice Domnul, „și nu voi primi jertfele voastre din mâna voastră; căci de la răsăritul soarelui până la apus, Numele Meu este proslăvit printre neamuri și în orice loc se aduce o jertfă Numelui Meu și o jertfă curată; „Căci Numele Meu este proslăvit printre neamuri, zice Domnul, dar voi îl pângăriți” (Malachia 1:10-12). Și prin David El a spus: „Un popor, pe care nu-l cunoșteam, a început să-Mi slujească, și M-a ascultat cu urechea” (Psalmul 18:44-45).

29. Să ne unim toate neamurile și să-L slăvim pe Dumnezeu, pentru că El a căutat la noi; să-L slăvim prin Împăratul slavei, prin Domnul oștirilor. Căci El Și-a arătat favoarea chiar și față de neamuri, și jertfele noastre Îi sunt mai plăcute decât ale voastre. Ce nevoie am eu de tăiere împrejur, când am mărturia lui Dumnezeu în favoarea mea? Ce folos îmi este mie un astfel de botez, care am fost botezat cu Duhul Sfânt? De aceasta cred că pot convinge chiar și pe cei ce au puțină pricepere. Această învățătură nu a fost compusă de mine, nici nu a fost înfrumusețată de artă omenească, ci David a cântat-o, Isaia a vestit-o, Zaharia a propovăduit-o, Moise a scris-o. Știi asta, Trifon? Este în scrierile tale, sau mai degrabă, nu în ale tale, ci în ale noastre, căci noi le credem, dar tu citești și nu le înțelegi sensul. Nu vă supărați, nu ne mustrați pentru netăierea împrejur a trupului, pe care Dumnezeu Însuși a rânduit-o, și nu vă îngroziți că bem apă caldă chiar și în ziua de Sabat, pentru că Dumnezeu conduce lumea și în această zi ca în toate celelalte, iar marii preoți au primit porunca să aducă jertfe în acea zi ca în toate celelalte; și atât de mulți oameni drepți, mărturisiți de Dumnezeu Însuși, nu respectau niciuna dintre aceste porunci ale legii.

30. Dar atribuiți necredinței voastre faptul că Dumnezeu poate fi acuzat pe nedrept de oameni nebuni, că nu i-a învățat întotdeauna pe toți aceeași dreptate. Și multora li s-au părut rânduielile legale nebunești și nevrednice de Dumnezeu -

aceștia sunt oameni care nu au primit harul să înțeleagă că prin ele oamenii voștri răi și bolnavi cu sufletul au fost chemați de Dumnezeu la convertire și pocăință duhovnicească și că proorocia rostită după moartea lui Moise este veșnică. Prieteni, acest lucru se spune și în psalm. Dar că noi, înțelepți în poruncile lui Dumnezeu, le recunoaștem ca fiind „mai dulci decât mierea și fagurele de miere” (Ps. 19:10), este evident din faptul că nici moartea nu ne obligă să lepădăm numele Domnului. Toată lumea știe că noi, cei care credem în Dumnezeu, ne rugăm Lui să ne păzească „de străini”, adică de duhuri rele și mincinoase, așa cum spune figurativ cuvântul profetic al unuia dintre cei care cred în El. Și ne rugăm întotdeauna lui Dumnezeu prin Iisus Hristos să fim păziți de demoni, care sunt străini de închinarea la Dumnezeu și cărora le-am închinat odinioară, pentru ca, după ce ne vom întoarce la Dumnezeu prin Hristos, să fim fără prihană. Căci Îl numim Ajutor și Mântuitor, la puterea numelui căruia demonii tremură, iar acum, fiind chemați în numele lui Iisus Hristos, răstignit sub Pontius Pilat, fostul guvernator al Iudeii, ni se supun; din care este evident tuturor că Tatăl Său I-a dat o putere atât de mare încât chiar și demonii se supun numelui și dispensației suferințelor Sale de odinioară.

31. Dacă puterea Lui, care a însoțit și continuă să însoțească dispensația suferinței Sale, este atât de mare, ce va fi ea la momentul venirii Sale glorioase? El va veni ca Fiul omului pe nori, însoțit de îngeri, așa cum a anunțat Daniel în aceste cuvinte: „M-am uitat până când au fost așezate niște tronuri și Cel Îmbătrânit de Zile a șezut. Haina Lui era albă ca zăpada, părul capului Lui ca lâna curată, tronul Lui ca o para focului, și roțile sub El ca un foc arzător. Un râu de foc curgea din El, mii de mii Îi slujeau și de zece mii de ori zece mii stăteau înaintea Lui. Cărțile au fost deschise și judecata s-a așezat. Am văzut atunci glasul cuvintelor mărețe pe care le rostea cornul; și fiara a fost ucisă, trupul ei a pierit și a fost dat să fie ars în foc; și celelalte fiare și-au pierdut puterea, doar viața acestor fiare a continuat pentru o vreme și pentru o vreme. Apoi am văzut într-o vedenie noaptea și iată că pe norii cerului a venit cineva ca Fiul omului și a venit la Cel Îmbătrânit de Zile și a stat înaintea Lui, și cei ce stăteau lângă El l-au adus. Și puterea și cinstea împărătească i s-au dat și toți oamenii, după familiile lor, și toată slava Îi slujeau. Puterea Lui este o putere veșnică, care nu va fi luată.” „Du-te, și împărăția lui nu va pieri.” Duhul meu era înspăimântat în trupul meu și viziunile capului meu mă tulburau. M-am apropiat de unul dintre cei ce stăteau acolo și l-am întrebat despre toate acestea. El mi-a răspuns și mi-a arătat înțelesul acelor cuvinte: „Aceste fiare mari înseamnă patru împărății, care vor pieri de pe pământ și nu vor primi împărăție pentru totdeauna, ba chiar pentru totdeauna.” Apoi am vrut să știu exact despre a patra fiară, care zdrobea totul și era foarte înfricoșătoare; dinții ei erau de fier și ghearele ei erau de aramă; mânca, sfâșia și călca în picioare rămășițele; — și despre cele zece coarne de pe capul ei și despre cel care a crescut, din care au căzut primele trei: acest corn avea ochi și o gură care rostea lucruri mari și fața lui era mai curajoasă decât a

celorlalte. Și am văzut că acest corn a făcut război cu sfinții și i-a biruit, până când a venit Cel Îmbătrânit de Zile și a dat judecată sfinților Celui Preaînalt și a venit vremea când sfinții Celui PreaÎnalt au primit împărăția. Despre a patra fiară mi s-a spus așa: „Va fi o a patra împărăție pe pământ, „Care va întrece toate aceste împărății și va devora tot pământul, îl va pustiiți și îl vor nimici. Cele zece coarne înseamnă zece împărați care se vor scula, și după ei un altul, care va întrece pe cel dintâi în răutate și va supune pe cei trei împărați. Vor rosti cuvinte împotriva Celui Preaînalt și îi vor doborî pe ceilalți sfinți ai Celui Preaînalt și se vor gândi să schimbe zilele și vremurile; și vor fi dați în mâna Lui pentru o vreme, vremuri și jumătate de vreme. Dar curtea s-a așezat și îi va lua puterea, ca să-l nimicească și să-l nimicească cu desăvârșire. Și împărăția, puterea și mărimea împărățiilor de sub tot cerul au fost date poporului sfânt al Celui Preaînalt, ca să domnească pe vecie; toate puterile îi vor fi supuse și-I vor sluji.” Aici se termină discursul. „Eu, Daniel, am fost foarte uimit de vedenia aceasta; fața Mi s-a schimbat; totuși am păstrat în inima mea ce spusesem” (Daniel 7:9,28).

32. După ce am tăcut un minut, Trifon a spus:

— Aceste pasaje și altele asemenea din Scriptură, domnul meu, ne fac să ne așteptăm la acea persoană glorioasă și măreață care va primi de la Cel Împărățit de Zile, ca Fiu al Omului, o împărăție veșnică; dar acesta, pe care îl numiți Hristos, a fost lipsit de glorie și dezonorat, astfel încât a fost supus celui mai extrem blestem prescris în legea lui Dumnezeu - a fost răstignit pe cruce.

— Dacă nu aș fi dovedit din scripturile pe care le-am citat anterior, i-am spus ca răspuns lui Trifon, că înfățișarea Lui este lipsită de glorie și descendența Lui de nedescris, că pentru moartea Lui bogații vor fi uciși și că prin rănile Lui suntem vindecați, că El va fi condus ca o oaie; dacă nu aș fi dezvăluit că venirea Lui va fi dublă, una când va fi răstignit de voi, cealaltă, „când veți ști pe cine ați străpuns și semințiile voastre se vor boci, semințe după semințe, femeile aparte și bărbații aparte” (Zaharia 12:10-14), atunci ar putea părea că vorbesc întunecat și necunoscut; dar acum, de-a lungul întregii conversații, prezint toate dovezile din sfintele și profeticele voastre Scripturi, în nădejdea că printre voi se va găsi cineva din acea sămânță care, prin harul Domnului oștirilor, este păstrată pentru mântuirea veșnică. Dar, ca să vă explic mai clar problema de față, vă voi prezenta și alte cuvinte rostite de profetul David: din ele veți învăța că Hristos este numit chiar Domn prin Duhul Sfânt al profeției, că Domnul tuturor, Tatăl tuturor, Îl ridică de pe pământ și Îl așază la dreapta Sa, până când în cele din urmă îi va face pe vrăjmașii Săi așternut al picioarelor Sale (Psalmul 110:1); aceasta s-a împlinit din vremea când Domnul nostru Iisus Hristos, după învierea Sa din morți, S-a înălțat la cer, și între timp vremurile se apropie de sfârșit, și deja stă la ușă cel care va rosti cuvinte hulitoare și obraznice împotriva Celui Preaînalt și care, după cuvintele lui Daniel, va dăinui „o vreme, vremuri și

jumătate de vreme”. Dar voi, neștiind cât timp va dăinui, gândiți altfel; căci socotiți „o vreme” ca fiind o sută de ani. Dacă este așa, atunci omul fărădelegii trebuie să domnească cel puțin trei sute cincizeci de ani, dacă „și vremurile” lui Daniel sunt luate ca fiind doar două vremuri. Spunând acestea, m-am abătut de la subiectul prezent, pentru ca voi, fiind convinși de ceea ce Dumnezeu a spus despre voi: „Sunteți fii nebuni” și iarăși: „Iată, voi mai lua pe poporul acesta captiv și-l voi lua captiv; voi lua înțelepciunea de la cei înțelepți și voi ascunde priceperea de la cei pricepuți” (Isaia 29:14), să încetați să vă amăgiți pe voi înșivă și pe ceilalți care vă ascultă, ci să învățați de la noi, care am fost înțelepți prin harul lui Hristos. Iată aceste cuvinte rostite de David: „Domnul a zis Domnului meu: «Șezi la dreapta Mea, până voi pune pe vrăjmașii Tăi sub picioarele Tale. Domnul îți va trimite din Sion un toiag tărie și va domni în mijlocul vrăjmașilor Tăi. Cu tine este stăpânirea în ziua puterii Tale, în strălucirea sfinților Tăi; din pântecele mamei tale te-am născut înainte de zori. Domnul a jurat și nu Se va căi: Tu ești preot pe vecie, după rânduiala lui Melhisedec. „Domnul este la dreapta ta, în ziua mâniei Sale El zdrobește pe împărați. El judecă printre neamuri, sătură rămășițele moarte. El bea din izvoarele de pe cale, de aceea Își înalță capul” (Psalmul 110).

33. Știu, am continuat, că te gândești să interpretezi acest psalm ca și cum s-ar referi la darul lui Ezechia; dar din cuvintele psalmului însuși îți voi dovedi acum că te înșeli. Se spune: „Domnul a jurat și nu Se va pocăi”, „Tu ești preot pe vecie, după rânduiala lui Melhisedec” și așa mai departe. Nu vei îndrăzni să ne contrazici că Ezechia nu a fost preot și nu este un preot veșnic al lui Dumnezeu și că aceasta se spune despre Isus al nostru, chiar cuvintele o arată. „Dar urechile voastre sunt închise și inimile voastre sunt orbite” (Isaia 6:10). Cât despre cuvintele: „Domnul a jurat și nu Se va pocăi”, „Tu ești preot în veac după rânduiala lui Melhisedec”: prin ele Dumnezeu - cu jurământ, din cauza necredinței voastre, L-a declarat preot după rânduiala lui Melhisedec: adică, așa cum Melhisedec, după cuvintele lui Moise, era preot al Dumnezeului Preaînalt și, mai mult, preot al celor necircumciși și l-a binecuvântat pe Avraam circumcis care i-a adus zeciuială, tot așa Dumnezeu a declarat că preotul Său veșnic, numit de Duhul Sfânt Domnul, va fi preot al celor necircumciși, iar pe cei necircumciși care vin la El, adică cred în El și cer binecuvântare, El îi va primi și îi va binecuvânta. Și că El va fi mai întâi un om smerit, apoi se va înălța, este evident din cuvintele finale ale aceluiași psalm: „El va bea din fântâna de pe cale” și mai departe: „de aceea Își va ridica capul”.

34. Ca să vă dovedesc și mai mult necunoașterea Scripturilor, vă voi aminti de un alt psalm inspirat de Duhul Sfânt lui David, pe care îl atribuiți lui Solomon, care a fost regele vostru; dar se vorbește și despre Hristosul nostru. Sunteți înșelați de cuvinte monofonice. Unde legea Domnului este numită „fără prihană” (Ps. 19, 7), acolo înțelegeți nu legea care avea să vină după Moise, ci legea dată

de Moise însuși, deși Dumnezeu a făgăduit să dea „o lege nouă și un legământ nou” (Ier. 31, 1). Iar psalmul în care se spune: „Dumnezeule, dă judecata Ta împăratului” (Ps. 72, 1), îl atribuiți lui Solomon, întrucât acesta era împărat, deși cuvintele psalmului propovăduiesc limpede despre împăratul veșnic, adică despre Hristos; Căci Hristos este numit rege, preot, Dumnezeu, Domn, înger și om, căpitan de oștiri, piatră, copil născut, mai întâi purtând necazuri, apoi înălțându-se la cer și venind din nou cu slavă și având în cele din urmă o împărăție veșnică, așa cum vă dovedesc din toate Scripturile. Și ca să puteți înțelege ce am spus, voi cita cuvintele unui psalm. Acestea sunt: „Dă judecata Ta, Dumnezeule, împăratului și dreptatea Ta fiului împăratului, ca el să judece pe poporul Tău cu dreptate și pe săracii Tăi cu judecată. Să primească munții pace pentru popor și dealurile cu dreptate. El va judeca pe săracii poporului și va mântui pe copiii nevoiașilor și va smeri pe cel clevetitor. Va rămâne cu soarele și înaintea lunii, din neam în neam. El se va pogorî ca ploaia pe lână și ca ploaia care cade pe pământ. În zilele Lui va străluci dreptatea și multă pace, până când va dispărea luna. El va domni de la o mare la alta și de la râuri până la marginile lumii. Etiopienii se vor închina înaintea lui și vrăjmașii lui vor linge pământul. Împărații Tarsisului și ai ostroavelor vor aduce daruri, împărații Arabiei și ai Sebei vor aduce daruri și toți împărații pământului se vor închina înaintea lui și toate neamurile Îi vor sluji, căci El a izbăvit pe săraci din mâna celui puternic și pe cei nevoiași, care n-aveau ajutor. El a cruțat pe săraci.” „Va mântui sufletele săracilor; le va răscumpăra sufletele de camătă și de nelegiuire; și Numele Lui va fi prețios înaintea ochilor lor. El va trăi și i se va da aurul Arabiei; se vor ruga neîncetat pentru El și Îl vor binecuvânta toată ziua. El va fi un stâlp în pământ, Se va înălța pe înălțimile munților; roadele Lui vor crește pe Liban și vor înflori în mijlocul cetății, ca iarba pământului. Binecuvântat fie Numele Lui în veci; Numele Lui a dăinuit înaintea soarelui. Toate familiile pământului vor fi binecuvântate prin El; toate neamurile Îl vor preamări. Binecuvântat fie Domnul Dumnezeul lui Israel, care singur face lucruri minunate; și binecuvântat fie Numele Lui slăvit în veci de veci; și tot pământul va fi plin de slava Lui. Fie, fie!” (Psalmul 72:1-19). La sfârșitul acestui psalm, pe care l-am citat, este scris: „Sfârșitul cântărilor lui David, fiul lui Iesei.” Știu că Solomon a fost un rege glorios și mare, iar sub el a fost construit așa-numitul templu al Ierusalimului, dar este clar că nimic din ceea ce se spune în psalm nu s-a împlinit în el. Căci nu toți regii i s-au închinat, împărăția lui nu s-a întins până la marginile pământului și vrăjmașii lui nu s-au prăbușit înaintea lui și nu au lins pământul. Dar îndrăznesc să citez ceea ce este scris în cartea regilor despre faptele lui, și anume: s-a închinat idolatriei în Sidon pentru a-și face pe plac soției sale,ceea ce nu fac acei păgâni care prin Isus cel răstignit L-au cunoscut pe Creatorul a tot Dumnezeul, ci sunt mai degrabă gata să îndure orice chin și pedeapsă până la ultima lor suflare decât să se închine la idoli sau să mănânce mâncare jertfită idolilor.

35. „Dar”, a răspuns Trifon, „aud că mulți care zic că mărturisesc pe Isus și se numesc creștini mănâncă lucruri jertfite idolilor și susțin că nu este niciun rău din asta. Este adevărat că există oameni care se declară creștini și îl recunosc pe Isus cel răstignit ca Domn și Hristos și, în același timp, nu propovăduiesc învățătura Lui, ci duhurile minciunii, dar din aceasta noi, ucenicii învățăturii adevărate și curate a lui Isus Hristos, devenim mai tari în credință și mai statornici în nădejdea proclamată de El. Căci noi înșine vedem împlinite prezicerile Sale despre ceea ce se va face în numele Lui; de fapt, El a spus: „Mulți vor veni în numele Meu, pe dinafară îmbrăcați în haine de oi, dar pe dinăuntru sunt lupi răpitori” (Matei 24:5; 7:15). „Vor fi dezbinări și erezii.” „Păziți-vă de prorocii mincinoși, care vor veni la voi, pe dinafară îmbrăcați în haine de oi, dar pe dinăuntru sunt lupi răpitori” (Matei 7:15). „Se vor scula mulți Hristoși mincinoși, care vor înșela pe mulți dintre cei credincioși” (Matei 24:11,24). Așadar, prieteni, sunt și au fost mulți care, venind în numele lui Isus, au învățat să vorbească și să facă lucruri nelegiuite și hulitoare: ei sunt cunoscuți printre noi după numele celor de la care au pornit inițial o anumită doctrină sau o altă opinie. Căci fiecare dintre ei, în felul său, învață să hulească pe Tatăl tuturor și pe Hristos, a cărui venire a prezis-o, și pe Dumnezeul lui Avraam, Isaac și Iacov; cu niciunul dintre aceștia nu ne legăm, știind că sunt fără de Dumnezeu, nelegiuiți, nedrepți și fără de lege și că nu-L cinstesc pe Isus, ci Îl mărturisesc numai în cuvinte. Ei se numesc creștini, așa cum păgânii scriu numele lui Dumnezeu pe idoli și se ocupă de ritualuri nelegiuite și nelegiuite. Unii dintre ei se numesc marcieni, alții valentinieni, alții basilidieni și alții saturnilieni, sau cu alt nume, fiecare derivând numele de la fondatorul doctrinei sale, așa cum fiecare dintre cei care se consideră filozofi, așa cum am spus la început, găsește necesar să poarte numele doctrinei filozofice pe care o urmează, de la părintele școlii. Așadar, nu numai din aceasta, cum am spus, suntem convinși că Iisus știa ce se va întâmpla după El, ci și din multe alte lucruri pe care le-a prezis cu privire la cei care cred și Îl mărturisesc ca Hristos. Chiar suferințele pe care le îndurăm, fiind uciși de vecinii noștri, El ni le-a prezis, astfel încât în niciun fel să nu poată fi mustrat pentru vreun cuvânt sau faptă. De aceea ne rugăm pentru voi și pentru toți ceilalți prigonitori ai noștri, ca să vă pocăiți împreună cu noi și să nu blasfemiați pe Hristos Iisus, care prin fapte, minuni și cele săvârșite acum în numele Lui, prin cuvinte de învățătură și profeții a prezis despre El, mărturisind în toate lucrurile celor fără prihană și nevinovați; vă rugăm să credeți în El și să fiți mântuiți la venirea Lui glorioasă viitoare și să nu fiți condamnați de El la foc.

36. „Să fie așa”, a răspuns Trifon; „să presupunem că s-a profețit despre Hristos că va pătimi, că a fost numit piatră și, după prima venire, în care, conform profețiilor, va apărea suferind, va veni cu slavă și apoi va fi Judecătorul tuturor, Regele și Preotul veșnic; dar dovedește dacă El este același despre care s-a profețit acest lucru.” - „La cererea ta, Trifon”, am răspuns, „dovezile pe care le ceri le voi prezenta în locul lor; dar acum permite-mi mai întâi să prezint profețiile

pe care le voi face, pentru a dovedi că Hristos este numit Dumnezeu și Domnul oștirilor prin Duhul Sfânt și, figurativ, Iacov; dar interpreții tăi sunt „nebuni”, conform cuvântului lui Dumnezeu, afirmând că acest lucru nu s-a spus despre Hristos, ci despre Solomon, când a adus cortul mărturiei în templul pe care îl construise.” Iată un psalm al lui David: „Al Domnului este pământul și plinirea lui, lumea și locuitorii lui. El l-a întemeiat pe mări și l-a așezat pe ape. Cine se va sui în muntele Domnului sau cine va sta în locul Lui sfânt? Cel ce are mâinile curate și inima curată, cel ce nu și-a petrecut viața în zadar și nu a jurat aproapelui său cu viclenie, acela va primi binecuvântare de la Domnul și îndurare de la Dumnezeul Mântuitorului său. Aceasta este generația celor ce caută pe Domnul, care caută fața Dumnezeului lui Iacov. Ridicați-vă porțile, voi, prinți, și înălțați-vă, porți veșnice! Și se va sui Împăratul slavei! Cine este acest Împărat al slavei? Domnul oștirilor, El este Împăratul slavei.” S-a dovedit deja că Solomon nu este Domnul oștirilor, ci Hristosul nostru. Când a înviat din morți și s-a înălțat la cer, prinților numiți de Dumnezeu în ceruri li s-a poruncit să deschidă porțile cerului, pentru ca Cel ce este Împăratul slavei să se poată înălța și, după ce s-a înălțat, „să șeadă la dreapta Tatălui până când va pune pe vrăjmașii Săi așternut al picioarelor Sale”, așa cum se spune într-un alt psalm. Întrucât prinții cerurilor au văzut că El avea o înfățișare lipsită de frumusețe, onoare și slavă, atunci, necunoscându-L, au întrebat: „Cine este acest Împărat al slavei?” Și Duhul Sfânt le-a răspuns în persoana Tatălui sau a Lui Însuși: „Domnul oștirilor, El este Împăratul slavei”. Toată lumea va fi de acord că nici despre Solomon, oricât de glorios ar fi fost acest împărat, nici despre cortul mărturiei, niciunul dintre cei care au stat la porțile templului din Ierusalim nu a îndrăznit să spună: cine este acest Împărat al slavei?”

37. Și în Psalmul 47, am continuat, se spune despre Hristos: „Dumnezeu S-a suit cu strigăte, Domnul cu sunet de trâmbiță. Cântați Dumnezeului nostru, cântați; cântați Împăratului nostru, cântați! Căci Dumnezeu este Împăratul a tot pământul; cântați cu pricepere. Dumnezeu domnește peste neamuri; Dumnezeu șade pe tronul Său cel sfânt. Căpeteniile popoarelor s-au adunat cu Dumnezeul lui Avraam; căci cei puternici ai țării lui Dumnezeu sunt foarte înălțați.” Și în Psalmul 99, Duhul Sfânt te mustră și arată că Cel pe care nu-L recunoști ca Împărat este Împăratul și Domnul lui Samuel, Aaron, Moise și al tuturor celorlalți. Cuvintele Psalmului sunt: „Domnul împărătește; să se mânie neamurile; El șade între heruvimi; să se cutremure pământul! Domnul este mare în Sion și înălțat mai presus de toate popoarele. Să cunoască Numele Tău cel mare, căci este înfricoșător și sfânt; și slava împăratului iubește judecata. Tu ai pregătit dreptatea, ai făcut judecata și dreptatea în Iacov. Înălțați pe Domnul Dumnezeul nostru și închinați-vă la așternutul picioarelor Lui, căci El este sfânt. Moise și Aaron erau printre preoții Lui și Samuel era printre cei ce chemau Numele Lui. Ei au chemat pe Domnul, zice Scriptura, și El i-a ascultat. El le-a vorbit în stâlpul de nor și ei au păzit mărturiile Lui și porunca pe care le-a dat-o. Doamne Dumnezeul

nostru, Tu i-ai ascultat; Dumnezeule, Tu ai avut milă de ei și ai răzbunat toate planurile lor. Înălțați pe Domnul Dumnezeul nostru și închinați-vă la muntele Lui cel sfânt, căci sfânt este Domnul Dumnezeul nostru."

38. „ Ne-a fost bine, domnule", a răspuns atunci Trifon, „când i-am ascultat pe învățătorii care au dat porunca să nu vorbim cu niciunul dintre voi și să nu intrăm în discuții cu voi despre astfel de lucruri, pentru că spuneți multe lucruri nelegiuite: încercați să ne convingeți că această a cincea oară a fost cu Moise și Aaron și le-a vorbit într-un stâlp de nor, apoi s-a făcut om și a fost răstignit, s-a înălțat la cer și va veni din nou pe pământ și că trebuie să ne închinăm Lui."

„Știu", am răspuns, „că, potrivit mărturiei cuvântului lui Dumnezeu, această mare înțelepciune a Creatorului a toate lucrurile și Dumnezeului Atotputernic este ascunsă de voi. De aceea, din compasiune pentru voi, fac tot posibilul să vă fac să înțelegeți această învățătură a noastră, care vă este atât de ciudată; dar dacă nu, cel puțin voi fi nevinovat în ziua judecății. Veți auzi alte învățături care vi se vor părea mai ciudate; nu vă tulburați, ci ascultați-le și examinați-le cu mai multă ușurință, neglijând tradiția învățătorilor voștri, pe care Duhul profeției îi mustră că nu pot înțelege cuvântul lui Dumnezeu, ci mai degrabă se străduiesc să-și învețe propriile doctrine. În Psalmul 44 se spune în mod similar despre Hristos: „Inima mea a vărsat un cuvânt bun: îmi spun deschis faptele. Limba mea este pana unui cărturar care scrie repede. Ești mai frumos la înfățișare decât fiii oamenilor; harul este turnat în gura ta; de aceea Dumnezeu te-a binecuvântat pe vecie. Încinge-ți sabia pe coapsă, o, puternicule; fii tare și prosper în frumusețea și măreția ta; și domnește în adevăr, blândețe și dreptate: și dreapta ta te va călăuzi în chip minunat. Săgețile Tale sunt ascuțite, o, puternicule; neamurile vor cădea înaintea ta și vrăjmașii împăratului în inimă. Tronul Tău de domnie, Dumnezeule, este în veci de veci: un sceptru al dreptății este sceptrul împărăției Tale. Tu ai iubit dreptatea și ai urât răutatea: de aceea Dumnezeu, Dumnezeul tău, te-a uns cu untdelemnul bucuriei, mai presus de tovarășii tăi. Hainele tale miros a smirnă, aloe și casia, din casele de fildeș, cu care te-au înveselit. Fiicele împăraților sunt spre slava ta; la dreapta ta stă împărăteasa, îmbrăcată într-o haină de aur, împodobită cu multe culori. Ascultă, fiică, și privește, pleacă-ți urechea și uită poporul tău și casa tatălui tău. Și împăratul va pofti frumusețea ta, căci El este Domnul tău, și ei se vor închina înaintea lui. Fiica Tirului va fi cu daruri; bogații poporului îți vor cere favoarea. Toată slava fiicei împăratului este înăuntru; „Ea este împodobită cu franjuri de aur și cu tot felul de flori. Fecioarele, tovarășele ei, o vor aduce la împărat, vecinele ei o vor aduce la tine. O vor aduce cu bucurie și veselie, o vor duce la templul împărătesc. În locul părinților tăi ți s-au născut fii; îi vei face domni în tot pământul. Îmi voi aduce aminte de numele tău din neam în neam; de aceea te vor lăuda oamenii în veac."

39. Nu este de mirare, am continuat eu, dacă ne urăști pe noi, care înțelegem aceste cuvinte și te mustrăm pentru prejudecățile tale mereu încăpățânate. Chiar și Ilie, conversând cu Dumnezeu, vorbește așa despre tine: „Doamne, i-au ucis pe prorocii tăi și ți-au dărâmat altarele; și eu am rămas singur și caută viața mea.” Dumnezeu îi răspunde: „Au mai rămas cu mine șapte mii de oameni care nu și-au plecat genunchiul înaintea lui Baal” (1 Regi 19:10, 18). De aceea, așa cum Dumnezeu Și-a ținut atunci mânia pentru acele șapte mii, tot așa acum El nu a aplicat și nu aplică judecata Sa, căci știe că unii devin zilnic ucenici în numele Hristosului Său și părăsesc calea rătăcirii, și fiecare dintre ei primește daruri după vrednicia sa, fiind luminat prin numele acestui Hristos. Unul primește duhul rațiunii, altul sfatul, altul puterea, altul vindecarea, altul previziunea, altul învățătura și altul frica de Dumnezeu.

„Să știi”, mi-a spus Trifon, „că vorbind așa, nu ești în toate mințile.”

„Ascultă, prietene”, am spus eu, „nu sunt nebun sau ieșit din mine. S-a prezis că Hristos, după înălțarea Sa la cer, ne va elibera pe noi, robii, de rătăcire și ne va da daruri. Iată cuvintele: «S-a suit înălțat, a luat robia, a dat daruri oamenilor» (Psalmul 68:18). Noi, așadar, primind daruri de la Hristos, care S-a suit înălțat, dovedim din cuvintele profeților că voi, care sunteți înțelepți în voi înșivă și știți în ochii voștri, sunteți nebuni și Îl cinstiți pe Dumnezeu și pe Hristosul Său numai cu buzele voastre; dar noi, care am fost învățați în tot adevărul, Îl cinstim cu faptele, cu cunoștința și cu inima noastră, chiar până la moarte.” Totuși, poate că nu îndrăzniți să-L recunoașteți ca Hristos, așa cum arată scripturile, evenimentele vizibile și faptele săvârșite în numele Lui, pentru că vă temeți de persecuția conducătorilor, care, prin acțiunea duhului rău și mincinos, acest șarpe, nu vor înceta să-i persecute și să-i omoare pe cei ce mărturisesc numele lui Hristos, până când El va veni din nou, îi va zdrobi pe toți și va răsplăti pe fiecare după vrednicia sa.

„Acum dovedește-ne”, a spus Trifon, „că cel care, după tine, a fost răstignit și s-a înălțat la cer, este Hristosul lui Dumnezeu. Ai dovedit deja îndeajuns, prin pasajele din Scriptură pe care le-ai citat mai înainte, că și Hristos trebuie să sufere și că va veni din nou cu slavă și va primi o împărăție veșnică peste toate neamurile și toată puterea îi va fi supusă; dar dovedește-ne: este Isus al tău cu adevărat același?”

- Acest lucru, domnii mei, a fost deja dovedit celor care au urechi, chiar și din ceea ce recunoașteți voi înșivă. Dar ca să nu credeți că sunt în dezorientare și incapabil să prezint dovezile necesare, voi face acest lucru în locul lui, așa cum am promis, și acum voi trece la continuarea discursului pe care l-am început.

40. Sacramentul mielului, pe care Dumnezeu a poruncit să fie junghiat ca Paște, era un simbol al lui Hristos, cu al cărui sânge credincioșii, conform credinței lor în El, își ung casele, adică pe ei înșiși; căci chipul pe care l-a făcut Dumnezeu, și anume Adam, era locuința suflării lui Dumnezeu, după cum puteți înțelege cu toții. Și că această poruncă referitoare la miel a fost dată pentru un timp, voi dovedi astfel. Dumnezeu nicăieri nu permite junghierea mielului pascal, cu excepția locului unde „este chemat Numele Lui” (Deuteronom 16): pentru că știa că după pătimirile lui Hristos vor veni zile când locul Ierusalimului va fi dat dușmanilor voștri și toate ofrandele vor înceta cu totul. Mielul, căruia i s-a poruncit să fie fript în întregime, era un simbol al pătimirilor crucii, pe care Hristos urma să le sufere. Căci atunci când un miel este fript, este aranjat în asemănarea figurii unei cruci, o frigare trecând prin ea direct de la extremitățile inferioare la cap, iar cealaltă peste omoplați, pe care se țin picioarele din față ale mielului. În mod similar, acei doi țapi din timpul postului, deopotrivă prin poruncă, dintre care unul a fost eliberat și celălalt a fost jertfit, au anunțat dubla venire a lui Hristos: prima, când bătrânii poporului vostru și preoții L-au adus afară ca pe un țap eliberat, au pus mâinile pe el și L-au ucis; și a doua Lui venire, căci în același loc al Ierusalimului Îl veți recunoaște pe Cel pe care L-ați necinstit și care a fost o jertfă pentru toți păcătoșii care vor să se pocăiască și să țină postul prescris de Isaia, adică cei care rup legăturile contractelor violente și respectă poruncile enumerate de profet și menționate de mine; care sunt împlinite de cei care cred în Isus. Știți, de asemenea, că această jertfă a doi țapi, care a fost poruncită să fie adusă în timpul postului, nu este permisă a fi săvârșită nicăieri decât în Ierusalim.

41. Iar ofranda de făină de grâu, domnii mei, am continuat, care a fost poruncită să fie oferită pentru cei curățiți de lepră, era un tip al pâinii Euharistice, pe care Domnul nostru Iisus Hristos a poruncit să fie oferită în amintirea suferinței pe care a îndurat-o pentru oamenii care își curățau sufletele de orice păcat și, în același timp, pentru ca noi să-I mulțumim lui Dumnezeu, atât pentru că a creat lumea pentru om și tot ce este în ea, cât și pentru că ne-a eliberat de păcatul în care ne aflam, și pentru că a distrus complet stăpâniile și puterile prin Cel care a devenit un suferind după voia Sa. De aceea, Dumnezeu vorbește despre jertfele pe care le-ați adus atunci, așa cum am spus mai înainte, prin Maleahi, unul dintre cei doisprezece profeți: „Nu am nicio favoare la voi, zice Domnul, și nu voi primi jertfele voastre din mâna voastră; căci de la răsăritul soarelui până la apusul lui, Numele Meu este proslăvit printre neamuri și în orice loc se aduc tămâie și o jertfă curată Numelui Meu, căci Numele Meu este mare printre neamuri, zice Domnul, și voi îl pângăriți” (Malahi 1:10-12). Dar despre jertfele pe care noi, păgânii, le aducem în orice loc, adică despre pâinea Euharistiei și despre paharul Euharistiei, El chiar atunci prezice, adăugând că noi slăvim Numele Lui, dar voi îl pângăriți. Iar porunca despre circumcizie, care poruncește ca pruncii să fie circumciși fără greșeală în ziua a opta, a fost un prototip al adevăratei circumcizii,

prin care am fost circumcișii din greșeală și păcat prin Domnul nostru Iisus Hristos, care a înviat din morți în prima zi a săptămânii; căci prima zi a săptămânii, fiind prima dintre toate zilele, este totuși numită a opta în socoteala tuturor zilelor după ciclul lor, deși rămâne prima.

42. Cele douăsprezece clopote care atârnau, conform poruncii, pe haina lungă a marelui preot, erau un simbol al celor doisprezece apostoli, care erau întăriți de puterea Preotului cel veșnic Hristos și al căror glas a umplut tot pământul cu slava și harul lui Dumnezeu și al Hristosului Său. De aceea David spune: „Glasul lor s-a dus în tot pământul și cuvintele lor până la marginile lumii” (Ps. 19:4). De asemenea, Isaia, ca și cum ar fi în numele apostolilor, care îi spun lui Hristos că oamenii nu cred propovăduirea lor, ci puterea Celui ce i-a trimis, strigă astfel: „Doamne, cine a crezut vestea noastră? Și cui i s-a descoperit brațul Domnului? Am propovăduit înaintea Lui ca un copil, ca o rădăcină într-un pământ însetat” (Isaia 53:1-2), și alte cuvinte profetice pe care le-am citat mai înainte. Cuvintele rostite ca și cum ar fi în numele multora, „Am propovăduit înaintea Lui”, cu adăugarea „ca un copil”, arată că cei răi vor deveni slujitorii Lui și vor asculta de poruncile Lui și toți vor deveni ca un singur copil. Acest lucru se poate observa în trup, căci, deși este considerat a avea mai multe mădulare, toate sunt numite împreună și formează un singur trup; astfel, poporul și biserica, alcătuite din mulți la număr, dar formând un întreg, sunt desemnate și numite printr-un singur nume. Așadar, domnii mei, am continuat, enumerând toate celelalte decrete ale lui Moise, am putut dovedi că acestea erau tipuri, simboluri și proclamații ale ceea ce urma să se întâmple cu Hristos, ale acelor oameni a căror credință în El era prevăzută, precum și ale acțiunilor pe care Hristos Însuși urma să le îndeplinească. Dar, întrucât, în opinia mea, ceea ce am enumerat este suficient, voi continua discursul în ordine.

43. Dacă așadar circumcizia a început cu Avraam, iar Sabatul, jertfele, ofrandele și sărbătorile din vremea lui Moise și se dovedește că au fost instituite prin împietrirea inimilor poporului vostru, toate acestea trebuie să înceteze odată cu venirea Fiului lui Dumnezeu, Hristos, care prin voința Tatălui S-a născut dintr-o Fecioară din neamul lui Avraam, din semința lui Iuda și David, și despre care a fost prezis că va veni ca o lege veșnică și un nou legământ pentru întreaga lume, așa cum reiese din profețiile citate anterior. Dar noi, care am venit la Dumnezeu prin El, nu am primit circumcizia trupească, ci spirituală, pe care Enoh și alții au respectat-o; pe care am primit-o prin mila lui Dumnezeu prin botez, pentru că eram păcătoși și este la fel de posibil ca toți să o primească în același mod. Acum mă întorc la misterul nașterii lui Hristos, care ne atrage atenția. Isaia a vorbit despre originea lui Hristos Însuși, care este inexplicabilă oamenilor, așa cum am citat deja: „Cine poate vesti neamul Lui? Viața Lui este luată de pe pământ; a fost dus la moarte pentru păcatele poporului Meu” (Isaia 53:8). Cu aceste cuvinte, Duhul profetic a spus că originea Celui Care a trebuit să moară

pentru ca noi, oamenii - păcătoșii - să putem fi vindecați prin rana Lui este inexplicabilă. Mai mult, pentru ca oamenii care cred în El să poată ști cum Se va naște și cum va veni în lume, Duhul profetic, prin același Isaia, a prezis nașterea Lui astfel: Și Domnul a vorbit iarăși către Ahaz, zicând: Cere un semn de la Domnul Dumnezeul tău, în adânc sau în înălțime. Și Ahaz a zis: Nu voi cere, nici nu voi ispiti pe Domnul. Isaia a zis: Ascultați acum, casa lui David! Nu vă este de ajuns că necazați pe oameni? Pentru ce mai necazați pe Domnul? De aceea, Domnul Însuși vă va da un semn. Iată, o fecioară va rămâne însărcinată în pântecele ei, va naște un fiu și numele Lui va fi pus Emanuel. Va mânca unt și miere, înainte să știe să respingă răul și să aleagă binele; căci înainte ca copilul să deosebească binele de rău, va respinge răul, ca să aleagă binele. Înainte ca copilul să știe să-și cheme tatăl sau mama, va lua puterea Damascului și prada Samariei, din pricina împăratului Asiriei. Și țara pe care abia o poți purta din pricina a doi împărați, va fi părăsită. „Dumnezeu va aduce peste tine, peste poporul tău și peste casa tatălui tău zile care n-au venit încă peste tine de când a despărțit pe Efraim de Iuda, regele Asiriei” (Isaia 7:10-17). Că nimeni din neamul lui Avraam, după trup, nu s-a născut vreodată și nici nu s-a spus că s-a născut din fecioară, este cunoscut de toți. Dar, din moment ce tu și învățătorii tăi îndrăzniți să spuneți că profeția lui Isaia nu spune: „Iată, Fecioara va zămisli în pântecele ei”, ci: „Iată, o tânără va zămisli în pântecele ei și va naște un fiu” și, mai mult, referiți această profeție la Ezechia, fostul vostru rege, atunci voi încerca să o explic în cuvinte scurte pentru a vă mustra și a dovedi că este spusă despre Cel pe care Îl recunoaștem ca fiind Hristos.

44. Făcând aceasta, voi fi perfect corect în relațiile mele cu voi, căci caut să vă conving prin dovezi; dar dacă rămâneți cu inima împietrită sau șovăiți în hotărârea voastră de frica morții care este rânduită pentru creștini și nu veți recunoaște adevărul, vă veți găsi vinovați de propria voastră pieire. Și vă înșelați singuri când, pe motiv că sunteți sămânța lui Avraam după trup, credeți că moșteniți binecuvântările pe care Dumnezeu a făgăduit să le ofere prin Hristos. Nimeni nu va primi vreuna dintre aceste binecuvântări decât cei care au devenit asemenea credinței lui Avraam în duh și au învățat toate tainele: vreau să spun că unele porunci sunt date pentru evlavie și o viață dreaptă, alte porunci și ritualuri sunt prescrise fie în legătură cu taina lui Hristos, fie din considerație pentru împietrirea inimilor poporului vostru. Că este așa, Dumnezeu Însuși arată în Ezechiel, zicând: „Chiar dacă Noe, Iacov sau Daniel s-ar ruga pentru fii sau fiice, nu li se va da” (Ezechiel 14:20). Dar El exprimă același gând în Isaia: „Domnul Dumnezeu a zis: «Vor ieși și vor privi trupurile moarte ale oamenilor care s-au răzvrătit împotriva Mea; căci viermele lor nu va muri și focul nu se va stinge și vor fi o priveliște pentru orice făptură» (Isaia 66:23-24). De aceea, după ce ați tăiat o astfel de nădejde în sufletele voastre, trebuie să vă străduiți să știți prin ce mijloace puteți obține iertarea păcatelor voastre și nădejdea de a moșteni binecuvântările făgăduite; și nu există altă cale decât aceasta, ca voi, după ce L-

ați cunoscut pe Hristosul nostru și după ce ați fost spălați prin acel botez pentru iertarea păcatelor, despre care a vorbit Isaia, să puteți trăi atunci fără păcat.

45. „ Deși par", a spus Trifon, „să întrerup cuvintele care, în opinia ta, sunt necesare pentru clarificarea problemei, totuși, permite-mi să-ți pun mai întâi o întrebare care îmi frământă sufletul și la care doresc un răspuns."

„Oricât de mult vrei", am spus, „întreabă orice îți trece prin minte; și chiar și după întrebările și răspunsurile tale, voi încerca să-mi reînnoiesc și să-mi completez dovezile."

„Spune-mi", a întrebat Trifon, „cei care au trăit după legea dată de Moise vor trăi la învierea morților, precum Iacov, Enoh și Noe, sau nu?"

— Domnule, am răspuns: când am citat cuvintele lui Ezechiel: „Chiar dacă Noe, Daniel și Iacov vor cere fii și fiice, nu li se va da", ci fiecare va fi mântuit prin neprihănirea lui, am spus că și cei care au trăit după legea lui Moise vor fi mântuiți. Căci în legea lui Moise li se poruncește celor care o ascultă să facă ceea ce este prin natura sa bun, sfânt și drept, și pe lângă aceasta este prescris să facă ceea ce este îngăduit din cauza împietririi inimii oamenilor; și aceasta este ceea ce făceau oamenii care erau sub lege. Întrucât cei care au săvârșit binele universal, natural și veșnic sunt plăcuți lui Dumnezeu, atunci ei, asemenea drepților Noe, Enoh, Iacov și alții care au trăit înaintea lor, vor fi mântuiți la vremea învierii prin Hristosul nostru împreună cu cei care L-au recunoscut pe acest Hristos ca Fiu al lui Dumnezeu, care era înainte de luceafăr și de lună și apoi S-a învrednicit să Se întrupe și să Se nască din Fecioară din linia lui David pentru a învinge printr-o astfel de dispensație pe șarpele care fusese viclean de la început și pe îngerii care erau ca el, astfel încât moartea să fie călcată în picioare și la vremea celei de-a doua veniri a lui Hristos Însuși să piardă complet orice putere asupra celor care cred în El și trăiesc plăcut și apoi să nu mai existe, când unii vor fi trimiși să fie chinuiți continuu la judecata și condamnarea focului, iar alții vor trăi împreună, liberi de suferință și decădere, fără întristare și în nemurire.

46. „ Dar dacă cineva, chiar și acum", m-a întrebat Trifon, „voiește să trăiască după legea lui Moise și, în același timp, crede în acest Isus răstignit și mărturisește că El este Hristosul lui Dumnezeu, că I s-a dat puterea să judece pe toți fără excepție și că Împărăția Lui este veșnică, atunci pot fi și acești oameni mântuiți?"

„Hai să discutăm împreună", am spus, „este necesar să respectăm în continuare tot ce a prescris Moise?"

„Nu”, a răspuns el, „știm că, așa cum ai spus, nici mielul de Paște nu poate fi junghiat în altă parte, nici nu pot fi aduși iezi în timpul Postului Mare, așa cum este poruncit, și nici alte jertfe.

- Așadar, spune-mi singur, te rog, am spus eu: ce decrete pot fi respectate? Atunci te vei convinge că este întru totul posibil să fii mântuit fără a respecta și a împlini aceste decrete veșnice.

„Putem să ținem Sabatul”, a răspuns el, „să ne circumcidem, să ținem lunile, să ne spălăm dacă atingem ceva ce a interzis Moise sau după ce ne împlinim împrejurul.”

— Atunci, am obiectat: pot fi mântuiți Avraam, Isaac, Iacov, Noe, Iov și alți oameni drepți ca ei, care au trăit înaintea lor și după ei, mă refer și la: Sara, soția lui Avraam, Rebeca, soția lui Isaac, Rahela, soția lui Iacov și a Leei și alte femei asemenea lor, chiar și mama lui Moise, slujitorul credincios al lui Dumnezeu? Ei nu au observat nimic de genul acesta.

„N-au fost Avraam și urmașii lui circumciși?”, a răspuns Trifon.

„Știu”, am spus eu: „Avraam și urmașii lui au fost circumciși; și de ce le-a fost dată circumcizia, am explicat în detaliu mai înainte, iar dacă cele spuse până acum nu vă conving, atunci să examinăm această chestiune mai departe. Știți că nicio persoană dreaptă înainte de Moise nu a respectat sau nu a primit poruncă să respecte vreuna dintre aceste porunci, despre care vorbim acum, cu excepția circumciziei, care și-a primit originea de la Avraam.”

„Știm”, a spus el, „și recunoaștem că vor fi mântuiți.”

— Înțelegeți — am spus din nou — că toate aceste porunci v-au fost date de Dumnezeu prin Moise din cauza împietririi inimilor poporului vostru, pentru ca voi, prin aceste numeroase decrete, să-L aveți mereu pe Dumnezeu înaintea ochilor voștri în orice pricină și să nu îndrăzniți să săvârșiți fapte fărădelegi și rele. Astfel, Dumnezeu v-a poruncit să purtați o cârpă roșie (Numeri 15:38-40), ca prin ea să nu-L uitați pe Dumnezeu; v-a poruncit, de asemenea, să purtați o amuletă (Deuteronom 6:6-8) făcută din mici fâșii de pergament cu imaginea unor litere, despre care, desigur, credem noi, că erau sacre; și aceasta, din partea lui Dumnezeu, a fost o îndemnare pentru voi la neîncetata pomenire a Lui și, în același timp, a slujit ca o convingere în sufletele voastre. Dar voi nu ați păstrat amintirea închinării la Dumnezeu și nici prin aceasta nu ați fost convinși să nu slujiți idolilor: dar pe vremea lui Ilie, enumerând pe cei care nu și-au plecat genunchiul înaintea lui Baal, Dumnezeu a numit doar șapte mii, iar în cartea lui Isaia vă mustră pentru că vă jertfiți copiii idolilor. Dimpotrivă, noi, pentru că nu

jertfim celor cărora le-am jertfit odinioară, suferim cele mai cumplite chinuri și ne bucurăm când suntem uciși, crezând că Dumnezeu ne va învia prin Hristosul Său și ne va face nestricăcioși, liberi de suferință și nemuritori. Dar știm că poruncile date vouă din cauza împietririi inimii poporului vostru nu contribuie deloc la dreptate și sfințenie.

47. „ Dar va fi mântuit", a întrebat din nou Trifon, „cel care, realizând că acest lucru este adevărat, l-a recunoscut pe acest Hristos, crede și Îl ascultă și, în plus, vrea să respecte aceste porunci?"

„După părerea mea, Trifon", am spus eu, „un astfel de om se va mântui dacă nu încearcă în orice mod să-i convingă pe alții să respecte același lucru, adică pe păgânii care, prin Hristos, au fost circumciși din eroare, și nu susține că nu pot fi mântuiți dacă nu respectă acele decrete, așa cum ai făcut tu la începutul conversației noastre, spunând că eu nu voi fi mântuit fără să le respect."

- De ce ai spus: „după părerea mea, o astfel de persoană va fi mântuită"? Chiar există oameni care resping posibilitatea mântuirii pentru astfel de oameni?

„Da, Trifon", am răspuns, „se tem chiar să aibă părtășie în conversație sau în mâncare cu astfel de oameni; dar eu nu sunt de acord cu ei. Dacă cineva, prin slăbiciune a duhului, dorește să respecte chiar și unele dintre rânduielile permise în prezent ale lui Moise, date, după părerea noastră, din cauza împietririi inimii tale, și în același timp se va încrede în Hristos și va împlini regulile veșnice și naturale ale dreptății și sfințeniei, trăind cu creștinii și credincioșii, dar, așa cum am spus deja, nu-i va îndemna să fie circumciși, ca el, să respecte Sabatul și alte lucruri similare, atunci, cred că astfel de oameni ar trebui primiți și să aibă părtășie în toate cu ei, ca și cu rudele și frații. Dar dacă, Trifon", am spus, „vreunul din neamul tău spune că crede în acest Hristos, dar în orice fel îi obligă pe păgânii care au crezut în Hristos să trăiască după legea lui Moise sau nu vrea să aibă părtășie cu ei în viață, atunci nici eu nu primesc astfel de oameni. Totuși, cred că pot fi mântuiți cei care sunt convinși de ele să unească mărturisirea lui Hristos al lui Dumnezeu cu respectarea legii. Dar în niciun fel, După părerea mea, vor fi mântuiți cei care, după ce L-au crezut și L-au recunoscut ca Hristos, dintr-un anumit motiv s-au întors la legea iudaică, L-au respins pe Hristos și nu s-au pocăit înainte de moarte. Nici cei care, descendenți din sămânța lui Avraam, trăiesc după lege și nu au crezut în acest Hristos înainte de moartea lor, mai ales cei care i-au blestemat și i-au blestemat pe cei care cred în același Hristos, pentru a dobândi mântuirea și a fi eliberați de pedeapsa focului. Mila, dragostea de oameni și bogățiile nemăsurate ale milei lui Dumnezeu, după cuvintele lui Ezechiel, îl primesc pe cel ce se pocăiește de păcate ca fiind drept și fără păcat; dar pe cel ce din evlavie sau dreptate cade în nelegiuire și fărădelege, îl

recunoaște ca păcătos, nedrept și nelegiuit. De aceea a spus Domnul nostru Iisus Hristos: „În ceea ce vă găsesc, în aceea vă voi judeca”.

48. – Acum știm, – a spus Trifon, – părerea ta în privința asta. Reia-ți discursul de unde ai rămas și termin-l: mi se pare ciudat și mi se pare absolut imposibil să-l dovedești. Spui că acest Hristos este Dumnezeu, existent înainte de lume, apoi a binevoit să se nască și să devină om și că El nu este pur și simplu un om din oameni: acest lucru mi se pare nu numai ciudat, ci și absurd.

„Știu”, am răspuns, „că acest lucru pare ciudat, mai ales acelor din poporul vostru care nu au dorit niciodată să înțeleagă și să împlinească Divinul, ci urmează doar tradițiile învățătorilor voștri, așa cum Dumnezeu Însuși o proclamă (Ioan 29:13). Totuși, Trifo”, am continuat, „dovezile mele că El este Hristosul lui Dumnezeu nu sunt zadarnice, chiar dacă nu am putut dovedi că El, fiind Dumnezeu, a existat de la început ca Fiul Creatorului a toate și S-a născut ca om dintr-o fecioară. Dar, din moment ce s-a dovedit pe deplin că El este Hristosul lui Dumnezeu, oricine ar fi acest Hristos, atunci, deși nu pot dovedi că El a existat mai înainte și că prin voia Tatălui a binevoit să se nască ca om, asemenea nouă, având trup, - numai în acest ultim punct este corect să spun că mă înșel, dar este nedrept să negăm că El este Hristosul, dacă vi se pare ca un om născut din oameni și dacă este dovedit că a devenit Hristos prin alegere. Sunt câțiva din rasa noastră, prieteni!” Am vorbit cu cei care Îl recunosc drept Hristos, dar Îl numesc un om simplu, născut din oameni: cu ei nu sunt de acord și nu voi fi de acord, chiar dacă majoritatea celor care gândesc ca mine ar începe să spună aceasta; pentru că Hristos Însuși ne-a poruncit să nu credem învățăturile omenești, ci ceea ce a fost vestit de fericiții profeți și ceea ce a fost învățat de El Însuși.

49. „ Mi se pare”, a spus Trifon, „că cei care spun că El a fost un om și a fost uns prin alegere și a devenit Hristos, vorbesc mai adevărat decât voi, care gândiți așa cum învățați; căci cu toții ne așteptăm ca Hristos să fie un om din oameni și că atunci când va veni, va fi uns de Ilie. Prin urmare, dacă este revelat că Cel despre care vorbiți este Hristosul, atunci trebuie să-L recunoaștem pe deplin ca fiind un om născut din oameni; dar, din moment ce Ilie nu a venit încă, eu nu-L recunosc ca fiind Hristosul.”

„Nu spune oare cuvântul lui Dumnezeu”, am întrebat din nou, „prin Zaharia că Ilie va veni înaintea acelei zile mari și cumplite a Domnului?”

„Desigur că da”, a răspuns el.

— Așadar, dacă cuvântul lui Dumnezeu ne obligă să recunoaștem că, potrivit profețiilor, vor fi două veniri ale lui Hristos, una când Se va arăta suferind, fără glorie și fără formă, cealaltă când Va veni în slavă ca Judecător al tuturor, așa

cum se dovedește din pasajele Scripturii citate anterior: atunci nu ar trebui să recunoaștem că cuvântul lui Dumnezeu l-a prezis pe Ilie ca prevestitor al zilei cumplite și mari, adică a celei de-a doua veniri a Sa?

„Da”, a răspuns Trifon.

— Și Domnul nostru — am spus eu — a învățat în învățătura Sa că același lucru se va întâmpla, când a spus că va veni și Ilie (Matei 17:11); și știm că acest lucru se va împlini când Domnul nostru Iisus Hristos va veni cu slavă din cer. Prima Sa arătare a fost precedată și de un mesager, adică Duhul lui Dumnezeu care era în Ilie, care a lucrat atunci prin Ioan, profetul poporului vostru, după care niciun alt profet nu a mai apărut printre voi. El, șezând lângă râul Iordan, a exclamat: „Eu vă botez cu apă spre pocăință, dar va veni Unul mai puternic decât mine, Căruia nu sunt vrednic să-i port încălțămintea. El vă va boteza cu Duhul Sfânt și cu foc. El are un evantai în mână și va curăți aria Lui, va aduna grâul în hambar, dar pleava o va arde în foc nestins” (Matei 3:11-12). Acest profet, regele vostru Irod, l-a închis, iar când, de ziua Lui, fiica fratelui său l-a încântat cu un dans, i-a permis să ceară orice dorea. Mama fetei a convins-o să ceară capul lui Ioan, care era în închisoare; și, în urma cererii ei, regele a trimis și a poruncit ca capul lui Ioan să fie adus pe o tavă. De aceea, Hristosul nostru, pe când trăia încă pe pământ, le-a vorbit astfel celor care susțineau că Ilie trebuie să vină înaintea lui Hristos: „Ilie va veni și va așeza la loc toate lucrurile. Dar vă spun că Ilie a și venit, și ei nu l-au cunoscut, ci i-au făcut ce au vrut.” Și mai departe este scris: „Atunci ucenicii au înțeles că le vorbise despre Ioan Botezătorul” (Matei 17:11-13).

„Ceea ce spui mi se pare ciudat”, a spus Trifon, „și anume că Duhul profetic al lui Dumnezeu, care era în Ilie, era și în Ioan?”

„Dar nu crezi”, am răspuns, „că același lucru s-a întâmplat și cu Isus, fiul lui Nun, care a preluat conducerea poporului după Moise, când Dumnezeu însuși i-a poruncit lui Moise să-și pună mâinile peste Isus și a spus: «Și voi lua din Duhul care este în tine și-l voi transfera asupra lui».”

„Bineînțeles că cred că da”, a spus el.

— Așadar, — am continuat eu, — dacă Dumnezeu, chiar în timpul vieții lui Moise, a luat din Duhul care era în Moise și l-a transferat la Isus, atunci l-a putut transfera și de la Ilie la Ioan, astfel încât, așa cum Hristos la prima Sa venire a apărut lipsit de glorie, tot așa prima manifestare a Duhului, care în Ilie a rămas întotdeauna în puritate, să apară, asemenea venirii lui Hristos, lipsită de glorie. Căci se spune că „Domnul luptă împotriva lui Amalek cu o mână secretă” (Exod 17:16), și nu negi că Amalek a căzut. Dacă spunem că Amalek va fi învins doar

la venirea glorioasă a lui Hristos, atunci care va fi rodul Scripturii care spune: „Domnul luptă împotriva lui Amalek cu o mână secretă?” Poți, așadar, să înțelegi că puterea secretă a lui Dumnezeu era în Hristosul răstignit, înaintea căruia tremură demonii și toate stăpânirile și puterile pământului.

50. „ Mi se pare”, a spus Trifon, „că ai fost adesea în dispută cu mulți despre toate subiectele controversate și, prin urmare, poți acum să răspunzi la tot ce ți se cere. Răspunde-mi mai întâi cum dovedești că există un alt Dumnezeu în afară de Creatorul a toate și apoi dovedești că El s-a născut din Fecioară.”

„Mai întâi permiteți-mi”, am răspuns, „să citez din profeția lui Isaia câteva pasaje referitoare la slujirea Înaintemergătorului, pe care Ioan Botezătorul și Profetul a înfăptuit-o pentru Domnul nostru Isus Hristos.”

„Sunt de acord”, a spus el.

— Isaia, — am spus, — vorbește astfel despre precedența lui Ioan: „Ezechia a zis lui Isaia: «Bună este cuvântul Domnului, pe care l-a rostit El: Să fie pace și dreptate în zilele mele!»” (Isaia 39:8). Și „Mângâiați poporul, preoți! Vorbiți de mângâiere Ierusalimului și mângâiați-l, căci smerenia lui s-a împlinit, păcatul lui este iertat, căci și-a primit din mâna Domnului îndoite păcatele. Glasul celui care strigă în pustie: «Pregătiți căile Domnului, neteziți cărările Dumnezeului nostru!» Fiecare vale va fi umplut, fiecare munte și deal va fi coborât; orice loc strâmb va fi îndreptat, iar locurile neastâmpărate vor fi netezite. Și se va descoperi slava Domnului și orice făptură va vedea mântuirea lui Dumnezeu, căci Domnul a vorbit. Glasul celui care zice: «Strigă! Eu am zis: «Ce să strig?»” Orice făptură este ca iarba și toată slava omului este ca floarea ierbii. Iarba se veștejește și floarea ei cade, dar cuvântul Domnului dăinuie în veac. Suie-te pe muntele cel înalt, tu care aduci vești bune Sionului! Înalță-ți glasul cu putere, tu care aduci vești bune Ierusalimului! Ridicați-vă și nu vă temeți! Spuneți cetăților lui Iuda: «Iată, Dumnezeul vostru! Iată, Domnul vine cu putere și brațul Lui pornește cu stăpânire! Iată, răsplata Lui este cu El și lucrarea Lui este înaintea Lui. El Își va paște turma ca un păstor, va aduna mieii cu brațul Lui și va mângâia pe cea însărcinată.» Cine a măsurat apele cu mâna Lui, cerurile cu palma și tot pământul în căușul palmei Lui? Cine a măsurat munții cu cumpănă și dealurile cu balanța? Cine a cunoscut gândul Domnului? Cine a fost sfătuitorul Lui și L-a învățat? Cu cine S-a sfătuit El și cine L-a învățat? Cine I-a arătat judecata? Cine I-a făcut cunoscută calea priceperii? Toate neamurile sunt ca o picătură dintr-o găleată; sunt socotite ca înclinarea balanței și vor fi socotite ca scuipatul. Libanul nu va fi de ajuns pentru ardere de foc, și dobitoacele cu patru picioare nu vor fi de ajuns pentru ardere de tot; toate neamurile sunt o nimica toată și sunt socotite ca o nimica toată.”

51. - Când am terminat de vorbit, Trifon a zis:

— Cuvintele profeției pe care ați citat-o, domnul meu, sunt reciproce și nu au nimic decisiv pentru a dovedi ceea ce doriți să dovediți.

„Dacă, Trifon," am răspuns eu, „după Ioan nu au încetat, ci au existat profeți în neamul tău până acum, atunci aceste cuvinte ar putea părea reciproce. Dar dacă Ioan a venit înaintea lui Hristos ca să predice oamenilor pocăința, dacă Hristos a venit la Ioan când acesta ședea lângă râul Iordan și a pus capăt profeției și botezului său și El Însuși a început să predice Evanghelia, spunând că Împărăția cerurilor este aproape și că trebuie să sufere multe din partea cărturarilor și fariseilor, să fie răstignit și să învie a treia zi, să se arate din nou în Ierusalim și să mănânce și să bea din nou cu ucenicii Săi și că în intervalul dinaintea venirii Sale, așa cum am spus deja, vor apărea erezii și profeți falși sub numele Său, ceea ce s-a împlinit deja în mod clar; dacă este așa, atunci cum te mai poți îndoi, când poți fi convins de chiar acest fapt? Mai mult, El a spus că în generația ta nu va mai fi niciun profet și oamenii vor ști că noul legământ a venit deja, pe care Dumnezeu a promis odată că îl va stabili, adică El este Hristosul; Acestea sunt cuvintele Sale: „Legea și prorocii au fost până la Ioan Botezătorul. De atunci Împărăția cerurilor se silește și cei ce o caută cu sârguință o dobândesc. Și dacă vreți să știți, acesta este Ilie, care trebuia să vină. Cine are urechi de auzit, să audă" (Matei 11:12-14; Luca 16:16).

52. - Chiar patriarhul Iacov a prezis - așa am continuat să vorbesc - că venirea lui Hristos va fi dublă și că la început El va fi un suferind, iar după venirea Lui poporul vostru nu va avea nici profet, nici rege și că neamurile care cred în Hristosul cel suferind vor aștepta a doua Lui venire. De aceea, am spus, Duhul Sfânt a spus aceasta în parabolă și ascuns. El a zis așa: „Iudă, frații tăi te lăudă; mâinile tale sunt pe spatele vrăjmașilor tăi; fiii tatălui tău ți se vor pleca. Iuda, tu ești un pui de leu: dintr-o mlădiță tânără, fiule, ai ieșit. S-a culcat și a adormit ca un leu și ca un pui de leu: cine-l va trezi? Nici voinic nu va lipsi din Iuda, nici conducător din coapsele lui, până nu va veni ce-i este pregătit; și el va fi nădejdea neamurilor. Își va lega mânzul de viță și mânzul măgăriței sale de iederă; Își va spăla hainele în vin și veșmintele în sângele strugurilor. Ochii lui se vor veseli de vin și dinții lui vor fi albi ca laptele" (Geneza 49:8-12). Dar că în neamul vostru, de la început până la nașterea și suferința lui Hristos, nu a existat niciodată profet sau conducător, nu veți îndrăzni să afirmați atât de rușinat și nici nu puteți dovedi. Căci, deși spuneți că Irod, prin care El a pătimit, era din Ascalon, totuși nu negați că în neamul vostru exista atunci un mare preot, așa că chiar și atunci aveați unul care aducea jertfe după legea lui Moise și respecta celelalte statute; și, de asemenea, au existat proroci în succesiune până la Ioan. În mod similar, când poporul vostru a fost dus în Babilon și țara a fost cucerită și vasele sacre au fost luate, totuși nu a încetat să fie printre voi un prooroc care să

fie conducător, căpitan și guvernator peste poporul vostru. Căci Duhul care a lucrat în proroci a uns și a rânduit împărați printre voi. Dar după arătarea și moartea lui Isus Hristos al nostru, nu a mai fost și nici nu mai este acum un prooroc; ați încetat să mai aveți un împărat al vostru și țara voastră este pustie și părăsită, ca o „colibă de străjer într-o grădină” (Isaia 1:8). Cuvântul lui Iacov: „Și El va fi așteptarea neamurilor”, a însemnat că venirea lui Hristos va fi dublă și că neamurile vor crede în El: acest lucru în sfârșit îl puteți vedea acum; Căci noi, care dintre toate neamurile am devenit închinători ai lui Dumnezeu și drepți prin credința în Hristos, așteptăm a doua Lui venire.

53. Zicala: „Își va lega mânzul de viță și mânzul asinului său de iederă” indica atât lucrările pe care El le-a făcut la prima Sa venire, cât și neamurile care aveau să creadă în El. Erau ca un copil, neavând nici șa, nici jug la gât, până când a venit acest Hristos și i-a convertit la învățătura Sa prin ucenicii pe care i-a trimis, iar ei, primind învățătura Lui, și-au supus gâturile răbdării tuturor lucrurilor, în așteptarea binecuvântărilor promise de El. Și într-adevăr, Domnul nostru Iisus Hristos, când intenționa să intre în Ierusalim, le-a poruncit ucenicilor să-I aducă un asin, care era legat cu mânzul său la intrarea unui sat numit Betfaghe, și șezând pe el a intrat în Ierusalim. Întrucât a fost prezis clar că acest lucru se va împlini de către Hristos, împlinirea binecunoscută a acestui fapt dovedește clar că El este Hristosul. Și deși toate acestea s-au împlinit și s-au arătat în Scripturi, voi rămâneți totuși cu inima împietrită. Zaharia, unul dintre cei doisprezece proroci, a prezis că acest lucru se va întâmpla prin următoarele cuvinte: „Bucură-te foarte, fiica Sionului! Strigă de bucurie, fiica Ierusalimului! Iată, Împăratul tău vine la tine, drept și mântuitor, blând și sărac, călare pe jug și pe mânzul unui asin” (Zaharia 9:9). Și că Duhul profetic, împreună cu patriarhul Iacov, spune că El va avea în stăpânirea Sa tocmai un asin cu jug și mânzul ei, atunci El Însuși le-a poruncit ucenicilor, așa cum am mai spus, să aducă ambele animale - aceasta a fost o prezicere a celor care vor crede în El, atât din sinagoga voastră, cât și dintre neamuri. Căci, așa cum mânzul care nu purta jugul era un simbol al neamurilor, tot așa asinul care purta jug îi însemna pe oamenii neamului vostru, pentru că aveți o lege care v-a fost dată de proroci. Și chiar a fost prezis de profetul Zaharia că același Hristos va fi lovit și că ucenicii Lui vor fugi, ceea ce într-adevăr s-a și întâmplat. Căci după ce a fost răstignit pe cruce, ucenicii Săi care erau cu El s-au împrăștiat până când El a înviat din morți și i-a convins că aceasta era ceea ce fusese prezis cu privire la suferința Lui; și ei, astfel instruiți, au ieșit în toată lumea și au propovăduit această învățătură. De aceea și noi suntem tari în credința și doctrina Lui, căci suntem convinși de ea atât de profeți, cât și de cei care, după cum vedem, au devenit închinători ai lui Dumnezeu în întreaga lume în numele acestui Răstignit. Așa a fost spus de Zaharia: „Scoală-te, sabie, împotriva păstorului Meu și împotriva omului din poporul Meu, zice Domnul oștirilor: «Lovește pe păstor și oile lui vor fi împrăștiate»” (Zaharia 13:7).

54. — Cuvintele transmise de Moise și rostite de patriarhul Iacov: „Își va spăla hainele în vin și veșmântul în sângele strugurilor”, însemnau că îi va spăla pe cei care credeau în El cu sângele Său. Duhul Sfânt i-a numit veșmântul Său pe cei care primeau iertarea păcatelor lor prin El: în ei El este întotdeauna prezent prin puterea Sa, dar va fi pe deplin prezent la a doua Sa venire. Expresia „sângele strugurilor” arată în mod misterios că Hristos are sânge, dar nu din sămânța omului, ci din puterea lui Dumnezeu. Așa cum sângele strugurilor nu a fost produs de om, ci de Dumnezeu, tot așa se prezice că sângele lui Hristos nu va fi din neamul omenesc, ci din puterea lui Dumnezeu. Și această profeție pe care am citat-o, domnii mei, arată că Hristos nu este un om simplu, născut ca oamenii obișnuiți.

55. „Ne vom aminti de această explicație a ta”, a răspuns Trifon, „dacă vei susține această părere cu alte dovezi”. Și acum începe din nou vorbirea ta și dovedește-ne că Duhul profeției recunoaște un alt Dumnezeu pe lângă Creatorul a toate, ca să nu mai vorbim de soare și de lună, pe care, după mărturia Scripturii (Deuteronom 4:19), Dumnezeu le-a îngăduit păgânilor să le venereze ca pe zei. Profeții folosesc adesea acest cuvânt și spun: „Dumnezeul vostru este Dumnezeul dumnezeilor și Domnul domnilor”, adăugând în repetate rânduri că El este „mare, puternic și înfricoșător” (Deuteronom 10:17). Aceasta nu se spune în sensul că ei sunt cu adevărat dumnezei, ci Scriptura arată clar că singurul Dumnezeu adevărat, care a creat totul, este Domnul dumnezeilor și domnilor imaginari; și pentru a arăta aceasta, Duhul Sfânt a spus prin Sfântul David: „dumnezeii neamurilor”, adică cei care sunt venerați ca pe zei, „sunt idoli ai demonilor și nu dumnezei” (Ps. 95:5; 1 Cron. 16:26). Și adaugă un blestem peste cei ce le fac și se închină lor. (Psalmul 113:4,8)

„Nu intenționez, Trifon”, am spus eu, „să aduc dovezi din acele pasaje din Scriptură care, știu, îi condamnă pe cei ce se închină la zei falși, ci voi prezenta unele cărora nimeni nu le poate obiecta; ți se vor părea noi, deși sunt citite de tine în fiecare zi. Și din aceasta poți înțelege că Dumnezeu, din cauza răutății tale, ți-a ascuns puterea de a înțelege înțelepciunea cuprinsă în cuvintele Sale, afară de aceia cărora, prin harul marii Sale mile, le-a lăsat, precum spune Isaia (Isaia 1:9), o sămânță spre mântuire, pentru ca poporul tău să nu piară cu desăvârșire precum locuitorii Sodomei și Gomorei. Așadar, fii atent la acele pasaje pe care ți le prezint din sfintele scripturi: ele nu necesită o explicație, ci trebuie doar să fie ascultate.

56. — Moise, binecuvântatul și credinciosul slujitor al lui Dumnezeu, declară că Cel care i S-a arătat lui Avraam la stejarul lui Mamre a fost Dumnezeu, împreună cu doi îngeri care au fost trimiși să condamne Sodoma de către Altul, care rămâne întotdeauna deasupra cerurilor, care nu S-a arătat niciodată nimănui și nu a vorbit niciodată direct. Pe care Îl numim Creatorul tuturor lucrurilor și Tatăl.

Acestea sunt cuvintele lui Moise: „Dumnezeu i S-a arătat la stejarul lui Mamre, pe când ședea la ușa cortului la amiază. Și a ridicat ochii și s-a uitat, și iată trei bărbați stăteau înaintea lui. Și când i-a văzut, a alergat de la ușa cortului său să le întâmpine, s-a închinat până la pământ înaintea lor și a zis”, și așa mai departe până la cuvintele: „Și Avraam s-a grăbit dis-de-dimineață la locul unde stătea înaintea Domnului și s-a uitat spre înfățișarea Sodomei și Gomorei și spre înfățișarea ținutului din jur și s-a uitat, și iată o flacără se ridica din pământ ca fumul unui cuptor” (Geneza 18:1-3). După ce am terminat acestea, i-am întrebat dacă au înțeles cuvintele citate. Ei au răspuns că înțeleg, dar că nu servesc nicidecum la demonstrarea a ceea ce spusesem, și anume că există sau este menționat de Duhul Sfânt un alt Dumnezeu și Domn, pe lângă Creatorul a toate.

„Voi încerca”, am spus, „să dovedesc ceea ce afirm vouă, cei care înțelegeți Scripturile, adică că există și este pomenit, pe lângă Creatorul a toate, un alt Dumnezeu și Domn, Care este numit și înger, pentru că el vestește oamenilor ceea ce este plăcut Creatorului a toate, deasupra căruia nu este alt Dumnezeu.” Și repetând cuvintele pe care le citasem, l-am întrebat pe Trifon: crezi că Dumnezeu i s-a arătat lui Avraam la stejarul lui Moor, așa cum spune Scriptura?

„Desigur”, a răspuns el.

„Și El a fost unul dintre acei trei pe care Duhul Sfânt al profeției îi numește oameni și pe care Avraam i-a văzut?”, am întrebat.

„Nu”, a spus Trifon, „ci Dumnezeu i s-a arătat înainte de apariția celor trei, iar acei trei, pe care Scriptura îi numește oameni, erau îngeri; doi au fost trimiși să distrugă Sodoma, iar al treilea i-a anunțat Sarei nașterea fiului ei, pentru care fusese trimis, și apoi și-a plecat.”

— Cum deci — am întrebat eu — unul dintre cei trei care erau în cort, care a zis: „Mă voi întoarce la tine pe vremea aceea și Sara va naște un fiu” (Gen. 18:14), a apărut din nou după nașterea fiului Sarei și a numit cuvântul Său profetic Dumnezeu? Ca să înțelegeți ce spun, ascultați cuvintele clare ale lui Moise: „Când a văzut Sara pe fiul Agar, roaba egipteană, care i se născuse lui Avraam, jucându-se cu Isaac, fiul ei, a zis lui Avraam: „Izgonește pe roaba aceasta și pe fiul ei, căci fiul acestei roabe nu va fi moștenitor împreună cu fiul meu, Isaac.” Și acest cuvânt i s-a părut foarte greu lui Avraam cu privire la fiul său. Atunci Dumnezeu a zis lui Avraam: „Să nu-ți fie greu lucrul acesta cu privire la fiul tău și la roaba ta; în tot ce-ți va spune Sara, ascultă de glasul ei, căci în Isaac ți se va chema sămânța” (Gen. 21:9-12). „Înțelegi”, am întrebat, „că cel care a făgăduit atunci sub stejar că se va întoarce, știind dinainte că va fi necesar să-i dea sfaturi lui Avraam despre ceea ce îl îndemna Sara să facă, a venit conform Scripturii și

că El este Dumnezeu, așa cum arată următoarele cuvinte: „Dumnezeu i-a zis lui Avraam: «Să nu-ți fie greu lucrul acesta în privința fiului tău și a roabei tale»”?”

„Înțelegem”, a răspuns Trifon; „dar prin aceasta nu ați dovedit că există un alt Dumnezeu în afară de Cel care i s-a arătat lui Avraam și celorlalți patriarhi și profeți; ne-ați arătat doar că am crezut în mod greșit că cei trei care erau în cortul lui Avraam erau cu toții îngeri.”

„Chiar dacă nu aș putea”, am răspuns, „să vă dovedesc din Scripturi că unul dintre acești trei este Dumnezeu și se numește înger, deoarece, așa cum am mai spus, El vestește voința lui Dumnezeu Creatorul tuturor celor cărora El binevoiește să i-o descopere; totuși, chiar și atunci ar trebui să recunoașteți că Acesta în formă de om, asemenea celor doi îngeri care erau cu El, care i s-au arătat pe pământ lui Avraam, a fost și Dumnezeu înainte de crearea lumii, deoarece tot poporul vostru recunoaște acest lucru.

„Desigur”, a răspuns el, „asta am crezut și noi până azi.”

„Întorcându-mă la Scripturi”, am spus, „voi încerca să te conving că Cel care în Scripturi Li se arată lui Avraam, Iacov și Moise și este numit Dumnezeu, este diferit de Dumnezeu, Creatorul tuturor lucrurilor, diferit, vreau să spun, în număr, nu în voință, căci afirm că El a făcut doar ceea ce a vrut Dumnezeul care a creat toate lucrurile, mai presus de Care nu este alt Dumnezeu, să facă și să spună.”

„Atunci dovedește”, a răspuns Trifon, „că așa este, ca să putem fi de acord cu tine și în această privință, căci nu credem că afirmi că El a făcut sau a spus ceva împotriva voinței Creatorului a toate.”

— Scriptura pe care am citat-o deja — am răspuns eu — vă va lămuri acest lucru. Iată cuvintele ei: „Soarele a răsărit pe pământ când Lot a intrat în Țoar; și Domnul a turnat peste Sodoma pucioasă și foc de la Domnul din cer și a distrus acele cetăți și tot ținutul dimprejur.”

Atunci al patrulea dintre cei care au rămas cu Trifon a zis:

— Trebuie deci recunoscut că, pe lângă Însuși Dumnezeu, care i s-a arătat lui Avraam, Scriptura lui Moise îl numește Domn și pe unul dintre cei doi îngeri care au mers la Sodoma.

— Nu numai pe acest temei — am spus eu — trebuie să recunoaștem pe deplin ceea ce este, și anume că, pe lângă Creatorul a toate, un altul este numit Domn de către Duhul Sfânt: El este numit astfel nu numai de Moise, ci și de David. În acesta din urmă se spune: „Domnul zice Domnului: Șezi la dreapta Mea, până

voi pune pe vrăjmașii Tăi așternut al picioarelor Tale”, așa cum am citat mai înainte; și din nou în alt loc: „Troul Tău de domnie, Dumnezeule, este în veac și veșnic; toiagul împărăției Tale este un toiag de dreptate. Tu ai iubit dreptatea și ai urât nelegiuirea: de aceea Dumnezeu, Dumnezeul tău, Te-a uns cu untdelemn de bucurie mai presus de tovarășii tăi” (Psalmul 45:6-7). Răspunde-mi, așadar, crezi că Duhul Sfânt numește vreun alt Dumnezeu și Domn, în afară de Tatăl tuturor și de Hristosul Său? Căci am promis să vă dovedesc din Scripturi că niciunul dintre cei doi îngeri care au mers la Sodoma nu este numit Domn în Scriptură, ci Cel care era cu ei și este numit și Dumnezeu, care i s-a arătat lui Avraam.

„Dovedește-o”, a zis Trifon: „căci ziua, după cum vezi, trece și noi nu suntem gata să dăm răspunsuri atât de periculoase, întrucât n-am auzit niciodată pe nimeni care să ia în considerare, să cerceteze sau să dovedească acest lucru. Și nu am tolera observațiile tale dacă nu ai raporta totul la Scripturi: și din ele încerci să aduci dovezi și să declari că nu există un Dumnezeu suprem în afară de Creatorul universului.”

— Știi, am spus eu, că Scriptura spune: „Și Domnul a zis lui Avraam: De ce a râs Sara, zicând: „Oare voi naște oare un copil, fiindcă sunt bătrână? Sau este cuvântul lui Dumnezeu neputincios? În vremea aceasta Mă voi întoarce la tine în ceasurile Mele și Sara va avea un fiu.” Și puțin mai departe: „Bărbații s-au sculat de acolo și au privit Sodoma și Gomora. Și Avraam a mers cu ei, trimițându-i la drum. Și Domnul a zis: „Nu voi ascunde de Avraam, robului Meu, ce voi face.” Și puțin mai departe: „Domnul a zis: „Strigătul Sodomei și Gomorei este mare și păcatele lor sunt foarte mari. Mă voi coborî și voi vedea dacă se face după strigătul lor care vine la Mine; și dacă nu, voi ști.” Și bărbații au plecat de acolo și au ajuns la Sodoma. Și Avraam a stat înaintea Domnului; Și Avraam s-a apropiat și a zis: „Vei nimici atunci pe cel drept împreună cu cel rău?” (Gen. 18:13-14) și restul. Nu consider necesar să repet ceea ce am scris anterior, este necesar să citez doar acele locuri pe care mi-am bazat dovezile pentru Trifon și tovarășii lui; de aceea am trecut la următoarele cuvinte: „Și Domnul a plecat. De îndată ce Și-a terminat conversația cu Avraam, Avraam s-a întors la locul lui. Și doi îngeri au venit la Sodoma seara; și Lot ședea la poarta Sodomei” și așa mai departe până la următoarele cuvinte: „Bărbații și-au întins mâinile și l-au tras pe Lot la ei în casă și au închis ușile casei.” Și mai departe următoarele cuvinte: „Și îngerii i-au luat mâna, mâna soției lui și mâna fiicelor lui, pentru că Domnul îl cruțase. Și s-a întâmplat, după ce i-au scos afară, că au zis: „Scapă, scapă, ca să-ți scapi viața! Nu te uita înapoi și nu stai pe loc în tot împrejurimea; scapă la munte, ca să nu fii prins.” Lot le-a zis: „Doamne, te rog, fiindcă robul Tău a căpătat îndurare înaintea Ta și ai mărit dreptatea Ta pe care ai făcut-o față de mine, scăpându-mi viața; nu pot să fug la munte, ca să nu mă lovească nenorocirea și să mor. Iată, cetatea aceasta este aproape, ca să fug acolo; și este mică; voi scăpa acolo, căci este

mică, și sufletul meu va trăi.” Domnul i-a zis: „Iată, am văzut fața Ta și nu voi nimici, după cuvântul Tău, cetatea despre care ai vorbit. Grăbește-te să fugi acolo, căci nu pot face nicio lucrare până nu ajungi acolo.” De aceea a numit cetatea aceea numele Țoar. Soarele a răsărit peste pământ și Lot a intrat în Țoar. Domnul a turnat peste Sodoma și Gomora pucioasă și foc de la Domnul din cer și a nimicit cetățile acelea și tot ținutul de jur împrejur.” După ce am terminat aceste cuvinte, am întrebat: Nu înțelegeți voi acum, prieteni, că unul dintre acești trei, care este Dumnezeu și Domn și slujește Celui ce este în ceruri, este Domnul acelor doi îngeri? Căci, în timp ce s-au dus ei la Sodoma, El a rămas și a vorbit cu Avraam, așa cum este relatat de Moise; iar când S-a retras după conversație, Avraam s-a întors la locul lui. Și când a ajuns (la Sodoma), nu au mai fost doi îngeri care au vorbit cu Lot, ci El Însuși, așa cum arată cuvântul (lui Dumnezeu), care este și Domnul, primind de la Domnul din ceruri, adică de la Creatorul a toate, însărcinarea de a executa judecata asupra Sodomei și Gomorei, descrisă în Scriptură astfel: „Domnul a turnat peste Sodoma și Gomorei pucioasă și foc de la Domnul din ceruri” (Gen. 1:17).18:33; 19:1, 10, 16, 25).

57. „ Scriptura ne obligă, evident, să recunoaștem acest lucru”, a spus Trifon, când am tăcut: „dar tu însuți vei fi de acord că se poate pune la îndoială ceea ce se spune, și anume că El a mâncat ce I-a pregătit Avraam.”

— Cu siguranță este scris că au mâncat, — am răspuns eu: dar dacă s-ar fi spus că au mâncat trei, și nu doar doi, care erau cu adevărat îngeri și, după cum știm, sunt hrăniți în cer, deși nu cu aceeași hrană pe care o folosim noi, oamenii (căci în ceea ce privește mana pe care au mâncat-o părinții voștri în pustie, Scriptura spune: „au mâncat pâinea îngerilor”) — atunci aș spune că Scriptura spune că au mâncat, în același sens în care noi înșine spunem despre foc, că a devorat totul; dar nu trebuie înțeles în niciun caz că au mâncat mestecând cu dinții și fălcile. Astfel, nici aici nu vom întâmpina nicio dificultate, dacă suntem cât de cât familiarizați cu modul de exprimare tropical.

— Este posibil, a spus Trifon, să înlăturăm și această dificultate, înțelegând modul special de a mânca, prin care foloseau ceea ce pregătise Avraam, sens în care este scris că „au mâncat”. Dar acum arată-ne cum acest Dumnezeu, care i s-a arătat lui Avraam și slujitorul lui Dumnezeu Creatorul a toate, s-a născut dintr-o fecioară și a devenit om, așa cum ai spus, supus nouă tuturor.

„Permite-mi mai întâi, Trifon”, am spus eu, „să-ți explic în detaliu alte câteva dovezi în această privință, ca să te poți convinge de adevărul ei, iar după aceea îți voi oferi explicația de care ai nevoie.”

„Fă cum vrei”, a zis Trifon, „căci prin aceasta vei face și mie ceva foarte plăcut.”

58. „ Vreau să vă aduc Scripturile”, am spus eu, „fără să mă interesez de vreo dezvoltare pur artificială a dovezilor, căci nu am o astfel de abilitate, ci mi-a fost dat doar harul lui Dumnezeu de a înțelege Scripturile Sale: Îi îndemn pe toți să devină părtași acestui har în mod liber și fără invidie, pentru ca să nu fiu supus condamnării pentru aceasta la judecata pe care Creatorul a tot Dumnezeu o va săvârși prin Domnul meu Iisus Hristos.”

„În această privință te comporți într-un mod vrednic de a-L sluji pe Dumnezeu”, a spus Trifon, „dar mi se pare că vorbești ironic, ca și cum n-ai poseda arta dovezilor.”

— Dacă ți se pare așa, am răspuns eu, așa să fie; dar sunt convins de adevărul a ceea ce am spus. Totuși, aș prefera să mă ocup de restul dovezilor mele — fii atent.

„Vorbește”, a spus el.

— Este scris din nou de Moise, fraților — am continuat eu — că Cel ce S-a arătat patriarhilor și a fost numit Dumnezeu este numit și înger și Domn, pentru ca din aceasta să înțelegeți că El slujește Tatălui tuturor lucrurilor, lucru cu care ați fost deja de acord și în care veți fi pe deplin întăriți, convinși de dovezi și mai mari. Cuvântul lui Dumnezeu, vorbind prin Moise despre Iacov, nepotul lui Avraam, spune astfel: „Pe vremea aceea, când au rămas oile în pântece, le-am văzut în vis; și iată, țapii și berbecii, care mergeau peste oi și capre, erau albi, pestriți și gri. Îngerul lui Dumnezeu mi-a zis în vis: „Iacove, Iacove!” Am zis: „Ce, Doamne?” El a zis: „Ridică-ți ochii și privește: țapii și berbecii, care merg peste oi și capre, sunt albi, pestriți și gri; căci am văzut ce-ți face Laban. Eu sunt Dumnezeu, care ți M-am arătat în locul lui Dumnezeu, unde M-ai uns ca stâlp și ai făcut o juruință. Scoală-te acum și ieși din țara aceasta și du-te în țara în care te-ai născut și Eu voi fi cu tine” (Geneza 31:10-13). Și iarăși în alt loc se spune despre același Iacov: „Și s-a sculat în noaptea aceea, a luat cele două soții ale sale și cele două roabele ale sale și unsprezece fii ai săi și a trecut vadul Iaboc. Și i-a luat și a trecut pârâul și a luat tot ce era al lui. Dar Iacov a rămas singur; și omul acela s-a luptat cu el până dimineața. Și când a văzut că nu-l biruise, i-a atins coapsa și coapsa lui Iacov s-a înțepenit în timp ce se lupta cu El. Și i-a zis: Lasă-mă să plec, căci a venit ziua. Și a zis: Nu te voi lăsa să pleci până nu mă vei binecuvânta. Și i-a zis: Care este numele tău?, a răspuns el Iacov. Și i-a zis: „Nu te vei mai numi Iacov, ci Israel va fi numele tău, căci te-ai luptat cu Dumnezeu și vei fi puternic cu oamenii.” Și Iacov L-a întrebat: „Spune-mi, te rog, numele tău.” Și El a zis: „De ce întrebi de numele Meu?” Și l-a binecuvântat acolo. Și Iacov a numit locul acela „Vedenia lui Dumnezeu, căci am văzut pe Dumnezeu față în față și sufletul meu s-a bucurat” (Gen. 32:22-30). Și în alt loc se povestește următoarele despre același Iacov: „Și Iacov a venit la Luza, care

este în țara Canaanului, adică Betel, el și tot poporul care era cu el. Și a zidit acolo un altar și a numit locul acela numele Betel, pentru că acolo i S-a arătat Dumnezeu când a fugit de fața fratelui său Esau. Debora, doica Rebecăi, a murit și a fost îngropată lângă Betel, sub un stejar, și Iacov a numit locul stejarul plânsului. Dumnezeu i s-a arătat din nou lui Iacov la Luz, când a venit din Mesopotamia Siriei și l-a binecuvântat. Și Dumnezeu i-a zis: „Nu te vei mai numi Iacov, ci Israel va fi numele tău” (Gen. 35:6-10). - El este numit Dumnezeu și este și va fi Dumnezeu.

Când toți și-au exprimat acordul în privința asta, am spus:

— Consider necesar să vă citez pasajele din Scriptură care povestesc cum acest Înger, Dumnezeu și Domn i s-a arătat lui Iacov în timpul fugii sale de fratele său Esau, care i s-a arătat și lui Avraam în formă umană și care mai târziu s-a luptat cu Iacov în aceeași formă. Iată aceste cuvinte: „Și a ieșit Iacov de la Fântâna Jurământului și s-a dus la Haran și a găsit un loc și a dormit acolo, căci soarele apusese. Și a luat din pietrele locului acela și le-a pus sub capul său și a dormit în locul acela și a văzut un vis. Și iată, o scară era întinsă pe pământ, al cărei vârf atingea cerul; și îngerii lui Dumnezeu se suiau și se coborau pe ea, și Domnul ședea pe ea. Și a zis: Eu sunt Domnul, Dumnezeul lui Avraam, tatăl tău, și al lui Isaac. Nu te teme, țara în care dormi ți-o voi da ție și seminței tale. Și sămânța ta va fi ca praful pământului și se va întinde până la mare și la miazăzi și la miazănoapte și la răsărit; și în tine și în sămânța ta vor fi binecuvântate toate familiile pământului. Și iată, Eu sunt cu tine și te voi păzi pe tot drumul pe care vei merge și te voi aduce înapoi în țara aceasta, căci nu te voi părăsi până nu voi împlini tot ce ți-am spus. Atunci s-a trezit Iacov din somn și a zis: „Domnul este în locul acesta și eu nu știam!” Și s-a înspăimântat și a zis: „Cât de înfricoșător este locul acesta! Acesta nu este altul decât Casa lui Dumnezeu și aceasta este poarta cerului.” Iacov s-a sculat dis-de-dimineață, a luat piatra pe care o pusese sub capul lui și a așezat-o ca stâlp și a turnat untdelemn pe vârful ei. Și Iacov a numit locul acela Casa lui Dumnezeu; dar numele cetății era mai înainte Ulemaus. (Geneza 28:10-19)

59. - Acum, am continuat, permiteți-mi să vă dovedesc din cartea Exodului, cum același Înger, și Dumnezeu, și Domn, și om, și persoană, care li s-a arătat lui Avraam și Iacov, s-a arătat într-un foc arzător dintr-un rug și a conversat cu Moise. Și după ce au declarat că mă vor asculta cu plăcere și de bunăvoie, am citat următoarele cuvinte din cartea intitulată Exod: „Și după mult timp, regele Egiptului a murit, și copiii lui Israel gemeau din cauza muncii lor” etc. „Du-te și adună-i pe bătrânii lui Israel și spune-le: Domnul Dumnezeul părinților voștri mi S-a arătat, Dumnezeul lui Avraam și Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacov, zicând: Vă vizitez cu o cercetare și văd ce s-a întâmplat cu voi în Egipt.” Apoi am spus: Observați, domnii mei, că Acela despre care vorbește Moise, ca despre un

înger care a conversat cu el într-un foc arzător, este Dumnezeu și îi proclamă că El este Dumnezeul lui Avraam, Isaac și Iacov?

60. „ Nu vedem acest lucru din cuvintele pe care le-ai citat”, a spus Trifon, „ci că cel care a apărut în flacăra aprinsă a fost un înger, iar cel care a vorbit cu Moise a fost Dumnezeu, astfel încât atât îngerul, cât și Dumnezeu, cei doi împreună, au apărut în acea viziune.”

„Chiar dacă ar fi așa, prieteni”, am răspuns eu, „adică atât îngerul, cât și Dumnezeu i s-au arătat împreună lui Moise în acea viziune, totuși, așa cum v-a fost dovedit prin cuvintele citate anterior, acel Dumnezeu care i-a spus lui Moise că El este Dumnezeul lui Avraam și Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacov, nu va fi Creatorul universului, ci Cel care, așa cum s-a arătat, li s-a arătat lui Avraam și lui Iacov, care slujește voinței Creatorului a toate și în judecata Sodomei a slujit și sfatului Său. Prin urmare, chiar dacă ar fi doi acolo, așa cum spuneți voi, atât un înger, cât și Dumnezeu, totuși nimeni, nici măcar un nebun, nu va îndrăzni să afirme că Creatorul a toate și Tatăl a lăsat tot ce este deasupra cerului și s-a arătat pe o mică parte a pământului.”

Întrucât s-a dovedit deja, a spus Trifon, că Cel care i s-a arătat lui Avraam a fost numit Dumnezeu și Domn și, prin însărcinarea Domnului cerurilor, a adus distrugere asupra țării Sodomei, atunci, deși a existat un înger cu Dumnezeu care i s-a arătat lui Moise, vom fi de acord că Dumnezeul care i-a vorbit lui Moise din rug nu a fost Dumnezeu Creatorul a toate, ci Cel care, așa cum s-a arătat, i s-a arătat lui Avraam, Isaac și Iacov: El este numit și îngerul lui Dumnezeu Creatorul a toate, pentru că proclamă oamenilor voia Tatălui și Creatorului a toate.

„Dar acum voi arăta, Trifon, am început să spun, că în viziunea lui Moise numai El, care este atât înger, cât și Dumnezeu, i s-a arătat și i-a vorbit lui Moise. Căci așa spune Scriptura: „Îngerul Domnului i s-a arătat într-o flacără de foc dintr-un rug; și a văzut că rugul ardea cu foc, dar rugul însuși nu se mistuia. Și Moise a zis: Mă voi abate și voi vedea această mare vedenie, căci rugul nu se mistuie. Și când a văzut Domnul că s-a abătut să vadă, l-a numit Domnul rugului” (Exod 3:2-4). De aceea, așa cum Scriptura îl numește înger pe Cel care i s-a arătat lui Iacov în vis, și apoi spune că același înger care i s-a arătat în vis a zis: „Eu sunt Dumnezeul care ți s-a arătat când fugeai de fața fratelui tău Esau”; și citim pe vremea lui Avraam despre distrugerea Sodomei, că Domnul a adus această judecată „de la Domnul din ceruri”: așadar aici, când Scriptura spune că îngerul Domnului i s-a arătat lui Moise și apoi Îl declară a fi Domn și Dumnezeu, se referă la unul și același. Care, așa cum este evident din multe mărturii deja citate, slujește unui Dumnezeu care este mai presus de lume și nu are alt Dumnezeu mai presus de El.

61. Dar, prietenii mei, am continuat eu, vă voi prezenta o altă mărturie din Scripturi ca dovadă că, fiind început înaintea tuturor creaturilor, Dumnezeu a generat din Sine însuși o anumită putere rațională, care din Duhul Sfânt este numită și slava Domnului, când Fiul, când înțelepciunea, când îngerul, când Dumnezeu, când Domnul și Cuvântul; El Însuși se numește și „căpitanul oștirii", când S-a arătat în formă de om lui Isus Navin. Căci El are toate aceste nume atât din slujirea Sa față de voința Tatălui, cât și din nașterea Sa după voința Tatălui. Nu vedem noi ceva similar în noi înșine? Când rostim un cuvânt, îl naștem, dar nu prin separare, astfel încât cuvântul este diminuat în noi atunci când îl rostim. În mod similar, vedem un alt foc venind dintr-un foc, dar în așa fel încât ceea ce este aprins este diminuat, dar rămâne același, în timp ce ceea ce este aprins din el există cu adevărat și strălucește, fără diminuarea a ceea ce este aprins. Cuvântul Înțelepciunii îmi va fi martorul, Același Care este Dumnezeu, născut din Tatăl tuturor, Cuvântul, Înțelepciunea, Puterea și Slava Celui care a născut; El vorbește astfel prin Solomon: „Dacă vă voi arăta ce este zilnic, voi enumera lucrurile care au fost de la început. Domnul M-a creat ca începutul căilor Sale în lucrările Sale. M-a întemeiat mai înainte de lume, la început, mai înainte de a face pământul și mai înainte de a face adâncurile, mai înainte de a ieși izvoarele apelor, mai înainte de a fi întemeiați munții; înainte de a fi născut toate dealurile. Dumnezeu a făcut pământul și pustia și locurile înalte locuite sub cer. Când a întocmit cerurile, eu eram cu El; și când Și-a așezat scaunul de domnie în vânturi; când a întemeiat norii sus; când a întemeiat izvoarele adâncului; când a întemeiat temeliile pământului, eu eram cu El și am rânduit toate lucrurile. El s-a bucurat în mine și eu m-am bucurat înaintea Lui în toate zilele. Căci El s-a bucurat când a sfârșit lumea și s-a bucurat în fiii oamenilor. Acum, dar, fiule, ascultă-mă! Fericit este omul care mă ascultă și omul care umblă pe căile Mele, veghează în fiecare zi la ușile Mele și păzește pragul intrărilor Mele, căci poporul meu..." „Căile mele sunt căile vieții, și voința este pregătită de Domnul. Dar cei ce păcătuiesc împotriva mea fac rău în sufletele lor, și cei ce mă urăsc iubesc moartea" (Proverbe 8:21-26).

62. Și aceasta, prietenii mei, Cuvântul lui Dumnezeu declară și prin Moise, arătându-vă că Dumnezeu, în același sens, când l-a creat pe om, a vorbit Celui care este indicat astfel: „Să facem om după chipul Nostru, după asemănarea Noastră; și el să stăpânească peste peștii mării, peste păsările cerului, peste vite, peste tot pământul și peste orice târâtoare care se târăște pe pământ. Dumnezeu a făcut pe om, l-a făcut după chipul lui Dumnezeu, bărbat și femeie i-a făcut. Dumnezeu i-a binecuvântat, zicând: „Înmulțiți-vă și umpleți pământul și supuneți-l!" (Geneza 1:26-28). Dar ca să nu denaturați sensul cuvintelor pe care le-am citat, aducând în prim-plan ceea ce spun învățătorii voștri, că Dumnezeu și-a zis: „Să facem", așa cum noi, intenționând să facem ceva, ne spunem adesea: „Să facem" sau că Dumnezeu a zis: „Să facem", referindu-ne la elemente, adică la pământ și la alte substanțe din care concepem că omul este

creat: atunci voi cita din nou cuvintele lui Moise însuși, din care putem afla, fără îndoială, că Dumnezeu a vorbit cu o Ființă diferită ca număr de El și inteligentă. Acestea sunt aceste cuvinte: „Și Dumnezeu a zis: «Iată, omul a devenit ca unul din Noi, cunoscând binele și răul»” (Geneza 3:22). Spunând „ca unul din Noi”, El a indicat numărul de Persoane coexistente una cu cealaltă și cel puțin două. Căci nu pot admite adevărul a ceea ce predică doctrina pe care voi înșivă o recunoașteți a fi eretică sau ceea ce propagatorii ei sunt capabili să dovedească, că Dumnezeu a vorbit îngerilor și că trupul omenesc este creația îngerilor. Însă aceasta este adevărata generație de la Tatăl, care a fost cu Tatăl înainte de toate făpturile și căreia îi vorbește Tatăl, așa cum arată Scriptura prin Solomon că aceeași generație, pe care Solomon o numește înțelepciune, a fost zămislită de Dumnezeu și ca un început înainte de toate făpturile. Și El Însuși, în revelația lui Iosua, proclamă acest adevăr. Și pentru ca ceea ce am spus să vi se ateste pe deplin, ascultați următoarele cuvinte din cartea lui Isus: „Pe când Iosua era în Ierihon, și-a ridicat ochii și a văzut un om stând în picioare în fața lui. Iosua a venit la el și a zis: „Ești tu dintre ai noștri sau dintre vrăjmașii noștri?” El i-a zis: „Eu, căpetenia oștirii Domnului, am venit.” Iosua a căzut cu fața la pământ și i-a zis: „Doamne, ce poruncești robului tău?” Căpetenia Domnului a zis lui Iosua: „Scoate-ți încălțămintea din picioare, căci locul pe care stai este pământ sfânt.” Ierihonul era închis și întărit și nimeni nu ieșea din el. Domnul a zis lui Iosua: „Iată, am dat în mâinile tale Ierihonul, pe împăratul lui și pe oamenii lui viteji” (Iosua 5:13—6:2).

63. „ O dovedești cu tărie și în detaliu, prietene”, a spus Trifon: „acum arată că El, prin voia Tatălui Său, a binevoit să Se nască om dintr-o fecioară, să fie răstignit și să moară; și dovedește că după aceea a înviat și s-a înălțat la cer.”

— Acest lucru a fost deja dovedit, domnii mei, am răspuns eu, prin cuvintele profețiilor citate anterior, dar le voi repeta din nou și vi le voi explica și voi încerca să vă conving să fiți de acord cu mine. Nu vi se par oare cuvintele lui Isaia: „Cine poate vesti neamul Lui? Căci viața Lui este luată din pământ” spuse în sensul că El nu este de origine umană, care, se spune, a fost dat de Dumnezeu morții pentru păcatele poporului? Despre sângele Său, de asemenea, Moise, așa cum am menționat mai înainte, a vorbit în pilde: „Își va spăla haina în sângele strugurilor”, deoarece sângele Său nu a venit din sămânța omului, ci din voia lui Dumnezeu. Și cuvintele lui David: „În spălarea sfinților Tăi, din pântecele Tău Te-am zămislit înainte de luceafăr. Domnul a jurat și nu Se va pocăi; Tu ești preot în veac, după rânduiala lui Melhisedec” (Psalmul 110:3-4). Nu vă arată ele că Dumnezeu și Tatăl tuturor, de la început, a voit ca și El să se nască din pântecele omului? Și într-un alt loc, pe care l-am citat deja, Dumnezeu spune: „Troul Tău de domnie, Dumnezeule, este în veșnicie; toiagul dreptății este toiagul împărăției Tale. Tu ai iubit dreptatea și ai urât nelegiuirea; de aceea Dumnezeu, Dumnezeul Tău, Te-a uns cu untdelemnul bucuriei, mai presus de tovarășii Tăi.

Smirnă, gumă scumpă și cassia, din veșmintele Tale, din palatele de fildeș, cu care Te-au înveselit. Fiicele împăraților sunt în cinstea Ta; la dreapta Ta stă împărăteasa, îmbrăcată într-o haină de aur și împodobită cu podoabe. Ascultă, fiică, privește și pleacă-ți urechea și uită poporul tău și casa tatălui tău. Și Împăratul va pofti frumusețea ta, căci El este Domnul tău și te vei închina Lui." (Psalmul 45:6-12) Aceste cuvinte semnifică clar că El este Cel venerat, atât Dumnezeu, cât și Hristos, mărturisit de Cel ce a făcut aceasta. De asemenea, ele arată clar că Cuvântul lui Dumnezeu se adresează credincioșilor Săi, care sunt un singur suflet, o singură adunare și o singură biserică, ca unei fiice, adică bisericii formate în numele Lui și care poartă numele Lui (căci toți suntem numiți creștini) și ne învață să uităm obiceiurile străvechi ale părinților; așa spun ei: Ascultă, fiică, și ia aminte și pleacă-ți urechea și uită de poporul tău și de casa tatălui tău; și Împăratul va pofti frumusețea ta, căci El este Domnul tău și te vei închina Lui.

64. – Să fie El în pace, – a răspuns Trifon, – precum arată scripturile, Doamne, Hristos și Dumnezeu pentru voi, păgâni, care după numele Lui sunteți numiți cu toții creștini; dar voi, slujitorii lui Dumnezeu, care L-ați creat pe El Însuși, nu aveți nevoie să-L mărturisiți și să I vă închinați.

„Dacă aș fi fost la fel de vanitos și certăreț ca tine, Trifon", am răspuns eu, „nu aș fi continuat să vorbesc cu tine până acum, întrucât nu încerci să înțelegi ce spun, ci doar îți îndelungi puterile pentru a face vreo obiecție. Dar acum, deoarece mă tem de judecata lui Dumnezeu, nu mă grăbesc să dau o sentință decisivă despre vreunul din neamul tău, întrebându-mă dacă este unul dintre cei care pot fi mântuiți prin harul Domnului oștirilor. Prin urmare, deși acționezi cu răutate, voi răspunde totuși judecăților și obiecțiilor tale; și fac același lucru cu privire la tot poporul tău în general care dorește să-mi cunoască părerea și să mă întrebe despre aceste chestiuni. Ai putea înțelege din pasajele Scripturii pe care le-am citat, dacă le-ai fi atent, că aceia din poporul tău care sunt mântuiți sunt mântuiți prin El și sunt de partea Lui și, prin urmare, nu m-ai întreba despre asta. Voi cita din nou cuvintele lui David pe care le-am rostit deja și te rog să te apuci să le înțelegi și să nu le eviți sau să le argumentezi împotriva. Acestea sunt cuvintele lui David: „DOMNUL domnește; Să se mânie neamurile! El șade pe heruvimi, să se cutremure pământul! Domnul este mare în Sion și înălțat mai presus de toate popoarele. Să mărturisească Numele Tău cel mare, căci este înfricoșător și sfânt; și judecata iubește slava împăratului. Tu ai pregătit dreptatea, ai făcut judecată și dreptate în Iacov. Înălțați pe Domnul Dumnezeul nostru și închinați-vă la așternutul picioarelor Lui, căci El este sfânt. Moise și Aaron sunt printre preoții Lui; Samuel așteaptă pe cei ce cheamă Numele Lui: ei cheamă pe Domnul, și El îi ascultă. „El le-a vorbit în stâlpul de nor, pentru că au păzit mărturiile Lui și poruncile Lui, pe care le-a dat" (Psalmul 99:1-7). Există și alte cuvinte ale lui David, pe care le-am citat deja, pe care le credeți, în mod nechibzuit, că au fost

spuse despre Solomon, pentru că sunt suprascrise „despre Solomon”: din cuvintele însele este evident că nu au fost spuse despre Solomon, că Cel care este reprezentat în ele era înaintea soarelui și că aceia din poporul vostru care sunt mântuiți vor fi mântuiți prin El. Aceste cuvinte sunt: „Dumnezeule, dă judecata Ta împăratului și dreptatea Ta fiului împăratului! El să judece poporul Tău cu dreptate și pe săracii Tăi cu judecată. Munții să primească pace pentru popor și dealurile cu dreptate. El va judeca pe săracii poporului, va mântui pe fiii poporului nevoiaș și va smeri pe cel clevetitor; El va rămâne odată cu soarele și înaintea lunii, din neam în neam” etc. „Numele Lui dăinuie înaintea soarelui și toate familiile pământului vor fi binecuvântate prin El, toate neamurile Îl vor înălța.” „Binecuvântat fie Domnul Dumnezeul lui Israel, care singur face lucruri minunate și binecuvântat fie numele slavei Lui în veci de veci și tot pământul se va umple de slava Lui. Fie, fie” (Ps. 72:1-5, 17-19). Aduceți-vă aminte și de celelalte cuvinte rostite, așa cum am menționat deja, tot de David, în care se arată că El va veni din cerurile de sus și se va întoarce din nou în același loc, pentru ca să-L puteți chema atât ca Dumnezeu, care a venit de sus, cât și ca om, care era printre oameni și va veni din nou, când vor privi la El și se vor plânge de Cel ce L-a străpuns. Iată aceste cuvinte: „Cerurile spun slava lui Dumnezeu și întinderea vestiește lucrarea mâinilor Lui.”Zi de zi El rostește un cuvânt și noapte de noapte El vestește o chemare. Nu este grai sau limbă în care să nu se audă glasul lor. Vâlvătaia lor a ajuns în tot pământul și cuvintele lor până la marginile lumii. El Și-a făcut locuința în soare și este ca un mire care iese din cămara sa. Se va bucura ca un uriaș când va ieși. Ieșirea Lui este de la o margine a cerurilor și pășirea Lui până la marginea cerurilor; și nimeni nu este ascuns de căldura Lui.” (Psalmul 19:1-6)

65. - Sunt atât de uimit de atâtea locuri din Scriptură încât nu știu ce să spun despre locul din Isaia unde Dumnezeu declară că Dumnezeu nu va da slava Lui nimănui altcuiva, zicând: „Eu sunt Domnul Dumnezeu. Acesta este Numele Meu. Și slava Mea și virtuțile Mele nu le voi da altuia” (Isaia 42:8).

— Dacă, Trifon, am spus eu, citând aceste cuvinte te-ai oprit pur și simplu și fără înșelăciune, fără a introduce cuvintele care le-au precedat sau a adăuga cuvintele care au urmat, atunci poți fi scuzat; dar dacă ai făcut-o cu gândul că mi-ai putea stânjeni discursul și m-ai putea obliga să spun că scripturile se contrazic între ele, atunci te înșeli, căci eu nu aș îndrăzni niciodată să gândesc sau să spun asta. Dar dacă ar apărea un pasaj din Scriptură care pare a fi așa și ar părea să contrazică un altul, atunci, fiind pe deplin convins că niciun pasaj din Scriptură nu contrazice pe altul, aș recunoaște mai degrabă că nu-i înțeleg eu însumi sensul și voi încerca să-i conving pe cei care admit contradicții în Scriptură să gândească la fel. Cu ce intenție ai propus această întrebare, Dumnezeu știe. Dar îți voi aminti acel pasaj din Scriptură așa cum este spus, pentru ca să te poți convinge din el însuși că Dumnezeu dă glorie numai

Hristosului Său și voi adăuga, domnii mei. Câteva cuvinte legate de cele citate de Trifon și care le urmează: le voi cita nu din secțiuni diferite, ci așa cum sunt unite într-una singură; și mă asculți cu atenție. Acestea sunt cuvintele: „Așa vorbește Domnul Dumnezeu, care a creat cerurile și le-a așezat, care a întemeiat pământul și tot ce este în el și care dă suflare oamenilor de pe el și duh celor ce umblă pe el: «Eu, Domnul Dumnezeu, te-am chemat în dreptate, te voi ține de mână și te voi întări. Te-am dat ca legământ pentru neamuri, ca să fii lumina neamurilor, ca să deschizi ochii orbilor, ca să scoți din lanțuri pe cei legați și din temniță pe cei ce stau în întuneric. Eu sunt Domnul Dumnezeu, acesta este Numele Meu: slava Mea nu voi da altuia, nici virtutea Mea idolilor. Ce era de la început, iată, a venit; acest lucru nou pe care îl vestesc; și înainte de a fi vestit, vi s-a descoperit. Cântați lui Dumnezeu un cântec nou! Puterea Lui vine de la marginile pământului! Voi, cei ce vă coborâți pe mare și navigați pe ea, ostroave și cei ce locuiesc în ele! Bucurați-vă, pustie, cetățile ei și satele ei! Locuitorii Chedarului se vor bucura și locuitorii stâncii vor striga din mijlocul mării. „la marginile munților; vor da slavă lui Dumnezeu și vor vesti puterea Lui în ostroave. Domnul Dumnezeul oștirilor conduce; El va zdrobi oștirea, va stârni gelozia și va striga tare împotriva vrăjmașului” (Isaia 42:5-13). După ce am terminat acestea, am întrebat: Ați înțeles, prieteni, că Dumnezeu făgăduiește să dea slava Lui Aceluia pe care L-a pus în lumina neamurilor și nu altuia? Și nu, așa cum spune Trifon, Dumnezeu Își va păstra slava?

„Am înțeles aceasta”, a răspuns Trifon, „continuă deci discursul tău.”

66. Apoi am început discursul de unde îl lăsasem, dovedind că El trebuie să se nască dintr-o Fecioară și că această naștere a Lui a fost prezisă de Isaia și am adus din nou mai departe profeția lui. Iată-i: Domnul a vorbit lui Ahaz, zicând: „Cere un semn de la Domnul Dumnezeul tău, fie în adânc, fie în înălțime.” Ahaz a zis: „Nu voi cere și nu voi ispiti pe Domnul.” Isaia a zis: „Ascultați acum, casa lui David: Este puțin lucru să tulburați oamenii și de ce mai tulburați pe Domnul? De aceea, Domnul Însuși vă dă un semn. Iată, Fecioara va rămâne însărcinată în pântecele ei și va naște un fiu și numele Lui va fi pus Emanuel. El va mânca unt și miere, înainte de a ști să respingă răul sau să aleagă binele; căci înainte ca copilul să cunoască răul sau binele, El va respinge răul și va alege binele. „Înainte ca copilul să știe cum să-și cheme tatăl sau mama, va lua puterea Damascului și prada Samariei, din pricina împăratului Asiriei. Și țara pe care abia o poți purta din pricina a doi împărați va fi părăsită. Totuși, Dumnezeu va aduce peste tine, peste poporul tău și peste casa tatălui tău zile care n-au venit încă peste tine, de când a despărțit pe Efraim de Iuda, împăratul Asiriei.” (Isaia 7:10-17). La aceasta am adăugat că nimeni din neamul lui Avraam, după trup, nu s-a născut vreodată și nici nu s-a spus că s-a născut din fecioară, afară de Hristosul nostru, după cum este bine știut de toți.

67. — Scriptura, a răspuns Trifon, nu spune: „Iată, o fecioară va concepe în pântecele ei și va naște un fiu”, ci: „Iată, o tânără va concepe în pântecele ei și va naște un fiu” și așa mai departe, așa cum ai citat. Întreaga profeție se referă la Ezechia, în viața căruia evenimentele ulterioare s-au petrecut în conformitate cu această profeție. În miturile grecilor se relatează că Perseu s-a născut din fecioara Danae, după ce cel numit Zeus a intrat în ea în formă de aur; dar ar trebui să vă fie rușine să le spuneți astfel de lucruri și mai degrabă să recunoașteți că acest Iisus, ca om, s-a născut din oameni și, dacă puteți dovedi din Scripturi că El este Hristosul, să afirmați că a fost vrednic să fie ales să fie Hristos datorită vieții legitime și perfecte: dar nu îndrăzniți să relatați astfel de evenimente nefirești, ca nu cumva, ca grecii, să fiți convinși de nebunie.

„Trifon!”, am spus eu, „vreau să te conving pe tine și pe toți oamenii în general că, chiar dacă în glumă și batjocură ai începe să spui cuvinte și mai rele, nu-mi voi abandona intenția; dimpotrivă, din acele cuvinte și întâmplări prin care crezi că mă respingi, voi deduce întotdeauna, cu ajutorul mărturiilor din Scripturi, dovezi ale celor afirmate. Dar tu acționezi nedrept și nedemn de un iubitor de adevăr atunci când încerci să negi chiar și ceea ce ai fost deja de acord cu noi, și anume că unele porunci au fost date prin Moise din cauza împietririi inimilor poporului tău. Căci ai spus că El a fost ales și a devenit Hristos pentru o viață conformă legii, dacă se poate dovedi că El este Hristos.”

„Ai recunoscut”, a spus Trifon, „că El a fost circumcis și a împlinit celelalte rânduieli ale lui Moise.”

„Am chemat și recunosc aceasta”, am răspuns, „dar nu am afirmat că El a împlinit toate aceste decrete pentru a fi îndreptățit prin ele, ci pentru a împlini dispensația după voia Tatălui Său, Creatorul tuturor lucrurilor, Domnul și Dumnezeul. Recunosc, de asemenea, că El a luat asupra Sa să devină om și să moară pe cruce și să sufere tot ce I-au făcut oamenii din neamul tău. Dar, din moment ce, Trifon, iarăși nu ești de acord cu ceea ce ai recunoscut anterior, atunci răspunde-mi: vor primi mântuirea în moștenirea celor binecuvântați sau nu oamenii drepți și patriarhii care au trăit înainte de Moise, care nu au respectat niciunul dintre decrete, conform mărturiei Scripturii, care și-au primit începutul prin Moise?”

„Scripturile mă obligă să răspund afirmativ”, a spus Trifon.

— Vă voi întreba și eu: Dumnezeu le-a poruncit părinților voștri să aducă ofrande și jertfe pentru că avea nevoie de ele sau din cauza împietririi inimii lor și a înclinației spre idolatrie?

„Scripturile ne obligă să recunoaștem și pe acesta din urmă”, a spus Trifon.

„Este prezis în Scripturi”, am întrebat, „că Dumnezeu a promis că va stabili un nou legământ, pe lângă cel dat pe Muntele Horeb?”

„Și aceasta este prezisă”, a răspuns Trifon.

— Vechiul Testament, am întrebat din nou, — nu le-a fost oare rânduit părinților voștri cu atâta frică și cutremur, încât nu puteau vorbi cu Dumnezeu?

„Da”, a spus el.

- Așadar, de ce, am întrebat eu, a promis Dumnezeu că va exista un alt legământ și a spus că acesta va fi stabilit altfel decât cel dintâi - fără frică, cutremur și fulgere? Nu arată aceasta că Dumnezeu consideră o altă poruncă și o lucrare ca fiind veșnică și adaptată nevoilor întregului neam omenesc, ci a poruncit alteia să se adapteze împietririi inimilor poporului vostru, așa cum El Însuși proclamă prin profeți?

„Și cine iubește adevărul și nu disputele trebuie să fie de acord cu aceasta”, a răspuns Trifon.

„Nu știu”, am spus, „cum îi numești pe alții iubitori de ceartă, dar tu însuți te-ai dovedit adesea a fi unul dintre ei în această conversație, pentru că contrazici adesea ceea ce erai de acord anterior.”

68. „ Dar încerci”, a spus Trifon, „să dovedești un lucru incredibil și aproape imposibil, și anume că Dumnezeu a binevoit să se nască și să devină om.”

„Dacă aș fi încercat să dovedesc acest lucru”, am răspuns, „prin doctrine sau argumente omenești, nu m-ați fi tolerat; dar dacă în acest scop am citat încontinuu atâtea pasaje din Scripturi și v-am cerut să le înțelegeți sensul, atunci vă dovediți a fi împietriți față de cunoașterea minții și voinței lui Dumnezeu. Totuși, nu-mi face niciun rău dacă rămâneți în gândurile voastre anterioare; eu voi păstra aceleași gânduri pe care le aveam înainte de a vorbi cu voi și mă voi retrage de la voi.

— Prietene! — a spus Trifon, — observă că cu mare greutăți și efort ai ajuns la aceste opinii; de aceea și noi trebuie mai întâi să verificăm tot ce ni se oferă și apoi să fim de acord cu ceea ce ne obligă Scripturile.

„Nu vă cer să vă osteniți să investigați subiectele conversației noastre, ci să nu contraziceți din nou ceea ce v-ați exprimat deja consimțământul.”

„Vom încerca să îndeplinim acest lucru”, a răspuns Trifon.

La întrebările pe care le-am propus deja, am început să vorbesc, voi adăuga și altele, cu care voi încerca să închei această discuție în scurt timp.

„Întreabă”, a spus Trifon.

„Crezi”, am întrebat, „că există un alt om care ar trebui venerat, numit în Scripturi Domn și Dumnezeu, în afară de Creatorul universului și Hristos, care, așa cum îți este dovedit de atâtea locuri din Scripturi, s-a făcut om?”

„Cum putem admite aceasta”, a răspuns Trifon, „când am pus o astfel de întrebare tocmai despre existența unui alt Dumnezeu în afară de Tatăl?”

„Este necesar să te întreb și despre asta”, am spus, „ca să știu dacă părerea ta diferă de ceea ce tocmai ai exprimat.”

„Nu, prietene!”, a răspuns Trifon.

— Așadar, dacă ești întru totul de acord cu aceasta și dacă Scriptura spune: „Cine poate spune neamul Lui?”, atunci nu ar trebui să înțelegi că El nu este de origine umană?

„Cum atunci”, a obiectat Trifon, „i spune Scriptura lui David că Dumnezeu va lua un fiu din coapsele lui, îi va da o împărăție și îl va așeza pe tronul slavei Sale?”

„Dacă, Trifon”, am răspuns eu, „profeția lui Isaia: «Iată, Fecioara va zămisli în pântecele ei», nu ar fi fost rostită casei lui David, ci altei case din cele douăsprezece seminții, atunci poate că lucrurile ar fi fost îndoielnice; dar, din moment ce profeția însăși a fost rostită casei lui David, atunci cuvintele rostite de Dumnezeu lui David însuși în taină, Isaia explică cum urmau să se împlinească. Nu știți voi, prieteni”, am spus eu, „că multe cuvinte rostite în taină, în pilde, sau în mistere, sau în acțiuni simbolice, au fost explicate de profeți care au trăit după cei care au spus sau au făcut ceva?

„Este adevărat”, a răspuns Trifon.

- Dacă deci dovedesc că această profeție se referă la Hristosul nostru și nu la Ezechia, așa cum spui tu, nu am dreptul să-ți cer să nu-i crezi pe învățătorii tăi, care îndrăznesc să afirme că traducerea făcută de cei șaptezeci de bătrâni ai tăi sub Ptolemeu, regele Egiptului, este în anumite privințe incorectă? În ceea ce privește ceea ce din Scripturi expune în mod clar opinia lor nerezonabilă și încăpățânată, ei spun: nu este scris așa; și ceea ce, în opinia lor, poate fi referit și adaptat la treburile umane, spun ei, nu se spune despre Hristosul nostru, ci despre cel căruia le place să-l aplice. Astfel, acel pasaj din Scriptură, care este

acum în discuție, te-au învățat să te referi la Ezechia: că mint, voi dovedi, așa cum am promis. Dar când îi confruntăm cu scripturile pe care le-am citat mai sus, care Îl reprezintă clar pe Hristos ca suferind, vrednic de închinare și Dumnezeu, sunt forțați să admită că acest lucru se spune despre Hristos, dar îndrăznesc să spună că Hristosul nostru nu este Hristos și afirmă că El va veni, va suferi, va domni și va fi venerat ca Dumnezeu: ceea ce este la fel de ridicol și de prostesc pe cât voi dovedi. Dar, întrucât trebuie mai întâi să răspund într-un mod ridicol la ceea ce tocmai ai spus, voi răspunde mai întâi la asta și apoi voi demonstra restul.

69. Să știi, Trifon, că am început să vorbesc așa, că tocmai lucrurile pe care așa-zisul diavol le-a denaturat și le-a răspândit în legendele grecilor, așa cum a lucrat în Egipt prin magi și prin falșii profeți pe vremea lui Ilie, toate acestea mi-au întărit cunoașterea scripturilor și credința în ele. Căci atunci când se spune că Bachus, fiul lui Jupiter, s-a născut din acțiunea sa cu Semele, că el a fost inventatorul strugurilor, că după ce a fost sfâșiat și a murit, a înviat și s-a înălțat la cer și când un măgar este introdus în misterele sale, nu văd eu că diavolul a imitat profeția citată mai sus a patriarhului Iacov, scrisă de Moise? Când se spune și că Hercule era puternic și a umblat pe tot pământul, că s-a născut din Jupiter cu Alcmena și după moarte s-a înălțat la cer, nu văd eu oare aici și o imitație a pasajului din Scriptură care se referă la Hristos: „Puternic ca un uriaș, să-și parcurgă cursul”? Când este citat Esculap, care a înviat morții și a vindecat alte boli, nu ar trebui să spun că și aici există o imitație a profețiilor despre Hristos? Întrucât nu am citat niciun pasaj din Scriptură care să arate că Hristos va face aceasta, trebuie neapărat să vă amintesc de o zicală; din care veți înțelege cum Scriptura a prezis chiar și despre cei lipsiți de cunoașterea lui Dumnezeu, adică despre păgâni, care, având ochi, nu vedeau și, având inimă, nu înțelegeau, ci se închinau chipurilor materiale, că vor părăsi idolii și se vor încrede în acest Hristos. Iată cum se citește: „Bucură-te, pustie însetată! Să se bucure pustia și să înflorească ca crinul! Puiul Iordanului să înflorească și să se veselească; i se va da slava Libanului și cinstea Carmelului. Poporul Meu va vedea înălțarea Domnului și slava lui Dumnezeu. Întăriți-vă, mâini slăbite și genunchi slăbănogiți! Îndrăzniți, celor slabi de inimă! Întăriți-vă și nu vă temeți! Iată, Dumnezeul nostru face judecata și va răsplăti; El Însuși va veni și ne va mântui. Atunci se vor deschide ochii orbilor și urechile surzilor vor auzi. Atunci șchiopul va sări ca un cerb și limba muților va vorbi deslușit. Căci vor țâșni ape în pustie și râuri în pământul însetat, locul uscat se va preface în bălți și vor fi izvoare de apă în pământul însetat” (Isaia 35:1-7). Fântâna cu apă vie de la Dumnezeu a fost deschisă într-o țară lipsită de cunoașterea lui Dumnezeu, adică printre păgâni, de Hristosul nostru: El S-a arătat printre poporul vostru și a vindecat oameni, din naștere și în trup, orbi, surzi și șchiopi, și prin cuvântul Său a făcut pe unul să sară, pe altul să audă, pe altul să vadă; a înviat și pe morți și i-a întors la viață, și prin faptele Sale i-a trezit pe oamenii de atunci la cunoașterea

Lui. Dar ei, văzând astfel de fapte, le-au considerat o înșelăciune magică și au îndrăznit să-L numească vrăjitor și înșelător al oamenilor. Dar El a făcut aceasta cu scopul de a-i convinge pe cei care mai târziu aveau să creadă în El, că dacă cineva, având un fel de defect fizic, va împlini poruncile date de El, atunci El îl va învia întreg la a doua Sa venire și îl va face nemuritor, nestricăcios și fără griji.

70. Când cei care săvârșesc misterele lui Mithra spun că acesta s-a născut dintr-o piatră și numesc locul unde îi inițiază pe credincioși în el peșteră, nu văd oare că au împrumutat acest lucru din cuvintele lui Daniel: „O piatră, fără mâini, s-a dezlipit dintr-un munte mare” (Dan. 2:34), și, de asemenea, din profetul Isaia, pe care au încercat să-l imite în toate cuvintele? Căci au rânduit ca și cei inițiați în mistere să aibă discursuri despre respectarea dreptății. Dar trebuie să vă citez cuvintele lui Isaia, ca să puteți vedea că sunt adevărate. Iată-le: „Ascultați, voi, cei de departe, ce am făcut; și cei de aproape vor cunoaște puterea Mea. Cei răi din Sion s-au dus; frica îi apucă pe cei răi. Cine vă va vesti despre locul veșnic? Cel ce umblă în dreptate, cel ce vorbește cu cinste, cel ce urăște nelegiuirea și nedreptatea, cel ce își ascunde mâinile de la daruri, cel ce își astupă urechile ca să n-audă judecata nedreaptă a sângelui și cel ce își închide ochii ca să nu vadă nelegiuirea, el va locui într-o peșteră înaltă, într-o stâncă tare. Lui i se va da pâine și apa lui va fi sigură. Veți vedea pe Împărat în slavă, ochii voștri vor vedea de departe; sufletul vostru se va cugeta la frica de Dumnezeu. Unde este cărturarul? Unde sunt sfetnicii? Unde este cel ce numără pe cei sătui, pe cei mici și pe cei mari? Nu s-au sfătuit cu el, nici n-au înțeles adâncimea sunetului, ca să nu-l asculte; un popor disprețuit și nu este pricepere în cel ce ascultă” (Isaia 33:13–19). Este clar că această profeție vorbește despre pâinea pe care Hristosul nostru ne-a poruncit să o facem în amintirea întrupării Sale pentru cei care cred în El, pentru care și El a suferit; și despre paharul pe care a poruncit să fie făcut cu mulțumire în amintirea sângelui Său. Aceeași profeție arată, de asemenea, că îl vom vedea pe acest Împărat în glorie și, în același timp, cuvintele Sale afirmă că oamenii, a căror credință în El este prevăzută, se vor gândi la frica de Domnul și că cei care se consideră experimentați în cuvintele Scripturilor și aud profețiile nu le înțeleg. Și când aud, Trifon, că am spus că Perseu s-a născut dintr-o fecioară, atunci înțeleg că și aceasta este o contrafacere a acelui șarpe mincinos.

71. Dar nu sunt de acord cu învățătorii voștri, care nu admit că acei șaptezeci de bătrâni din vremea lui Ptolemeu, când au dat egipteana, au făcut o traducere corectă și încearcă ei înșiși să o traducă. Și vreau să știți că din traducerea făcută de bătrâni din vremea lui Ptolemeu, au distrus complet multe pasaje din Scriptură, care mărturisesc clar ceea ce a fost prezis despre divinitatea, umanitatea și moartea pe cruce a acestui Răstignit. Nu citez aceste pasaje în astfel de controverse, deoarece știu că tot poporul vostru le respinge; ci îmi voi conduce investigația din acele pasaje din Scriptură pe care încă le acceptați.

Totuși, orice pasaje v-am citat, le-ați acceptat, cu excepția faptului că v-ați răzvrătit împotriva zicalei: „Iată, o fecioară va concepe în pântecele ei”, afirmând că s-a spus: Iată, o tânără va concepe în pântecele ei. Dar am promis să dovedesc că această profeție nu se referă la Ezechia, așa cum ați fost învățați, ci la acest Hristos al meu; și acum voi începe să fac asta.

„Vă rugăm”, a spus Trifon, „să ne prezentați mai întâi măcar câteva dintre acele pasaje din Scriptură despre care spuneți că au fost complet distruse printre noi.”

72. „Îți voi îndeplini cererea”, am răspuns eu. Așadar, din explicațiile pe care Ezra le-a dat cu privire la legea Paștelui, au omis următoarele: „Și Ezra a zis poporului: „Acest Paște este Mântuitorul nostru și refugiul nostru. Și dacă veți socoti și veți intra în inimile noastre că trebuie să-L umilim printr-un semn și apoi vom nădăjdui în El, atunci acest loc nu va fi pustiu pentru totdeauna”, a zis Dumnezeul oștirilor; dar dacă nu credeți în El și nu ascultați de propovăduirea Lui, atunci veți fi de râsul neamurilor.” Și din cuvintele lui Ieremia au omis următoarele: „Sunt ca un miel nevinovat adus la tăiere. Au gândit împotriva Mea, zicând: „Veniți, să aruncăm un copac în pâinea lui și să-l nimicim din țara celor vii și să nu se mai pomenească numele lui.” Întrucât aceste cuvinte ale lui Ieremia s-au păstrat până în zilele noastre în unele copii din sinagogile evreiești - căci au fost publicate recent - și arată cum evreii au deliberat despre acest Hristos și au hotărât să-L ucidă prin răstignire pe cruce, iar El Însuși este reprezentat aici ca un miel fără răutate, așa cum în Isaia este numit profetic o oaie dusă la tăiere, ei sunt atât de nedumeriți de aceste cuvinte încât se îndreaptă spre blasfemie împotriva Lui. Din cuvintele aceluiași Ieremia au omis și următoarele: „Domnul Dumnezeu Și-a adus aminte de morții Săi din Israel, care dormeau în țara mormântului, și S-a pogorât la ei ca să le vestească mântuirea Sa”.

73. Și din Psalmul nouăzeci și cinci al lui David au scos aceste puține cuvinte: „din copac”. Căci s-a spus: „Spuneți printre generații: Domnul domnește din copac”; dar au lăsat aceasta: „Spuneți printre neamuri: Domnul domnește”. Dar nu s-a spus niciodată despre vreunul din neamul vostru că El, ca Dumnezeu și Domn, a domnit peste neamuri, cu excepția acestui Răstignit: despre El în același Psalm Duhul Sfânt spune că a fost mântuit prin învierea Sa și arată că nu are nicio asemănare cu zeii neamurilor; căci ei sunt chipuri de demoni. Dar ca să înțelegeți cuvintele mele, vă voi da întregul Psalm. Iată: „Cântați Domnului o cântare nouă! Cântați Domnului, tot pământul! Cântați Domnului și binecuvântați Numele Lui! Vestiți din zi în zi mântuirea Lui! Vestiți slava Lui printre neamuri, minunile Lui printre toate popoarele! Căci Domnul este mare și vrednic de laudă; El este de temut mai presus de toți dumnezeii. Căci toți dumnezeii neamurilor sunt niște neamuri, dar Domnul a făcut cerurile. Slavă și frumusețe este înaintea Lui, sfințenie și frumusețe este în sanctuarul Lui! Dați Domnului, părinții popoarelor, dați slavă și onoare Domnului, dați Domnului slava cuvenită Numelui

Lui! Aduceți jertfe și intrați în curțile Lui! Închinați-vă Domnului în curtea Lui cea sfântă! Să se clatine tot pământul dinaintea Lui! Spuneți printre neamuri: «Domnul împărătește din copac!» Căci a așezat lumea așa încât să nu se clatine. El va judeca neamurile cu dreptate. Să se bucure cerurile și să strige de bucurie pământul! Să se miște marea și tot ce este în ea! Să strige de bucurie câmpiile și tot ce este în ele, toți copacii pădurii să se bucure! „Strigați de bucurie înaintea Domnului! Căci El vine, El vine să judece pământul. El va judeca lumea cu dreptate și popoarele cu adevărul Său!”

„Dumnezeu știe”, a răspuns Trifon, „dacă mai-marii noștri au distrus ceva din Scripturi; dar mie mi se pare de necrezut.”

„Cu siguranță”, am spus eu, „acest lucru pare incredibil: căci este mai teribil decât topirea vițelului, pe care au făcut-o când erau plini de mană pe pământ, sau decât jertfa copiilor demonilor, sau decât uciderea profeților înșiși. Dar voi, mi se pare, nu ați auzit deloc acele pasaje din Scriptură care, așa cum am spus, au fost distruse în secret de ei: între timp, unele dintre pasajele din Scriptură citate mai sus, împreună cu altele care sunt păstrate printre voi și pe care vi le voi prezenta, sunt suficiente pentru a dovedi subiectele investigate.

74. - Știm că ni le-ai adus și la cererea noastră, a spus Trifon. Dar în ceea ce privește psalmul lui David, pe care l-ai adus acum, cred că nu se poate referi la nimeni altcineva decât la Tatăl care a creat cerul și pământul; dar tu afirmi că se referă la acel Suferitor, Care, așa cum încerci să dovedești, este Hristos.

— Fiți atenți, vă rog, am răspuns eu; — când vă voi aduce cuvântul rostit de Duhul Sfânt în acest psalm; atunci veți vedea că vorbesc fără greșeală și că nu sunteți încă complet înșelați: astfel puteți înțelege singuri multe alte cuvinte ale Duhului Sfânt. „Cântați Domnului un cântec nou, cântați Domnului, tot pământul. Cântați Domnului și binecuvântați Numele Lui; din zi în zi vestiți mântuirea Lui, minunile Lui printre toate popoarele.” Aici Duhul Sfânt poruncește ca oamenii din tot pământul, care au invocat această taină mântuitoare, adică patimile lui Hristos, prin care i-a mântuit, să nu înceteze să cânte lui Dumnezeu și Tatăl tuturor; „Căci ei știu că El este glorios și înfricoșător și Creatorul cerului și al pământului, Care a împlinit această mântuire a neamului omenesc, și anume, El, Care după răstignirea și suferința Sa a fost considerat vrednic de Dumnezeu să domnească peste tot pământul... peste țara în care va intra. Și ei Mă vor părăsi și vor călca legământul Meu, pe care l-am făcut cu ei în ziua aceea. Și îi voi părăsi și Îmi voi ascunde fața de ei; și va fi nimicire și multe nenorociri și necazuri vor veni peste el; și va zice în ziua aceea: Pentru că Domnul meu nu este cu noi, aceste nenorociri au venit peste Mine. Și Îmi voi ascunde fața de ei în ziua aceea, din cauza tuturor nelegiuirilor pe care le-au săvârșit, căci s-au îndreptat spre dumnezei străini.” (Deuteronom 31:17-18)

75. Și în cartea Exodului, Moise a declarat în mod misterios, după cum știm și noi, că Însuși numele lui Dumnezeu, care, după el, nu i-a fost revelat nici lui Avraam, nici lui Iacov, era Isus. Este scris astfel: „Și Domnul a zis lui Moise: Spune acestui popor: Iată, trimit pe îngerul Meu înaintea feței tale, ca să te păzească pe drum și să te ducă în țara pe care ți-am pregătit-o. Ascultați-L și ascultați-L, nu vă răzvrătiți împotriva Lui, căci nu vă va ierta; pentru că Numele Meu este peste El" (Exod 20:22). Cine i-a adus atunci pe părinții voștri în țară? Gândiți-vă în cele din urmă că a fost un om numit cu numele Isus și numit anterior Absiam. Dacă acordați atenție la acest lucru, veți înțelege că numele celui care i-a spus lui Moise: „Numele Meu este peste El" a fost Isus, el fiind numit și Israel și, de asemenea, a transferat acest nume de familie lui Iacov. Și faptul că prorocii care sunt trimiși să vestească poruncile Sale sunt numiți îngeri și mesageri ai lui Dumnezeu, este evident din cuvintele lui Isaia, căci Isaia zice: „Trimite-mă pe mine" (Isaia 6:8); și că cel care a fost numit Iisus a fost un prooroc mare și puternic, este clar pentru toți. Așadar, dacă știm că Dumnezeu S-a arătat în chipuri atât de diferite lui Avraam, Iacov și Moise, de ce ne îndoim și refuzăm să credem că El, prin voia Tatălui tuturor, s-a putut naște dintr-o Fecioară ca bărbat, mai ales când avem atât de multe locuri în Scriptură din care este clar că și acest lucru s-a întâmplat prin voia Tatălui?

76. Și când Daniel spune că cel care primește împărăția veșnică este „ca un fiu al omului", nu sugerează el chiar acest lucru? Căci cuvintele „ca un fiu al omului" arată că El a apărut și a devenit om, dar nu din sămânță omenească. Și când Îl numește piatră decupată fără mâini, El descrie în mod misterios același lucru; căci cuvintele „decupată fără mâini" arată că El nu este o lucrare omenească, ci voința Tatălui tuturor, Dumnezeu, care L-a produs. Zisul lui Isaia: „Cine poate spune generația Lui?" arată că El are o origine inefabilă; pentru că mlădițele unui singur om născute din oameni, care ar avea o origine inefabilă. Și cuvintele lui Moise: „Își va spăla hainele în sângele strugurilor", nu arată ele, așa cum v-am spus adesea, că El a prezis în secret despre El? Și anume, că El are sânge, dar nu de la oameni, așa cum sângele strugurilor nu a fost produs de om, ci de Dumnezeu? De asemenea, când Isaia Îl numește „îngerul marelui sfat" (Isaia 9:6), nu a prezis El că va fi Învățătorul a ceea ce va învăța la venirea Sa? El singur a proclamat deschis marile intenții ale Tatălui cu privire la toți cei care Îi erau sau aveau să-I fie plăcuți, precum și cu privire la oamenii și îngerii care se îndepărtaseră de voia Lui. El a spus astfel: „Vor veni de la răsărit și de la apus și vor ședea la masă cu Avraam, Isaac și Iacov în Împărăția cerurilor, iar fiii Împărăției vor fi aruncați în întunericul cel din afară" (Matei 8:11-12). Și iarăși: Îmi vor zice Îmi în ziua aceea: «Doamne, Doamne, n-am mâncat și n-am băut noi în Numele Tău, n-am prorocit și n-am scos noi draci?» „Și Eu le voi zice: «Duceți-vă de la Mine!»" (Luca 13:2; Matei 7:22-23). Și cu alte cuvinte prin care îi va condamna pe cei nevrednici de mântuire, El a declarat: „Duceți-vă în întunericul cel dinafară, pe care l-a pregătit Tatăl Satanei și îngerilor lui" (Matei 25:41). Și cu

încă alte cuvinte El a spus: „Vă dau putere să călcați peste șerpi, peste scorpioni, peste miriapode și peste toată puterea vrăjmașului” (Luca 10:19). Și acum noi, care credem în Isus, Domnul nostru, răstignit sub Pontius Pilat, conjurăm toți demonii și duhurile rele și îi ținem în puterea noastră. Deși a fost prezis în secret prin profeți că Hristos va pătimi și va domni peste toți, nimeni nu a putut înțelege acest lucru până când El Însuși nu i-a convins pe apostoli că acest lucru fusese prezis clar în Scripturi. Căci înainte de răstignirea Sa, El a spus: „Trebuie ca Fiul omului să pătimă mult, să fie lepădat de cărturari și de farisei, să fie răstignit și a treia zi să învie” (Marcu 8:31; Luca 9:22). Și David a prezis că „El se va naște din pântecele mamei sale înaintea soarelui și a lunii” și a arătat că El, fiind Hristos, este Dumnezeul puternic și vrednic de închinare.

77. „ Deși sunt de acord cu tine”, a spus Trifon, „că atâtea mărturii numeroase sunt suficiente pentru convingerea noastră; totuși vreau să-ți subliniez că am nevoie de la tine o explicație pe care ai promis-o în repetate rânduri: oferă-ne-o, ca să putem vedea cum vei dovedi că această vorbă se referă la Hristosul tău, în timp ce noi spunem că a fost prezisă despre Ezechia.”

— Îți voi îndeplini dorința, am răspuns eu. Dovedește-mi doar mai întâi că cuvintele se aplică la Ezechia: „Înainte să poată chema pe tatăl său sau pe mama sa, a luat cetățile Damascului și prada Samariei sub ochii regelui Asiriei.” Căci nu ți se va permite să le explici așa cum dorești — că Ezechia a luptat la Damasc sau la Samaria sub ochii regelui Asiriei. Cuvântul profetic spune: „Înainte ca copilul să știe să-și cheme tatăl sau mama, va lua cetățile Damascului și prada Samariei sub ochii regelui Asiriei.” Dacă Duhul profetic nu ar fi spus aceasta cu adăugarea: „Înainte ca copilul să știe să-și cheme tatăl sau mama, va lua puterea Damascului și prada Samariei”: ci ar fi spus doar: și va naște un fiu și va lua puterea Damascului și prada Samariei” - atunci ai putea spune: din moment ce Dumnezeu știa că Ezechia va primi aceasta, de aceea a prezis-o. Și acum profeția spune cu adăugarea: „Înainte ca copilul să știe să-și cheme tatăl sau mama, va lua puterea Damascului și prada Samariei”. Și nu poți dovedi că acest lucru s-a întâmplat vreodată vreunui dintre evrei, dar suntem capabili să dovedim că s-a împlinit în Hristosul nostru. Căci imediat după nașterea Lui, magii din Arabia au venit și s-au închinat Lui, mergând mai întâi la Irod, care domnea atunci în țara voastră; pe care acea profeție îl numește rege al Asiriei din cauza spiritului său nelegiuit și nelegiuit. Știți, am spus, că Duhul Sfânt vorbește adesea în pilde și asemănări, așa cum a făcut-o în legătură cu întregul popor al Ierusalimului, strigându-le în mod repetat: „Tatăl vostru este amorit și mama voastră este o „hitit” (Ezechiel 16:3).

78. Acest dar i-a venit lui Irod, când magii din Arabia au venit la el și i-au spus că știu după steaua care s-a arătat în cer că un rege s-a născut în țara ta și că am venit să ne închinăm lui, au aflat de la bătrânii poporului tău că El s-a născut în

Betleem, căci este scris în profet: „Și tu, Betleem, țara lui Iuda, nu ești nicidecum cel mai mic între conducătorii lui Iuda; căci din tine va ieși un conducător care va paște poporul Meu.” Așadar, acești magi din Arabia, venind la Betleem, s-au închinat tânărului și i-au adus daruri - aur, tămâie și smirnă; apoi, după ce s-au închinat tânărului în Betleem, au primit printr-o revelație porunca de a nu se întoarce la Irod. Și Iosif, logodnicul Mariei, care la început a vrut să-și lepădeze logodnica, crezând că era însărcinată prin unirea cu un bărbat, adică prin adulter, a primit porunca printr-o viziune să nu-și lepădeze soția, pentru că, așa cum a spus îngerul care i s-a arătat, ceea ce avea ea în pântece este de la Duhul Sfânt. Atunci, temându-se, n-a alungat-o; dar, fiindcă atunci se făcea un recensământ în Iudeea, primul sub Quirinius, a plecat din Nazaret, unde locuia, ca să fie înregistrat în Betleem, de unde venise; căci era din semința lui Iuda, care locuia în țara aceea. Și după aceea i s-a poruncit să meargă cu Maria în Egipt și să rămână acolo cu Pruncul până când li se va spune din nou să se întoarcă în Iudeea. Când a venit vremea ca Pruncul să se nască în Betleem, Iosif, pentru că nu era loc de locuit în satul acela, a venit la o peșteră nu departe de sat. Și pe când erau acolo, Maria a născut pe Hristos și L-a pus într-o iesle, unde L-au găsit magii care veniseră din Arabia. V-am amintit deja, am spus, că Isaia a prezis și semnificația acestei peșteri și voi cita din nou acest loc pentru cei care au venit cu voi astăzi (Isaia 33:13-19). Și am citit cuvintele din Isaia, deja citate mai sus, adăugând că preoții misterelor lui Mithra au fost mișcați de diavol din cauza acestor cuvinte să spună că sunt inițiați în mistere într-un loc numit de ei peșteră.

Când magii din Arabia nu s-au întors la Irod așa cum ceruse, ci, conform poruncii, s-au întors în țara lor pe alt drum, și când Iosif cu Maria și pruncul, tot prin revelație, s-a dus în Egipt, atunci Irod, necunoscând pruncul căruia magii veniseră să-l venereze, a poruncit ca toți pruncii din Betleem să fie uciși în general. Și acest eveniment a fost prezis de Ieremia, deoarece Duhul Sfânt vorbește prin el: „Un glas s-a auzit în Rama, plâns și mult tânguire: Rahela plângea pentru copiii ei și nu voia să fie mângâiată, pentru că nu mai erau” (Ieremia 31:15; Matei 2:18). Și astfel, din cauza glasului care urma să se audă din Rama, adică din Arabia (căci până în ziua de azi în Arabia există un loc numit Rama), plânsul trebuia să umple locul unde a fost îngropată Rahela, soția lui Iacov, sfântul patriarh, numit Israel, adică Betleemul, și aceasta pentru că femeile plângeau pentru copiii lor care fuseseră uciși și în astfel de nenorociri nu aveau nicio mângâiere. — Cuvintele lui Isaia: „El va lua puterea Damascului și prada Samariei” indică faptul că Hristos, după nașterea Sa, va învinge puterea duhului rău care locuia în Damasc; și acest lucru s-a împlinit în mod evident. Căci magii, care, ca pradă, au fost duși la toate faptele rele pe care le săvârșea demonul, prin venirea și închinarea lor la Hristos arată clar că s-au răzvrătit împotriva puterii care îi făcuse prada sa: și această putere, așa cum ne-a arătat în mod misterios profeția, locuia în Damasc. Foarte potrivit este această putere, plină de

păcat și ticăloasă, numită Samaria. Și că Damascul a aparținut și aparține țării Arabiei, deși acum este anexat țării numite Siro-Fenicia, nimeni dintre voi nu poate nega. De aceea, domnii mei, ar fi bine să învățați ceea ce nu înțelegeți de la cei care au primit har de la Dumnezeu, adică de la noi, creștinii, și să nu încercați în orice fel să vă stabiliți propria învățătură, părăsind-o pe cea divină. De aceea, acest har ne-a fost transferat, așa cum spune Isaia în următoarele cuvinte: „Acest popor se apropie de Mine, Mă onorează cu buzele, dar inima lui este departe de Mine; dar în zadar Mă cinstesc, învățând porunci și porunci omenești. De aceea, iată, am de gând să duc pe poporul acesta la exil și-l voi duce la exil; voi lua înțelepciunea înțelepților lor și voi nimici priceperea celor pricepuți” (Isaia 29:13-14).

79. Atunci Trifon s-a mâniat puțin, dar având în vedere Scripturile, după cum se vedea pe fața lui, mi-a zis:

— Cuvintele lui Dumnezeu sunt sfinte; dar interpretările tale, după cum reiese din explicațiile tale, sunt înșelătoare, sau mai degrabă, nelegiuite: căci spui că îngerii au păcătuit și s-au îndepărtat de Dumnezeu.

„Domnul meu”, am răspuns eu cu o voce mai blândă, ca să-l pregătesc să asculte, „mă minunez de cinstea ta și aș vrea să ai același duh față de Cel căruia, după cum este scris, Îi slujesc îngerii; căci Daniel spune că «El, ca Fiul omului, este adus la Cel Îmbătrânit de Zile și toată stăpânirea I se dă Lui în veci de veci»” (Daniel 7:13-14). Și ca să poți spune, domnul meu, am spus, că nu noi, prin insolența noastră, am fost cei care am dat interpretarea pentru care te reproșezi, îți voi aduce dovada de la Isaia însuși, care spune că îngerii răi au trăit și trăiesc în Tanah, țara Egiptului. Iată cuvintele sale: „Vai de tine, fii apostați! Așa vorbește Domnul: «Ați luat sfat, dar nu prin Mine și ați făcut legământ, dar nu prin Duhul Meu, ca să adăugați păcat peste păcat, coborându-vă în Egipt (și nu M-ați întrebat), ca să obțineți ajutor de la Faraon și să vă protejați sub ocrotirea egiptenilor. Protecția lui Faraon va fi o rușine pentru voi și o necinste pentru cei ce se încred în egipteni, pentru că conducătorii din Tanah sunt îngeri răi. În zadar vor tulbura poporul; nu va servi la profit sau la ajutor, ci la rușine și necinste. Zaharia mai spune, așa cum ai menționat chiar tu, că diavolul a stat la dreapta preotului Isus ca să i se împotrivească. Și Domnul a zis: „Domnul, care a ales Ierusalimul, să te mustre!” (Zaharia 3:1-2). Și, de asemenea, așa cum ai spus, în cartea lui Iov este scris că „îngerii au venit să se înfățișeze înaintea Domnului și diavolul a venit cu ei” (Iov 1:6; 2:1). De asemenea, la începutul cărții Genezei a lui Moise este scris că șarpele a amăgit-o pe Eva și a fost blestemat. Și știm că în Egipt magii au încercat să imite minunile săvârșite de Dumnezeu prin slujitorul credincios Moise. Și David, după cum știi, spune: „zeii neamurilor sunt demoni”.

80. „ Ți-am spus, domnul meu”, a răspuns Trifon, „că încerci în orice fel să te aperi urmând cu strictețe Scripturile. Spune-mi, așadar, recunoști cu adevărat că acest loc al Ierusalimului va fi restaurat și nădăjduiești că poporul tău se va aduna și se va bucura împreună cu Hristos, împreună cu patriarhii, profeții și cei care au crezut din neamul nostru, precum și cu cei care au devenit prozeliți ai noștri înainte de venirea Hristosului tău? Sau ai recurs la această mărturisire pentru a te dovedi învingător în această dispută?”

— Nu sunt atât de nefericit, Trifon, am răspuns eu, încât să spun altceva decât ceea ce cred. Ți-am explicat mai înainte că eu și mulți alții îndemnăm la asta, deoarece ești sigur că se va întâmpla. Totuși, așa cum ți-am spus, există mulți creștini cu o fire curată și pioasă care nu recunosc acest lucru. Iar cât despre cei care poartă doar numele de creștini, dar sunt de fapt eretici fără Dumnezeu și necredincioși, ți-am arătat că ei propovăduiesc lucruri complet blasfemiate, nelegiuite și nebunești. Dar ca să știi că nu spun acestea doar în prezența ta, voi expune, pe cât îmi va permite puterea, întreaga ta conversație într-o carte; în ea voi așeza aceleași gânduri ale mele pe care le exprim înaintea ta. Căci vreau să urmez nu oamenii sau învățăturile oamenilor, ci pe Dumnezeu și învățătura Lui. Dacă întâlnești astfel de oameni care se numesc creștini, dar nu recunosc acest lucru și chiar îndrăznesc să-L hulească pe Dumnezeul lui Avraam, pe Dumnezeul lui Isaac și pe Dumnezeul lui Iacov, nu admite învierea morților și crede că sufletele lor sunt luate imediat la cer după moarte, atunci nu-i considera creștini, așa cum nici orice om sănătos la minte nu recunoaște drept evrei - saducheii sau sectele similare" - geniștii, meristii, galileenii, eleniștii, fariseii și vaptiștii (nu te supăra dacă spun ceea ce gândesc), - evrei și copii ai lui Avraam doar cu numele și cu buzele doar cinstesc pe Dumnezeu, dar în inimă, așa cum spune Dumnezeu Însuși, mult în urma Lui. Dar eu și alți creștini sănătoși la minte în toate, știm că va fi o înviere a trupului și o milenie în Ierusalim, care va fi zidită, împodobită și înălțată, așa cum declară Ezechiel, Isaia și alți profeți.

81. Isaia vorbește astfel despre acest mileniu: „Vor fi ceruri noi și pământuri noi; și cele dintâi nu vor mai fi pomenite, nici nu vor mai veni în minte; ci se vor bucura în ele și vor veseli în ceea ce fac Eu; căci voi face din Ierusalim o bucurie și din poporul Meu o desfătare; Mă voi bucura de Ierusalim și mă voi veseli de poporul Meu. Nu se va mai auzi în el glasul plânsului, nici glasul strigătului; nu va mai fi în el prunc sau bătrân care să nu-și împlinească vremea; căci tânărul va avea o sută de ani, iar păcătosul care moare va avea o sută de ani și va fi blestemat. Vor zidi case și le vor locui; vor sădi vie și o vor mânca și o vor bea vin. Nu vor zidi ca alții să locuiască, nici nu vor sădi ca alții să mănânce, căci zilele poporului Meu vor fi ca zilele lemnului vieții; și munca muncii lor se va înmulți.” Aleșii Mei nu vor munci în zadar și nu vor naște copii ca să fie blestemați, căci vor fi o sămânță dreaptă și binecuvântată de Domnul, și copiii lor vor fi cu ei. Și se va întâmpla că, înainte ca ei să cheme, îi voi asculta; pe când

vor vorbi încă, le voi spune: Ce este aceasta? Atunci lupii și mieii vor paște împreună; leul va mânca paie ca boul, și șarpele pământ ca pâinea. Nu vor face rău și nu vor distruge în muntele sfânt, zice Domnul" (Isaia 65:17-25). Din ceea ce se spune în aceste cuvinte: „cum sunt zilele pomului vieții, așa vor fi zilele poporului Meu, lucrarea muncii lor", am continuat, „înțelegem că aici este indicat în mod misterios mileniul. Căci atunci când i s-a spus lui Adam: „În ziua în care mănâncă din pom, va muri în ziua aceea" (Geneza 2:17), știm că el nu a supraviețuit o mie de ani. Știm, de asemenea, că zicala duce la același lucru: „Ziua Domnului este ca o mie de ani" (Ps. 90:4; 2 Petru 3:8). Mai mult, unul dintre noi, pe nume Ioan, unul dintre apostolii lui Hristos, în Apocalipsa care i-a fost dată, a prezis că cei care cred în Hristosul vostru vor trăi în Ierusalim o mie de ani, iar după aceea va fi o înviere generală, într-un cuvânt, o înviere veșnică a tuturor împreună și apoi judecata; așa cum a spus și Domnul nostru: „Nici nu se vor însura, nici nu se vor mărita, ci vor fi asemenea îngerilor, ca fii ai învierii lui Dumnezeu" (Luca 20:35-36).

82. Noi încă avem darurile profetice, din care trebuie să înțelegeți că ceea ce exista odinioară în poporul vostru a ajuns la noi. Căci, precum printre sfinții voștri profeți erau profeți mincinoși, tot așa avem acum mulți învățători mincinoși, de care Domnul nostru ne-a poruncit să ne ferim, ca să fim pregătiți pentru orice, știind că El știa mai dinainte ce trebuie să ni se întâmple după învierea Lui din morți și înălțarea la cer. El a spus că vom fi uciși și urâți pentru numele Lui și că mulți profeți mincinoși și Hristoși mincinoși vor veni în numele Lui și vor înșela pe mulți (Matei 10:21-22; 24:5,9,11,24); și aceasta se împlinește; căci mulți, sub numele Lui, au răspândit învățături nelegiuite, hulitoare și nelegiuite; au învățat și încă învață ceea ce duhul necurat al diavolului le pune în minte. Încercăm să-i convingem pe acești oameni, precum și pe voi, să părăsească greșeala, fiind convinși că oricine poate spune adevărul și nu-l spune va fi condamnat de Dumnezeu, așa cum Însuși Dumnezeu a mărturisit prin Ezechiel: „Te-am pus străjer peste casa lui Iuda. Dacă păcătuiește un păcătos și nu-l avertizezi, atunci el însuși va pieri în păcatul lui și-ți voi cere sângele; dar dacă-l avertizezi, atunci vei fi nevinovat" (Ezechiel 3:17-19). De aceea, și noi încercăm să vorbim cu voi după Scripturi din frică și nu din patima banilor, a gloriei sau a plăcerilor: nimeni nu ne poate condamna de așa ceva; și nu vrem să trăim ca mai-marii poporului vostru, pe care Dumnezeu îi mustră, zicând: „Mai-marii voștri sunt tovarăși ai hoților, iubesc darurile, aleargă după răsplăți" (Isaia 1:23). Dar chiar dacă cunoașteți astfel de oameni printre noi, totuși, din cauza lor, nu huliți pe Hristos și Scripturile și nu le interpretați stricat.

83. — Așadar, cuvintele „Domnul zice Domnului meu: «Șezi la dreapta Mea, până voi pune pe vrăjmașii Tăi sub picioarele Tale», învățătorii voștri au îndrăznit să le explice ca și cum s-ar referi la Ezechia; ca și cum i s-ar fi poruncit să stea la dreapta templului în momentul în care regele Asiriei i-a trimis amenințări și, prin

Isaia, i s-a spus să nu se teamă de vrăjmaș. Știm că ceea ce a spus Isaia (Isaia 37:3-38) s-a împlinit și că regele Asiriei s-a retras din asediul Ierusalimului în zilele lui Ezechia, iar îngerul Domnului a ucis în tabăra asirienilor aproximativ o sută optzeci și cinci de mii de oameni — acest lucru îl știm și îl recunoaștem. Dar este clar că psalmul nu se referă la Ezechia: ci spune: „Domnul zice Domnului meu: «Șezi la dreapta Mea, până voi pune pe vrăjmașii Tăi sub picioarele Tale».” El va trimite un toiag puternic împotriva Ierusalimului și va domni în mijlocul vrăjmașilor tăi. În strălucirea sfinților te-am născut înaintea luceafărului dimineții. Domnul a jurat și nu Se va căi: «Tu ești preot pe vecie, după rânduiala lui Melhisedec»” (Psalmul 110:1-4). Cine nu va recunoaște că Ezechia nu este preot pe vecie, după rânduiala lui Melhisedec? Cine nu știe că el nu a fost eliberatorul Ierusalimului? Cine nu știe că el nu a trimis un toiag puternic împotriva Ierusalimului și nici nu a domnit în mijlocul vrăjmașilor săi, ci că Dumnezeu i-a îndepărtat pe vrăjmașii de la el în timp ce el plângea și se tânguia? Dar Isus al nostru, deși nu venise încă în slavă, a trimis la Ierusalim un toiag puternic, un cuvânt de chemare și de pocăință către toate neamurile peste care domneau demonii, după cuvântul lui David: „Dumnezeii neamurilor sunt demoni”. Și acest cuvânt puternic al Său i-a convins pe mulți să-i părăsească pe demonii cărora le slujeau și, prin El, să creadă în Dumnezeul Atotputernic, pentru că dumnezeii neamurilor sunt demoni. Iar cuvintele: „Întru strălucirea sfinților Tăi, Te-am născut din pântece, mai înainte de luceafăr”, se referă, așa cum am spus mai înainte, la Hristos.

84. Și despre El s-a spus: „Iată, Fecioara va zămisli în pântecele ei și va naște un Fiu”. Căci dacă Cel despre care a vorbit Isaia nu s-a născut dintr-o Fecioară, despre cine a exclamat Duhul Sfânt: „Iată, Domnul Însuși va da un semn; iată, Fecioara va zămisli în pântecele ei și va naște un Fiu”? Dacă El s-ar naște din uniunea dintre ființe, ca toți ceilalți întâi născuți, de ce Dumnezeu Însuși a spus că va da un semn care nu este comun tuturor întâilor născuți? Ci ceea ce este cu adevărat un semn și ar trebui să fie obiectul credinței pentru întreaga omenire, și anume că din pântecele Fecioarei, Întâiul Născut dintre toate făpturile va lua trupul Lui și va deveni cu adevărat Prunc, Isaia prin Duhul profetic în diferite moduri, așa cum v-am expus. El a prezis-o, pentru ca atunci când se va împlini, ei să știe că s-a întâmplat prin puterea și voința Creatorului tuturor lucrurilor, așa cum Eva a fost născută dintr-o coastă a lui Adam și toate celelalte animale au fost create la început prin Cuvântul lui Dumnezeu. Dar și aici îndrăzniți să denaturați traducerea făcută de bătrânii voștri sub Ptolemeu, regele Egiptului, și să susțineți că Scriptura nu este așa cum a tradus-o ei, ci „Iată, o tânără va rămâne însărcinată”; ca și cum s-ar arăta un lucru măreț, dacă o femeie ar naște din actul sexual cu soțul ei? Și toate tinerele fac asta, cu excepția celor sterile; totuși, Dumnezeu poate, dacă vrea, să le facă și pe acestea să nască. Astfel, mama lui Samuel, care nu născuse mai înainte, a născut prin voia lui Dumnezeu; același lucru se poate spune despre soția sfântului patriarh Avraam și despre

Elisabeta, care l-a născut pe Ioan Botezătorul, și despre alții. Prin urmare, nu ar trebui să credeți că Dumnezeu nu poate face tot ce vrea. Mai ales dacă s-a prezis ceva, nu îndrăzniți să denaturați sau să interpretați greșit profețiile: făcând astfel, vă veți face rău doar vouă înșivă, dar nu-I veți face rău lui Dumnezeu.

85. — Cuvintele profeției: „Ridicați-vă porțile, voi, prinți, și înălțați-vă, porți veșnice, ca să intre Împăratul slavei" (Ps. 24, 7), unii dintre voi îndrăznesc să se refere și la Ezechia, iar alții la Solomon: între timp se poate dovedi că profeția nu vorbește nici despre unul, nici despre altul, nici despre vreun altul dintre împărații voștri, ci numai despre Hristosul nostru, Care, după cuvintele lui Isaia, David și ale tuturor Scripturilor, S-a arătat fără frumusețe și slavă. Care este „Domnul oștirilor" după voia dată Lui. Care și el a înviat din morți și s-a suit la cer, precum arată psalmul și alte locuri din Scripturi, proclamându-L „Domnul oștirilor", astfel încât chiar și acum, dacă doriți, vă puteți convinge ușor de ceea ce se întâmplă sub ochii voștri. Căci orice demon este învins și supus prin chemarea în numele acestui Fiu al lui Dumnezeu, „întâiul născut din toată făptura" (Coloseni 1:15), care S-a născut din Fecioară și a devenit om suferind, a fost răstignit de poporul vostru sub Pontius Pilat și a murit, a înviat din morți și s-a înălțat la cer. Dar dacă chemați pe cineva în numele oamenilor care au fost printre voi, regi sau sfinți, profeți sau patriarhi, niciun demon nu vă va fi supus; dar dacă vreunul dintre voi cheamă pe Dumnezeul lui Avraam și pe Dumnezeul lui Isaac și pe Dumnezeul lui Iacov, poate că va fi supus. Dar unii dintre slujitorii voștri, am spus, cheamă prin artă, ca păgânii, și folosesc tămâie și bandaje. Psalmul lui David dovedește, de asemenea, existența Îngerilor și a Puterilor, cărora li se poruncește prin cuvântul profetic să ridice porțile, pentru ca Cel ce a înviat din morți prin voia Tatălui, Domnul oștirilor, Iisus Hristos, să se înalțe; și voi repeta din nou acest Psalm pentru cei care nu au fost printre noi ieri. De dragul lor, voi recapitula acum pe scurt cea mai mare parte a ceea ce am spus ieri. Și dacă vă vorbesc acum despre aceasta, deși am spus adesea același lucru, știu că nu este nelalocul lui. Căci vedem că soarele, luna și celelalte stele fac întotdeauna aceeași cursă și produc schimbări de timp; așadar, cel care se ocupă de calcule, când este întrebat: Cât fac doi înmulțit cu doi, deși a spus adesea: Patru, nu va înceta să repete: Patru; și, în mod similar, alte lucruri care sunt în general recunoscute sunt întotdeauna spuse și afirmate în același mod. După aceasta, ar fi ridicol ca un om, bazându-și discursul pe scrierile profetice, să le omită și să nu repete aceleași locuri, ci să creadă că ar inventa și ar spune ceva mai bun decât Scripturile. Așadar, zicala care dovedește, așa cum am spus, existența Îngerilor și a Puterilor în ceruri, sună astfel: „Lăudați pe Domnul din ceruri, lăudați-L în locurile de sus; lăudați-L toți îngerii Lui, lăudați-L toate puterile Lui" (Psalmul 148:1-2).

Apoi, unul dintre cei care veniseră în a doua zi, pe nume Mnasey, a spus: și noi suntem încântați că încercați să repetați același lucru pentru noi.

„Ascultați, prieteni, am zis eu, căci, ascultând de porunca Scripturii, fac aceasta, Iisus ne-a poruncit să iubim chiar și pe vrăjmașii noștri: lucru pe care l-a învățat și Isaia pe larg, în cuvintele căruia se spune despre taina nașterii noastre din nou și despre toți cei ce așteaptă arătarea lui Hristos în Ierusalim și se străduiesc să-I fie plăcuți prin fapte." Iată cuvintele lui Isaia: „Ascultați cuvântul Domnului, voi care tremurați de cuvintele Lui! Vorbiți, frații noștri, celor ce vă urăsc și vă prigonesc, ca să fie proslăvit Numele Domnului! El S-a arătat în vremea bucuriei lor și ei vor fi rușinați. Glasul cetății, glasul poporului, glasul Domnului, care răsplătește pe cei mândri. Înainte ca femeia însărcinată să nască și înainte ca durerea nașterii să vină, ea a născut un fiu. Cine a mai auzit așa ceva, cine a văzut așa ceva? A născut pământul într-o singură zi sau a născut el un neam deodată? Pentru că Sionul a fost bolnav și și-a născut copiii. Am dat această speranță chiar și celei care nu a născut, zice Domnul. Iată, am făcut pe cea care naște și stearpă, zice Domnul. Bucură-te, Ierusalime, și strigă de bucurie toți cei ce-l iubesc! „Bucurați-vă, toți cei ce plângeți pentru ea, ca să vă hrăniți și să vă săturați la sânii mângâierii ei, ca, fiind sătui, să vă puteți bucura de intrarea în slava ei."

86. – Ascultați, – am adăugat eu, – cum pomul vieții, plantat în rai, și evenimentele care urmau să se întâmple cu toți sfinții, erau un simbol al Celui care, conform mărturiei Scripturilor, după răstignirea Sa, va veni din nou în slavă. Moise a fost trimis cu un toiag să elibereze poporul și, ținând-o în mâini, a despărțit marea înaintea poporului; cu ajutorul unui toiag a scos apă dintr-o stâncă; aruncând un copac în apa amară a Mara, a făcut-o dulce. Iacov, punând toiage în vase cu apă, a primit că oaia unchiului său a fost concepută în pântece și a luat pentru sine urmașii. Același Iacov se laudă că a trecut râul cu un toiag. El a mai spus că a văzut o scară și pe ea, conform mărturiei Scripturilor, a fost așezat Dumnezeu, dar nu Tatăl, așa cum am dovedit din Scriptură. Și când Iacov a turnat untdelemn pe piatră în același loc, a primit mărturie de la Însuși Dumnezeu, care i s-a arătat, că el unsese stâlpul lui Dumnezeu, care i s-a arătat. Și am dovedit că Hristos în multe locuri din Scriptură este numit în mod tainic piatră; am dovedit, de asemenea, că fiecare ungere cu untdelemn sau stacte sau alte miresme era o imagine a Lui, după cuvântul Scripturii: „De aceea, Dumnezeu, Dumnezeul tău, Te-a uns cu untdelemnul bucuriei mai presus de tovarășii tăi" (Ps. 44:7). Toți împărații și cei unși au primit de la El numele de împărați și de cei unși; în timp ce El Însuși a primit de la Tatăl numele de Împărat, Hristos, Preot, Înger și alte nume similare, pe care le are sau le-a avut. Toiagul înmugurit al lui Aaron arăta că el va fi marele preot. Isaia a prezis că din rădăcina lui Iese se va naște un toiag - Hristos (Is. 11:1). Și David spune că omul drept este „ca un pom sădit la gura râului, care își dă rodul la vremea lui și a cărui frunză nu se ofilește" (Ps. 1:3). Se mai spune că omul drept „va înflori ca o curmală" (Ps. 94:13). Dumnezeu i S-a arătat lui Avraam la un copac, așa cum este scris „la stejarul lui Mamre" (Geneza 18:1). După ce au trecut Iordanul,

poporul a găsit șaptezeci de sălcii și doisprezece izvoare. David spune că prin toiag și toiag a primit mângâiere de la Dumnezeu. Elisei, aruncând un copac în râul Iordan, a chemat din adânc un topor de fier, cu care fiii profeților au venit să taie copaci pentru a construi o casă, pentru a citi și a medita la legea și poruncile lui Dumnezeu, așa cum Hristosul nostru ne-a răscumpărat, cufundându-se în cele mai grave păcate săvârșite de noi, prin răstignirea Sa pe un copac și prin sfințirea noastră cu apă, și ne-a făcut o casă de rugăciune și închinare. Toiagul arăta că Iuda era tatăl celor născuți nu fără o mare taină din Tamara.

87. „Nu te gândi mai dinainte”, a zis Trifon, „după ce am terminat de vorbit”, „că încerc să resping ceea ce spui când întreb; ci vreau să fiu învățat despre ceea ce întreb. Și spune-mi deci: dacă Scriptura spune prin Isaia: „O toiag va ieși din rădăcina lui Iese și o floare va ieși din rădăcina lui Iese și Duhul lui Dumnezeu se va odihni peste el, duhul înțelepciunii și al priceperii, duhul sfatului și al tăriei, duhul cunoașterii și al evlaviei și duhul fricii de Dumnezeu îl va umple” (Isaia 11:1-3), iar aceste cuvinte”, a continuat el, „după mărturisirea ta, se referă la Hristos, și spui că El, ca Dumnezeu, a existat mai dinainte, dar prin voia lui Dumnezeu S-a întrupat și S-a născut din Fecioară ca om: atunci cum se poate dovedi că a existat mai dinainte cel ce este plin de puterile Duhului Sfânt, enumerate de Isaia, ca și cum ar avea nevoie de ele?”

—Ai pus o întrebare foarte complicată și ingenioasă, am răspuns eu. Într-adevăr, se ivește aici o oarecare dificultate; dar ca să poți înțelege soluția ei, ascultă ce urmează să spun. Scriptura spune că aceste daruri numărate ale Duhului Sfânt au venit asupra Lui nu pentru că avea nevoie de ele, ci pentru că urmau să se odihnească asupra Lui, adică să se sfârșească în El, astfel încât ulterior să nu mai fie profeți printre poporul vostru, ca înainte: acest lucru îl puteți vedea voi înșivă, pentru că după El nu a mai fost niciun profet printre voi. Fiți atenți la ce urmează să spun: și anume, fiecare dintre profeții voștri a primit de la Dumnezeu o putere sau alta și a făcut sau a spus ceea ce știm din Scripturi. Solomon a avut Duhul înțelepciunii, Daniel Duhul sfatului și al priceperii, Moise Duhul puterii și al evlaviei, Ilie Duhul fricii, Isaia Duhul cunoașterii; și alții au avut, de asemenea, fiecare o putere, singură sau împreună cu alta, o putere oarecare, cum ar fi Ieremia, cei doisprezece profeți, David și toți profeții în general care au fost printre voi. Așadar, puterile Duhului Sfânt s-au odihnit, adică au încetat să mai lucreze odată cu venirea Aceluia, după Care, în timpul acestei dispensațiuni împlinite de El printre oameni, urmau să se îndepărteze de voi și, odihnindu-se asupra Lui, din nou, conform prezicerii, să devină daruri, pe care El, din harul puterii acelui Duh, le dă celor ce cred în El, după vrednicia fiecăruia. Că a fost prezis că acest lucru se va împlini de El după înălțarea Sa la cer, am spus deja și acum repet. Scriptura spune aceasta: „S-a suit sus, a dus robia, a dat daruri fiilor oamenilor” (Psalmul 68:18). Și într-o altă profeție se spune: „Și după acestea se

va întâmpla că voi turna Duhul Meu peste orice făptură, peste slujitorii Mei și peste roabele Mele, și ei vor prooroci.”

88. Și puteți vedea printre noi atât femei, cât și bărbați care au daruri de la Duhul lui Dumnezeu. Nu pentru că El avea nevoie de putere s-a prezis că puterile enumerate de Isaia vor veni asupra Lui, ci pentru că acestea nu vor mai exista. Fie aceasta martorul vostru, așa cum am spus deja, despre ceea ce a fost făcut de magii din Arabia: imediat după nașterea Pruncului, au venit și L-au închinat. Căci de îndată ce S-a născut, El avea deja puterea Sa: și crescând în felul obișnuit al tuturor celorlalți oameni, folosind lucruri potrivite, El a dat ceea ce era potrivit fiecărei epoci și a fost hrănit cu tot felul de hrană și a rămas treizeci de ani, mai mult sau mai puțin, până când Ioan a venit înainte ca vestitor al venirii Sale și a fost precursorul Său în calea botezului, așa cum am arătat deja. Și când Isus a ajuns la râul Iordan, unde Ioan boteza, și a coborât în apă, s-a aprins un foc în Iordan; și când a ieșit din apă, Duhul Sfânt, ca un porumbel, a zburat asupra Lui, așa cum au scris apostolii acestui Hristos al nostru. Și știm că El nu a venit la râu pentru că avea nevoie de botez sau de Duhul care să coboare peste El în formă de porumbel; nici nu a binevoit să se nască și să se răstignească pentru că avea nevoie de asta, ci a făcut aceasta pentru rasa umană, care de la Adam a căzut sub moarte și înșelăciunea șarpelui, pentru că fiecare din vina sa a făcut răul. Căci Dumnezeu, dorind ca atât îngerii, cât și oamenii, înzestrați cu libertate de alegere și autoguvernare, să facă ceea ce i-a făcut capabili, i-a creat astfel încât, dacă aleg ceea ce Îi place Lui, El îi va păstra nestricăcioși și liberi de pedeapsă; Și că a călărit pe un măgar și a intrat în Ierusalim, care, așa cum am arătat, a fost prezis, nu I-a dat puterea de a fi Hristosul, ci a dat oamenilor o indicație că El era Hristosul, așa cum în vremea lui Ioan era necesar să se dea oamenilor o indicație că ar trebui să știe cine era Hristosul. Căci atunci când Ioan ședea lângă Iordan și predica botezul pocăinței, purtând doar un brâu de piele și o haină din păr de cămilă și mâncând doar lăcuste și miere sălbatică, oamenii credeau că El este Hristosul, dar El însuși le-a declarat: „Nu sunt Eu Hristosul, ci glasul celui ce strigă: Căci vine Unul mai puternic decât mine, A cărui încălțăminte nu sunt vrednic să-i port” (Ioan 1:20,23; Luca 3:16; Matei 3:2). Dar când Iisus a venit la Iordan, și L-au considerat fiul lui Iosif tâmplarul, și El părea, așa cum preziseseră Scripturile, fără formă și era luat drept tâmplar - căci El, trăind printre oameni, se ocupa cu lucrări de tâmplărie, făcea fiare de plug și juguri (Marcu 6:3) și prin aceasta învăța atât dreptatea, cât și o viață activă - atunci Duhul Sfânt pentru oameni, așa cum am spus mai sus, S-a pogorât peste El în chip de porumbel și, în același timp, un glas a venit din cer, prorocit și prin David, care, ca și cum ar fi fost în numele său, a spus ceea ce urma să I se spună de la Tatăl: „Tu ești Fiul Meu, astăzi Te-am născut” (Ps. 2:7).

Această voce a declarat că nașterea Lui va veni pentru oameni din momentul în care El le va fi cunoscut.

89. „Știi bine”, a spus Trifon, „că tot poporul nostru Îl așteaptă pe Hristos și recunoaștem că toate pasajele din Scriptură pe care le-ai citat sunt vorbite despre El; și mărturisesc, de asemenea, că numele Isus, dat fiului lui Nun, m-a determinat să fiu de acord și cu aceasta. Dar ne îndoim dacă Hristos urma să fie răstignit atât de lipsit de glorie, căci în lege se spune: „Blestemat este oricine este răstignit” (Deuteronom 21:23), așa că îmi este foarte greu să cred acest lucru. Este clar că Scripturile spun că Hristos trebuie să sufere; dar vrem să știm dacă se poate dovedi că El va suferi genul de suferință care este blestemată în lege?”

- Dacă, am răspuns eu, Hristos n-ar fi suferit și profeții n-ar fi prezis că, din cauza nelegiuirilor poporului, El va fi dus la moarte, necinstit, bătut și socotit printre cei fără de lege și că va fi dus ca o oaie la tăiere, a cărui generație, după cuvântul profetului, nimeni nu o poate explica, - atunci s-ar putea mira pe bună dreptate. Dar dacă aceasta Îl caracterizează și Îl arată tuturor, atunci cum să nu credem în El cu îndrăzneală? Și toți cei care au înțeles cuvintele profeților vor spune că Acesta este El și nu altul, dacă numai aud că El a fost răstignit.

90. - Învață-ne pe noi, a zis Trifon, din Scripturi, ca și noi să te putem crede. Că Hristos a trebuit să pătimească și să fie condus ca o oaie, știm aceasta; dar dacă a fost nevoie ca El să fie răstignit și să moară atât de rușinos și fără glorie, moartea blestemată de lege, dovedește-ne-o nouă, pentru că nici noi nu putem înțelege aceasta.

„Știi”, am răspuns, „că profeții, așa cum ai convenit, și-au revelat cuvintele și faptele în parabole și prototipuri, acoperind adevărul conținut în ele, astfel încât multe lucruri nu puteau fi ușor înțelese de toți, astfel încât cei care doreau să le găsească și să le învețe să se obosească să le găsească.”

„Am recunoscut”, au spus ei.

— Ascultă deci, am spus eu, ce urmează. Moise a fost primul care a arătat acest aparent blestem al Lui prin semnele pe care le-a făcut.

„Despre care vorbești?”, a întrebat Trifon.

„Când poporul, am răspuns eu, se lupta cu Amalec, iar fiul lui Nun, numit Isus, conducea bătălia, atunci Moise însuși s-a rugat lui Dumnezeu, întinzându-și mâinile de ambele părți; și el și Aaron i-au susținut toată ziua, ca să nu se lase pradă oboselii sale. Căci dacă omitea vreunul din acest semn, care era crucea, atunci, așa cum este scris în cărțile lui Moise, poporul era învins; dar dacă rămânea în această poziție, atunci Amalec era învins în aceeași măsură, iar cei puternici aveau putere de pe cruce. Nu din acest motiv poporul a obținut victoria,

pentru că Moise s-a rugat astfel, ci pentru că, în timp ce numele lui Isus era în fruntea bătăliei, el însuși a făcut semnul crucii. Căci cine dintre voi nu știe că acea rugăciune îl ispășește mult pe Dumnezeu, care se face cu plâns și lacrimi, cu prosternare la pământ și îngenunchere? În acest fel, nici el însuși, nici altcineva care a stat pe o piatră nu a oferit rugăciuni. Și chiar și piatra era un simbol al lui Hristos, așa cum am arătat deja."

91. Dumnezeu arată puterea tainei crucii și într-un alt mod, vorbind prin Moise în binecuvântarea cu care l-a binecuvântat pe Iosif: „Din binecuvântarea Domnului este țara lui, din schimbările cerurilor și din rouă, din adâncul izvoarelor de dedesubt, din roadele pe care le aduc rotațiile soarelui la vremea lor și din pogorârile lunilor, din vârfurile munților străvechi și din vârfurile dealurilor și din izvoarele veșnice și din belșugul roadelor pământului. Și să vină ce-I place Celui ce S-a arătat în rug peste capul lui Iosif și peste creștetul capului Celui ce a fost slăvit printre frații lui. Frumusețea lui este ca întâiul născut al unui bou și coarnele lui sunt coarne de inorog, cu care va împunge neamurile deodată de la marginile pământului" (Deuteronom 33:13-17). Dar nimeni nu va spune sau nu va dovedi că coarnele unui inorog sunt în alt lucru sau în altă figură decât în imaginea care exprimă crucea. Căci aici este un copac drept, a cărui parte superioară se ridică ca un corn, atunci când un alt copac este atașat transversal de el, iar capetele acestuia din urmă, de o parte și de alta, par a fi niște coarne unite de un singur corn; în mijloc, copacul fixat pe care sunt ridicați cei răstigniți, iese și el în evidență ca un corn și prezintă aspectul unui corn, atunci când este unit și fixat cu celelalte coarne. Iar cuvintele: „cu ele va împunge neamurile deodată de la marginile pământului" descriu clar ceea ce se întâmplă acum printre toate neamurile. Căci oameni din toate neamurile sunt împunguți cu coarne, adică răniți prin acest mister și, din idoli și demoni deșarți, întorși la închinarea la Dumnezeu; iar pentru necredincioși același semn apare spre distrugere și condamnare, la fel cum după ce poporul a părăsit Egiptul, prin imaginea mâinilor întinse ale lui Moise și numele fiului lui Nun, cu numele Isus, Amalec a fost învins, iar Israel a fost victorios. De asemenea, imaginea și semnul folosit împotriva mușcăturilor lui Israel de către șerpi au fost evident ridicate pentru siguranța credincioșilor; pentru că chiar și atunci moartea șarpelui a fost prezisă prin cel care a fost răstignit și mântuirea celor care, fiind mușcați de el, fug la cel care a trimis pe Fiul său în lume, care a fost răstignit. Căci Duhul profetic ne-a învățat să nu credem în șarpe prin Moise, când declară că șarpele a fost blestemat de Dumnezeu la început și prin Isaia arată că va fi ucis ca un vrăjmaș de sabia cea mare (Isaia 27:1), care este Hristos.

92. Prin urmare, dacă cineva nu a primit de la Dumnezeu marele har de a înțelege ce au spus și au făcut profeții, nu-i va fi de niciun folos să pară că le povestește cuvintele sau faptele, când nu poate da socoteală despre ele. Nu vor părea ele chiar de dispreț multora, dacă sunt relatate de oameni care nu le

înțeleg? Căci dacă cineva vrea să vă întrebe: din moment ce Enoh și Noe cu copiii lor și alții ca ei, care nu au fost circumcișii și nu au ținut Sabatul, l-au plăcut lui Dumnezeu, atunci de ce l-a plăcut lui Dumnezeu prin alți conducători și o altă lege după atâtea generații, încât de la Avraam la Moise au fost îndreptățiți prin circumcizie, iar după Moise prin circumcizie și alte rânduieli, adică Sabate, jertfe, cenușă și ofrande? Ce spuneți la aceasta, decât că, așa cum am spus mai înainte, Dumnezeu, ca unul care știa mai dinainte, știa că poporul vostru va fi alungat în mod vrednic din Ierusalim și că nimănui dintre voi nu i se va permite să intre acolo? Nu veți fi recunoscuți prin altă cale decât prin circumcizia voastră trupească. Căci Avraam a primit de la Dumnezeu mărturia dreptății sale, nu prin circumcizie, ci prin credință; Căci înainte de a fi circumcis, s-a spus despre el așa: „Avraam a crezut în Dumnezeu și i s-a socotit ca neprihănire” (Geneza 15:6). Iar noi, care fiind necircumcișii în trup, credem în Dumnezeu prin Hristos și avem circumcizia care este de folos pentru voi, cei care ați dobândit-o, adică circumcizia inimii, nădăjduim să ne arătăm drepți și plăcuți lui Dumnezeu, pentru că am primit deja această mărturie de la El prin cuvintele profetice. Și faptul că vi se poruncește să păziți Sabatele și să aduceți jertfele voastre și că Domnul a îngăduit ca locul să fie chemat cu numele lui Dumnezeu, aceasta, așa cum am spus, este pentru a vă împiedica să vă închinați idolilor și să uitați de Dumnezeu și să deveniți necredincioși și nelegiuiți, așa cum ați dovedit întotdeauna voi înșivă. Și că din acest motiv Dumnezeu v-a dat porunci despre Sabate și jertfe, am arătat deja în discursul precedent; dar de dragul celor care au venit astăzi intenționez să repet aproape toate punctele mele. Dacă nu este așa, atunci Dumnezeu va fi calomniat, ca și cum n-ar avea prestiință și nu i-ar învăța pe toți oamenii să cunoască și să practice același adevăr - căci multe generații de oameni au fost înainte de Moise - și nu este adevărată Scriptura, care spune: „Dumnezeu este adevărat și drept și toate căile Lui sunt judecăți și nu este nedreptate în El” (Deuteronom 32:4). Dar, întrucât Scriptura este adevărată, Dumnezeu nu vrea să rămâneți mereu nebuni și egoiști, ca să vă mântuiți împreună cu Hristos, care este plăcut lui Dumnezeu și este mărturisit de El, așa cum am spus deja și am dovedit din cuvintele sfinților proroci.

93. Căci el oferă întregului neam omenesc ceea ce este întotdeauna și pretutindeni bun și drept, și fiecare popor știe că adulterul, curvia, uciderea și toate celelalte fapte similare sunt rele. Și deși toți fac aceasta, nu sunt străini de conștiința că păcătuiesc atunci când o fac, excluzându-se doar pe cei care, prin influența unui duh necurat sau prin stricăciunea provenită din educație, obiceiuri rele și legi nelegiuite, și-au pierdut conceptele naturale, sau mai degrabă le-au stins și înăbușit. Totuși, se poate vedea că nici astfel de oameni nu vor să tolereze ceea ce fac altora și, într-o conștiință vrăjmașă, se mustră unii pe alții pentru ceea ce fac ei înșiși. De aceea, mi se pare bine spus de Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos că toată dreptatea și evlavia sunt cuprinse în două porunci: „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău cu toată inima ta și cu toată

puterea ta și să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți” (Luca 10:27). Căci cel ce-L iubește pe Dumnezeu din toată inima lui și din toată puterea lui, fiind plin de o fire pioasă, nu se va închina niciunui alt dumnezeu, ci va cinsti, după voia lui Dumnezeu, pe Îngerul pe care Însuși Domnul Dumnezeu îl iubește. De asemenea, cel ce-și iubește aproapele ca pe sine însuși, îi va dori același bine pe care și-l dorește sieși; și nimeni nu-și dorește răul. De aceea, cel ce-și iubește aproapele se va ruga și se va strădui să obțină pentru el același lucru pe care și-l dorește sieși; iar aproapele unui om nu este altul decât omul - un animal ascultător și rațional cu el. Dacă deci toată dreptatea este împărțită în două feluri, cea care este în raport cu Dumnezeu și cea care este în raport cu oamenii, atunci cel ce, așa cum spune Scriptura, „îl iubește pe Domnul Dumnezeu din toată inima lui și din toată puterea lui și aproapele său ca pe sine însuși”, este cu adevărat drept. Dar voi nu ați arătat niciodată o fire bună și o dragoste nici față de Dumnezeu, nici față de profeți, nici față de voi înșivă. Dar, după cum se știe, voi ați fost întotdeauna găsiți idolatri și ucigași ai celor drepți, încât ați pus mâinile pe Hristos Însuși și până în ziua de azi rămâneți în răutatea voastră, blestemând pe cei care dovedesc că Cel ce a fost răstignit de voi este Hristos; mai mult, încercați să dovediți că El a fost răstignit ca dușman al lui Dumnezeu și blestemat; aceasta este consecința prejudecății voastre nejustificate. Deși puteți înțelege din semnele făcute de Moise că El este Hristos, nu vreți, și în plus, sperând să ne puneți în dificultate, ne oferiți orice întrebări vă gândiți, dar voi înșivă nu știți ce să spuneți când intrați într-o conversație cu vreun creștin ferm.

94. Spune-mi: nu a poruncit Dumnezeu prin Moise să nu se facă chip sau asemănare nici a ceea ce este de sus, nici a ceea ce este de pe pământ și nu a făcut El prin Moise în deșert un șarpe de aramă și l-a pus ca semn prin care cei mușcați de șerpi să fie mântuiți, și totuși el este nevinovat de nedreptate? Căci prin aceasta Dumnezeu a vestit taina, arătând că va nimici puterea șarpelui care l-a provocat pe Adam la păcat și că va acorda mântuire de mușcăturile șarpelui - fapte rele, idolatrie și alte nedreptăți - celor care cred în Cel care avea să moară prin această semnificație, adică crucea. Dar dacă aceasta nu trebuie înțeleasă în acest fel, atunci explică-mi de ce Moise a pus un șarpe de aramă ca semn și a poruncit celor mușcați să se uite la el, iar cei mușcați să fie vindecați, și aceasta când El Însuși a poruncit să nu se facă nicio asemănare a vreunui lucru.

Apoi, un altul dintre cei care veniseră în a doua zi a spus:

- Adevărat ai spus: nu putem explica aceasta; i-am întrebat în repetate rânduri pe învățătorii tăi despre aceasta și nimeni nu mi-a dat un răspuns. De aceea, continuă ceea ce ai început să spui; ascultăm cu atenție explicația ta despre taină, din cauza căreia chiar și scrierile profeților sunt supuse unor acuzații false.

„Așadar”, am spus eu, „așa cum Dumnezeu a poruncit să se dea un semn prin șarpe și totuși el este nevinovat, tot așa în Lege se pune un blestem asupra oamenilor răstigniți, dar nu și asupra Hristosului lui Dumnezeu, prin care Dumnezeu mântuiește pe toți cei ce au făcut ce este vrednic de blestem.”

95. Conform legii lui Moise, întregul neam omenesc va fi găsit supus unui blestem. Căci se spune: „Blestemat este oricine nu stăruie în toate cele scrise în cartea legii, ca să le facă” (Deuteronom 27:26). Nimeni nu a împlinit totul pe deplin - și nici nu ai îndrăznit să le contrazici - ci unii au păzit poruncile mai mult, iar alții mai puțin. Așadar, dacă oamenii care sunt sub această lege sunt găsiți supuși unui blestem pentru că nu au împlinit totul, nu sunt toate neamurile vinovate de idolatrie, de corupție a copiilor și de alte vicii mai mult supuse unui blestem? Dacă deci a binevoit Tatălui tuturor ca Hristosul Său să ia asupra Sa blestemele tuturor, pentru întregul neam omenesc, știind că Îl va învia din morți și Îl va răstigni, de ce vorbiți despre El ca fiind blestemat, care prin voia Tatălui a vrut să sufere acestea și nu vă plângeți mai degrabă pentru voi înșivă? Deși Însuși Tatăl Său L-a făcut să sufere aceste lucruri pentru neamul omenesc, totuși voi nu ați făcut aceasta pentru a sluji scopului lui Dumnezeu; căci chiar și ucigând prorocii, nu ați făcut o faptă de evlavie. Și nimeni dintre voi să nu zică: „Dacă Tatăl a voit să sufere aceste lucruri, pentru ca prin rănile Lui neamul omenesc să fie vindecat, n-am făcut niciun rău.” Dacă vorbiți astfel, pocăindu-vă de păcatele voastre, recunoscându-L ca Hristos și păzind poruncile Lui, atunci, așa cum am spus, veți avea iertarea păcatelor. Dar dacă Îl blestemați pe El și pe cei ce cred în El și, când este ocazie, îi omorâți, atunci cum nu vi se va cere să vă puneți mâinile peste El, ca niște oameni necredincioși, păcătoși, cu inima împietrită și nebuni?

96. Și ceea ce este scris în lege: „Blestemat este oricine este atârnat pe lemn” (Deuteronom 21:23), ne întărește nădejdea, care depinde de Hristosul cel răstignit, nu pentru că Dumnezeu îl blestemă pe acest răstignit, ci pentru că Dumnezeu a mai prevestit ce voi și cei ca voi urmați să faceți, neștiind că El este Cel ce este mai înainte de toate lucrurile, Preotul veșnic al lui Dumnezeu, Împăratul și Hristosul. Și aceasta, după cum vedeți, se împlinește. Căci voi blestemați în sinagogile voastre pe cei ce s-au făcut creștini prin El; și alte neamuri pun la act blestemul, ucigând pe cei ce se mărturisesc doar a fi creștini; și noi le spunem tuturor: Voi sunteți frații noștri, cunoașteți mai bine adevărul lui Dumnezeu. Și când nici ei, nici voi nu ne ascultați, ci ne cereți cu stăruință să lepădăm numele lui Hristos, atunci preferăm mai degrabă să suferim moartea, încrezători că Dumnezeu ne va răsplăti cu toate binecuvântările făgăduite prin Hristos. Și pe lângă acestea, ne rugăm pentru voi, ca să primiți milă de la Hristos. Căci El ne-a învățat să ne rugăm chiar și pentru vrăjmașii noștri, zicând: „Fiți buni și milostivi, precum este Tatăl vostru care este în ceruri” (Luca 6:36). Vedem că Dumnezeul Atotputernic este bun și milostiv. El face să răsară soarele

Său peste cei nerecunoscători și peste cei drepți și trimite ploaie peste sfinți și peste cei răi, pe care, așa cum ne-a învățat, îi va judeca pe toți.

97. Nu în zadar a rămas profetul Moise, când El și Aaron i-au sprijinit mâinile, în această formă până seara. Căci Domnul a rămas și el pe lemn aproape până seara, iar spre seară L-au îngropat; și apoi a înviat a treia zi. David astfel a vestit aceasta: „Am strigat cu glasul meu către Domnul și El m-a auzit din muntele Lui cel sfânt. M-am culcat și am adormit; apoi m-am sculat din nou, căci Domnul m-a susținut" (Ps. 3:5-6). Isaia a mai prezis și cum va muri: „Mi-am întins mâinile către un popor răzvrătit și încăpățânat, către cei ce umblă pe o cale nu bună" (Isaia 65:2). Iar despre învierea Lui, același Isaia a spus: „Mormântul Lui a fost luat din mijloc" și: „Voi da bogății pentru moartea Lui" (Isaia 57:2; 53:9). Și în alt loc, David a vorbit astfel despre suferință și cruce într-o alegorie misterioasă în Psalmul 21: „Mi-au străpuns mâinile și picioarele, mi-au numărat toate oasele, dar ei înșiși au privit spre Mine și au privit. Au împărțit hainele Mele între ei și au aruncat sorți pentru haina Mea" (Ps. 22:16-18). Căci atunci când L-au răstignit, după ce L-au prins cu cuie, apoi „I-au străpuns mâinile și picioarele", iar cei care L-au răstignit au împărțit hainele Lui între ei și, după ce au aruncat sorți, fiecare a lăsat la soartă ce să ia fiecare. Dar voi negați că acest psalm se referă la Hristos, fiind orbi în toate și neînțelegând că nimeni din poporul vostru, care a fost numit rege - cel uns, nu a fost străpuns în mâini și în picioare în timpul vieții și nu a murit prin această taină, adică răstignire, afară numai de acest Isus.

98. Dar voi aduce întregul psalm, ca să auziți atât evlavia Lui față de Tatăl, cât și cum El Îi îndreaptă totul, cerându-I chiar și mântuirea de această moarte; totodată, din acest psalm este evident cine au fost cei care s-au răzvrătit împotriva Lui și este clar că El a devenit cu adevărat om, simțind suferința. Acesta este psalmul: „Dumnezeule, Dumnezeul meu, privește spre Mine? De ce M-ai părăsit? Cuvintele păcatelor mele sunt departe de mântuirea Mea. Dumnezeul meu, voi striga către Tine ziua și nu Mă vei auzi; noaptea și nu în neștiință către Mine. Ci Tu locuiești în locul sfânt, lauda lui Israel. Părinții noștri s-au încrezut în Tine, s-au încrezut și Tu i-ai izbăvit; către Tine au strigat și au fost mântuiți; s-au încrezut în Tine și nu s-a rușinat. Dar eu sunt un vierme și nu un om, ocara oamenilor și lepădatul poporului. Toți cei ce mă vedeau își băteau joc de mine și ziceau cu buzele, clătinând din cap: «El s-a încrezut în Domnul! Să-l izbăvească El, să-l mântuiască El, căci Își place de El!» Dar Tu m-ai scos din pântece, Tu ai fost nădejdea mea din sânii mamei mele. Îți sunt închinat din pântecele mamei mele, Tu ești Dumnezeul meu, din pântecele mamei mele. Nu Te depărta de mine, căci necazul este aproape, pentru că n-am niciun ajutor. O mulțime de tauri m-au înconjurat, Niște tauri grași m-au înconjurat, și-au deschis gura împotriva mea ca un leu răpitor care răcnește. Toate oasele mele au ieșit afară și s-au sfâșiat ca apa. Inima mea s-a făcut ca ceara care se topește în mijlocul măruntaielor mele; puterea mea s-a uscat ca un ciob de lut și limba mea

s-a lipit de cerul gurii mele; și Tu m-ai coborât în țărâna morții. Căci o mulțime de câini m-au înconjurat, o adunătură de nelegiuiți m-au înconjurat. Mi-au străpuns mâinile și picioarele, mi-au numărat toate oasele; totuși, au judecat și s-au uitat la mine. Îmi-au împărțit hainele între ei și au tras la sorți pentru tunica mea. Dar Tu, Doamne, nu-Ți îndepărta ajutorul de la mine, întoarce-te în ajutorul meu. Scapă-mi sufletul de sabie și pe singurul meu născut de laba câinelui. Mântuiește-mă de gura leului și necazurile mele de coarnele unicornilor. Voi vesti Numele Tău fraților mei; Îți voi cânta laude în mijlocul adunării. Voi, cei ce vă temeți de Domnul, lăudați-L! „Lăudați-L, toată sămânța lui Iacov! Toată sămânța lui Israel să se teamă de El!” (Psalmul 22:1-23).

99. „Vă voi dovedi”, am continuat, „că întregul psalm se referă la Hristos și de aceea îl voi explica din nou. Cuvintele Sale de început: „Dumnezeule, Dumnezeul meu, privește spre mine; de ce M-ai părăsit?” au prezis din vechime ce urma să se spună pe vremea lui Hristos. Când a fost răstignit pe cruce, El a spus: „Dumnezeule, Dumnezeule, de ce M-ai părăsit?” (Matei 27:46; Marcu 15:34). Următoarele cuvinte: „Cuvintele păcatelor mele sunt departe de a mă mântui: Dumnezeul meu, voi striga către Tine ziua și nu mă vei auzi; și noaptea, nu în neștiință”, au prezis cum și ce urma să facă Hristos. Căci în ziua în care urma să fie răstignit, a luat cu Sine pe trei dintre ucenicii Săi la muntele numit Măslinilor, care este vizavi de templul din Ierusalim și S-a rugat astfel: „Tată, te rog, Doamne, te rog și... Dacă este cu putință, depărtează de la Mine paharul acesta”, apoi a continuat rugăciunea Sa: „Totuși, nu cum voiesc Eu, ci cum voiești Tu” (Matei 26:39), arătând prin aceste cuvinte că devenise cu adevărat un om capabil de suferință. Dar ca nimeni să nu spună: Iată, nu știa că va suferi, psalmul adaugă imediat: „și nu în neștiință față de Mine”. Așa cum Dumnezeu nu în neștiință l-a întrebat pe Adam unde este sau pe Cain unde este Abel, ci pentru a convinge pe fiecare de cum este și pentru ca cunoașterea tuturor acestora să ajungă la noi prin Scriptură: tot așa aici Hristos arată nu propria Sa neștiință, ci neștiința celor care credeau că El nu este Hristosul, ci credeau că îl vor ucide și că va rămâne în iad ca un om obișnuit.

100. Următoarele cuvinte: „Tu locuiești în locul sfânt, laudă a lui Israel”, arătau că El va îndeplini o lucrare vrednică de laudă și admirație, și anume, că în a treia zi după răstignire va învia din morți. Tatăl I-a dat să îndeplinească aceasta. Am arătat deja că Hristos este numit Iacov și Israel și că nu numai că a fost prefigurat în mod misterios cu privire la El în binecuvântarea lui Iosif și Iuda; dar chiar și în Evanghelie este scris că El a spus astfel: „Toate lucrurile Mi-au fost date de Tatăl și nimeni nu cunoaște pe Tatăl, decât Fiul, nici Fiul, decât Tatăl și aceia cărora Fiul Îl va descoperi” (Matei 11:27). Astfel, El ne-a revelat tot ceea ce am învățat prin harul Său și din Scripturi; și Îl recunoaștem ca fiind Întâiul Născut al lui Dumnezeu, existent înainte de toate făpturile și Fiul patriarhilor, pentru că S-a întrupat dintr-o Fecioară din neamul lor și a binevoit să devină un om fără

formă și glorie și suferind. De aceea, vorbind despre viitoarea Sa suferință, El a spus astfel: „Trebuie ca Fiul omului să pătimească mult, să fie lepădat de farisei și de cărturari, să fie răstignit și să învie a treia zi” (Marcu 8:3). Aici El S-a numit Fiul omului, fie pentru că S-a născut din Fecioară, care, așa cum am spus, era din linia lui David, Iacov, Isaac și Avraam, fie pentru că Avraam însuși a fost tatăl Lui și al bărbaților numărați, din care se trage Maria; căci știm că părinții femeilor sunt tații copiilor pe care îi nasc fiicele lor. Și când unul dintre ucenicii Săi, care se numea anterior Simon prin revelație de la Tatăl Său, L-a recunoscut ca Fiul lui Dumnezeu Hristosul, El L-a redenumit Petru. Și, deoarece este scris în scrierile apostolilor Săi că El este Fiul lui Dumnezeu, Îl numim și noi Fiu și știm că El există înainte de toate făpturile și a ieșit de la Tatăl prin puterea și voința Sa: El este numit în diferite moduri în cărțile profetice, atât înțelepciune, cât și zi, și răsărit, și sabie, și toiag, și Iacov, și Israel. Recunoaștem, de asemenea, că El s-a făcut om prin Fecioară, astfel încât, în același mod în care a început fărădelegea, care a venit de la șarpe, în același mod și-a primit distrugerea. Căci Eva, când era fecioară și nevinovată, primind cuvântul șarpelui, a adus neascultarea și moartea; iar Maria Fecioara, primind credință și bucurie, când îngerul Gavriil i-a adus vestea cea bună că „Duhul Domnului va veni peste ea și puterea Celui Preaînalt o va umbri, de aceea sfântul lucru care se va naște din ea este Fiul lui Dumnezeu”, a răspuns: „Fie-mi mie după cuvântul tău” (Luca 1:35,38). Și iată, din ea s-a născut Cel despre care, așa cum am arătat, se vorbește în atâtea locuri din Scriptură; prin El Dumnezeu lovește șarpele și pe acei îngeri și oameni ca el și eliberează de moarte pe cei care se pocăiesc de păcatele lor și cred în El.

101. — Următoarele cuvinte ale psalmului: „Părinții noștri s-au încrezut în Tine, s-au încrezut și i-ai izbăvit, au strigat către Tine și s-au mântuit, s-au încrezut în Tine și nu s-a rușinat; dar Eu sunt un vierme și nu un om, ocara oamenilor și lepădat de popor” arată că El îi recunoaște ca tați pe cei care s-au încrezut în Dumnezeu și au fost izbăviți de El și care au fost tații acelei Fecioare din care S-a născut și s-a făcut om, mai mult, El arată că El Însuși va fi mântuit de același Dumnezeu, dar nu Se laudă că va face ceva prin propria Sa voință și putere. Așa a acționat pe pământ. Când cineva „I-a zis: Învățător bun!”, El a răspuns: „De ce Mă numești bun?” „Unul singur este bun, acesta este Tatăl Meu care este în ceruri.” Cu cuvintele: „Sunt vierme și nu om, ocara oamenilor și lepădat de popor”, El a prezis ce va fi El și ce se va întâmpla cu El. Noi, cei care credem în El, suntem ocărați din toate părțile; căci El este lepădatul poporului, pentru că a fost disprețuit și dezonorat de poporul vostru și a suferit ceea ce ați plănuit împotriva Lui. Și în următoarele cuvinte: „Și toți cei ce M-au văzut au râs de Mine și au zis cu gura, clătinând din cap: «El s-a încrezut în Domnul; să-L izbăvească, căci El Îl dorește!»”, El a prezis și ce se va întâmpla cu El. Căci fiecare dintre cei ce L-au văzut răstignit a clătinat din cap, și-a strâmbat gura și a vorbit batjocoritor

unul altuia prin nas, ceea ce este scris în cronicile apostolilor Săi: „El s-a numit Fiul lui Dumnezeu; să se pogoare și să umble; Dumnezeu să-L mântuiască.”

102. — Aceste cuvinte indicau și evenimentele: „Tu ai fost nădejdea mea din sânii mamei mele: am fost lipit de Tine din pântecele mamei mele; Tu ai fost Dumnezeul meu din pântecele mamei mele. O mulțime de tauri m-au înconjurat, tauri grași m-au înconjurat: și-au deschis gura împotriva mea ca un leu care răcnește și răcnește. Toate oasele mele au ieșit afară și s-au sfărâmat ca apa. Inima mea s-a făcut ca ceara care se topește în mijlocul măruntaielor mele; puterea mea s-a uscat ca un ciob de lut și limba mea s-a lipit de cerul gurii mele.” „Nădejdea mea din sânii mamei mele”: (aceste cuvinte indicau faptul că) imediat după nașterea Sa în Betleem, regele Irod, așa cum am spus deja, aflând despre El de la magii veniți din Arabia, a plănuit să-L omoare, dar Iosif, din porunca lui Dumnezeu, L-a luat împreună cu Maria și s-a dus în Egipt; căci Tatălui i-a plăcut ca Cel ce S-a născut din El să fie omorât după ce a ajuns la vârsta bărbăției și a vestit învățătura Sa. Dar dacă cineva ne-ar spune: Nu putea Dumnezeu să-l omoare mai bine pe Irod? Eu întreb ca răspuns: Nu putea Dumnezeu să-l distrugă pe șarpe de la început și să nu spună: „Vrăjmășie voi pune între el și femeie, între sămânța lui și sămânța ei” (Geneza 3:15)? Nu putea El să creeze dintr-o dată o mulțime de oameni? Dar, fiindcă știa că este bine să fie așa, a creat îngeri și oameni cu liber arbitru pentru lucrarea dreptății și perioade determinate de timp, în care a considerat că este bine pentru ei să folosească liberul arbitru; și când li s-a dat liberul arbitru, a rânduit judecăți generale și particulare, pentru că știa că acest lucru este bine. De aceea, Scriptura vorbește despre construirea turnului și despre împărțirea și schimbarea limbilor în felul următor: „Și Domnul a zis: «Iată, poporul este un singur popor și toți au o singură limbă; și au început să facă aceasta; și acum nu vor duce lipsă de nimic din ce își propun să facă»” (Geneza 11:6). Zicala: „Puterea mea s-a uscat ca un ciob de lut și limba mea s-a lipit de cerul gurii mele” prefigura și ceea ce El intenționa să facă prin voia Tatălui. Căci puterea cuvântului Său cel puternic, cu care El îi certa mereu pe farisei și pe cărturari și, în general, pe toți învățătorii poporului vostru, când se certau cu El, s-a oprit ca un izvor mare și puternic, a cărui apă este dusă în direcția opusă, când El a tăcut și nu a răspuns nimănui înaintea lui Pilat, așa cum este scris în memoriile apostolilor Săi, pentru ca și cuvintele lui Isaia să aducă rod adevărat: „Domnul îmi dă o limbă, ca să știu când trebuie să rostesc cuvântul” (Isaia 50:4). Prin zicala: „Tu ești Dumnezeul meu, nu Te depărta de mine”. El ne învață, printre altele, că trebuie să nădăjduim cu toții în Dumnezeu, care a creat totul, și să căutăm mântuirea și ajutorul numai de la El, și să nu gândim ca ceilalți oameni că putem fi mântuiți prin originea răului, sau a bogăției, sau a puterii, sau a înțelepciunii, așa cum ați făcut întotdeauna voi, voi, care odinioară ați făcut vițelul de aur și v-ați arătat întotdeauna nerecunoscători, ucigași ai drepților și mândri de originea voastră. Dacă chiar și Fiul lui Dumnezeu spune clar că nu poate fi mântuit nici fiind Fiu, nici fiind puternic sau înțelept, ci

arată că nu poate fi mântuit fără Dumnezeu, deși este fără păcat, așa cum spune Isaia,și n-a păcătuit nici măcar cu cuvântul — căci „N-a săvârșit nelegiuire și viclenie cu buzele Lui” (Isaia 53:9) — atunci cum nu veți crede voi și alții care așteaptă mântuirea fără această nădejde că vă înșelați singuri?

103. — Ceea ce urmează în Psalm: „Căci necazul este aproape, căci nu am niciun ajutor. O mulțime de tauri m-au înconjurat, boi grași m-au înconjurat; și-au deschis gura împotriva mea ca un leu răpitor și răcnind: toate oasele mele au ieșit și s-au sfărâmat ca apa”, a prezis și ce s-a întâmplat cu El. Căci în noaptea în care cei trimiși din poporul vostru, la porunca fariseilor și a cărturarilor, au venit asupra Lui de pe Muntele Măslinilor, L-au înconjurat cei pe care Scriptura îi numește tauri năprasnici și nimicitori. Cuvintele „boi grași m-au înconjurat” se referă la cei care s-au comportat ca taurii când a fost adus la învățătorii voștri; căci de aceea Scriptura i-a numit boi. Pentru că boii sunt părinții vițeilor. După cum boii sunt părinții vițeilor, tot așa învățătorii voștri sunt cauza pentru care copiii lor se suie pe Muntele Măslinilor ca să-L prindă și să-L aducă la ei. Expresia „nu este niciun ajutor” indică și ea un eveniment. Căci nimeni, nici măcar o singură persoană, nu era acolo să-L ajute, ca unul fără de păcat. Iar cuvintele „și-au deschis gura împotriva Mea ca un leu care răcnește” indică pe atunci regele iudeilor, numit Irod, succesorul acelui Irod care, când S-a născut Hristos, a ucis toți pruncii născuți pe atunci în Betleem, crezând că printre ei se va afla cu siguranță cel despre care aflase de la magii veniți din Arabia; dar el nu cunoștea voia Celui Atotputernic, Care le-a poruncit lui Iosif și Mariei cu Pruncul să meargă în Egipt și să rămână acolo până când li se va spune din nou prin revelație să se întoarcă în țara lor. Acolo au rămas până la moartea lui Irod, care a ucis pruncii din Betleem, și până la domnia lui Arhelau după el, care a murit și el înainte de Hristos, împlinind pe cruce dispensația acceptată de El prin voia Tatălui. Și când Irod, care i-a succedat lui Arhelau, a primit puterea dată lui, atunci Pilat, ca să-i facă pe plac, l-a trimis pe Isus legat la el; lucru pe care Dumnezeu, prevăzând, a zis astfel: „Și L-au dus în casa asirianului, ca un dar prietenesc împăratului” (Osea 10:6). Sau prin leul care răcnește la El, Dumnezeu se referea la diavol, care a fost numit șarpe de Moise, diavol de Iov și Zaharia, iar Isus l-a numit Satan, arătând că acest nume i-a fost compus și dat din fapta săvârșită de el, căci „sata” în limba evreilor și sirienilor înseamnă apostat, iar „nas” este un nume care în traducere înseamnă șarpe; din ambele cuvinte se formează un singur nume: Satanas. Căci același diavol, de îndată ce Isus a ieșit din râul Iordan și glasul l-a zis: „Tu ești Fiul Meu, astăzi Te-am născut”, atunci, așa cum este scris în Memorandumurile Apostolice, a venit la El și L-a ispitit și chiar l-a zis: „Închină-te Mie”, dar Hristos i-a răspuns: „Pleacă de la Mine, Satano, închină-te Domnului Dumnezeului tău și slujește-I numai Lui” (Matei 4:9-10; Luca 4:7-8). Întrucât îl înșelase pe Adam, el credea că poate face ceva împotriva lui Hristos. „Toate oasele mele au ieșit ca apa și s-au despicat; inima mea s-a făcut ca ceara care se topește în mijlocul măruntaielor mele” - aceste

cuvinte sunt o profeție a ceea ce s-a întâmplat în noaptea aceea când au ieșit împotriva Lui pe Muntele Măslinilor ca să-L prindă. În Memorandumurile, care, spun, au fost compilate de apostolii Săi și de urmașii lor,Se spune că sudoare curgea din El ca niște picături de sânge, în timp ce Se ruga și zicea: „Trece paharul acesta, dacă este cu putință” (Matei 26:39): în acel moment, inima Lui, precum și oasele Lui, tremurau, inima Lui era ca ceara care se topea în măruntaiele Lui - ca să știm că, prin voia Tatălui, Fiul Său a suferit cu adevărat astfel de suferințe pentru noi și ca să nu spunem că El, ca Fiu al lui Dumnezeu, nu simțea ceea ce I se întâmpla. Cuvintele: „Puterea Mea se usucă ca un ciob de lut și limba Mea se lipește de cerul gurii Mele”, așa cum am mai spus, prefigurau tăcerea Lui, de aceea El, Care obișnuia să demaste nebunia tuturor învățătorilor voștri, nu a răspuns absolut nimic.

104. Cuvintele „M-ai coborât în țărâna morții; căci o mulțime de câini m-au înconjurat, o ceată de oameni răi m-a înconjurat; mi-au străpuns mâinile și picioarele, mi-au numărat toate oasele; și au judecat și s-au uitat la mine; și-au împărțit hainele mele între ei și au tras la sorți pentru veșmântul meu”, așa cum am spus deja, au prefigurat felul de moarte la care adunarea celor răi Îl va condamna; pe care El îi numește câini și păzitori de câini, arătând prin aceasta că chiar conducătorii câinilor se adunaseră și încercau să-L acuze: acest lucru este scris și în memoriile apostolilor Săi. Și am arătat că după răstignirea lui Hristos, cei care L-au răstignit și-au împărțit hainele Lui între ei.

105. — Următoarele cuvinte din psalm: „Dar Tu, Doamne, nu-Ți lua ajutorul de la mine, ci întoarce-te în ajutorul meu. Izbăvește-mi sufletul de sabie și pe singurul meu născut din laba câinelui; păzește-mă de gura leului și umilința mea de coarnele unicornilor”, au arătat și au prezis, de asemenea, care era natura Lui și ce urma să I se întâmple. Căci, așa cum am spus mai sus, El a fost Singurul Născut din Tatăl tuturor și S-a născut din El în mod specific, ca Cuvânt și Putere, apoi a devenit om din Fecioară, așa cum știm din scrierile apostolilor Săi. Că El a murit pe cruce am menționat și mai sus. „Izbăvește-mi sufletul de sabie și pe singurul meu născut din laba câinelui; păzește-mă de gura leului și umilința mea de coarnele unicornilor”, au arătat, de asemenea, de ce suferință avea să moară, adică de răstignire pe cruce; Căci v-am explicat deja că cuvintele „din coarnele unicornilor” indică imaginea crucii. Și cererea Lui ca sufletul Său să fie izbăvit de sabie, din gura leului și din laba câinelui, a fost o rugăciune ca nimeni să nu-l ia în stăpânire sufletul; astfel încât noi, când plecăm din viață, să putem cere același lucru lui Dumnezeu, care este capabil să îndepărteze orice înger nerușinat și rău, ca să nu ia în stăpânire sufletele noastre. Și v-am dovedit existența sufletelor prin faptul că ventriloc, la cererea lui Saul, a chemat sufletul lui Samuel. Dar se pare că toate sufletele unor astfel de oameni drepți și profeți erau supuse puterii acelor puteri care sunt descoperite prin însăși lucrarea în acest ventriloc. De aceea, Dumnezeu ne învață prin Fiul Său să ne străduim

neîncetat să fim drepți și să ne rugăm la sfârșit ca sufletele noastre să nu fie supuse unei astfel de puteri. Când Și-a dat duhul pe cruce, El a zis: „Tată, Te rog, Doamne... În mâinile Tale încredințez Duhul Meu” (Luca 23:46), așa cum am aflat și din relatările memoriale. Îndemnându-i pe ucenicii Săi să depășească viața fariseilor și insuflându-le că altfel nu vor fi mântuiți, El, așa cum este scris în aceste relatări, a zis așa: „Dacă dreptatea voastră nu întrece dreptatea cărturarilor și a fariseilor, nu veți intra în Împărăția cerurilor” (Matei 5:20).

106. Că știa că Tatăl Său Îi va da toate lucrurile după cererea Sa și Îl va învia din morți; că i-a îndemnat pe toți cei ce se temeau de Dumnezeu să-L laude pe Dumnezeu pentru că a iertat întregul neam de oameni credincioși prin taina acestui Răstignit; și că a stat printre frații Săi, Apostolii, care, după învierea Sa din morți, fiind asigurați de El Însuși că chiar înainte de suferința Sa, El vorbise despre necesitatea îndurării acesteia și că profeții o preziseseră, s-au pocăit de apostazia lor față de El în momentul răstignirii Sale; și că El, fiind cu ei, L-a lăudat pe Dumnezeu, așa cum se arată și în memorialiile Apostolilor; toate acestea sunt descrise în ultimele cuvinte ale Psalmului. „Voi vesti Numele Tău fraților mei; Îți voi cânta laude în mijlocul bisericii. Cei ce te temeți de Domnul, lăudați-L; toată semința lui Iacov, slăviți-L; toată semința lui Israel să se teamă de El.” Și că El, așa cum este relatat și în memoriile lui, a redenumit pe unul dintre apostoli Petru, și la fel și pe ceilalți doi frați, fiii lui Zebedei, i-a numit Boanerghes, adică fiii tunetului, aceasta însemna că El era același care i-a dat lui Iacov numele Israel și i-a numit lui Absia numele Iisus; prin care nume poporul rămas dintre cei ieșiți din Egipt a fost condus în țara făgăduită patriarhilor. Și că El, ca o stea, urma să strălucească din linia lui Avraam, Moise a arătat prin cuvintele: „O stea va răsări din Iacov și o cărpetenie din Israel” (Numeri 24:17); iar în alt loc Scriptura spune: „Iată omul, al cărui nume este Răsăritul” (Zaharia 6:12). Așadar, când la nașterea Lui a apărut o stea pe cer, așa cum este scris în memoriile apostolilor Săi, magii din Arabia au aflat despre aceasta prin acest semn și au venit și s-au închinat Lui.

107. Referitor la învierea Lui în a treia zi după răstignire, este scris în aducere aminte că oamenii din neamul vostru, certându-se cu El, I-au zis: „Arată-ne un semn!”. Și El le-a răspuns: „Neam rău și preacurvar cere semn, și nu i se dă semn decât semnul proorocului Iona” (Matei 12:38-41). Aceste cuvinte ale Sale au fost atunci ascunse, ca ascultătorii să nu poată înțelege din ele că după răstignire El va învia în a treia zi. De asemenea, El a prezentat neamul vostru ca fiind mai rău și mai preacurvar decât cetatea Ninive, care, atunci când Iona, aruncat din pântecele unui pește uriaș în a treia zi, le-a anunțat că vor pieri cu toții în trei zile, a impus un post public asupra a tot ce este viu, de la om până la animalul mut, cu purtarea de saci, cu strigăte puternice, cu pocăință adevărată a inimii și cu retragerea de la răutate; crezând că Dumnezeu este milostiv și iubitor de toți cei care se îndepărtează de nelegiuire. Și însuși regele acelei cetăți și

nobilii lui purtau sac și posteau și se rugau și se rugau ca cetatea lor să nu fie pustiită. Dar când Iona era întristat pentru că cetatea nu fusese distrusă în a treia zi, așa cum predicase, atunci, prin darul lui Dumnezeu, i-a crescut o dovleac, la umbra căreia a șezut și a fost protejat de căldură (era o dovleac neașteptată, pe care Iona nu o plantase și nu o udase, ci crescuse brusc ca să-i dea umbră) și printr-o altă darul lui Dumnezeu, aceasta s-a ofilit, ceea ce a fost întristat de Iona; atunci Dumnezeu l-a mustrat pentru durerea sa nedreaptă că cetatea Ninive nu fusese distrusă, zicând: „Ți-a părut rău dovleacul, la care nu te-ai ostenit, la care nu te-ai întors și care a crescut noaptea și s-a ofilit noaptea? Și nu voi cruța Eu oare Ninive, cetatea aceea mare, în care locuiesc peste o sută douăzeci de mii de oameni care nu știu să deosebească dreapta de stânga lor și multe vite?” (Iona 4:10-11)?

108. Toate aceste lucruri știau toți oamenii voștri; și deși Hristos a declarat înaintea voastră că vă va da semnul lui Iona, sugerând prin aceasta ca voi, cel puțin după învierea Lui din morți, să vă pocăiți de faptele voastre rele și, asemenea ninivitenilor, să-L implorați pe Dumnezeu cu lacrimi ca cetatea voastră să nu fie luată și distrusă, așa cum este acum distrusă, în ciuda acestui fapt, nu numai că nu v-ați pocăit, aflând despre învierea Lui, dar, așa cum am spus deja, ați trimis oameni aleși în tot universul să proclame că „o erezie nelegiuită și fără de lege s-a ridicat prin Isus, un anume galileean înșelător, pe care L-am răstignit, dar ucenicii Lui L-au furat noaptea din mormântul unde a fost pus după ce a fost dat jos de pe cruce și înșală oamenii, zicând că a înviat din morți și s-a înălțat la cer”. De asemenea, defăimați faptul că El a învățat acele fapte nelegiuite, fărădelegi și nelegiuite de care îi acuzați înaintea întregii omeniri pe cei care Îl mărturisesc ca Hristos, Învățător și Fiu al lui Dumnezeu. Mai mult, chiar și acum, când cetatea voastră a fost luată și țara voastră pustiită, nu vă pocăiți, ci totuși îndrăzniți să-L blestemați pe El și pe cei care cred în El. Dar nu vă urâm pe voi, nici pe cei care au acceptat o astfel de opinie din partea voastră, ci ne rugăm ca voi toți să vă pocăiți măcar acum și să primiți milă de la Tatăl Cel Atotbun și preamilostiv al tuturor - Dumnezeu.

109. — Și ca națiunile să se pocăiască de răutatea în care trăiau în rătăcirea lor, după ce au auzit doctrina propovăduită de apostolii Săi, începând de la Ierusalim, și L-au învățat de la ei, permiteți-mi să citez câteva cuvinte din profeția lui Mica, unul dintre cei doisprezece profeți. Iată-le: „În zilele de pe urmă se va descoperi muntele Domnului, pregătit pe vârful muntelui, înălțat mai presus de dealuri; și oamenii vor curge spre el. Și multe neamuri vor veni și vor zice: «Veniți, să ne suim la muntele Domnului și la Casa Dumnezeului lui Iacov! Ne vor arăta căile Lui și vom umbla pe cărările Lui. Căci din Sion va ieși legea și cuvântul Domnului din Ierusalim. El va judeca printre multe popoare și va mustra neamurile puternice de departe; își vor făuri săbiile în fiare de plug și sulițele lor în cosoare. Nu va mai ridica un neam sabia împotriva altuia, și nu va mai ști

războiul. Fiecare va ședea sub vița lui și sub smochinul lui și nimeni nu-l va mai înspăimânta, căci gura Domnului oștirilor a vorbit: «Toți vor umbla în Numele dumnezeilor lor, dar noi vom umbla în Numele Dumnezeului nostru pentru totdeauna.» În ziua aceea, voi aduna pe cei zdrobiți și voi primi pe cei ce sunt zdrobiți...» „pe cea lepădată, pe cea pe care am lovit-o; voi face din cei zdrobiți o rămășiță și din cei asupriți un neam puternic; și Domnul va împărăți peste ei pe muntele Sionului, de acum și până în veac” (Mica 4:1-7).

110. „ Știu, domnii mei”, am continuat eu după aceste cuvinte, „că și învățătorii voștri înțeleg toate cuvintele acestui pasaj despre Hristos, știu, de asemenea, că ei afirmă că El nu a venit încă; și dacă a venit, spun ei, atunci nu se știe cine este El; dar când Se va arăta și va fi glorificat, atunci se va ști cine este El. Atunci se va împlini ceea ce se spune în aceste cuvinte, spun ei; ca și cum n-ar fi fost încă niciun rod din cuvintele profeției! Nebuni! Ei nu înțeleg ceea ce este evident din toate locurile Scripturii, că sunt anunțate două veniri ale lui Hristos: una? în care El apare ca un Suferind, lipsit de glorie, dezonorat și răstignit, și cealaltă, în care El va veni cu slavă din cer, când omul apostaziei, rostind cuvinte mândre chiar împotriva Celui Preaînalt, va îndrăzni să comită fapte fărădelegii pe pământ împotriva noastră, creștinilor, nouă, care, după ce am învățat închinarea la Dumnezeu din lege și din învățătura care a ieșit din Ierusalim prin apostolii lui Isus, am fugit la Dumnezeul lui Iacov și la Dumnezeul al lui Israel, și fiecare dintre noi, fiind mai înainte plini de război, de crime reciproce și de tot felul de impietate, pe tot pământul și-a schimbat armele de război, săbiile noastre în fiare de plug și sulițele noastre în unelte agricole, și cultivăm evlavia, dreptatea, filantropia, credința, nădejdea, date de Însuși Tatăl prin Cel Răstignit, și stăm fiecare sub vița lui, adică fiecare dintre noi are o singură soție legitimă; Căci știți că cuvântul profetic spune: „Și soția lui, ca o viță roditoare” (Psalmul 127:3). Este clar că nimeni nu ne îngrozește și nu ne înrobește pe noi, cei care credem în Isus pe tot pământul. Deși ne taie capetele, ne răstignesc, ne aruncă la fiare, în închisoare, în foc și ne supun la tot felul de alte torturi, totuși, după cum se știe, nu ne retragem de la spovedanie: ci cu cât suntem mai chinuiți astfel, cu atât crește numărul celorlalți credincioși și al celor care Îl cinstesc pe Dumnezeu prin numele lui Isus. Precum vița, dacă cineva îi taie părțile roditoare, produce din nou alte mlădițe înfloritoare și roditoare; Așa este și cu noi; căci vița sădită de Dumnezeu și Mântuitorul Hristos este poporul Său. Și restul cuvintelor profeției se vor împlini la a doua Lui venire. Cât despre cuvintele „zdrobite și izgonite”, cele din lume, ele indică faptul că fiecare creștin, în măsura în care depinde de tine și de alți oameni, este izgonit nu numai din averile sale, ci și din întreaga lume, așa că nu lași niciun creștin să trăiască. Voi spuneți că aceasta s-a întâmplat cu poporul vostru. Dar dacă ați fost izgoniți din cauza războiului, l-ați suferit pe dreptate, după mărturia tuturor Scripturilor; dar noi, care n-am săvârșit nicio astfel de nelegiuire după ce am cunoscut adevărul lui Dumnezeu, primim mărturia de la Dumnezeu că suntem izgoniți de pe pământ împreună cu

preadreptul și singurul fără prihană și fără păcat Hristos. Căci Isaia strigă: „Iată cum este nimicit cel drept și nimeni nu-l ia la inimă; și poporul drept este nimicit și nimeni nu se uită la el” (Isaia 57:1).

111. Am spus deja că cele două veniri ale lui Hristos au fost prezise simbolic pe vremea lui Moise, prin simbolul țapilor oferiți în timpul Postului Mare. Și din nou același lucru a fost prezis și reprezentat în mod misterios prin ceea ce au făcut Moise și Isus. Căci unul dintre ei, cu mâinile întinse, care erau sprijinite, a rămas pe deal până seara - aceasta nu reprezenta altceva decât crucea; iar celălalt, redenumit Isus, a condus bătălia, iar Israel a ieșit victorios. S-ar putea crede că acest lucru a fost făcut atât de sfinți oameni, cât și de profeți ai lui Dumnezeu, deoarece unul dintre ei nu putea reprezenta două taine împreună - adică - imaginea crucii și imaginea numelui; căci această putere este și va fi proprie numai Lui, al Cărui nume chiar orice conducător se teme, simțind chinuri, pentru că va fi nimicit. Așadar, Hristosul nostru cel care a pătimit și a fost răstignit nu a fost blestemat de lege, ci a arătat că El singur îi va mântui pe cei care nu se îndepărtează de credința în El. Și cei care au fost mântuiți în Egipt, când întâii născuți ai Egiptului au fost nimiciți, au fost mântuiți prin sângele Paștelui, cu care au fost unși stâlpii ușii și pragul de sus al ușii de ambele părți. Căci Paștele era Hristos, care a fost apoi jertfit, așa cum spune Isaia: „Ca un miel a fost dus la junghiere” (Isaia 53:7). De asemenea, este scris că L-ați luat în ziua Paștelui și L-ați răstignit și în timpul Paștelui. Și precum cei ce erau în Egipt au fost mântuiți prin sângele Paștelui, tot așa și sângele lui Hristos va izbăvi de moarte pe cei ce cred în El. Ar fi fost Dumnezeu înșelat dacă acest semn nu ar fi fost pe uși? Nu, zic eu; dar prin aceasta El a prezis mântuirea care urma să vină prin sângele lui Hristos pentru neamul omenesc. Căci semnul frânghiei roșii, pe care iscoadele trimise de Iosua, fiul lui Nun, i-au dat-o desfrânatei Rahav în Ierihon, poruncindu-i să lege frânghia de fereastra prin care îi coborâse ca să-i ascundă de dușmanii lor, reprezenta și simbolul sângelui lui Hristos, prin care cei care odinioară erau desfrânați și oameni fărădelegi printre toate neamurile primesc mântuirea, primind iertarea păcatelor și nemaipăcătuind.

112. Dar voi, explicând aceasta într-un mod derogatoriu, îi atribuiți lui Dumnezeu o mare slăbiciune, dacă o înțelegeți simplu și nu examinați forța a ceea ce se spune. Căci în acest fel va fi acuzat și Moise de încălcarea legii: el, după ce a decretat să nu se facă nicio asemănare nici cu ceea ce este în cer, nici cu ceea ce este pe pământ sau în mare, apoi a făcut el însuși un șarpe de aramă și, după ce l-a stabilit ca semn, a poruncit celor mușcați să se uite la el - și ei, privindu-l, s-au vindecat. Trebuie să credem că poporul a fost atunci mântuit prin intermediul șarpelui, pe care, așa cum am spus, Dumnezeu l-a blestemat la început și l-a ucis cu sabia cea mare, așa cum spune Isaia (Gen. 3:14; Isa. 27:1)? Și trebuie să înțelegem aceasta atât de prostește, cum presupun învățătorii voștri, și să nu o acceptăm ca simboluri? Nu trebuie să aplicăm

aceasta imaginii lui Isus răstignit, când și Moise, cu mâinile întinse, împreună cu cel care a fost chemat cu numele de Isus, a adus victoria poporului vostru? Cel puțin astfel nu ne vom îndoi de ceea ce a făcut legiuitorul. Căci el, nu prin uitarea lui Dumnezeu, i-a convins pe oameni să-și pună nădejdea în fiară, prin care crima și neascultarea au început. Aceasta a fost făcută și spusă de binecuvântatul profet cu mare gândire și mister: și nu există nimic în cuvintele și faptele tuturor profeților în general, pentru care să poată fi pe bună dreptate mustrați, dacă înțelegeți sensul conținut în ele. Dar dacă toți învățătorii voștri vă explică doar de ce cămilele nu sunt menționate în acest loc sau în altul, sau ce înseamnă cămilele, sau de ce se folosește atâta făină de grâu și atât de mult untdelemn în ofrande, și explică acest lucru josnic și meschin, dar nu îndrăznesc să vorbească și să interpreteze despre subiecte importante și vrednice de studiu și chiar vă sfătuiesc să nu ascultați deloc interpretările noastre și să nu intrați în conversație cu noi: atunci vor auzi pe nedrept ceea ce le-a spus Domnul nostru Iisus Hristos? „Morminte albe, care pe dinafară par frumoase, dar pe dinăuntru sunt pline de oase de morți! Voi dați zeciuială din mentă și înghițiți o cămilă, o, călăuzitorilor orbi! Așadar, dacă nu disprețuiți învățăturile celor ce se înalță și vor să fie numiți «Învățători, Învățători» și nu vă apropiați de scrierile profetice cu atâta tărie și cu atâta îndurare încât să îndurați de la poporul vostru același lucru pe care l-au îndurat și profeții înșiși, atunci nu veți primi niciun folos din scrierile profetice.”

113. Iată ce cred eu: Isus, așa cum am mai spus de mai multe ori, același care se numea Absius și a fost trimis cu Caleb să cerceteze țara Canaanului, Moise l-a numit Isus. Nu căutați motivul pentru care a făcut aceasta, nu vă îndoiți, nu puneți întrebări; de aceea Hristos este ascuns de voi; și când citiți nu înțelegeți, și chiar și acum, când auziți că Isus este Hristosul nostru, nu luați în considerare că acest nume nu i-a fost dat în zadar și nu întâmplător. Ci teologizați despre motivul pentru care s-a adăugat un a la numele anterior al lui Avraam și reflectați cu importanță asupra motivului pentru care s-a adăugat un r la numele Sarei; dar de ce fiul lui Nun a schimbat numele tatălui său Absius în numele Isus, nu întrebați în același mod. Nu numai că numele său a fost schimbat, dar a devenit și succesorul lui Moise; El, unul dintre semenii săi care a ieșit din Egipt, i-a condus pe oamenii care au rămas în viață în Țara Sfântă și, așa cum i-a condus pe oameni în Țara Sfântă, și nu Moise, și a împărțit-o prin sorți celor care au intrat cu el: așa Iisus Hristos va întoarce risipirea oamenilor și va împărți țara bună tuturor, doar că într-un alt mod. Căci primul le-a dat o moștenire trecătoare, pentru că nu era Hristos Dumnezeu, nici Fiul lui Dumnezeu; dar Iisus Hristos, după sfânta înviere, ne va da o stăpânire veșnică. Primul a oprit soarele, fiind redenumit anterior cu numele Iisus și primind putere de la Duhul Său. Căci am dovedit că Iisus li s-a arătat lui Moise, lui Avraam și tuturor patriarhilor în general și a vorbit cu ei, împlinind voia Tatălui: El, zic eu, a venit să se nască om din Fecioara Maria și rămâne pururea. El este Cel din Care și prin Care Tatăl va

înnoi cerul și pământul; El este Cel care va străluci în Ierusalim cu lumină veșnică; El este Împăratul Salemului după rânduiala lui Melhisedec și Preotul veșnic al Celui Preaînalt. Primul, după cum se știe, a circumcis oamenii cu a doua circumcizie prin intermediul cuțitelor de piatră - aceasta era o indicație a acelei circumcizii prin care Însuși Iisus Hristos ne-a circumcis de la slujirea pietrelor și a altor idoli - și a adunat o mulțime dintre cei care, din necircumcizie, adică din amăgirea lumii, au fost circumcișii în fiecare loc cu cuțite de piatră - învățătura Domnului nostru Iisus. Că prorocii L-au numit invariabil pe Hristos piatră și stâncă, aceasta a fost deja arătată de mine. Prin cuțite de piatră vom înțelege învățătura Lui, prin care o astfel de mulțime de oameni rătăciți din necircumcizie au fost circumcișii prin circumcizia inimii. Cu această circumcizie, Dumnezeu i-a poruncit apoi lui Iisus să-i circumcidă chiar și pe cei care aveau circumcizia trupească, care și-a primit începutul de la Avraam, când a spus că Iisus ar trebui să-i circumcidă pe cei care intrau în Țara Sfântă cu a doua circumcizie prin intermediul cuțitelor de piatră.

114. Căci uneori, prin lucrarea Duhului Sfânt, ceea ce era o prefigurare a lucrurilor viitoare se împlinea în mod vădit; iar alteori El profețea evenimente viitoare, ca și cum ar fi vorbit despre lucruri prezente sau chiar trecute. Dacă cititorii nu cunosc acest mod de operare, nu vor putea înțelege corect cuvintele profetice. Ca să înțelegeți ce vreau să spun, voi da ca exemplu câteva cuvinte profetice. Când Duhul Sfânt spune prin Isaia: „El a fost dus ca un miel la junghiere și ca un miel înaintea celor ce-l tund” (Isaia 53:7); El vorbește ca și cum suferința ar fi deja avut loc. Și din nou, când spune: „Mi-am întins mâinile către un popor neascultător și contradictoriu”; și când spune: „Doamne, cine a crezut în vestea noastră?” (Isaia 65:2; 53:1); acestea sunt rostite ca și cum ar fi arătate evenimente care deja avuseseră loc. Am arătat deja că Hristos este adesea numit piatră în pilde, iar figurativ Iacov și Israel. Și iarăși, când El spune: „Voi vedea cerurile, lucrarea degetelor Tale”, dacă nu înțeleg aici acțiunea Cuvântului Său, voi înțelege acest loc în mod nechibzuit, asemenea învățătorilor voștri, care cred că Tatăl tuturor și Dumnezeul nenăscut are, ca o ființă compusă, mâini și picioare și degete și un suflet și, prin urmare, învață că Însuși Tatăl li s-a arătat lui Avraam și lui Iacov. Fericiți suntem, așadar, noi, cei care am fost circumcișii cu a doua circumcizie prin intermediul cuțitelor de piatră.

Căci prima voastră circumcizie a fost și este acum săvârșită cu fierul, pentru că aveți o inimă împietrită; dar circumcizia noastră, a doua în ordine, deoarece a venit după a voastră, este săvârșită cu pietre ascuțite, adică prin cuvintele apostolilor acelei Pietre de Capul Angular, care a fost tăiată fără ajutorul mâinilor și ne circumcide de idolatrie și de orice păcat în general; și inimile noastre sunt atât de circumcise de rău încât chiar ne bucurăm, murind pentru numele acelei Pietre minunate, care toarnă apă vie inimilor care L-au iubit prin El pe Tatăl tuturor și dă de băut celor ce vor să bea apa vieții. Dar voi nu înțelegeți cuvintele

mele: căci nu înțelegeți ce a fost profețit că se va face de către Hristos și nu ne credeți când vă aducem Scripturile. Ieremia spune așa: „Vai de tine, pentru că ai părăsit izvorul vieții și ți-ai săpat fântâni crăpate, care nu pot ține apa! Oare va mai fi pustie acolo unde este Muntele Sionului? Căci am dat Ierusalimului o carte de despărțire înaintea ta.” (Ieremia 2:12-13; Isaia 16:1; Ieremia 3:8)

115. Dar trebuie să credeți pe Zaharia, care arată taina lui Hristos în pilde și o vestește în taină. Acestea sunt cuvintele lui: „Bucură-te și veselește-te, fiica Sionului! Căci iată, Eu vin și voi locui în mijlocul tău”, zice Domnul. „Multe neamuri se vor alipi de Domnul în ziua aceea și vor fi poporul Meu; și Eu voi locui în mijlocul vostru; și vor ști că Domnul oștirilor m-a trimis la voi. Domnul va stăpâni pe Iuda și moștenirea Lui în țara sfântă și va alege din nou Ierusalimul. „Toată făptura să se teamă de Domnul, căci El s-a ridicat din norii sfinților Săi.” Și mi-a arătat pe Iosua, marele preot, care stătea înaintea îngerului Domnului; iar diavolul stătea la dreapta Lui ca să-I stea împotrivă. Domnul a zis diavolului: „Domnul, care a ales Ierusalimul, să te mustre! Nu este acesta un tăciune scos din foc?” (Zaharia 2:10; 3:2) Și când era cât pe ce să-mi răspundă Trifon, am zis: „Stai și ascultă mai întâi ce spun.” Căci nu intenționez, așa cum credeți voi, să explic acest lucru spunând că nu a existat niciun preot numit Isus în țara Babilonului, unde a fost dus în captivitate poporul vostru. Dacă aș vrea să fac acest lucru, aș dovedi că, deși a existat un preot numit Isus printre poporul vostru, totuși profetul nu l-a văzut în revelația sa, așa cum nu i-a văzut pe diavol și pe îngerul Domnului cu ochii săi, fiind într-o stare naturală, ci i-a văzut în transă în timpul revelației care i-a fost făcută. Dar acum spun, așa cum, conform celor spuse mai înainte, fiul lui Nun a făcut prin numele lui Isus lucrările și faptele puternice care au prefigurat ceea ce Domnul nostru urma să facă, așa voi dovedi acum. „Revelația care a fost făcută în Babilon pe vremea lui Isus, preotul, printre poporul vostru, a fost o prezicere a ceea ce urma să împlinească preotul nostru, Dumnezeu și Hristos, Fiul Tatălui tuturor. M-am mirat”, am continuat, „de ce ați tăcut cu puțin timp înainte și nu m-ați întrerupt când am spus că fiul lui Nun, unul dintre contemporanii săi care ieșise din Egipt, a intrat în Țara Sfântă cu membrii mai tineri ai acelei generații. Căci sunteți ca muștele, care se adună și zboară spre răni. Dacă cineva ar vorbi frumos despre o mie de lucruri și ar spune un lucru mic care nu v-ar plăcea, sau nu a fost înțeles de voi, sau nu ar fi corect: atunci voi, lăsând deoparte multe lucruri excelente, apucați un cuvânt nesemnificativ și încercați să-l reprezentați ca impietate și fărădelege. Prin urmare, voi, care sunteți judecați de Domnul prin aceeași judecată, veți da o socoteală mult mai mare a marii voastre insolențe, fie pentru faptele voastre rele, fie pentru interpretările voastre false și perverse. Căci este drept să vă judecăm prin aceeași judecată cu care judecați.”

116. Dar, ca să vă dau o socoteală despre descoperirea Sfântului Iisus, încep din nou și spun că această descoperire ne privește pe noi, cei care credem în

Hristos, Marele Preot răstignit, care, fiind dedați desfrânării și oricărei alte fapte ticăloase, ne-am dezbrăcat, prin harul dat de Iisus al nostru, după voia Tatălui Său, de toată necurăția și răul în care eram îmbrăcați. Diavolul se ridică împotriva noastră, lucrând mereu împotriva noastră și voind să-i atragă pe toți la el; dar Îngerul lui Dumnezeu, adică puterea lui Dumnezeu trimisă la noi prin Iisus Hristos, îl ceartă și el se îndepărtează de noi. Și suntem ca și cum am fi fost smulși din foc, pentru că suntem izbăviți atât de păcatele noastre de mai înainte, cât și de chinul și flacăra pe care diavolul și toți slujitorii lui le pregătesc pentru noi și de care Iisus, Fiul lui Dumnezeu, ne izbăvește din nou; El a făgăduit să ne îmbrace cu hainele pregătite pentru noi, dacă vom împlini poruncile Sale, și să ne dăruiască o împărăție veșnică. Căci, așa cum acel Iisus, pe care profetul îl numește preot, s-a arătat îmbrăcat în haine necurate, pentru că, așa cum se spune, a luat o femeie desfrânată și a numit-o tăciune smuls din foc, pentru că a primit iertarea păcatelor sale, în timp ce adversarul său, diavolul, a primit o mustrare, tot așa și noi, care prin numele lui Iisus, ca un singur om, am crezut în Creatorul a tot Dumnezeul, prin numele Fiului Său întâi născut am fost dezbrăcați de hainele necurate, adică de păcate, și fiind încercați prin cuvântul invocării Sale, alcătuim adevăratul neam preoțesc al lui Dumnezeu, așa cum mărturisește Dumnezeu Însuși, spunând că în fiecare loc printre neamuri I se aduc jertfe plăcute și curate. Dar Dumnezeu nu primește jertfe de la nimeni, decât de la preoții Săi.

117. Așadar, Dumnezeu a mărturisit mai dinainte că toate jertfele în numele Său, pe care Iisus Hristos a poruncit să fie săvârșite, Îi sunt plăcute, adică cele aduse de creștini în fiecare loc de pe pământ în Euharistia pâinii și a paharului. Dar jertfele aduse de voi și prin preoții voștri, El le respinge, zicând: „Și nu voi primi jertfele voastre din mâinile voastre, pentru că de la răsăritul soarelui până la apus, numele Meu este proslăvit (printre neamuri, tămâie și o jertfă curată se aduc numelui Meu în orice loc, pentru că numele Meu este proslăvit) printre neamuri, zice Domnul, și voi îl pângăriți” (Mal. 1:10-12). Dar chiar și acum, din dragoste pentru argumente, spuneți că aici Dumnezeu a arătat că nu primește jertfe de la așa-numiții israeliți care locuiau atunci în Ierusalim, ci rugăciunile aduse de poporul poporului vostru care era atunci împrăștiat Îi sunt plăcute și El numește rugăciunile lor jertfe. Sunt de acord că numai rugăciunile și mulțumirile aduse de oameni vrednici sunt jertfe desăvârșite și plăcute lui Dumnezeu. Acestea sunt exact ceea ce creștinii au fost învățați să ofere, și mai mult, cu aducere aminte în timpul primirii hranei uscate și lichide, prin care își amintesc de suferința îndurată pentru ei de Fiul lui Dumnezeu: Numele Lui, marii voștri preoți și învățători ai poporului vostru au încercat să-l pângărească și să-l hulească pe tot pământul. Dar Dumnezeu va îndepărta în mod deschis aceste haine necurate, impuse de voi tuturor celor care au devenit creștini în numele lui Isus, când ne va învia pe toți, și îi va face pe unii nestricăcioși, nemuritori și fără griji în împărăția veșnică și indestructibilă, dar îi va trimite pe alții în chinuri veșnice prin

foc. Dar voi și învățătorii voștri vă amăgiți singuri, interpretând ceea ce spune Scriptura despre oamenii din poporul vostru care au fost împrăștiați, ca și cum rugăciunile și jertfele lor în orice loc ar fi curate și plăcute lui Dumnezeu. Să știți că vorbiți minciună și încercați în orice fel să vă amăgiți singuri, mai ales când nici acum poporul vostru nu este împrăștiat de la răsărit la apus; ci există popoare printre care nimeni din poporul vostru nu a trăit. Între timp, nu există absolut niciun popor, barbar sau grec, sau numit cu vreun alt nume, nomad, sau fără adăpost, sau care duce o viață pastorală și locuiește în corturi, printre care să nu se fi adus rugăciuni și mulțumiri Tatălui și Creatorului a toate, în numele lui Isus cel răstignit. Mai mult, știți că, pe vremea când a spus profetul Maleahi aceste cuvinte, nu erați încă risipiți pe tot pământul, așa cum sunteți acum, după cum reiese din Scripturi.

118. De aceea, mai degrabă lăsați-vă de ceartă și pocăiți-vă înainte de a veni ziua cea mare a judecății, când, conform prezicerii Scripturii, așa cum am arătat, toate semințiile voastre se vor jeli pe cei care l-au străpuns pe acest Hristos. V-am explicat sensul profeției: „Domnul a jurat: Tu ești preot, după rânduiala lui Melhisedec” (Psalmul 207: **4** . Vezi cap. 33). Am mai spus și că profeția lui Isaia: „Mormântul lui este luat din mijloc” (Isaia 57:2) se referă la Hristos, care urma să fie îngropat și să învie. Am spus, de asemenea, multe despre faptul că acest Hristos este Judecătorul tuturor celor vii și al celor morți. În același fel, Natan i-a vorbit lui David despre El astfel: „Îi voi fi Tată, și el Îmi va fi Fiu și nu-Mi voi îndepărta mila de la El, cum am făcut celor dinaintea lui; și-l voi stabili în casa Mea și în împărăția Lui pe vecie” (2 Samuel 7:14-16). Și Ezechiel nu numește pe nimeni altcineva conducător în casa Sa, ci numai pe acest Hristos. Căci El este Preotul ales, Împăratul veșnic, Hristos, ca Fiu al lui Dumnezeu, și nu credeți că Isaia și ceilalți profeți spun că la a doua Lui venire se vor aduce jertfe sângeroase sau jertfe de băutură la altar, ci adevărate și spirituale - laude și mulțumiri. Nu în zadar am crezut în El și nu am fost înșelați de cei care ne-au învățat acest lucru: ci și acest lucru a fost rânduit prin minunata providență a lui Dumnezeu, ca noi, prin chemarea noului și veșnicului legământ, adică Hristos, să fim mai inteligenți și mai evlavioși decât voi, care doar păreți a fi inteligenți și temători de Dumnezeu, dar nu în realitate. Isaia s-a mirat de aceasta și a zis: „Și împărații își vor închide porțile”. „Doamne, cine a crezut vestea noastră? Și cui i s-a descoperit brațul Domnului” (Isaia 52:15; 53:1)? Spunând acestea, Trifo, am adăugat: „Pe cât posibil încerc să repet ceea ce am spus mai înainte, deși pe scurt și succint, de dragul celor care au venit astăzi cu tine.”

„Folosești bine”, a spus Trifon, „și chiar dacă ai repeta același lucru mai pe larg, fii sigur că eu și cei de față am fi foarte bucuroși să te ascultăm.”

119. Credeți voi, domnii mei, că am început să vorbesc din nou, că am putea vreodată înțelege acestea din Scripturi, dacă nu am fi primit harul de a le înțelege

prin voia Celui care a vrut să rânduiască aceasta, pentru ca să se împlinească ceea ce a spus Moise: „M-au mâniat cu străini, M-au întristat cu urâciunile lor, au adus jertfe demonilor pe care nu i-au chemat; au apărut (zei) noi și recenți, pe care nu i-au chemat părinții lor. Ați părăsit pe Dumnezeul care v-a născut și ați uitat pe Dumnezeul care vă hrănește. Și Dumnezeu a văzut aceasta și a fost gelos și s-a întristat din cauza mâniei fiilor și fiicelor Sale și a zis: Îmi voi ascunde fața de ei și le voi arăta ce li se va întâmpla în zilele de pe urmă; căci sunt o generație perversă, fii în care nu este credință; M-au provocat la gelozie în ceea ce nu este Dumnezeu și M-au provocat la mânie cu idolii lor: de aceea îi voi provoca la gelozie în ceea ce nu este popor și îi voi provoca la mânie cu un neam nebun. Căci un foc s-a aprins în mânia Mea și va arde.” „Până la Locuința Morților, va mistui pământul cu roadele lui și va arde temeliile munților. Voi îngrămădi nenorociri peste ei” (Deuteronom 32:16-23). Și după ce acest Drept a fost ucis, noi, un alt popor, am înflorit și am crescut ca spice noi înflorite, așa cum au spus profeții: „Multe popoare se vor alipa Domnului în ziua aceea ca un popor și vor locui în mijlocul întregului pământ” (Zaharia 2:11; Isaia 2:2-3). Și noi nu suntem numai un popor, ci și un popor sfânt, așa cum s-a arătat deja: „Și vor fi numiți popor sfânt, mântuiți de Domnul” (Isaia 62:12). Așadar, nu suntem o gloată disprețuită, nu un trib barbar și nu ca popoarele cariene și frigiene, ci Dumnezeu ne-a ales și S-a arătat celor care nu L-au întrebat. „Iată, zice El, Eu sunt Dumnezeul unui neam care nu a chemat Numele Meu” (Isaia 65:1). Acesta este poporul despre care Dumnezeu i-a făcut odată o promisiune lui Avraam și i-a promis că îl va face tatăl multor neamuri, adică nu al arabilor, egiptenilor sau edomiților; căci Ismael a devenit tatăl unui mare neam, la fel și Esau; iar amoniții sunt acum o mare mulțime. Noe a fost tatăl lui Avraam însuși și al întregii rase umane în general, iar alții au fost strămoșii diferitelor neamuri. Ce îi mai dă Hristos lui Avraam aici?

Că l-a chemat cu glasul Său cu un nume asemănător și i-a poruncit să iasă din țara în care locuia. Și ne-a chemat pe toți cu același glas, și acum am ieșit din calea vieții pe care o duceam, trăind rău ca ceilalți locuitori ai pământului. Și împreună cu Avraam vom moșteni pământul sfânt și vom primi o moștenire pentru veșnicia fără sfârșit. Căci suntem copii ai lui Avraam prin aceeași credință. Căci, după cum el a crezut glasul lui Dumnezeu și i s-a socotit ca dreptate, așa și noi, crezând glasul lui Dumnezeu, care a fost auzit din nou de apostoli și vestit nouă de profeți, ne-am lepădat de tot ce este în lume, până la moarte. De aceea i-a făgăduit un popor asemănător în credință, pios, drept, plăcut Tatălui, dar nu pe tine, „în care nu este credință”.

120. Vedeți cum le-a promis același lucru lui Isaac și lui Iacov. Astfel, El îi spune lui Isaac: „Prin sămânța ta vor fi binecuvântate toate neamurile pământului” (Gen. 26:4), și lui Iacov: „Prin tine și prin sămânța ta vor fi binecuvântate toate familiile pământului” (Gen. 28:14). El nu le spune aceasta lui Esau, nici lui Ruben, nici

nimănui altcuiva, ci numai celor din care Hristos urma să vină conform dispensației prin Fecioara Maria. Și dacă înțelegeți binecuvântarea lui Iuda, atunci veți ști ce spun. Căci sămânța este separată de Iacov și trece prin Iuda, Fares, Iese și David. Acesta a fost un semn că unii dintre poporul tău vor fi găsiți ca fiind copiii lui Avraam și în partea lui Hristos, dar alții, deși copii ai lui Avraam, vor fi ca nisipul de pe țărmul mării, neroditor și sterp, care este foarte mare la număr și nenumărat, dar nu aduce niciun rod, ci absoarbe doar apa mării: aceasta este o mustrare pentru marea mulțime a celor din poporul tău care beau învățătura amărăciunii și a răutății și resping cuvântul lui Dumnezeu. Despre Iuda El spune: „Nu va lipsi prinț din Iuda, nici dregător din picioarele lui, până nu va veni ce este pregătit pentru el; și el va fi așteptarea poporului” (Geneza 40:10). Este clar că aceasta nu se spune despre Iuda, ci despre Hristos, căci noi toți, din toate neamurile, nu așteptăm pe Iuda, ci pe Isus, care a scos și pe părinții voștri din Egipt. Căci profeția dinaintea venirii lui Hristos a mărturisit: „Până va veni Cel căruia i s-a pus deoparte; «Și El va fi așteptarea neamurilor». Așadar, El a venit, așa cum am arătat pe larg, și din nou că Isus va veni pe nori, al cărui nume voi profanați și vă străduiți să-l profanați pe tot pământul. Aș putea, domnii mei, am continuat, să mă cert cu voi despre zicala pe care o explicați spunând că s-a spus: «până va veni ce i s-a pus deoparte pentru El»; căci cei șaptezeci de interpreți nu au tradus-o așa, ci: «până va veni Cel căruia i s-a pus deoparte». Dar, din moment ce următoarele cuvinte - se citesc astfel: și El va fi așteptarea neamurilor - dovedesc că vorbesc despre Hristos, nu voi intra într-o dispută cu voi despre o expresie nesemnificativă, așa cum nu am încercat să prezint dovezi despre Hristos din pasaje din Scriptură nerecunoscute de voi, pe care le-am citat mai sus de la profetul Ieremia, Ezra și David, ci dovedite din cele care sunt încă recunoscute de voi. Dacă învățătorii voștri ar fi înțeles aceste pasaje, puteți fi siguri că le-ar fi distrus, așa cum au făcut cu pasajul referitor la moartea lui Isaia. pe care l-ai tăiat cu un ferăstrău de lemn. Și chiar acest lucru era o referire tainică la Hristos, Care are să-ți împartă poporul în două, adică El îi va răsplăti pe cei vrednici cu o împărăție veșnică împreună cu sfinții patriarhi și proroci, iar pe ceilalți îi va trimite, împreună cu cei necredincioși și nepocăiți din toate neamurile, așa cum a spus deja, să fie chinuiți cu foc nestins. „Vor veni”, a zis El, „de la răsărit și de la apus și vor ședea la masă cu Avraam, Isaac și Iacov în împărăția cerurilor; iar fiii împărăției vor fi aruncați în întunericul cel din afară” (Matei 8:11-12). Și v-am spus acestea”, am adăugat, „pentru că nu mă gândesc decât să spun adevărul și aș spune acestea fără să mă tem de nimeni, chiar dacă m-ați sfâșia chiar acum.Nu m-am uitat la niciunul dintre conaționalii mei, adică la samariteni, când i-am spus Cezarului într-o cerere scrisă că au fost înșelați, crezându-l pe conaționalul lor Simon vrăjitorul, pe care îl venerau ca Dumnezeu mai presus de orice domnie, autoritate și putere.

121. Întrucât ei tăceau, am continuat să vorbesc, Prietenii mei! Dumnezeu, vorbind despre acest Hristos prin David, n-a spus: „Prin sămânța Lui vor fi

binecuvântate neamurile”, ci: „Prin El Însuși: Numele Lui se va ridica veșnic deasupra soarelui și toate neamurile vor fi binecuvântate prin El” (Ps. 72:17). Dar dacă prin Hristos sunt binecuvântate toate neamurile, iar noi, care suntem alcătuiți din toate neamurile, credem în El (Isus), atunci El este Hristosul și noi suntem poporul binecuvântat prin El. Dumnezeu a îngăduit odinioară ca soarele să fie venerat, așa cum este scris (Deuteronom 4:19), și totuși nu se poate găsi un singur om care să îndrăznească să moară pentru credința în soare; dar se pot vedea oameni din fiecare neam care, pentru numele lui Isus, au îndrăznit și îndrăznesc să îndure totul ca să nu-L tăgăduiască. Căci cuvântul adevărului și înțelepciunii Sale arde și strălucește mai mult decât puterile soarelui și pătrunde în adâncul inimii și al minții. De aceea Scriptura spune: „Numele Lui se va răsări mai presus de soare” (Psalmul 72:17), și iar Zaharia spune: „Numele Lui este Răsăritul” (Zaharia 6:12). Și a zis despre El: „Neam peste neam se va tângui” (Zaharia 12:12). Dacă, așadar, la prima Sa venire, fără glorie, fără formă și umilit, a strălucit atât de mult și a avut o asemenea putere încât nu există niciun neam în care să fie necunoscut și peste tot oameni din fiecare neam s-au pocăit și s-au întors de la vechiul lor mod de viață rău, încât chiar și demonii ascultă de numele Lui și toate principatele și împărățiile tremură de numele Lui mai mult decât toți morții: atunci nu va lovi El, în timpul venirii Sale glorioase, pe toți cei ce-L urăsc și se depărtează pe nedrept de El și nu va liniști El pe urmașii Săi și le va da toate binecuvântările așteptate? Așadar, ne este dat să auzim și să înțelegem și să fim mântuiți prin acest Hristos și să chemăm tot ce este al Tatălui. De aceea i-a zis El lui Hristos: „Mult este să fii numit Robul Meu, ca să ridici semințiile lui Iacov și să aduci înapoi pe cei risipiți ai lui Israel. Te-am pus lumină neamurilor, ca să fii mântuirea lor până la marginile pământului” (Isaia 44:6).

122. Voi credeți că aceste cuvinte sunt spuse despre străin și despre prozeliți: dar, de fapt, sunt spuse despre noi, care am fost luminați prin Isus. Căci Hristos ar fi dat mărturie și lor; dar acum, după cum El Însuși spune, „Voi sunteți de două ori fii ai iadului” (Matei 23:15). Cu toate acestea, cuvintele profeților citați nu li se aplică lor, ci nouă, despre care Scriptura spune: „Voi călăuzi pe orbi pe o cale pe care n-o cunosc și vor merge pe cărări necunoscute lor. Și Eu sunt martor, zice Domnul Dumnezeu, și Robul Meu pe care L-am ales” (Isaia 42:16; 42:10). Deci, despre cine mărturisește Hristos? Evident, despre cei care au crezut. Dar prozeliții voștri nu numai că nu cred, ci de două ori mai mult huliți voi Numele Lui și vă străduiți să ne omorâți și să ne chinuiți pe noi, cei care credem în El, căci ei se străduiesc să fie asemenea voastră în toate. Și în alt loc El exclamă: „Eu, Domnul, Te-am chemat în dreptate; Îți voi prinde mâna și Te voi întări. Te voi da legământ al neamului, lumină neamurilor, ca să deschizi ochii orbilor și să scoți din temniță pe cei prinși de război” (Isaia 42:6-7). Și aceasta, domnii mei, se spune despre Hristos și despre neamurile luminate. Sau veți spune din nou că El vorbește astfel despre lege și despre prozeliți?

Apoi, ca într-un teatru, unii dintre cei veniți în a doua zi au strigat:

— Ce-i atunci? Nu vorbește El despre lege și despre cei iluminați de ea? Acestea sunt însăși esența prozeliților.

— Nu este adevărat, am spus eu, întorcându-mă către Trifon. Dacă legea ar avea puterea să lumineze neamurile și pe cei care o aveau, atunci ce nevoie ar fi de Noul Testament? Întrucât Dumnezeu a anunțat mai dinainte că va trimite un Nou Testament și o lege și o poruncă veșnică, trebuie să înțelegem aici nu Vechiul Testament și prozeliții lui, ci pe Hristos și prozeliții Săi, adică pe noi, neamurile, pe care El i-a luminat, așa cum spune într-un loc: „Așa vorbește Domnul: «Te-am ascultat la vremea potrivită și în ziua mântuirii te-am ajutat și te-am dat legământ neamurilor, ca să întărești pământul și să stăpânești pustia»” (Isaia 49:8). Care este atunci moștenirea lui Hristos? Nu sunt neamurile? Care este legământul lui Dumnezeu? Nu este Hristos? — așa cum spune El în alt loc: „Tu ești Fiul Meu; astăzi Te-am născut. Cere-Mă și-Ți voi da neamurile de moștenire și marginile pământului de stăpânire” (Psalmul 2:7-8).

123. Așadar, așa cum toate aceste profeții sunt rostite despre Hristos și despre neamuri, tot așa trebuie să gândiți și voi despre cei dintâi. Căci prozeliții nu au nevoie de legământ, dacă aceeași lege este pusă asupra tuturor celor circumciși, iar despre ei Scriptura spune astfel: „Și străinul se va alătura lor și se va alătura casei lui Iacov” (Isaia 14:1). Mai mult, străinul care este circumcis pentru a fi adăugat la poporul vostru devine ca unul născut printre voi; dar noi, care suntem considerați vrednici de numele unui popor, suntem totuși neamuri, pentru că suntem necircumciși. De asemenea, este ridicol să credem că ochii prozeliților voștri sunt deschiși, iar ai voștri nu sunt, și că voi sunteți numiți orbi și surzi, iar ei luminați. Și va fi și mai ridicol dacă spuneți că legea a fost dată neamurilor, iar voi nu ați învățat această lege. Căci altfel v-ați teme de mânia lui Dumnezeu și n-ați fi fii fărădelegi și rătăciți și v-ați teme să auziți cuvintele Sale neîncetate: „fii în care nu este credință” și: „cine este orb decât robii Mei și surd decât cel ce nu-i cârmuiește? Și robii lui Dumnezeu au fost orbiți. Ați văzut adesea, dar nu ați priceput; urechile voastre erau descoperite, dar nu ați auzit” (Deuteronom 32:20; Isaia 42:19-20). Este bună pentru voi această laudă din partea lui Dumnezeu și se cuvine o astfel de mărturie din partea Lui robilor? Nu vă este rușine să auziți des astfel de lucruri și nu vă temeți de amenințările lui Dumnezeu, ci sunteți un popor nebun și cu inima împietrită. „De aceea, iată, voi lua pe poporul acesta captiv”, zice Domnul, „și-i voi lua captivi și voi lua înțelepciunea înțelepților lor și voi ascunde priceperea celor pricepuți” (Isaia 29:14). Și pe bună dreptate; căci nu ești nici înțelept, nici inteligent, ci crud și viclean: ești înțelept doar ca să faci răul, dar ești neputincios să cunoști voia ascunsă a lui Dumnezeu și adevăratul legământ al Domnului sau să găsești căile veșnice.

De aceea El spune: „Voi ridica pentru Israel și Iuda o sămânță de oameni și o sămânță de dobitoace” (Ieremia 31:27). Și prin Isaia vorbește astfel despre un alt Israel: „În ziua aceea, va fi un al treilea Israel printre asirieni și egipteni, binecuvântat în țara pe care a binecuvântat-o Domnul oștirilor, zicând: «Binecuvântat va fi poporul Meu care este în Egipt și printre asirieni și Israel, moștenirea Mea»” (Isaia 29:24,25). Dacă Dumnezeu binecuvântează acest popor și îl numește Israel și moștenirea Lui, cum se face că nu vă pocăiți că vă amăgiți singuri, ca și cum ați fi numai Israel, și că blestemați poporul binecuvântat de Dumnezeu? Căci atunci când Dumnezeu a vorbit Ierusalimului și țărilor dimprejur, El a adăugat și următoarele: „Voi ridica peste voi un popor, poporul Meu Israel; ei vă vor stăpâni și voi veți fi moștenirea lor și nu veți mai rămâne fără copii de la ei” (Ezechiel 36:12).

„Și atunci ce facem atunci”, a zis Trifon, „ești tu cu adevărat Israel și Dumnezeu spune asta despre tine?”

„Dacă”, i-am răspuns, „nu am fi discutat mult despre această chestiune, atunci aș fi putut crede că întrebi asta din ignoranță; dar, din moment ce am analizat această întrebare și ai fost de acord cu ea, nu cred că nu știi ce s-a spus mai înainte sau că vrei să argumentezi din nou, ci mă provoci să repet aceeași dovadă pentru acești ascultători.” Când și-a exprimat consimțământul cu privirea, am început să vorbesc: În Isaia, dacă voi, auzind cu urechile voastre, auziți, Dumnezeu, vorbind despre Hristos, Îl numește Iacov și Israel. El vorbește așa: „Pe Iacov, robul Meu, Îl voi sprijini și pe Israel, alesul Meu, voi pune Duhul Meu peste El și va vesti neamurilor judecata. Nu se va certa, nu va striga și nimeni nu-I va auzi glasul în ulițe. Nu va frânge trestia frântă și nu va stinge inul care fumegă, ci va naște cu adevăr. Va face judecată și nu va fi zdrobit până nu va așeza judecata pe pământ. Și neamurile se vor încrede în Numele Lui” (Isaia 42:1-4). De aceea, după cum din acest Iacov, care a fost numit și Israel, toată generația voastră a fost numită Iacov și Israel, tot așa și noi, cei care păzim poruncile lui Hristos, de la Hristos, care ne-a născut pentru Dumnezeu, suntem numiți nu numai Iacov, Israel, Iuda, Iosif și David, ci și adevărați fii ai lui Dumnezeu, și într-adevăr suntem astfel de fii.

124. Întrucât am observat confuzia lor, pentru că ne numeam chiar fii ai lui Dumnezeu, le-am anticipat întrebarea și am spus: Ascultați, domnii mei, cum vorbește Duhul Sfânt despre acești oameni, că toți sunt fii ai Celui Preaînalt și că același Hristos va fi prezent în adunarea lor, judecând întreaga omenire. Aceste cuvinte au fost rostite de David, așa cum le traduceți voi, astfel: „Dumnezeu a stat în adunarea zeilor și El este în mijlocul lor judecând zeii. Până când veți judeca cu nedreptate și veți arăta părtinire păcătoșilor? Judecați pentru orfan și sărac, dați dreptate celui nevoiaș și celui nevoiaș. Eliberați pe săraci și izbăviți pe cerșetor din mâna păcătosului. Ei nu știu și nu înțeleg, umblă în întuneric: toate

temeliile pământului se vor clătina. Am zis: Voi sunteți zei și toți sunteți fii ai Celui Preaînalt, dar muriți ca oamenii și cădeți ca unul dintre prinți. «Scoală-te, Dumnezeule, judecă pământul, căci vei moșteni printre toate neamurile»” (Psalmul 91). În traducerea celor șaptezeci se spune: „Iată, muriți ca oamenii și cădeți ca unul dintre prinți” pentru a arăta neascultarea oamenilor, adică a lui Adam și a Evei, și căderea unuia dintre prinți, adică a celui numit șarpe, care a căzut într-o mare crimă înșelând-o pe Eva. Dar, din moment ce nu am adus acum psalmul pentru aceasta, dar ca să vă dovedesc că Duhul Sfânt îi mustră pe oameni pentru faptul că, deși sunt creați astfel încât, dacă păzesc poruncile Sale, vor deveni, asemenea lui Dumnezeu, lipsiți de patimi și nemuritori și sunt vrednici de numele de fii ai Săi, cu toate acestea, fiind asemenea lui Adam și Eva, își cauzează singuri moartea, atunci explicați acest psalm cum doriți; cu toate acestea, va rămâne adevărat că toți oamenii sunt vrednici să devină zei și au puterea de a fi fii ai Celui Preaînalt și vor fi judecați și condamnați fiecare pentru sine, asemenea lui Adam și Eva. Și că Hristos este numit și Dumnezeu, acest lucru a fost deja demonstrat pe larg.

125. Acum aș vrea, domnii mei, am continuat, să știu de la voi care este semnificația numelui Israel. Au tăcut. Apoi am adăugat: Vă voi spune ceea ce știu, căci consider că este nedrept să tac despre ceea ce știu și nu mă jenează bănuiala că poate știți, ci din ură sau nepricepere nu vreau să spun, ci exprim totul simplu și fără artă, așa cum a spus Domnul meu: „Semănătorul a ieșit să semene sămânță și o parte a căzut pe cale, una între spini, una în locuri stâncoase și una în pământ bun” (Matei 13:3-8). De aceea trebuie să vorbim în nădejdea de a găsi undeva un pământ bun, pentru că acest Domn al meu este puternic și puternic și, la venirea Lui, va cere ce este al Său de la toți și nu-și va osândi administratorul, când va afla că el, știind că Domnul său este puternic și la venirea Lui va cere ce este al Său, a dat tot ce a primit cu camătă și nu a ascuns-o pentru nimic. - Deci numele Israel înseamnă: un om care învinge puterea; Căci isra înseamnă: un om care biruiește, iar il înseamnă putere. Faptul că Hristos, devenind om, va face aceasta a fost prezis de taina luptei în care Iacov s-a luptat cu Cel care a apărut doar ca un slujitor al voinței Tatălui, dar de fapt Dumnezeu, Fiul, născut înainte de toată creația. Când S-a făcut om, atunci, așa cum am spus deja, diavolul a venit la El, adică puterea numită șarpe și Satana, ca să-L ispitească și să-L răstoarne, cerându-I să I se închine. Dar Hristos l-a lovit și l-a doborât, mustrându-l pentru că este rău, cerând pentru sine, contrar Scripturii, închinare divină și, devenind un apostat de la voința lui Dumnezeu, i-a răspuns: „Scris este: «Domnului Dumnezeului tău să te închini și numai Lui să-I slujești»” (Matei 4:10). Apoi diavolul, învins și mustrat, a plecat. Însă, întrucât Hristosul nostru trebuia să fie în slăbiciune, adică în muncă și în acceptarea suferinței, atunci când urma să fie răstignit, a făcut și o prezicere a acestui lucru atingându-l pe coapsa lui Iacov și făcându-l să amorțească. Dar numele Lui de la început a fost Israel: L-a redenumit pe fericitul Iacov cu acest

nume, binecuvântându-l cu numele Său și arătând astfel că toți cei care se îndreaptă către Tatăl prin El sunt binecuvântați Israel. Dar voi, neînțelegând nimic din toate acestea și neîncercați să le înțelegeți, nădăjduiți să fiți complet mântuiți numai pentru că sunteți copii ai lui Iacov prin origine trupească. Că și în aceasta vă amăgiți singuri, am demonstrat deja în detaliu.